

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS TEZİ**

MEDENİ USUL HUKUKUNDA SÜRELER

TURGAY ELBİR

NİSAN 2021

ÖZET

MEDENİ USUL HUKUKUNDA SÜRELER

ELBİR, Turgay

Yüksek Lisans Tezi

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmet MAZLUM

Nisan 2021, 228 sayfa

Medeni yargılama hukukumuz açısından önemli bir yere sahip olan süreler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun çeşitli hükümlerinde farklı özellik ve uzunluklarda yargılamada yer alan kişilere yönelik olarak düzenlenmiştir. Çalışmamızda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) yer alan sürelerin özellikleri, hukuki nitelikleri araştırılmış; ülkemize kaynaklık eden benzer hukuk sistemlerinde yer alan süreler konusunda bilgiler verilmiştir. Usul hukukunda sürelerin, yargılama hukuku ilkeleri içerisindeki yeri ve bu ilkeler ile olan bağlantısı değerlendirilmiştir. Özel hukuk yargılamasında yer alan kişiler için düzenlenen sürelerin özelliklerinden bahsedilmiştir. HMK' da ve hâkim tarafından belirlenen sürelerin özellikleri açıklanmaya çalışılmış bu sürelere uyulmamasının sonuçları açıklanmıştır. İlk derece yargılaması, olağan ve olağanüstü kanun yolu aşamalarında yer alan süreler ile tahkim yargılamasında yer alan süreler konusunda Kanun hükümleri çerçevesinde bilgiler verilmiştir. Kanunda veya hâkim tarafından bir işlemin yapılması için belirlenen sürelerin başlangıç ve bitiş zamanlarının hesaplanması konusunda örneklerle açıklama yapılarak, resmi tatil ve adli tatil dönemlerinde sürelerin durumu konusunda bilgiler verilmiştir. Kesin olan ve olmayan sürelere uymamanın sonuçları açıklanarak, Kanunda veya hâkim tarafından kesin olarak belirlenen süreleri subjektif sebeplerle kaçırılması durumunda tarafların başvurabileceği bir yol olan eski hale getirme kurumundan da bahsedilmeye çalışılmış, bu kurumun özellikleri açıklanmıştır. Nihayet, olağanüstü durumların sürelere etkisi

incelenerek çalışmamız tamamlanmıştır. Ayrıca bu çalışmamızda mümkün olduğu kadar yeni tarihli Yargıtay kararlarından da faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süreler, Kesin Süreler, Kanun ve Hâkim Tarafından Belirlenen Süreler, Sürelerin Hesaplanması, Tatil Günlerinin Sürelere Etkisi, Eski Hale Getirme.



ABSTRACT

TERMS IN CIVIL PROCEDURE LAW

ELBİR, Turgay

MA, Private Law Department

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi İsmet MAZLUM

April 2021, 228 pages

Periods, which have an important place in terms of our civil jurisdiction law, are regulated in various provisions of the Code of Civil Procedure for the persons involved in the trial with different characteristics and lengths. In our study, the features and legal qualities of the periods included in the Code of Civil Procedure were investigated, and information was given about the periods in similar legal systems that originate our country. In procedural law, the place of time with in the principles of jurisdictional law and its connection with these principles have been evaluated. The features of the time periods arranged for persons taking part in private law proceedings are mentioned. The features of the periods determined in the Code of Civil Procedure and by the judge were tried to be explained, and the results of non-compliance with these periods were explained. Information has been provided with in the framework of the provisions of the law regarding the periods of first degree judgment, ordinary and extraordinary legal remedies, and the periods in arbitration proceedings. In the law, information about the calculation of the starting and ending times of the periods to make a transaction time so end times was made by the law, and information was given about the status of the periods during the public holidays and judicial holidays. By explaining the consequences of not complying with the definite and uncertain deadlines, the law or the judge tried to mention the institution of making it a way that the parties can apply to abduct the deadlines for subjective reasons, and the characteristics of this institution were explained. Finally, our study has been completed by examining the effects of extraordinary situations on

durations. In addition, the recent Supreme Court decisions were used as much as possible in this study.

Keywords: Periods, Definite Periods, Periods Determined by Law and Judge, Calculation of Periods, Effect of Holidays on Periods, Restoration.



ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Anayasa'nın 141'inci maddesi gereğince, yargılama faaliyetinin mümkün olan en hızlı ve ekonomik bir şekilde yürütülmesinde, yargılama kanunlarında yer alan sürelerin çok önemli katkısı bulunmaktadır. Bu sayede, yargılama faaliyeti bir düzen içerisinde yürür ve sürüncemede kalması önlenmiş olur. Çalışma konumuz olan medeni usul hukukunda süreler de, özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların mümkün olan en hızlı bir şekilde yürütülüp tamamlanmasına önemli katkılar sunar. Bu çalışmada, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan süreler incelenmiş olup, sürelerin özellikleri, hukuki nitelikleri ve yargılama hukuku ilkeleri içerisindeki yeri değerlendirilmiştir. Ayrıca, ilk derece mahkemeleri ve kanun yolları aşamasında yer alan süreler de incelenmiştir. Son olarak, sürelerin başlangıç ve bitiş zamanlarının nasıl hesaplanması gerektiği, resmi ve adli tatil günlerinin sürelere etkileri incelenmiştir. Kesin süreye uymamanın sonuçları hakkında bilgiler verilerek, kesin sürelerin subjektif nedenlerle kaçırılması halinde başvuru eski hale getirme kurumu incelenmiş, olağanüstü durumların sürelere etkisi incelenerek, bu konuda hali hazırda bulunan mevzuat ihtiyacı konusunda değerlendirme yapılarak çalışma tamamlanmıştır. Bu incelemeler yapılırken mümkün olduğunca güncel Yargıtay kararlarından da yararlanılmıştır. Çalışmamızda: zamanaşımı def'inin ıslah ile ileri sürülüp sürülemediği, tarafların aralarında anlaşarak hâkimin takdir yetkisinde bulunan süreleri değiştirebilmelerinin mümkün olup olmadığı, icra ve iflas hukukunda yer alan şikâyet prosedüründe eski hale getirme yoluna başvuru mümkün olup olmadığı, ilan tebligat yapılması durumunda eski hale getirmenin mümkün olup olmadığı gibi konularda doktrinde tartışmalı olan hususlara da yer verilmiş, bu konular hakkında değerlendirmelerimiz yapılarak sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın, hukuk camiasına faydalı olmasını diler, çalışmamda katkısı olan ve aşağıda isimlerini saymadığım tüm dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Çankaya Üniversitesinde yüksek lisans eğitimine başladığım günden, yazmış olduğum tezin hazırlanmasına kadar geçen süreçte şahsıma önemli katkılar sağlayan kişileri belirtmem vefa borcumun gereğidir.

Öncelikle yüksek lisans eğitimine başladığım dönemde geçirmiş olduğum talihsiz kaza sürecinde yanımda olan ve bu yüksek lisans eğitiminde şahsıma hem maddi hem manevi desteğini esirgemeyen kız kardeşim Sayın Naciye Tülay ELBİR hanımefendi başta olmak üzere sevgili Aileme sonsuz şükranlarımı sunarım. Yine söz konusu kaza döneminde benimle özel olarak ilgilenen ve desteklerini eksik etmeyen kıymetli hocam Prof.Dr.Süha TANRIVER' e de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezin hazırlanmasında çok kıymetli zamanımı şahsıma ayırarak, tezin her aşamasında yapıcı eleştirileriyle yoluma ışık tutan kıymetli hocam Dr.Öğr.Üyesi İsmet MAZLUM beyefendiye ve tez konumun belirlenmesinde ve tezimin devamında bana fikir öncülüğü yapan Sayın Doç.Dr. Nesibe KONCA KURT hanımefendiye teşekkür ederim. Bu tezin değerlendirmesi için görevlendirilen sayın jüri heyetine de kıymetli katkıları için teşekkür ederim.

Ayrıca geçirmiş olduğum talihsiz kaza döneminde her daim yanımda olan, maddi ve manevi desteğini bir an eksik etmeyen meslek büyüğüm ve ağabeyim Sayın Avukat Mustafa AYDOS beyefendi ve kıymetli ailesine, Av.Emre Hamza GACAR beyefendiye, çalışma arkadaşlarıma ve beni devamlı suretle arayarak kötü günümde yanımda olan burada ismini saymadığım tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazımında bana destek olan kıymetli meslektaşım Av.Kader BAŞARAN hanımefendiye de teşekkürlerimi sunuyorum. Yine bu tezin hazırlanmasında bana yardımlarını eksik etmeyen Çankaya Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına da ayrıca şükranlarımı sunarım.

Son olarak, tez konum ile ilgili değerlendirmelerim esnasında öğrendiğim ve çok sevdiğim, "Fırsat rüzgâra benzer, marifet onu geçerken tutmaktır." şeklindeki Türk atasözüyle önsözümü tamamlıyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZDE İNTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I SÜRE KAVRAMI VE MEDENİ USUL HUKUKUNDA SÜRE HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
1.1. Süre Kavramının Tanımı, Hukukta Süre Kavramı, Medeni Usul Hukukunda Süre Kavramının Hukuki Niteliği ve Amacı.....	4
1.1.1. Süre Kavramının Tanımı.....	4
1.1.2. Hukukta Süre Kavramı, Medeni Usul Hukukuna İlişkin Süreler ve Özellikleri.....	5
1.1.2.1. Hukukta Süre Kavramı.....	5
1.1.2.2. Medeni Usul Hukukuna İlişkin Süreler ve Özellikleri.....	11
1.1.3. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Hukuki Niteliği, Belirlenmesi, Amacı ve Sonuçları.....	13
1.1.3.1. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Hukuki Niteliği.....	13
1.1.3.2. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Belirlenmesi, Amacı ve Sonuçları.....	15
1.2. Yabancı Usul Hukuk Sistemlerinde Süre Kavramı ve Türk Usul Hukuku Sisteminde Süre Kavramının İncelenmesi ve Karşılaştırılması.....	19
1.2.1. Roma Usul Hukuku'nda Süre.....	19
1.2.2. Alman Medeni Usul Hukuku'nda Süre.....	21
1.2.3. İsviçre Usul Hukuku'nda Süre.....	24
1.2.4. Avusturya Medeni Usul Hukuku'nda Süre.....	26
1.2.5. İslâm Medeni Usul Hukuku'nda Süre.....	27
1.2.6. Türk Medeni Usul Hukuku'nda Süre.....	29
1.2.6.1. 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda Süre.....	31

1.2.6.2. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Süre.....	40
1.2.6.3. 7251 Sayılı Kanun ile 6100 Sayılı Kanunda Süreler Yönünden Yapılan Değişikler.....	41
1.3. Medeni Usul Hukukunda Süre Kavramının Usul Hukuku İlkeleriyle Olan İlişkisi.....	51
1.3.1. Usul Ekonomisi İlkesi ile İlişkisi.....	51
1.3.2. Adil Yargılanma Hakkına Riayet İlkesi ile İlişkisi.....	56
1.3.3. Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet İlkesi ile İlişkisi.....	58
1.3.4. Taraflarca Getirilme İlkesi ile İlişkisi.....	60
1.3.5. Tasarruf İlkesi ile İlişkisi.....	62
1.3.6. Teksif İlkesi ile İlişkisi.....	63
1.4. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Diğer Bazı Kanunlardaki Süre Kavramları İle Karşılaştırması.....	64
1.4.1. Türk Medeni Kanunu'ndaki Bazı Süreler ile Karşılaştırılması.....	64
1.4.2. Türk Borçlar Kanunu'ndaki Süreler ile Karşılaştırılması.....	67
1.4.3. İcra-İflas Kanunu'ndaki Süreler ile Karşılaştırılması.....	68
BÖLÜM II MEDENİ USUL HUKUKU'NDA SÜRELERİN SINIFLANDIRILMASI, HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NUN ZAMAN VE SÜRE İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ, HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NDAKİ KANUN YOLLARI AŞAMASINDA YER ALAN SÜRELER İLE TAHKİM YARGILMASI İLE İLGİLİ SÜRELER.....	70
2.1. Medeni Usul Hukuku'nda Sürelerin Sınıflandırılması.....	70
2.1.1. Sürelerin Yöneldikleri Kişilere Göre Sınıflandırılması.....	70
2.1.1.1. Taraflara Yönelik Süreler.....	71
2.1.1.2. Mahkemelere Yönelik Süreler.....	76
2.1.1.3. Yargılamada Yer Alan Diğer Kişilere Yönelik Süreler.....	79
2.1.1.4. Değerlendirme ve Konu ile İlgili Görüşümüz.....	84
2.1.2. Sürelerin Tayin Edildiği Kaynak Açısından Sınıflandırılması.....	86
2.1.2.1. Kanun Tarafından Belirlenen Süreler ve Özellikleri.....	86
2.1.2.1.1. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kesin Olması.....	87
2.1.2.1.2. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kural Olarak Hâkim Tarafından Azaltılıp Çoğaltılamaması.....	90
2.1.2.1.3. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kural Olarak Tebliğ veya Tefhimden Başlaması.....	92
2.1.2.2. Hâkim Tarafından Belirlenen Süreler.....	94
2.1.2.2.1. Hâkim Tarafından Verilen Süreler ve Özellikleri.....	94
2.1.2.2.1.1. Hâkim Tarafından Verilen Sürelerin Kural Olarak Kesin	

Olmaması.....	94
2.1.2.2.1.2. Hâkimin, Tayin Ettiği Kesin Süreye Uyulmamasının Sonucunu Anlaşılır Şekilde Açıklaması Gerekliliği.....	95
2.1.2.2.1.3. Hâkim Tarafından Verilen Sürenin Kural Olarak Tebliğden İtibaren Başlaması.....	97
2.1.2.2.1.4. Hâkim Tarafından Verilen Sürenin Haklı Nedenlerle Artırılıp Azaltılabilmesi.....	98
2.1.2.2.1.5. Hâkim Tarafından Verilen Sürenin İşlemi Yerine Getirebilecek Seviyede Makul Bir Süre Olması Gerekliliği.....	100
2.1.2.2.2. Hâkimin Süre Vermesini Gerekli Kılan Kanun Hükümleri.....	101
2.1.2.2.2.1. Hâkimin Sadece Vereceği Sürenin Uzunluğunu Belirleyen Hükümler.....	101
2.1.2.2.2.2. Kanunda Hâkimin Belirleyeceği Sürenin Sadece Kesin Olduğunu Ancak Sürenin Uzunluğunun Belirtilmediği Hükümler.....	103
2.1.2.2.2.3. Kanunda Hâkimin Belirleyeceği Sürenin Kesin Olmadığı ve Sürenin Uzunluğunun Belirtilmediği Hükümler.....	105
2.1.3. Hukuki Niteliklerine Göre Sürelerin Sınıflandırılması.....	106
2.1.3.1. Zamanaşımı Süreleri.....	106
2.1.3.2. Hak Düşürücü Süreler.....	107
2.1.3.3. Düzenleyici Nitelikteki Süreler.....	110
2.1.4. Sürelerin Belirli-Belirsiz Olmasına Göre Sınıflandırılması.....	112
2.1.4.1. Belirli Bir Zaman Dilimi Olarak İfade Edilen Süreler.....	112
2.1.4.1.1. Hafta Olarak Belirtilen Süreler.....	112
2.1.4.1.2. Ay Olarak Belirtilen Süreler.....	116
2.1.4.1.3. Yıl Olarak Belirtilen Süreler.....	119
2.1.4.2. Belirli Bir Zaman Dilimi Olarak İfade Edilmeyen Süreler.....	119
2.1.5. Sürelerin Başladığı Zamana Göre Sınıflandırılması.....	121
2.1.5.1. Tefhim ile Başlayan Süreler.....	121
2.1.5.2. Tebliğ ile Başlayan Süreler.....	122
2.1.5.3. Öğrenme veya Diğer Durumlarda Sürelerin Başlaması.....	124
2.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yargılamanın Türüne Göre Zaman ve Süre İle İlgili Hükümleri.....	124
2.2.1. Yazılı Yargılama Usulünde Süreler.....	125
2.2.1.1. Davanın Açılışı ve Devamında Belirtilen Süreler.....	125
2.2.1.2. Ön İnceleme Aşamasında Süreler.....	127
2.2.1.3. Tahkikat Aşamasında Süreler.....	129

2.2.1.4. Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasında Süreler.....	132
2.2.2. Basit Yargılama Usulünde Süreler.....	133
2.2.2.1. Davanın Açılışı ve Devamında Belirtilen Süreler.....	133
2.2.2.2. Ön İnceleme Aşamasında Süreler.....	134
2.2.2.3. Tahkikat Aşamasında Süreler.....	134
2.2.2.4. Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasında Süreler.....	136
2.3. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Kanun Yolları Aşamasında Yer Alan Süreler İle Tahkim Yargılaması İle ilgili Süreler.....	136
2.3.1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Olağan Kanun Yolları Aşamasında Yer Alan Süreler.....	136
2.3.1.1. Olağan Kanun Yollarına Başvurma Hakkında Genel Bilgiler....	136
2.3.1.2. İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler.....	138
2.3.1.3. Temyiz Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler.....	141
2.3.1.4. Olağan Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler Hakkında Değerlendirme.....	143
2.3.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Olağanüstü Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler.....	145
2.3.2.1. Olağanüstü Kanun Yoluna Başvurma Hakkında Genel Bilgiler...	145
2.3.2.2. Kanun Yararına Temyiz Olağanüstü Kanun Yolu Aşamasında Süreler.....	146
2.3.2.3. Yargılamanın İadesi Yolunda Süreler.....	147
2.3.2.4. Olağanüstü Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler Hakkında Değerlendirme.....	149
2.3.3. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim Yargılamasına İlişkin Süreler.....	150

BÖLÜM III SÜRELERİN HESAPLANMASI, MEDENİ USUL HUKUKUNDA SÜRELERE UYMAMANIN SONUÇLARI, SÜBJEKTİF SEBEPLERLE SÜRELERE UYULMAMASI VE ESKİ HALE GETİRME, OBJEKTİF NİTELİK TAŞIYAN OLAĞANÜSTÜ DURUMLARIN SÜRELERE ETKİSİ.....

3.1. Sürelerin Hesaplanması.....	157
3.1.1. Sürelerin Başlaması.....	157
3.1.2. Sürelerin Hesap Edilmesi ve Sürenin Bitişi.....	160
3.1.3. Resmi Tatilde Sürelerin Durumu.....	162
3.1.4. Adli Tatilde Sürelerin Durumu.....	163
3.1.5. İdari Tatil/İzinlerde Sürelerin Durumu.....	164
3.2. Medeni Usul Hukukunda Sürelere Uymamanın Sonuçları.....	164

3.2.1. Kesin Olmayan Sürelere Uymamanın Sonuçları.....	165
3.2.2. Kesin Sürelere Uymamanın Sonuçları.....	165
3.3. Sübjektif Sebeplerle Sürelere Uyulmaması ve Eski Hale Getirme.....	167
3.3.1. Sürelere Uyulmasını Engelleyen Sübjektif Sebepler.....	167
3.3.2. Eski Hale Getirme Kurumu Hakkında Genel Bilgiler.....	170
3.3.3. Eski Hale Getirme Kurumuna Başvurabilmenin Koşulları.....	171
3.3.3.1. Sürenin Elde Olmayan Sebeplerle Kaçırılması Koşulu.....	171
3.3.3.2. Söz Konusu İşlemin Kanunda Belirtilen veya Hâkimin Kesin Olarak Belirlediği Sürelerin Kaçırılması Durumunda Yapılabilmesi Koşulu.....	172
3.3.3.3. Eski Hale Getirme Talebinin Varlığı Koşulu.....	174
3.3.3.4. Eski Hale Getirme Talebinin Kanun Belirlediği Süreler İçerisinde Yapılması Koşulu.....	175
3.3.3.5. Başka Bir Hukuki Yola Başvurma İmkânın Bulunmaması Koşulu.....	177
3.3.4. Eski Hale Getirmeye Başvuru Usulü.....	178
3.3.5. Eski Hale Getirme Başvurusunu İnceleyecek Mercii.....	180
3.3.6. Eski Hale Getirme Başvurusu Üzerine Verilecek Karar ve Giderler...181	
3.4. Objektif Nitelik Taşıyan Olağanüstü Durumların Sürelere Etkisi.....	184
3.4.1. Deprem, Sel, Savaş gibi Olağanüstü Durumların Sürelere Etkisi.....	184
3.4.2. 7226 sayılı Kanun Çerçevesinde Pandeminin Hukuk Yargılamasındaki Süreleri Durdurması.....	186
3.4.3. Olağanüstü Durumların Yargısal Sürelere Etkisini Düzenleyecek Mevzuat İhtiyacı.....	187
SONUÇ	189
KAYNAKÇA	198
EK-A (SÜRELER TABLOSU)	209
ÖZGEÇMİŞ	210

KISALTMALAR LİSTESİ

AB.	: Ankara Barosu
Abs.	: Absatz (Paragraf)
ABD	: Ana Bilim Dalı
age	: Adı Geçen Eser
AİHS.	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHF.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜSBE.	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
AY.	: Anayasa
b.	: Bent
B.	: Bölüm
BAM.	: Bölge Adliye Mahkemesi
c.	: Cümle
C.	: Cilt
CHZPO.	: İsviçre Medeni Usul Kanunu
Çev.	: Çeviren
ÇÜSBE.	: Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Day. YÖN	: Dayanak Yönetmelik (Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik)
DMK.	: Devlet Memurları Kanunu
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
E-TEB.YÖN	: Elektronik Tebligat Yönetmeliği
f.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HKÜHF.	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

HÜHF.	: Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
HVSK.	: Hâkimler ve Savcılar Kanunu
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
İKÜHF.	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜHF.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜSBE.	: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
K.	: Karar
KHÜHF.	: Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi
md.	: Madde
M.	: Makale
MİHDER.	: Medeni Usul İcra İflas Hukuku Dergisi
MÜİF.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Öğr.	: Öğretim
ÖZPO.	: Avusturya Medeni Usul Kanunu)
p.	: Paragraf
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SDÜHF.	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi
T.	: Tarih
TBB.	: Türkiye Barolar Birliği
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TDK.	: Türk Dil Kurumu
Teb.K.	: Tebligat Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TSK.	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
UETS.	: Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi
UYAP.	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YHD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YLT. : Yüksek Lisans Tezi
Yön. : Yönetmelik
ZPO. : Zıvılprozessordnung (Alman Medeni Usul Kanunu)



GİRİŞ

Dünya üzerinde birçok canlı türü yaşamaktadır. Bu canlıların yaşamları belirli sürelerle sınırlıdır. İnsanlar için de bu kural geçerlidir. Avcılık ve toplayıcılıktan, tarıma geçen insanoğlu, ilk önce yerleşik hayata uyum sağlamış sonra sanayinin gelişmesi ile birlikte topluluk halinde yaşamaya başlamıştır. İnsanoğlu, toplum halinde yaşamaya başlayınca bunu düzenli bir şekilde sürdürebilmek için hukuk kurallarını geliştirmiş ve bu kuralları yazılı hale getirmiştir. Söz hukuk kurallarını düzgün bir şekilde işletebilmek için, devlet adı verilen toplum üstü bir organizasyon geliştirilmiş ve devlet, yargılama faaliyetini yürütebilmek için mahkemeler kurmuştur. Mahkemelerin faaliyetlerini sistemli ve hızlı bir şekilde yürütebilmesi için yargılama hukuku kuralları geliştirilmiştir. Yargılama faaliyetinin düzenli bir şekilde ve uygun bir süre içerisinde tamamlanabilmesi için, tıpkı canlıların yaşamlarında olduğu gibi birtakım sürelerle sınırlanması gerekmektedir. İşte canlı yaşamında olduğu gibi yargılama faaliyetinde de bir takım süreler vardır ve olmalıdır. Aksi takdirde yargılama sonsuza kadar sürer ki bu durum hukuktan beklenen faydayı sağlamaz. Usul hukuku içerisinde düzenlenen süreler, yargılama faaliyetinin sürüncemede kalmasını önler ve yargılamayı bir sonraki aşamaya taşıyarak yargılamanın makul bir süre içerisinde tamamlanmasına katkı sunar.

Yargılamanın makul bir sürede ve düzen içerisinde devam etmesi için kanun koyucunun süreleri düzenlerken ülkede uygulamanın tekdüze olmasını sağlaması gerekmektedir. Ülkemizde, Anayasa yargısı, Adli(Genel) yargı, İdari yargı, Seçim yargısı, Hesap yargısı ve Uyuşmazlık yargısı¹ olmak üzere altı yargı çeşidi mevcuttur. Ancak bu yargılama dalları incelendiğinde kanun koyucunun tekdüzeliğinden bahsedebilmek mümkün değildir. Farklı yargılama dallarında birbirinden farklı süreler düzenlenmiştir. Bu ülkemiz hukuk birliğinin sağlanması açısından önemli bir engel teşkil etmektedir.

Usul Kanunları, süreleri takvim günlerini temel alarak düzenlenmiştir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen süreler, yukarıda izah

¹ Ramazan ARSLAN ve Süha TANRIVER (2001), *Yargı Örgütü Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, s. 1vd.

edilen yeknesaklığı sağlayamamıştır. Bu Kanunda birçok değişik türden süre düzenlenmiştir. Buna karşın 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, süreleri mümkün olduğunca yeknesak olarak belirlemeye çalışmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, yargılama esnasında bir işlemin yerine getirilmesini belirli bir zaman dilimi içerisinde ve mümkün olduğunca en az maliyetle yerine getirilmesini istemiştir. Bu işlemlerin yerine getirilmesi için gerek süreleri ya kendi düzenlemiş ya da işlemin niteliğini de göz önünde bulundurarak söz konusu sürelerin belirlenmesi konusunda hâkime takdir yetkisi vermiştir. Böylece kaynağını Anayasanın 141'inci maddesinden alan ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 30'uncu maddesinde düzenlenen "Usul Ekonomisi İlkesi"ni gerçekleştirmesine katkı sunmaya çalışmıştır.

Çalışmamızda, hukuk yargılamasında yer alan sürelerin özellikleri ve bu sürelere uymamanın sonuçları açıklanmaya çalışılacak ve 28 Temmuz 2020 tarihinde 31199 sayılı Resmi Gazete ile yapılan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişiklikler göz önünde bulundurulacaktır. Yine çalışmamızda, 2019 yılı Aralık ayında başlayarak halen etkisini sürdüren Covid-19 salgın hastalığı ve bu kapsamda çıkarılan 7226 sayılı Kanun'un sürelere etkisi incelenecek, ayrıca 2020 yılı içerisinde ülkemizde yaşanan doğal afetlerin sürelere etkisi konusunda da inceleme yapılarak bir takım çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır. Çalışmamızda ayrıca, Yargıtay'ın mümkün olduğu kadar yeni tarihli kararlarından faydalanılacaktır.

Çalışmamız üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde: süre kavramı ve usul hukukunda süre hakkında genel bilgiler verilecektir. Bu bölümde, süre kavramının tanımı, hukukta süre kavramı ve usul hukukunda süreler ve özellikleri, usul hukukunda yer alan sürelerin hukuki nitelikleri, bu sürelerin belirlenmesinin amacı ve sonuçları, yabancı usul hukuku sistemlerinde yer alan sürelerin durumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan ilkelerin süreler ile olan ilişkisi ve bazı hukuk dalları ile karşılaştırılması yapılacaktır.

İkinci bölümde: usul hukukumuzda yer alan sürelerin çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılması, Kanun tarafından belirlenen süreler ve kesin sürelerin özelliklerinden, hâkim tarafından belirlenen sürelerin özelliklerinden ve yargılamada yer alan diğer şahıslar için düzenlenen sürelerden bahsedilecektir. Yazılı yargılama usulü ve bu usulün aşamalarında yer alan sürelerden, basit yargılama usulü ve bu usulün aşamalarında yer alan süreler kanun hükümleri göz önünde bulundurularak açıklanmaya çalışılacak, istinaf ve temyiz kanun yolları aşamalarında yer alan

sürelere, olağanüstü kanun yolları ve tahkim yargılamasında yer alan sürelere bahsedilecektir.

Üçüncü ve son bölümde: sürelerin hesaplanması, başlangıç ve bitiş zamanları, resmi ve adli tatil günlerinde sürelerin durumu, kesin olmayan ve kesin nitelikteki sürelere uymamanın sonuçları açıklanarak, sübjektif sebeplerle kesin olarak belirlenen süreyi kaçıran tarafın başvurabileceği bir yol olan eski hale getirme kurumu üzerinde durulacaktır. Olağanüstü durumların sürelere etkisi açıklanacak ve bu gibi durumlarda bulunan mevzuat ihtiyacı hakkında değerlendirme yapılacaktır.

Çalışmamız, genel bir değerlendirmenin yapılacağı sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.



BÖLÜM I

SÜRE KAVRAMI VE MEDENİ USÛL HUKUKUNDA SÜRE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. SÜRE KAVRAMININ TANIMI, HUKUKTA SÜRE KAVRAMI, MEDENİ USÛL HUKUKU'NDA SÜRE KAVRAMININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI

1.1.1. Süre Kavramının Tanımı

İnsan yaşamı ve doğal yaşam, bir zaman içerisinde başlamakta, gelişmekte ve sonuçlanmaktadır. Bu zaman içerisinde çeşitli olaylar meydana gelmektedir. Bu olaylar, belirli süreler içerisinde gerçekleşmektedir. İşte yaşam içerisinde önemli yere sahip olan süre sözcüğü, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası ya da bir olayın bir eylemin olageldiği zaman aralığı veya bir işin başlangıcı ve sonu için önceden belirlenen zaman bölümü anlamlarına gelmektedir². Kelimenin çoğulu ise süreler olarak kullanılmaktadır. Süre sözcüğünün eş anlamlıları, müddet³, mehil(mehl)⁴,vade⁵ ve mühlet⁶kelimeleridir. Süre sözcüğü, İngilizcede “*duration*,

² Berkin Erol DİNÇER (2019), *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımının Hükümleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 4; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), *Medeni Usul Hukukunda Süreler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AÜSBE., Ankara., s. 1; BÜYÜK LAROUSSE (2007), *Sözlük ve Ansiklopedi*, Milliyet Yayınları, Yirmi Birinci Cilt, İstanbul, s. 10930-10931; Cengiz YELBAŞI (2014), *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Sim Matbaacılık, Ankara, s. 578; Ejder YILMAZ (2011b), *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Onuncu Baskı, Ankara, s. 969; Ejder YILMAZ (2014), “Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, ss.3167-3190, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/29-Ejder-YILMAZ.pdf>, E.T. 20/06/2020, s. 3167; Eraslan ÖZKAYA (2016), *Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 23; MEYDAN LAROUSSE (1986), *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, 11.Cilt, İstanbul, s. 664; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), *Medeni Usul Hukuku'nda Eski Hale Getirme*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul, s.4; Nihat YAVUZ (1975), “Hukuk Usulünde Müddetler”, *AB. Dergisi*, S.2, ss.133-140, Ankara, s.133;TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (2005), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Onuncu Baskı, Ankara, s. 1830; Yasin KÖSE (2014), *Hukuk Yargılamasında Süreler*, Seçkin Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, s. 23.

³ Ejder YILMAZ (2011b), age s. 969; Esat ŞENER (2001), *Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 556; TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (2005), s. 1429; BÜYÜK LAROUSSE (2007), s. 10930; MEYDAN LAROUSSE (1986), 9.Cilt, s. 122-123; Yavuz ABADAN vd. (1991), *Türk Hukuk Lügatı*, Başbakanlık Basımevi, Üçüncü Baskı, Ankara, s.223.

⁴ BÜYÜK LAROUSSE (2007), s. 10930; Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 578; Ejder YILMAZ (2011b), age s. 893; Esat ŞENER (2001), age s. 500; Mehmet KANAR (2011), *Osmanlı-Türkçe Sözlüğü*, Say Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, s. 361; MEYDAN LAROUSSE (1986), 8.Cilt, s. 529; TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (2005), s. 1362; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223.

*period, time, term*⁷”, Almanca’da “*der Aufschub, die Befristung, die Dauer, die Frist, der Termin, der Zeit*⁸” ve Fransızca’da “*période, temps, délai*⁹” olarak kullanılmaktadır.

Belirli bir zaman aralığı ifade etmesinden dolayı, ecel gibi sürenin dolduğunu veya sona erdiğini belirten sözcükler süre sözcüğünün birebir karşılığı değildir¹⁰. Nitekim ecel, hayatın sona erme anı¹¹ yani belirli bir zaman aralığı bildirmemektedir. Bu açıklamalardan hareketle süre sözcüğünü, belirli bir işin yapılması veya bir olayın gerçekleşmesi için belirlenen ya da işin/ olayın niteliği gereği ihtiyaç duyulan zaman aralığı olarak tanımlamak mümkündür.

1.1.2. Hukukta Süre Kavramı, Medeni Usul Hukukuna İlişkin Süreler ve Özellikleri

1.1.2.1. Hukukta Süre Kavramı

Hukukta süre, hakların kazanılmasında ve kaybedilmesinde çok büyük bir öneme sahiptir. Yani hayatın her alanında olduğu gibi hukukta da önemli bir yere sahiptir¹². Bir hakkın talep edilmesi, kazanılması veya kaybedilmesi, herhangi bir

⁵ BÜYÜK LAROUSSE (2007), s. 10930; Esat ŞENER (2001), age s. 839; Mehmet KANAR (2011), age s. 625; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), *Kanunlarımızda Süreler*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 1; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223;.

⁶ BÜYÜK LAROUSSE (2007), s. 10930; Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 578; Esat ŞENER (2001), age s. 556; Mehmet KANAR (2011), age s. 425; TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (2005), s. 1431; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223;.

⁷ Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 578; Mustafa OVACIK (2000), *İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Sözkese Matbaacılık, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 124vd.; RED HOUSE (2005), *İngilizce-Türkçe Sözlük*, Sev Yayıncılık, Otuz Sekizinci Baskı, İstanbul, s. 295vd.; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223;.

⁸ Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 399; Erol ULUSOY (1999), *Türkçe-Almanca Hukuk Sözlüğü*, Beta Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, s. 246; FONO MODERN SÖZLÜK (2005), *Almanca-Türkçe Sözlük*, Eko Ofset, İstanbul, s. 180 vd.; Taner AKGÜN (1999), *Hukuk ve İlgili Terimler Sözlüğü*, Alfa Basım Yayın, Birinci Baskı, İstanbul, s. 1045; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223.

⁹ Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 578; Kemal DAYINLARLI (2004), *Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 387-911; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 223.

¹⁰ Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 1.

¹¹ Cengiz YELBAŞI (2014), age s. 165; Ejder YILMAZ (2011b), age s. 219; Mehmet KANAR (2011), age s. 118.

¹² Abdullah DİNÇKOL (2018), *Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları*, DER Yayınları, On Dördüncü Baskı, İstanbul, s. 132; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3167; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 23; Ergin AKÇAY (2009), *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Zamanaşımı*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul, https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi/tez.SorguSonucYeni.jsp, s. 1; Erhan ADAL (2012), *Hukukun Temel İlkeleri*, Legal Yayıncılık, On ikinci Baskı, İstanbul, s. 773; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), *Medeni Hukuk*, Vedat Kitapçılık, Yirmi Beşinci Baskı, İstanbul, s. 246; Necip BİLGE (2005), *Hukuk Başlangıcı*, Turhan Kitabevi, Yirminci Baskı, Ankara, s. 256; Oğuz ERSÖZ (2016), “Hukuk Yargılaması Yönünden Zamanaşımı”, *Legal Hukuk Dergisi*, C.14,

olay için hukukta bir süre belirlenmiş ise kişilerin hukukun belirlediği bu süreleri göz önünde bulundurmaları gerekir¹³. Örnek olarak, evlilik birliğinin boşanma sebebiyle sona ermesinden kaynaklı maddi ve manevi tazminat talepleri boşanmanın kesinleşmesinin üzerinden *bir yıl* geçmekle zamanaşımına uğramaktadır(TMK md.178). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere boşanma ile sonuçlanan bir evlilikte eşlerden birinin tazminat talebi bulunmakta ise bu talebini Kanun'un belirlediği süre içerisinde talep etmesi gerekir. Bu açıdan süre kavramının, hem hayatın hem de hukukun içerisinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu görmek mümkündür.

Bir hakkın talep edilmesi veya bir borcun yerine getirilmesi gibi hukuki olay veya durumlarda, kanun, hâkim veya olayın ilgilisi tarafından belirlenen zaman dilimi olan süre kelimesi, Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunda “süre” ve “vade”, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda “süre”, İcra ve İflas Kanunu'nda “süre”, “mehil”, “müddet” ve “mühlet” kelimeleri ile de benzer anlamda kullanılmaktadır¹⁴.

Hukukumuzda farklı hukuk dallarında birbirinden farklı süreler bulunmaktadır. *Berki*, hukukta süreleri üçe ayırmıştır. Bunlar, zamanaşımı(müruruzaman) süreleri, hak düşürücü(sükûtu hak müddeti) süreler ve hak düşürücü ve zamanaşımı sürelerinden olmayan müddetler şeklinde ifade etmiştir¹⁵.

Kişiler, haklarını, Kanun'un öngördüğü koşul süreler içerisinde ileri sürmeli veya hâkimin belirlediği süreler içerisinde talep etmelidir. Bu süreler içerisinde ileri sürülmeyen hakkın ya talep edilebilirliği ya da hakkın kendisi ortadan kalkarak kullanılamaz hale gelir. *Hak düşürücü süre kavramı*, geniş anlamıyla, bir hakkın belirli süreler içerisinde kullanılmamasından dolayı hakkın kendisinin ortadan

S.164, ss.4223-4262, İstanbul, s. 4225; Ömer ANAYURT (2017), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Seçkin Yayınevi, On Yedinci Baskı, Ankara, s. 315; Süleyman YILMAZ (2019), *Hukuk Başlangıcı*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 191.

¹³ Abdullah DİNÇKOL (2018), age s. 132 İzzet DOĞAN (2007a), “Zamanaşımı”, *Legal Hukuk Dergisi*, S.52, ss.1165-1168, İstanbul, s. 1165; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4225; Ömer ANAYURT (2017), age s. 321; Süleyman YILMAZ (2019), age s. 191.

¹⁴ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 1-2; Ejder YILMAZ (2011b), age s. 969; Esat ŞENER (2001), age s. 500; Yasin KÖSE (2014), age s. 23.

¹⁵ Anıl KÖROĞLU (2014), *Medeni Usul Hukukunda Sürelere İlişkin Esaslar*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul, s. 4; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 4; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 25; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 7; Şâkir BERKİ (1968), “Hukukta Müddet Çeşitleri”, *AÜHF. Dergisi*, S.1-2, ss.99-116, Ankara., s. 100vd.

kalkmasıdır¹⁶. Hak sahipleri, bu belirlenen süre içerisinde talepte bulunmazlarsa sahip oldukları hak ortadan kalkar (TMK md.606, f.1)¹⁷.

Bir hakkın belirli bir süre içerisinde kullanılmaması durumunda, hakkı ortadan kaldırmayan ancak onun dava veya cebri icra yoluyla talep edilebilirliğini engelleyen süreler *zamanaşımı süresidir*¹⁸. Nitekim bu konuda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 02/11/1983 tarihli bozma kararında, "...*Bilindiği gibi zamanaşımı, alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden (dava edilebilme) niteliğinden yoksun kalabilmesini ifade eder...*" demek suretiyle bu durumu hüküm altına almıştır¹⁹. Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere zamanaşımı borcu sona erdirmemekle birlikte²⁰ onu eksik borç niteliğine dönüştürür²¹. Yine bu hususta Yargıtay 21.Hukuk Dairesi 03/09/2014 tarihli bir kararında, "...*Zamanaşımına uğrayan borç, eksik bir borçtur...*" diyerek görüşümüze benzer bir hüküm tesis etmiştir²².

¹⁶ Abdullah DİNÇKOL (2018), age s. 139; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 29; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 247; Necip BİLGE (2005), age s. 252; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4230; Ömer ANAYURT (2017), age s. 315; Rona SEROZAN (2017), Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, Yedinci Baskı, İstanbul, s. 257; Süleyman YILMAZ (2019), age s. 191; Yalçın KAVAK (2019), *Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları*, Legal Yayıncılık, İkinci Baskı, İstanbul, s. 234.

¹⁷ Ömer ANAYURT (2017), age s. 321; Geniş manası ile, hukukta bir hakkın kullanılması için kanun veya mahkeme tarafından kat'iyetle verilmiş olan müddettir ki, hak kullanılmaksızın geçirilmiş olduğu takdirde, hakkın mevcudiyeti son bulur. Bu sürelerin hak düşürücü süreler olduğu hakkında bkz. Necip BİLGE (2005), age s. 256; Süleyman YILMAZ (2019), age s. 191; Şâkir BERKİ (1968), age s. 101vd.

¹⁸ Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Yirmi İkinci Baskı, Ankara., s. 845; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 5; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 2; Erhan ADAL (2012), age s. 774; İzzet DOĞAN (2007a), age s. 1165; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 248; Mehriğül KELEŞ (1995), "Hukuk Usulünde Süreler", *İzmir Barosu Dergisi*, S.1995/1, ss.15-26, İzmir, s. 16; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4223; Ömer ANAYURT (2017), age s. 321 vd.; Süleyman YILMAZ (2019), age s. 191; Şâkir BERKİ (1968), age s. 100vd.; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

¹⁹ YHGK'nun 02/11/1983 gün ve 1980/11-2802E., 1983/1047K. S. kararı; (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.2HD.2014/27589E, 2015/2519K; Y.21HD.2014/22326E, 2015/16925K. (Kazancı İçtihat, E.T.17/07/2020. www.kazancı.com)).

²⁰ Akif M. TUTUMLU (2007), *Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması*, Seçkin Yayıncılık, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 28; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 2; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28; Erhan ADAL (2012), age s. 776; Fikret EREN (2014), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, On Altıncı Baskı, Ankara, s. 1281; Kemal M. OĞUZMAN ve Turgut M. ÖZ (2013), *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, Vedat Kitapçılık, C.1, On Birinci Baskı, İstanbul, s. 619; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4225; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

²¹ Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 28; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 2; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28; Ergin AKÇAY (2009), age s. 2; Erhan ADAL (2012), age s. 777; Fikret EREN (2014), age s. 1281; İzzet DOĞAN (2007a), age s. 1165; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4225; Rona SEROZAN (2017), age s. 258; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

²² Y.21.HD.'nin 03/09/2014 gün ve 2014/22326 E., 2015/16925 K. S. kararı (Kazancı İçtihat).

Bazı durumlarda zamanın geçmesi bir kimsenin bir hak kazanmasına sebep olabilir. Buna *kazandırıcı zamanaşımı* (iktisabî müruruzaman) adı verilir²³. Kazandırıcı zamanaşımında, alacak hakkının dava yolu ile düşürülmesine ve söz konusu alacağın tahsil edilmesine son vermez, bilakis bir hak kazanılmasını sağlar²⁴. Örnek olarak, tapu kütüğünde geçerli bir hukuki sebebe dayanmadan malik olarak yazılan kişi, söz konusu taşınmaz üzerinde davasız ve aralıksız on sene ve iyi niyetli olarak zilyetliğini sürdürmesi durumunda, söz konusu taşınmazın mülkiyetini kazanmış olur (TMK md.712).

Bazı durumlarda ise zamanın geçirilmesi bir hakkın talep edilebilirliğinin sona ermesine sebep olmaktadır. Bu durum hak sahibinin belirli zaman içerisinde hakkını kullanmamasından kaynaklanır. Bu durumda zamanın geçmesi, borçluya kaçınma hakkı verir ve alacaklı açısından *kaybettirici zamanaşımı* (iskatî müruruzaman)²⁵ meydana gelir. Kaybettirici zamanaşımında alacak ortadan kalkmaz, sadece alacaklı alacağını mahkemeler ya da cebri icra organlarını kullanarak alma hakkını kaybeder²⁶. Örnek olarak, haksız fiilden kaynaklanan tazminat istemleri, zarar görenin, meydana gelen zararı ve söz konusu zararı ödeyecek tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren *iki yıl* ve her halde tazminata konu eylemin işlendiği tarihten itibaren *on sene* geçmekle zamanaşımına uğramaktadır (TBK md.72). Haksız fiile uğrayan kişi yukarıda belirtilen süre içerisinde tazminat talebinde bulunmazsa bu hakkı zamanaşımına uğramış olur. Bu durumda, mahkeme, alacaklının açacağı davada, borçlunun zamanaşımı definde bulunması üzerine ret kararı verecek ve nihayetinde alacaklı alacak hakkını kaybetmiş olacaktır.

²³ Abdullah DİNÇKOL (2018), age s. 136; Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 845; Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 38-39; Bilge ÖZTAN (2006), *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Yirmi İkinci Baskı, Ankara, s. 199; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28; Ergin AKÇAY (2009), age s. 4; Erhan ADAL (2012), age s. 462 vd.; Kemal M OĞUZMAN ve Turgut M. ÖZ (2013), age s. 600; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 246; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4231; Rona SEROZAN (2017), age s. 258; Şâkir BERKİ (1968), age s. 108; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

²⁴ Abdullah DİNÇKOL (2018), age s. 138; Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 845; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 4; Bilge ÖZTAN (2006), age s. 199; Rona SEROZAN (2017), age s. 258; Şâkir BERKİ (1968), age s. 108.

²⁵ Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 846; Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 38-39; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 4; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28-29; Ergin AKÇAY (2009), age s. 6; Kemal M OĞUZMAN ve Turgut M. ÖZ (2013), age s. 600-601; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4231; Rona SEROZAN (2017), age s. 257; Şâkir BERKİ (1968), age s. 106; Tanju UYGUR (1975), "Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler", *AB. Dergisi*, S.5, ss.675-691, Ankara, s. 675; Yalçın KAVAK (2019), age s. 229.

²⁶ Abdullah DİNÇKOL (2018), age s. 138; Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 28; Ergin AKÇAY (2009), age s. 9; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 248; Rona SEROZAN (2017), age s. 257; Şâkir BERKİ (1968), age s. 106.

Zamanaşımı bir def'dir. Bunun sonucu olarak hâkim tarafından resen gözetilmez, borçlunun bunu ileri sürmesi gerekir²⁷. Kişinin sahip olduğu bir alacak hakkının zamanaşımına uğradığı yönünde bir def'inin, yargılama esnasında ne zaman ileri sürülmesi gerektiği konusunda, Kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Usul hukuku savunması olarak zamanaşımı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ilk itirazlar arasında sayılmamıştır. Bu nedenle zamanaşımı def'i, dilekçeler aşamasında öne sürülebileceği gibi, dilekçeler aşaması tamamlandıktan sonra iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı kapsamında değerlendirileceğinden²⁸, taraf bu durumu, ancak ıslah veya karşı tarafın açık muvafakati ile öne sürebilecektir (HMK md.141, f/2). Zamanaşımı def'ini süresinde verdiği cevap dilekçesinde ileri sürmeyen tarafın ıslah yolu ile ileri sürülüp sürülemediği konusunda doktrindeki hâkim görüş, davalının süresinde verdiği cevap dilekçesinde zamanaşımı def'inin ileri sürülmemiş olması durumunda, ıslah yoluyla bu def'i ileri sürülebileceği yönündedir²⁹. Zamanaşımı def'inin ıslah yoluyla yapılıp yapılmayacağı konusunda Yargıtay'ın farklı kararları bulunmaktadır³⁰. Doktrindeki ağırlıklı görüşe paralel olarak, kanaatimizce, bir davada ileri sürülmesi mümkün olan iddia ve savunmalar ile talepleri ıslaha konu edilebilmelidir. Zira bu konuda kanunda ıslah konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır (HMK md.141/2, md.176/1). Davalının süresinde cevap dilekçesi vermemesi durumunda ise zamanaşımı def'ini ileri sürülüp sürülemediği konusunda doktrinde farklı görüşler

²⁷ Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 847; Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 29; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 11; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3167-3168; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28; Ergin AKÇAY (2009), age s. 12; Erhan ADAL (2012), age s. 774; Fikret EREN (2014), age s. 1282; İzzet DOĞAN (2007a), age s. 1165; İzzet DOĞAN (2007b), *Türk Medeni Kanununda Zamanaşımı, Hak Düşürücü ve Hak Ehliyeti Süreleri ile Dava Koşulları ve Konularıyla İlgili Yargıtay Kararları*, Beta Yayıncılık, İstanbul, s. 1; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 247; Mehrigül KELEŞ (1995), age s. 16; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4223; Ömer ANAYURT (2017), age s. 322; Şâkir BERKİ (1968), age s. 106; Yalçın KAVAK (2019), age s. 229.

²⁸ 22/07/2020 tarihinden yapılan değişiklikten ön inceleme duruşmasına karşı tarafın mazeretsiz olarak katılmaması durumunda serbestçe iddia ve savunmasını serbestçe değiştirebilmesi mümkündür (HMK md.139) ancak 7251 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerle bu durum kaldırılmıştır.

²⁹ Baki KURU (2019), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, Legal Yayınları*, Birinci Baskı, İstanbul, s. 251; Cenk AKİL (2012), "Yargıtay Kararları Işığında Zamanaşımı Def'inin Islah Yolu ile İleri Sürülüp Sürülemediği Meselesi", *HÜHF. Dergisi*, S.2(2), ss.1-15, Ankara, s. 1vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), *Medeni Usul Hukuku*, Onikilevha Yayınları, Sekizinci Baskı, İstanbul, s. 310; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4243; Süha TANRIVER (2018), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınevi, 1.Cilt, İkinci Baskı, Ankara, s. 679.

³⁰ Bu konu hakkında emsal kararlar için bkz. Cenk AKİL (2012), age s. 4-5; Y.8.HD.'nin 13/01/2020 tarihli, 2016/11625E., 2020/32K. sayılı kararı (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.19.HD. 2018/1503E., 2019/2522K.; Y.3.HD. 2018/7346E., 2019/439K.; Y.9HD. 2016/30308E., 2017/13400K.; YHGK. 2016/9-1209E., 2017/1075K.; Y.17.HD.2015/6502E., 2015/15056K.; Y.21.HD. 2015/8851E., 2015/11230K.)(Kazancı İçtihat, E.T.17/07/2020, www.kazanci.com).

bulunmaktadır³¹. Yine bu konuda kanaatimizce, cevap dilekçesi vermemekle davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş (HMK md.128) sayılacağından ve ayrıca bu konuda ıslahla yapılamayacak usul işlemlerine ilişkin Kanun'da herhangi bir sınırlama olmadığından dolayı, ıslah yolu ile zamanaşımı def'inde bulunmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Zamanaşımı sürelerinin durması ve kesilmesi mümkündür. Zamanaşımı sürelerinin durması halinde, durma süresi boyunca geçen kısım hesaplanır, durmaya sebep olan olay ortadan kalktığında, süre kaldığı yerden işlemeye devam eder. Zamanaşımının kesilmesi durumunda ise işleyen kısımlar dikkate alınmaz yeniden bir zaman işlemeye başlar³².

Hak düşürücü (sükûtu hak müddeti) süreler ise kanun veya hâkim tarafından belirlenen kesin süreler olup, söz konusu hak, belirlenen süreler içerisinde kullanılmazsa hakkın mevcudiyeti sona erer³³. Hak düşürücü süreler, tarafın talebi olmaması durumunda dahi hâkim tarafından resen gözetilir³⁴. Hak düşürücü sürelerinin, zamanaşımı sürelerinde olduğu gibi durması veya kesilmesi söz konusu olmaz. Bu yönüyle hak düşürücü süreler zamanaşımı sürelerine nazaran yaptırımı daha ağırdır.

Diğer bir süre çeşidi ise hak düşürücü süre ve zamanaşımı süresinden olmayan sürelerdir³⁵. Kanun bu tür süreleri ya bir edimin yerine getirilmesi için ya da bir hukuki durumun tespiti için bırakılmıştır³⁶. Örnek olarak, boşanan bir kadının yeniden evlenebilmesi için evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün beklemesi gerekmektedir (TMK md.132).

³¹ Bu konu hakkında farklı görüşler için bkz. Cenk AKİL (2012), age s. 5vd.

³² Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 848; Erhan ADAL (2012), age s. 774-775; Fikret EREN (2014), age s. 1291vd.; Kemal M OĞUZMAN ve Turgut M. ÖZ (2013), age s. 600; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 249; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 16; Tanju UYGUR (1975), age s. 679.

³³ Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 29; Ergin AKÇAY (2009), age s. 12; Erhan ADAL (2012), age s. 775; Fikret EREN (2014), age s. 1282; Ömer ANAYURT (2017), age s. 321; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Şâkir BERKİ (1968), age s. 101; Tanju UYGUR (1975), age s. 675.

³⁴ Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 847; Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 29; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 31; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3168; Fikret EREN (2014), age s. 1282; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 16; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Ömer ANAYURT (2017), age s. 322; Şâkir BERKİ (1968), age s. 101; Tanju UYGUR (1975), age s. 675.

³⁵ Şâkir BERKİ (1968), age s. 108vd.

³⁶ Şâkir BERKİ (1968), age s. 108vd.

1.1.2.2. Medeni Usul Hukukuna İlişkin Süreler ve Özellikleri

Yargılama faaliyetinin mümkün olduğunca hızlı bir şekilde sonuçlandırılması, yargılamanın sürüncemede kalmaması, yargılama konusu hakkın bir an önce sahibine verilmesi ve kişilerin yargıya olan güveninin tesis edilmesi gibi amaçlarla usul hukuklarında ve hukukumuzda tarafların ve mahkemelerin yapacağı işlemler birtakım sürelerle bağlanmıştır. Bu durum aynı zamanda yargılama hukukunun şekilciliğinin de bir sonucudur³⁷. Bu sürelerin bazıları kanun tarafından belirlenirken bir kısmı hâkimin takdirine bırakılmıştır³⁸. Kanun tarafından belirlenen süreler kesin olup hâkim tarafından uzatılamaz veya kısaltılamaz (HMK md.90, f.1). Nitekim bu konu ile ilgili olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 08/11/2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında, “...Somut olayda da; mahkemece direnme kararının temyizi üzerine ek kararlar *"temyiz başvurusunun süresinde olmadığından reddine"* karar verilmiş ve bu kararda temyiz süresi 15 gün olarak gösterilmiş ise de yukarıda açıklanan yasal mevzuat çerçevesinde (m. 432/5) temyiz süresi ek kararın tebliğ edildiği 17.09.2015 tarihi itibarıyla *"7 gün"* olup, mahkemece bu sürenin *"15*

³⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), *Medeni Muhakeme Hukuku*, Filiz Kitabevi, Beşinci Baskı, İstanbul, s. 364vd.; Ali TÜRKMEN (2015), *Özel Hukuk Muhakeme Usulü*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara, s. 93; Baki KURU (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 5. Cilt, İstanbul, s. 5432; Ejder YILMAZ (1987), “Hukuk Davasında Hâkimin Verdiği Kesin Mehilin Hakkı Kısıtlaması”, *AÜHF. Dergisi*, S. 1, ss. 219-227, Ankara, s. 220; Ejder YILMAZ (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2.Cilt, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 1463; Erdal TERCAN (2006), *Medeni Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme-Hali Sabıka İrca*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 37-38; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S.63, ss.78-79, Ankara, s. 78; Hülya TAŞ KORKMAZ (2008), “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hâkimin Belirlediği Süreler ve Bunun Hukuki Dinlenilme Hakkı İle İlişkisi”, *Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, S.2, ss.409-450, İstanbul, s. 38; İbrahim ERMENEK (2000), “Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.4, S.2, Ankara, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48136/608850>, E.T.30/03/2021, s. 27vd.; İsmail ERCAN (2020), *Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, Seçkin Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara, s. 232; Mehrigül KELEŞ (1995), age s. 15; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 5-6; Nihat YAVUZ (1975), age s. 133; Süha TANRIVER (2000), “Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine”, *AÜHF. Dergisi*, C. 49, S. 1, ss. 67-83, Ankara, s. 67; Volkan ÖZÇELİK (2017), “Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Verdiği Kesin Süre”, *TBB. Dergisi*, S.129, ss.133-160, Ankara, s. 133-134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), *Medeni Usul Hukukunun Esasları*, Beta Yayınları, Sekizinci Baskı, İstanbul., s. 167.

³⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 93; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), “Medenî Yargıda Hâkimin Kanunî Süreyi Kararında Yanlış Göstermesi Problemine İlişkin Düşünceler”, *TBB. Dergisi*, S. 136, ss. 167-184, Ankara, s. 169; Esat ŞENER (2001), age s. 500; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.8; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, s. 535 vd.; Nihat YAVUZ (1975), age s. 133; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 167.

gün” olarak değiştirilmesi 6100 Sayılı HMK'nun 90. maddesinin birinci fıkrası uyarınca mümkün değildir...” demek suretiyle bu durumu ortaya koymuştur³⁹.

Medeni usul hukuku açısından hâkim tarafından belirlen süreler kural olarak kesin değildir. Esasen diğer yargılama hukuku dallarında da bu durum benzerlik gösterir. Hâkim kendisi tarafından belirlenen süreleri haklı sebeplerin varlığı durumunda artırabilir veya kısaltabilir (HMK md.90, f.2)⁴⁰. Nitekim bu durumu Yargıtay 10.Hukuk Dairesi 07/04/2016 tarihinde vermiş olduğu bir kararında, “...Buna karşın, HMK'nın 94. maddesine göre hakimin belirlediği süreler ise kural olarak kesin değildir. Hakim tayin ettiği süreyi henüz dolmadan azaltıp çoğaltacağı gibi, süre geçtikten sonra da tarafın isteği üzerine yeni bir süre tanıma yoluna da gidebilir...” demek suretiyle bu durumu ortaya koymuştur⁴¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu süreleri, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak süreleri gün olarak belirlememiş⁴²; bunun yerine çoğunluğu hafta karakterli olmak üzere, 1 adet gün, 63 adet hafta, 21 adet ay, 8 adet yıl ve toplamda 93 adet belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilen süre belirlemiştir. Örnek olarak, cevap verme süresi, dava dilekçesinin tebliğinden itibaren *iki haftadır* (HMK md.127). Yine örnek olarak basit yargılama usulünde zorunlu hallerde gerekçeli kararın *en geç bir ay* içerisinde yazılarak tebliğe çıkarılması gerekmektedir (HMK md.321, f.2/son). Yıl olarak belirtilen süreye ise, hâkimin yargılama faaliyeti sırasında yapmış olduğu hatalardan kaynaklanan tazminat davalarında devlet, ödediği tazminatı ödeme tarihinden itibaren *bir yıl* içinde ilgili hâkime rücu eder (HMK md.46, f.3) örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra, medeni usul hukukumuzda, *uygun süre, kısa süre, ilk duruşma, makul süre* gibi belirli olmayan karakterli süreler de bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak ise, hâkimin reddi sebebini bilen tarafın, ret talebini *en geç ilk duruşmada* ileri sürmesi gerektiği verilebilir (HMK md.38, f.1). Usul hukukumuzda yer alan sürelerin bir başka özelliği, takvim günü süreleri olmasıdır. Bunun sonucu olarak takvim günü süreleri *üçyüzaltmışbeşgün* üzerinden

³⁹ YHGK.'nun 08/11/2018 gün ve 2017/2-2491 E., 2018/1671 K. S. kararı (Kazancı İçtihat, E.T.18/07/2020, www.kazanci.com).

⁴⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ejder YILMAZ (1987), age s. 221; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 18; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), age s. 531.

⁴¹ Y.10.HD.'nin 07/04/2016 gün ve 2016/1693 E., 2016/5167 K. S. kararı (Kazancı İçtihat E.T.18/07/2020, www.kazanci.com).

⁴² Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1463.

hesaplanır⁴³.Usul hukukumuzda yer alan sürelerle ilgili olarak ilerleyen bölümlerde daha fazla ayrıntılı bilgi verilecektir.

1.1.3. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Hukuki Niteliği, Belirlenmesi, Amacı ve Sonuçları

1.1.3.1. Medeni Usul Hukuku'nda Süre Kavramının Hukuki Niteliği

Hukuk âleminde bir hususun nasıl bir sonuç doğuracağına tespitini yapabilmek için, o hususun hukuki niteliğinin belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda usul hukukunda sürelerin hukuki niteliğinin bilinmesi, doğuracağı sonuçların tespit edilebilmesinde büyük fayda sağlar. Bu açıdan medeni usul hukukunda, Kanun ve hâkim tarafından belirlenebilen⁴⁴ sürelerin hukuki niteliklerinin bilinmesi bir hak kaybı yaşanmaması için önem arz etmektedir. Medeni usul hukukunda Kanun tarafından verilen sürelerin hukuki niteliği konusunda ikili bir ayırım yapmak mümkündür. İlk olarak, kanun tarafından taraflar için belirlenen süreler kural olarak kesindir ve hâkim tarafından uzatılıp kısaltılamaz. Kanun tarafından davanın tarafları için belirlenen kesin sürelerin hukuki niteliği konusunda doktrindeki bizim de katıldığımız hâkim görüş hak düşürücü nitelikli olduğu yönündedir⁴⁵.Kanun'un belirlediği süre içerisinde kullanılmayan haklar kural olarak bir daha kullanılamaz hale gelir. Nitekim Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlara göre de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun belirlediği süreler *hak düşürücü* niteliktedir. Bu konuda Yargıtay 8.Hukuk Dairesi 10/04/2019 tarihinde vermiş olduğu bir

⁴³ Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1465.

⁴⁴ Bu konu hakkında bkz. B.1, md. 1, f. B, b. II, s. 10 vd.

⁴⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Dördüncü Baskı, Ankara., s. 136; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 94; Baki KURU (2019), age s. 833; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara, s. 613; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 19; Ejder YILMAZ (1987), age s. 221; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3172; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1464; Erdal TERCAN (2006), age s. 39; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s. 27 vd.; Hakan PEKCANITEZ (2017), *Medeni Usul Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 1.Cilt, 15.Baskı, İstanbul, s. 454; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), *Medeni Usul Hukuk Dersleri*, Vedat Kitapçılık, Yedinci Baskı, İstanbul, s. 372; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 16; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 8; Murat ATALL, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara., s. 287; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), age s. 535; Nihat YAVUZ (1975), age s. 134; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Altıncı Baskı, Ankara, s. 177; Süha TANRIVER (2018), age s. 433; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Dokuzuncu Baskı, Ankara, s. 200vd.; Timuçin MUŞUL (2012), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 183; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168.

kararında, “...Derdestlik, 18.09.1996 tarih ve 1996/19-461 Esas, 1996/607 Karar sayılı HGK kararına göre dosyanın işlemde kaldırılması tarihinden itibaren üç aylık süre ile sınırlıdır. Bu süre hak düşürücü süredir. Ancak, davanın açılmamış sayılmasını gerektiren şartların doğumu ile dava kendiliğinden ortadan kalkar ve derdest olmaktan çıkar...”⁴⁶ demek suretiyle bu durumu ortaya koymuştur.

İkinci ayırım olan kanun tarafından mahkemeler için öngörülen sürelerin hukuki niteliği konusunda yine öğretilerde bizim de katıldığımız hâkim görüş, söz konusu sürelerin hak düşürücü süre niteliğinde olmadığı, *düzenleyici* nitelikte olduğu yönündedir⁴⁷. Bunun nedeni mahkemelerin bir işlemi hangi süre içerisinde yapması gerektiğine yöneliktir. Mahkemeler, Kanun’da düzenlenen süre içerisinde işlemi kural olarak yapma zorunluluğu altındadır. Ancak, mahkemelerin, bu belirlenen süreler içerisinde söz konusu işlemi yapmaması davanın tarafları açısından bir hak kaybı yaratmaz. Mahkeme, kendisine tanınan süre sonrasında da o işlemi halinde yapması yine geçerli olacaktır⁴⁸.Örneğin, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun294’üncü maddesi gereğince, hâkimin hüküm sonucunu zorunlu nedenlerle taraflara tefhim etmesi durumunda, gerekçeli kararı tefhim tarihinden başlayarak *bir ay* içerisinde yazması gerekmektedir. (HMK md.294, f,4). Bu noktada *bir aylık* sürenin dolmasından sonra yazılan karar da, hukuken geçerliliğini korur⁴⁹. Mahkemenin kendisine belirlenen işlemi zamanında yapmamasından dolayı hâkimin disiplin sorumluluğu doğar. Ayrıca söz konusu geç kalmadan dolayı bir zarar

⁴⁶ Yargıtay 8.HD.’nin 10/04/2019 tarihli ve 2018/3425E., 2019/3983K. S. kararı; (Aynı yönde kararlar için bkz. HGK. 2017/1237E., 2019/453K.; Y.19.HD.2014/19729E., 2015/9448K.; Y.2.HD. 2018/6599 E., 2019/6630K.(Kazancı İçtihat, E.T.18/07/2020, www.kazanci.com)).

⁴⁷ Kanunda mahkemeler için belirtilen sürelerin düzenleyici nitelikte olduğuna dair benzer görüşler için bkz. Anıl KÖROĞLU (2014), age s.139-140; Baki KURU (2019), age s. 835; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 19; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1464; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 33; Erdal TERCAN (2006), age s. 46; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 454; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.16; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 286; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 177; Süha TANRIVER (2018), age s. 433; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202.

⁴⁸ Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Baki KURU (2019), age s. 835; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 454; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 177; Süha TANRIVER (2018), age s. 433; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202.

⁴⁹ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 94; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Süha TANRIVER (2018)’den naklen, age s. 433.

meydana gelmiş ise zarar görenin devlet aleyhine tazminat davası da açabilmesi mümkündür.

Hâkim tarafından verilen sürelerin hukuki niteliği konusunda da ikili bir ayırım yapmak mümkündür. Birinci ayırım hâkimin verdiği sürenin kesin olduğuna karar verebilmesi mümkündür. Hâkimin kesin olduğunu belirttiği bu süre hak düşürücü niteliktedir (HMK md.94). Hâkimin verdiği kesin süreden dönüp dönemeyeceği hususunda doktrindeki hâkim görüş, dönemeyeceği yönündedir⁵⁰. Çünkü bu durum, karşı taraf için usul-i kazanılmış hak oluşturacaktır. Hâkim kararında süreyi kesin olarak belirlemişse, bu işlemi bu süre içerisinde yapmayan taraf artık hakkını kaybetmiş olur. Hâkimin ikinci kez kesin süre vermesi durumunda ise verilen bu süre geçersizdir ve bu süre içerisinde yapılan işlem yapılmamış sayılır⁵¹.

Bu konudaki ikinci ayırım ise, hâkim tarafından verilen kesin olmayan sürenin hukuki niteliğinin ne olduğu yönündedir. Hâkim, somut olayın koşullarına göre tarafları dinledikten sonra tarafın yapmasını istediği işlemi yapabileceği makul bir süre belirler. Kanaatimizce, şayet hâkim ara kararında kesin olarak belirlemediyse söz konusu sürenin hukuki niteliği, *hak düşürücü* nitelikte olmayıp⁵² *düzenleyici* niteliktedir. Zira, hâkimin taraflardan birinden bir şeyin yapılmasını belirli bir zaman diliminde istemesi, yargılamanın düzen içerisinde yürütülmesinin zorunlu olmasının bir gereğidir (HMK md.30). Hâkim tarafından verilen kesin olmayan süreyi elde bulunmayan sebeplerle geçiren tarafın yeniden süre talep etmesi durumunda verilen ikinci süre kanun hükmü gereğince kesindir (HMK md.94, f.2) ve bu süreye uyulmaması durumunda da bu süre hak düşürücü niteliktedir⁵³.

1.1.3.2. Medeni Usul Hukuku'nda Sürelerin Belirlenmesi, Amacı ve Sonuçları

Bir sürenin hangi hukuk dalına ait olduğunun tespiti o süreye hangi hukuk kuralının uygulanacağını belirlemek açısından önem arz eder. Etkisini medeni

⁵⁰ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Baki KURU (2019), age s. 834; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Ejder YILMAZ (1987), age s. 222; Erdal TERCAN (2006), age s. 42; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 461.

⁵¹ Baki KURU (2019), age s. 833; Nihat YAVUZ (1975), age s. 134.

⁵² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 390; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 94; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 84; Ejder YILMAZ (1987), age s. 222; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3173.

⁵³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 388; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 95; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 96; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 26; Ejder YILMAZ (1987), age s. 222; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3173; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 288.

usul alanında doğuran süreler medeni usul hukukuna ilişkin sürelerdir. Bu sürelerin konusunu temel olarak usuli işlemler oluşturmaktadır⁵⁴. Örneğin, cevap dilekçesinin verilmesi bir usuli işlemdir. Kanun koyucu, cevap dilekçesini verme süresini, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren *iki hafta* olarak belirlemiştir (HMK md.127, f.1) ve bu süre içinde davalı, cevap dilekçesi vermezse, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır(HMK md.128, f.1). Dikkat edilirse, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, belirlenen sürenin sonunda kendisinden beklenen işlemi yapmanın sonucunu yine belirlemiştir. Yani Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tarafından belirlenen süre etkisini yine usul hukukunda doğuracaktır.

Yukarıda da izah edildiği üzere usul işlemlerinin düzenli bir şekilde yapılabilmesi ve yargılama faaliyetinin mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılabilmesi için, söz konusu işlemlerin belirli süreler içerisinde yapılıp tamamlanması gerekmektedir. Usul hukukunda sürelerin konuluş amacı bu yönüyle büyük önem arz etmektedir. Usul hukukunda sürelerin en önemli amacı, yargılama faaliyetinin mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasına hizmet etmektedir⁵⁵. Yine usul hukukunda süreler, yargılamanın tarafları arasında eşitliğin sağlanması,

⁵⁴ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 4; Usuli işlem, özel hukuk yargılamasında süreci başından sonuna kadar yönlendiren, şekillendiren taraf ve yargı işlemleridir. Usul işlemleri, şartları, şekli, amacı, kapsamı ile hüküm ve sonuçlarını usul hukukuna tabi olan işlemler tanımlamak mümkündür. Bu konu hakkında bkz. Erdal TERCAN (2006), age s. 85; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 433; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 283; Süha TANRIVER (2018), age s. 422; Usul işlemleri ayrıca, bir hukuk davası açıldıktan sonra taraflarca yapılan ve yargılamaya yön veren bir başka ifadeyle yargılamayı başlatan, devam ettiren ve sona erdiren işlemler olarak da tanımlamak mümkündür.; Usul işlemleri, usul hukukuna tabi, genel olarak bir şekle tabi olan, sonuçlarını doğurabilmesi için ilgililerine bildirilmesi gereken, belirli süreler içerisinde yapılması gereken, kural olarak şarta bağlı olmayan, yine kural olarak geri alınamayan ve yargılama faaliyetinin ilerlemesine katkıda bulunan işlemlerdir. Bu konu hakkında bkz. Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 433 vd.; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 278 vd.; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 174-175; Süha TANRIVER (2018), age s. 422-423; Usul işlemleri taraf usul işlemleri ve mahkemelerce yapılan hukuki işlemler olarak ikiye ayırabilmek mümkündür. Yukarıda da izah edildiği üzere kural olarak tarafların yaptığı işlemler genel olarak hak düşürücü niteliğe sahip iken, mahkemelerce yapılan işlemler genel olarak düzenleyici niteliğe sahiptir. Bu konu hakkında bkz. Ali TÜRKMEN (2015), age s. 214; Süha TANRIVER (2018), age s. 423.

⁵⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 365; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 93; Ejder YILMAZ (1987), age s. 220; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1463; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 33; Erdal TERCAN (2006), age s. 32; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 453; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Sürelere İlişkin Genel Hükümleriyle (m.90-94) Getirilen Değişikliklerin Değerlendirilmesi", *İKÜHF. Dergisi*, S.12/1, ss.37-64, İstanbul, s. 37; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 286; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 172; Süha TANRIVER (2018), age s. 433; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200.

keyfiliğin önlenmesi ve adil yargılanma hakkının sağlanması amaçlarının gerçekleştirilmesine katkı sağlar⁵⁶.

Usul işlemlerinin düzenli bir şekilde yapılabilmesi ve yargılama faaliyetinin mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılabilmesi için, kanun koyucunun usul işlemleri yapılmasını belirli sürelerle bağlamıştır. Kanun koyucunun belirli işlemi belirli sürelerde yapılmasını istemesinin doğal bir sonucu olarak, söz konusu usul işlemlerinin belirlenen süreler sonucunda yapılmamasına da birtakım yaptırımlar bırakacağı aşikârdır. Niteliği gereği, usul işlemlerinde süreler, yargılamanın mümkün olan en ekonomik ve en hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamak olduğundan söz konusu işlemi zamanında yapamayan taraf bunun sonucuna katlanacaktır. Örnek olarak, ön inceleme duruşmasına davetiyede, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için *iki haftalık kesin süre* verilir (HMK md.139, f.1/ç). Bu kesin süreyi verirken mahkeme, Tebligat Kanunu hükümlerine göre taraflara bildirimde bulunarak (Teb.K.md.9,f.2 ve Teb.Yön. md.14), söz konusu işlemi, bu süre içerisinde yapmaması durumunda o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılacağı yönünde ihtarda bulunur. Şayet mahkemenin vermiş olduğu süre içerisinde taraf işlemi yerine getirmezse artık bunun sonucuna katlanacak ve söz konusu delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılacak; belki de söz konusu delili mahkemeye sunamadığından aleyhe hüküm verilecektir. Yani hakkını kaybetmiş olacaktır.

Bir yargılama faaliyeti içerisinde özellikle taraflar için belirlenen süreler kural olarak hak düşürücü nitelikte olduğundan, Kanun'un düzenlemiş olduğu koşul vakıalardan kendi lehine hak çıkaran tarafın, dava açıldıktan sonra usul işlemlerini büyük bir titizlik ve özen içerisinde yerine getirmesi büyük önem arz etmektedir. Taraflara yönelik süreler hak düşürücü olduğundan ve bu sürede işlem yapılmazsa o hak kaybolacağından, taraflara süre verilirken bu sürelerin, mahkemelerin işlemleri yerine getirme süreleri ile orantılı olması gerekmektedir. Örneğin, tarafa verilen süre iki haftayken duruşma günü için belirlenen sürenin üç ay olması özellikle uygulamada eleştirilere sebep olmaktadır. Bu neden bu sürelerin makul bir sürede belirlenmesinin daha uygun olabileceği kanaatindeyim.

⁵⁶ Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1463; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 172.

Bu konu ile ilgili olarak Adalet Bakanlığı tarafından 2013 yılında ilk olarak pilot adliye seçilen mahkemelerde uygulanmaya başlanan, “*Yargıda Hedef Süre Uygulaması*” çalışması sonucunda “*Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*” 01.09.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁵⁷. Bu kapsamda dava açılırken mahkemeler tarafından tahmini bir yargılama süresi belirlenmekte ve taraflara bildirilmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından hukuk yargılamalarının %87’si için 1,5 yıla kadar, %13’ü için 2 yıla kadar süreler öngörülmüştür. 2019 yılı için hedef süre uygulamasında %75 başarı sağlanmış olup, bu kapsamda bu oranın başarılı olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu kapsamda, bu oranın daha yukarıya taşınması durumunda makul sürede yargılanma ihlallerinin önüne geçilebileceğini belirtmek gerekir⁵⁸.

Bu noktada kanaatimizce, mahkemelere söz konusu davanın türüne göre liyakat sahibi ve o alanda uzmanlaşmış hâkim yetiştirmek veya davanın türüne göre o alanda uzun yıllar hizmet etmiş gönüllü kişilerin (avukat, akademisyen) hâkim olabilmelerinin önü açılarak sisteme kazandırılmasının daha faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Yine kanaatimizce, hukuk fakültelerinde eğitim kalitesinin artırılması, hukuk fakültesi bittikten sonra yapılan staj eğitimlerinin kalitesini artırarak daha nitelikli hukukçular yetiştirmek ve bu kişilerden hâkimlik mesleğine geçmek isteyenlerin liyakat sistemine göre seçilmesinin adalet sistemine olumlu yönde katkılar sunacağı değerlendirilmektedir. Bu konuda yaptığımız araştırmaya göre: Adli mahkemelere 2010 yılında gelen toplam dava sayısı (geçen yıldan devir, yıl içinde açılan ve bozularak gelen toplam dava sayısı) 6.034.179 iken, 2019 yılında 6.897.532' ye ulaşmıştır. Bir hâkime düşen yıllık dava sayısı ise 2010 yılında 1.142 iken, 2019 yılında %29.5’lik azalış oranı ile 805 olmuştur⁵⁹. İstatistiklerden de görüleceği üzere, hâkim sayısını artırmak iş yükünü azaltmaya katkı sağlamış ancak uygulamada yaşanan bir takım problemlere çözüm sağlayamamıştır. Yukarıda da değinildiği üzere, konusuna gerçekten hâkim olan hukukçular yetiştirmenin daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca değinmekte fayda görüyoruz: sadece kanun yaparak bir sorunun altındaki gerçek problemlere çare bulmak mümkün

⁵⁷ 23/06/2017 tarihli ve 3015 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik.

⁵⁸ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yargida-hedef-sure-basarisi-yuzde-74-41440382>, E.T. 17/04/2021.

⁵⁹ İstatistik bilgileri için bkz. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1262020163555Adalet%20%C4%B0statistikleri%20Haber%20B%C3%BCIteni%202019.pdf>, E.T. 31/03/2021.

olmadığı gibi tarih boyunca bu yöntemin bir soruna çare olmadığı da yeterince tecrübe edilmiştir.⁶⁰

1.2. YABANCI USUL HUKUK SİSTEMLERİNDE SÜRE KAVRAMI VE TÜRK USUL HUKUKU SİSTEMİNDE SÜRE KAVRAMININ İNCELENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

1.2.1. Roma Usul Hukuku'nda Süre

Roma hukuku, adalete büyük önem vererek, herkese hakkını verme konusunda devamlı bir irade göstermeye çalışmıştır. Söz konusu hukuk sisteminin getirmiş olduğu ilkeler günümüze kadar etkilerini sürdürmüş ve birçok hukuk sistemine kaynaklık etmiştir⁶¹. Roma hukuk sisteminde, kişileri yargı önüne çıkaran ve yargı mekanizmasını harekete geçiren hukuki koruma aracına *actio* (dava) adı verilmekteydi⁶². Roma Hukukunda yargılama sistemi, özel yargılama ve sistem dışı yargılama olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel yargılama sisteminde hukuk yargılaması kısaca, *Magistra* önündeki aşama (*InIure*), davanın tespiti (*litiscontestatio*), özel hâkim önündeki aşama (*apudiudicem*) ve karar (*sententia*) olmak üzere dört kısımda tamamlanmaktaydı⁶³. Roma hukukunda *actio* (dava), yargı önünden bir *ius* (hak)'un sağlanma aracıdır⁶⁴.

Roma hukukunda *magistralar* (*preator*), başvuran kişiyi haklı görmeleri durumunda, özel hâkim ataması yaparak hukuki ihtilafın çözülmesini sağlarlardı. Bu bakımdan, hukuk yargılamamız açısından *magistra* başvurusunun bir dava şartı olduğundan bahsetmek mümkündür. Davacı olan kişiye *actor*, davalı taraf ise *reus*

⁶⁰ Bu konuda yapılan eleştiriler ile ilgili olarak bkz. Ejder YILMAZ (2011a), “Hukuk Muhakemeleri Kanununun Getirdikleri”, *AB. Dergisi*, S. 2, ss. 213-253, Ankara, s. 218vd.; Amerika Birleşik Devletlerinde yardımcı hukuk kaynaklarının bilimsel görüşlerden yapılabildiğine dair bilgiler için bkz. İbrahim GÜL (2015), “ABD Hukukunun Genel Özellikleri ve Türk Hukukundan Başlıca Farkları”, *HKÜHF. Dergisi*, C. 5, S. 10, ss. 9-27, İstanbul, s. 12vd.

⁶¹ Eşref KÜÇÜK (2013), *Roma Hukuku Davalar Sisteminde Actio Popularis*, Adalet Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 15; Nadi A. GÜNAL (2007), *Roma Medeni Usul Hukukunda Yargılama Süreci ve İstinaf*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 127.

⁶² Esat ŞENER (2001), age s. 14; Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 16; İsmet MAZLUM (2018), *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*, Doktora Tezi, ÇÜSBE, Ankara, s. 26; Nadi A. GÜNAL (2007), age s. 25; Özcan KARADENİZ ÇELEBİCAN (2000), *Roma Hukuku*, AÜHF Yayınları, Yedinci Baskı, Ankara, s. 296; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 62; Ziya UMUR (1983), *Roma Hukuk Lügati*, İÜHF. Yayınları, İstanbul, s. 18.

⁶³ Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 48vd.; Nadi A. GÜNAL (2007), age s. 54vd.

⁶⁴ Ejder YILMAZ (2011b), s. 421; Esat ŞENER (2001), age s. 14; Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 17-18; Nadi A. GÜNAL (2007), age s. 25; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 564; Ziya UMUR (1983), age s. 99.

adı verilirdi⁶⁵. Farklı hukuk dallarına göre Roma hukukunda farklı *actio* (dava) türleri mevcuttu. Örnek olarak, *Legis actio persacramentum in rem* aynı hak davası veya *Legis actio periudicis postulationem* konusu para olan sözleşmelerden itilaflardan dolayı açılan davalardır⁶⁶. Roma usul hukukunda davanın başlangıç zamanı, *magistra* önüne davetle başladığı söylenebilir⁶⁷. Davanın açılması ile birlikte Roma hukukunda, davalı ya davayı kabul ederdi (ikrar) ve bu durumda dava sona ererdi (hüküm). Davalının davayı kabul etmemesi durumunda davacı veya davalı karşı tarafa yemin teklif ederdi. Bu durumda da yeminin kabulü veya reddi halinde dava hükümle sona ererdi.

Magistra, Legis Actio usulünde davacıyı *dinledikten sonra* davanın haklı olduğuna dair kanat getirmese davayı reddederdi. Davacı, bu ret kararından itibaren *bir yıl* içerisinde dava edebilirdi. *Magistra*, davacının iddialarını haklı görürse sınırlı bir tespit yaparak özel hâkim önünde görülmesini sağlayan esasları saptamaya geçerdi (ön inceleme). *Magistranın* yaptığı tespit işleminden (*litisconstestatio*) sonra artık taraf değişikliği yapılmaz, yeni iddia ve savunma yapılamazdı (iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağının başlangıcı). Yine *litisconstestatio* yapılmadan hâkim aşamasına geçilmezdi (ön inceleme). Bu usul *Formula* sisteminde bazı farklılıklar olmasına rağmen aynıydı.

Dava için özel hâkim atadıktan ve *litisconstestatio*'dan sonra tarafların mazeretlerinin olması durumunda *üç gün* içinde özel hâkim önüne çıkmaları gerekiyordu. Bu kavramın, hukukumuzdaki kesin süre kavramına benzetilmesi mümkündür (HMK md.94). Duruşma sabah başlar bu aşamada iddia ve savunmalar yapılırdı. Öğleden sonra ise ispat gerçekleşirdi. Hâkim kararını, *aynı gün* verirdi. Hâkim, şayet kanaat edinemediyse duruşmanın *ileri bir tarihe* bırakılması söz konusu olabilirdi. Sistem dışı yargılama usulünde de yargılamanın benzer şekilde yürütüldüğünden bahsetmek mümkündür. Hâkim kararını verdikten sonra Roma usul sistemlerinde karar kesinleşirdi. Yani kanun yolu aşaması bulunmamaktadır.⁶⁸ Görüldüğü üzere Roma usul hukuku sisteminde süreler hususunda ayrıntılı süreler bulunmamaktadır. Çünkü yargılama faaliyeti oldukça hızlı bir şekilde

⁶⁵ Ejder YILMAZ (2011b), age s. 692; Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 33; İsmet MAZLUM (2018), age s. 26; Özcan KARADENİZ ÇELEBİCAN (2000), age s. 305; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 63; Ziya UMUR (1983), age s. 17, 168, 188;.

⁶⁶ Özcan KARADENİZ ÇELEBİCAN (2000), age s. 317; Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 41vd.; Esat ŞENER (2001), age s. 476; Ziya UMUR (1983), age s. 112-113; Ejder YILMAZ (2011b), age s. 496.

⁶⁷ Ejder YILMAZ (2011b), age s. 507; Özcan KARADENİZ ÇELEBİCAN (2000), age s. 314.

⁶⁸ Eşref KÜÇÜK (2013), age s. 48vd.; Nadi A. GÜNAL (2007), age s. 54vd.

sonuçlandırılmaktaydı. Roma usul hukukunda süre olarak; *bir yıllık* dava açma süresi, *üç gün* duruşmaya gelme mazeret süresi, duruşmaların kural olarak *aynı gün içerisinde sabah ve öğleden sonra* olmak üzere yapılarak tamamlanmasından bahsetmek mümkündür.

1.2.2. Alman Medeni Usul Hukuku'nda Süre

Alman Medeni Usul Kanunu on bir kitaptan oluşmaktadır⁶⁹. Alman usul hukuku, her bir kitabında farklı konuları ele almıştır. Örnek olarak, sekizinci kitabında cebri icra usullerini ele almış, onuncu kitapta tahkim usulü düzenlenmiştir⁷⁰. Çalışma konumuz olan süreler ise Alman Medeni Usul Kanunu'nun birinci kitabında düzenlenmiştir. Alman Medeni Usul Kanunu (ZPO)'nda süre, "sürenin azaltılması", "sürenin uzatılması" (*Fristkürzung, Fristverlängerung*) başlığı altında, 224'üncü paragrafta ve "süreyi değiştirme prosedürü" (*Verfahren bei Friständerung*) başlığı altında 225'inci paragrafta düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, sürelerin uzatılması veya kısaltılması talepleri hakkında duruşmasız karar verilebileceği gibi (ZPO § 224 Abs. 1), kısaltma veya uzatılma talebi hakkında kararın sadece davalıyı dinledikten sonra verilebileceği (ZPO § 224 Abs. 2) ve süre uzatım talebi hakkında verilecek ret kararına karşı herhangi bir itiraz yolunun olmadığı hükme bağlanmıştır. Hüküm incelendiğinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki, hâkimin tayin ettiği sürelerin kesin olmadığı ve haklı sebeplerin varlığı halinde bu süreleri artırıp veya azaltabileceği, bu kararını verirken tarafları da dinleyebileceği (HMK md.90, f.2) hükmüyle benzerlik gösterdiği değerlendirilebilir. Türk hukukunda, Alman hukukundan farklı olarak Kanun'da belirtilen sürelerin kesin olduğu hükmü mevcuttur⁷¹.

Alman Medeni Usul Kanunu (ZPO) 221'inci paragrafta, "başlama süresi" (*Fristbeginn*) başlığı altında yargılama sürecinin başlangıcı düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince, Alman yargılaması, aksi kararda belirtilmedikçe sürelerin belirlendiği kararın taraflara tebliği veya tebliğin gerekli olmaması durumunda ise

⁶⁹ Rudolf BURNS (1955), "Medeni Usul Hukuku", Çev. N. BERKİN, *İÜHF. Mecmuası*, C.20, S.1-4, ss. 232-239, İstanbul. s. 237vd.

⁷⁰ Rudolf BURNS (1955), Çev. N. BERKİN, age s. 237vd.

⁷¹ Ali Cem BUDAK (2015), *Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, İsviçre Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Adalet Yayınevi, Sekizinci Baskı, Ankara, s. 124; Erol ULUSOY (1999), age s. 246; Taner AKGÜN (1999), age s. 192; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 411.

sürenin ilanı ile başlayacağı düzenlenmiştir (ZPO § 221). Bu hüküm incelendiğinde, Hukuk Mahkemeleri Kanunu'ndaki sürelerin başlangıcı ile kıyaslandığında, Türk medeni usul hukukunda sürelerin taraflara tebliği ile başlayacağı, Kanun'da öngörüldüğü hallerde ise tefhimden itibaren başlayacağı bu açıdan bakıldığında Alman hukukuyla paralellik taşıdığı söylenebilir (HMK md.91). Alman usul hukukunda buna ek olarak mahkemenin de davanın açılış zamanını belirleme yetkisinin olduğu görülmektedir⁷².

Alman Medeni Usul Kanunu (ZPO) 222'nci paragrafta, davanın "sürelerin bitim tarihlerinin hesaplanması" (Fristberechnung) başlığı altında sürelerin sonunun hesap edilmesi düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince, Alman Medeni Usul Kanunu, sürelerin hesaplanması konusunda birinci fıkrada Alman Medeni Kanun hükümlerine atıf yaparak orada belirlenen sürelerin hesaplanması esas alınmıştır (ZPO § 221Abs. 1). Hukuk Mahkemeleri Kanunu, Alman Medeni Usul Kanunu'ndan farklı olarak sürelerin bitimi konusunda kendisi düzenleme yapmıştır (HMK md.92, f.2). Aynı paragrafın ikinci fıkrası ise, sürelerin sonu resmi tatil, Cumartesi veya Pazar gününe denk gelmesi durumunda sürenin bir sonraki iş gününün sonunda sona ereceğini öngörmüştür. Bu hüküm dikkate alındığında Türk hukukunda da benzer bir düzenleme olduğu görülmektedir (HMK md.93). Yine Alman Medeni Usul Kanunu, üçüncü fıkrada Türk hukukundan farklı olarak sürelerin sonunun saat olarak belirlenmesi durumunda hafta sonu tatil günlerinin veya resmi tatil günlerinin sürelerin hesabına dâhil edilmeyeceğini düzenlemiştir⁷³.

Alman hukukunda eski hale getirme, "önceki duruma getirme" (*Wiedereinsetzung in den vorigen Stand*) başlığı altında Kanun'un 233'üncü paragrafında düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince, taraflardan biri kusuru olmaksızın Kanun'da belirtilen son başvuru tarihine, temyiz veya şikâyet için belirlenen süreleri uymazsa, yine talep üzerine önceki hale getirme kurumundan yararlanabilmesi mümkündür. Yine bu yoldan yararlanmak için kanun yollarında başka bir çare bulunuyorsa tarafın bundan yararlanması gerekmektedir (ZPO § 233). Bu hüküm Türk hukuku ile kıyaslandığında hukukumuzda da eski hale getirme kurumunun Alman hukukuyla benzer özellikler taşıdığından söz edilebilir⁷⁴.

⁷² Ali Cem BUDAK (2015), age s. 125; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 52; Taner AKGÜN (1999), age s. 191.

⁷³ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 125; Taner AKGÜN (1999), age s. 191.

⁷⁴ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 127; Erol ULUSOY (1999), age s. 74; Taner AKGÜN (1999), age s. 571; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 415.

Eski hale getirme talebi Alman Medeni Usul Kanunu'nda *iki haftalık* süre içerisinde talep edilmez. Tarafın yaptığı itirazın, revizyonun, kabul edilmeme şikâyetinin veya yasal şikâyet için belirlenen sürelerle uyulmaması durumunda ise eski hale getirme talebinin *bir ay içerisinde* yapılması gerekmektedir (ZPO § 234 Abs. 1). Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre söz konusu sürenin *engelin ortadan kalktığı andan itibaren* başlayacağı hüküm altına alınmıştır (ZPO § 234 Abs. 2). Yine aynı maddenin son fıkrasına göre, kaçırılan son tarihinin üzerinden *bir yıl geçtikten sonra* eski hale getirme talebinde bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır (ZPO § 234 Abs. 3). Alman hukuku ile hukukumuz kıyaslandığında, eski hale getirme başvurusu ile ilgili *iki haftalık* sürenin hukukumuz ile paralellik gösterdiği (HMK md.96, f.1), Alman hukukunda mevcut olan *bir aylık* şikâyet süresinin kaçırılmasının hukukumuzda olmadığı ve bunun yanında *bir yıllık* hak düşürücü sürenin de hukukumuzdan farklılık gösterdiği görülmektedir. Hukukumuzda yine farklı olarak ilk derece ve istinaf yargılamasında *en geç hüküm verilinceye* kadar eski hale getirme talebinde bulunulabileceği ve nihai kararın tarafın yokluğunda verilmesi durumunda, tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için de *karar verilmesinden sonra* eski hale getirme talebinde bulunulabileceği hüküm altına alınmıştır (HMK md.96, f.2)⁷⁵.

Önceki hale getirme talebi, kaçırılan usul işleminin istediği şekil şartına uygun olarak yapılması gerektiği Alman Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir (ZPO § 236 Abs. 1). Türk hukukunda ise eski hale getirme talebi dilekçeyle talep edilmelidir. Alman hukuku ve Türk hukukunda eski hale getirme başvurusu ile birlikte söz konusu talebin dayanağı olan delil ve emarelerin de bildirilmesi gerekmektedir ayrıca her iki hukuk için de eski hale getirme başvurusunun süresi içerisinde yapılması gerekmektedir (ZPO § 236 Abs. 2; HMK md.97). Önceki hale getirme başvurusu, söz konusu işlem hakkında hangi mahkeme karar verecek ise o mahkeme tarafından incelemeye yetkili kılınmıştır (ZPO § 237). Bu yönüyle de Türk hukukuyla Alman hukukunun paralel özellik taşıdığı söylenebilir (HMK md.98)⁷⁶. Bu bölümde Türk Medeni Usul Hukukunda süreleri ve eski hale getirmeyi düzenleyen maddelerin (HMK md.90-101) karşılaştırması yapılmış olup daha fazla ayrıntıya yer verilmeyecektir.

⁷⁵ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 128; Erdal TERCAN (2006), age s. 244; Taner AKGÜN (1999), age s. 571; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 415.

⁷⁶ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 129-130; Taner AKGÜN (1999), age s. 595.

1.2.3. İsviçre Medeni Usul Hukuku'nda Süre

İsviçre Medeni Usul Hukuku uygulaması, temel olarak Türk Medeni Usul Hukuku'na kaynak teşkil etmektedir. İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu 408 maddeden oluşmaktadır⁷⁷. İsviçre Usul Kanunu mahkemedeki dava çözümünden önce bir ön süreç öngörmüştür. Konusu iki bin Frank'ın altında olan uyuşmazlıklar için *Schlichter*'de karar verebilmesi mümkün olmakla birlikte zorunlu değildir. Konusu beş bin Frankın altında olan uyuşmazlıklar için *Schlichter*'ın bir karar önerilmesi mümkündür⁷⁸. Bu karar, tarafların kabul etmedikleri takdirde *yirmi gün içinde* reddedebilecekleri niteliktedir. Taraflardan biri kararı reddederse, karar kendiliğinden düşmektedir. Anlaşmaya varılamaması veya karar önerisinin reddedilmesi, dava için bir dava şartı niteliğindedir. Anlaşmaya varılamadığı veya karar önerisinin reddedildiğine dair belgenin dava açıldıktan sonra *üç ay* içerisinde dava dosyasına girmesi gerekmektedir⁷⁹. Genel olarak süreler İsviçre Usul Kanunu 142 ila 149 maddeleri arasında düzenlenmiştir (örneğin, dava açmak için öngörülmuş üç aylık veya kanun yollarına ilişkin *on* veya *otuz günlük* süreler). Kural olarak mahkemenin de takdiri bir süre belirlemesi mümkündür. Bu süre belirlenirken yargılamanın ivediliği de hesaba katılmalıdır. İki hafta Paskalya, dört hafta yazın ve yılbaşında da iki hafta olmak üzere senede üç kere adli tatil vardır⁸⁰. İsviçre yargılaması, ilk derece yargılaması, istinaf ve temyiz yargılaması olmak üzere üç dereceli sistem üzerine kuruludur⁸¹.

İsviçre Medeni Usul Kanunu (CHZPO)'nda süre, "uzatma" (*Erstreckung*) başlığı altında, 144'üncümaddede düzenlenmiştir (CHZPO § 237). Söz konusu düzenlemenin ilk fıkrası hukukumuzla paralel olarak yasal sürelerin uzatılamayacağını hüküm altına almıştır (CHZPO § 144 Abs. 1; HMK md.90, f.1, md.94, f.1). Aynı maddenin ikinci fıkrası ise mahkemeden son tarihten önce

⁷⁷ Kamil M. YILDIRIM (2017), "Yeni İsviçre Medeni Usul Doktrininde Bir Başyapıt: -T. Sutter-somm/f. Hasenböhler/c. Leuenberger, Kommentar Zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (zpo), 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016", *İKÜHF. Dergisi*, C. 16, S. 2, ss. 365-372, İstanbul, s. 367.

⁷⁸ Erol ULUSOY (1999), age s. 281; Eva BACHOFNER (2018), "İsviçre Usul Hukukuna Genel Bir Bakış", Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, *SDÜHF. Dergisi*, C.8, S.1, ss.49-58, Isparta, s. 51; Kamil M. YILDIRIM (2017), age s. 372; Taner AKGÜN (1999), age s. 426.

⁷⁹ Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON'dan naklen, age s. 49-51.

⁸⁰ Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON'dan naklen, age s. 54.

⁸¹ Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON'dan naklen, age s. 54; Kamil M. YILDIRIM (2017), age s. 367; Sabri Ş. ANSAY (1954), "İsviçre Freiburg Kantonu, Yeni Hukuk Yargılama Kanunu", *AÜHF. Dergisi*, C.11, S.3, ss.369-370, Ankara, s. 370.

başvurulması durumunda yasada belirlenen sürelerin uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır (CHZPO § 144 Abs. 2). Bu hükme bakıldığında hukukumuzda hâkimin kendi belirlediği süreleri haklı sebeplerin varlığı durumunda uzatabileceğini düzenleyen Hukuk Mahkemeleri Kanunu madde 90, fıkra 2'ye benzediği söylenebilir⁸².

İsviçre Medeni Usul Kanunu (CHZPO), “başlama ve hesaplama” (*Beginn und Berechnung*) başlığı altında yargılama sürecinin başlangıcı, süresinin hesaplanmasını ve “uyuma” (*Einhaltung*) başlığı altında belirlenen sürelerle riayet edilmesi hüküm altına almıştır (CHZPO § 142 Abs. 1; CHZPO § 143). Bu hükümler gereğince, İsviçre yargılamasında süreler, tebliğ veya öğrenme tarihi değil ertesi günden itibaren işlemeye başlamaktadır. Bu hükme bakıldığında Türk usul hukukunda da süreler, gün olarak belirlenmişse tebliğ veya tefhim edildiği gün değil sonraki günden itibaren başlamaktadır (HMK md.92). Yine söz konusu başvuruların son başvuru tarihinin son gününden daha geç olmamak üzere mahkemeye sunulması veya İsviçre Postası veya İsviçre diplomatik veya konsolosluk misyonuna sunulması gerekmektedir (CHZPO § 143 Abs. 1). Aynı maddenin ikinci fıkrasında, elektronik ortamda başvuruların yapılabileceği ve elektronik ortamda yapılan başvuruların son teslim tarihinin, yapılan başvuru karşılığında verilen makbuzun tarihi olacağı öngörülmüştür (CHZPO § 143 Abs. 2). Türk hukukunda da tarafların, İsviçre hukukunda olduğu gibi başvurularını UYAP üzerinden elektronik ortamda yapabilmeleri mümkündür. Söz konusu elektronik ortamda yapılan başvurularda süre gün sonunda bitmektedir (HMK md.445, f.5). Sürelerin bitimi konusunda ise İsviçre Usul Kanunu, bir dönem ay olarak hesaplanırsa, dönemin başladığı günle aynı sayıyı taşıyan günün son ayında sona erer. İlgili gün eksikse, dönem ayın son gününde sona erer şeklinde düzenleme yapmıştır (CHZPO § 142 Abs. 2). Türk hukukunda bu konuda sürelerin bitimi konusunda benzer olarak hafta ve yılı da kapsayacak şekilde düzenleme yapmıştır (HMK md.92, f.2)⁸³.

İsviçre medeni usul hukukunda eski hale getirme, 148 ve 149'uncu paragrafta düzenlenmiştir. İsviçre Usul Kanunu (CHZPO)'nda süre, “yenileme” (*Wiederherstellung*) başlığı altında, eski hale getirmeyi düzenlemiştir. Bu hükme göre, süreleri kaçıran bir tarafın, talebi üzerine, tarafın hiç hatalı olmadığını veya

⁸² Ali Cem BUDAK (2015), age s. 124; Erol ULUSOY (1999), age s. 411; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 50; Taner AKGÜN (1999), age s. 1123.

⁸³ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 124-125; Erol ULUSOY (1999), age s. 353; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 52; Taner AKGÜN (1999), age s. 772.

sadece biraz hatalı olduğunu gösterebilirse, mahkeme, ek bir süre verebilir veya yeniden eski hale getirebilmesi mümkündür (CHZPO § 148 Abs. 1). Türk hukukuna bakıldığında benzer bir düzenleme olduğu söylenebilir (HMK md.95, f.1). İsviçre hukukunda eski hale getirme talebi, engelin ortadan kalkmasından *itibaren on günlük süre* içerisinde yapılması gerekmektedir (CHZPO § 148 Abs. 2). Türk hukukunda bu süre *iki haftadır* (HMK md.96, f.1). Bu konu hakkında mahkeme karşı tarafı da dinleyerek kararını vermektedir. Bu açıdan iki ülke hukukunun benzer özellik taşıdığı ifade edilebilir (CHZPO § 149; HMK md.100)⁸⁴.

1.2.4. Avusturya Medeni Usul Hukuku'nda Süre

Avusturya Medeni Usul Kanunu'nda süreler (ÖZPO § 123-129) ve eski hale getirme kurumları (ÖZPO § 146-154), Türk hukukuyla benzerlik göstermektedir. Avusturya hukukunda da Kanun'da aksi düzenlenmedikçe hâkim süreleri durumun koşullarına göre belirleyebilmektedir (ÖZPO § 123; HMK md.90). Avusturya hukukunda, süreler taraflara tebliğ veya tefhim ile başlamaktadır (ÖZPO § 124; HMK md.91). Yine sürelerin son gününün hesaplanması, tıpkı Türk Medeni Usul Hukukunda düzenlendiği gibidir (ÖZPO § 125 Abs. 2, HMK md. 92, f.2). Avusturya Usul Kanunu'nda kanunumuzdan farklı olarak sürelerin bitiminin takvim günü olarak belirlenebileceği düzenlenmiştir (ÖZPO § 125 Abs. 3). Yine Avusturya hukukunda da tatil günleri süreye dâhildir (ÖZPO § 126 Abs. 1; HMK md. 93). Sürenin sonu tatil gününe rastlaması durumunda ise takip eden ilk iş günü sürenin sonu sayılmaktadır (ÖZPO § 126 Abs. 2; HMK md. 93). Kanunda kesin olarak belirtilen süreler hâkim tarafından uzatılamamaktadır (ÖZPO § 128 Abs. 1; HMK md. 94, f.1). Taraflardan biri haklı gerekçelerinin olması durumunda mahkemeden sürenin uzatılmasını talep edebilir (ÖZPO § 128 Abs. 2, Abs. 4; HMK md. 94, f.1). Mahkeme sürenin uzatılması talebini karşı tarafa iletir (ÖZPO § 128 Abs. 3). Bu noktada hukukumuzdan farklı olarak sürenin uzatılmasına karar veren mahkeme son günü kararında belirtir (ÖZPO § 128 Abs. 5). Avusturya hukukunda mahkeme, tarafların anlaşmaları ve bu anlaşmayı belgelemeleri durumunda süreleri

⁸⁴ Ali Cem BUDAK (2015), age s. 131; Taner AKGÜN (1999), age s. 717; Bern Kantonunda, eski hale getirme talebinin *on günlük* süre içerisinde yapılması gerekirken, Kaynak eski Nöşatel Kanunu'nda, bu süre, *ondört gün* iken, 1988 tarihli Medeni Usul Kanunu'nda, bu süre yine *on gün* olarak belirlenmiştir. Bu konu hakkında bkz. Erdal TERCAN (2006), age s.244; Erol ULUSOY (1999), age s. 645.

kısaltabilmektedir (ÖZPO § 129 Abs. 1). Bu hüküm hukukumuzdan farklılık arz etmektedir⁸⁵.

Avusturya Medeni Usul Kanunu'nda, tarafın hatası olmadan bir süre kaçırılması durumunda ve bu konuda yasada başka bir hüküm bulunmadıkça eski hale getirme başvurusunda bulunması mümkündür (ÖZPO § 146 Abs. 1). Avusturya hukukunda eski hale getirme başvurusu engelin ortadan kalkmasından itibaren *on dört gün içinde* yapılması gerekir. Bu süre bizim hukukumuzda *iki haftadır* (ÖZPO § 146 Abs. 2; HMK md. 96, f.1). Bu süre Avusturya hukukunda da hak düşürücü süre niteliğindedir (ÖZPO § 148 Abs. 3). Avusturya hukukunda da tarafın eski hale getirme başvurusu yaparken bu başvuruyu haklı kılan nedenleri sunması gerekmektedir (ÖZPO § 149 Abs. 1; HMK md. 97). Eski hale getirme başvurusu kabul edilmesi durumunda, söz konusu işlem yapılmadan önceki duruma döner (ÖZPO § 150 Abs. 1; HMK md. 100, f.2). Avusturya hukukunda önceki hale getirme kararına itiraz edilmemektedir(ÖZPO § 153)⁸⁶.Bizim hukukumuzda böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Eski hale getirme talebi hakkında verilen karar ara karar olduğundan bizim hukukumuzda, ara kararlara karşı kanun yoluna başvurulamamaktadır. Ancak, nihai kararla birlikte taraf bu talebi hakkında kanun yoluna başvurabilmektedir⁸⁷. Avusturya hukukunda, eski hale getirme başvurusunda bulunan tarafın haksız olması ve bu yüzden karşı tarafın maruz kaldığı masraflar eski hale getirme talebinde bulunan tarafa yükletilir (ÖZPO § 154). Hukukumuzda ise eski hale getirme talebinde bulunan taraf bununla ilgili giderleri ödemekle yükümlüdür (ÖZPO § 154, HMK md.101)⁸⁸.

1.2.5. İslâm Usul Hukuku'nda Süre

İslâm hukukunda hukuk ve ceza yargılaması ayırımına gidilmemiş, sadece bu iki yargılama faaliyeti arasındaki farklılara işaret etmişlerdir⁸⁹. Yargı kararının niteliği, hâkimin bir davaya ilişkin olarak vereceği hüküm genel değil özel nitelikli bir hükümdür, sadece davanın taraflarını ilgilendirir. Osmanlı Devleti, Tanzimat

⁸⁵ Taner AKGÜN (1999), age s. 305; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 377.

⁸⁶ Erdal TERCAN (2006), age s. 244; Taner AKGÜN (1999), age s. 199; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 382.

⁸⁷ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Eski Hale Getirme", *İKÜHF. Dergisi*, C.15, S.2/2, ss.635-579, İstanbul, s. 667.

⁸⁸ Taner AKGÜN (1999), age s. 361; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 400.

⁸⁹ Fahrettin ATAR (2013), *İslâm Yargılama Hukukun Esasları*, MÜİF. Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, s. 30.

döneminden sonra Avrupa kanunlarından, iktibas yolu ile ceza usul ve medeni usul kurallarını, yeni kurulan ticaret ve nizamiye mahkemelerinde kullanmak için almıştır⁹⁰. İslâm yargılama hukukunun kanuni dayanaklarını Kur'an, sünnet ve icma (İslâm hukuku bilginlerinin bir konu hakkında verdikleri ortak hüküm) oluşturmaktadır.

İslâm hukuku konusunda özet bir bilgi verildikten sonra İslâm yargılama hukukunun süreler açısından inceleyecek olursak; yargılama faaliyetinin mümkün olan *en kısa sürede* tamamlanması, bu hukuk dalının amaçlarından biridir⁹¹. İslâm yargılama faaliyeti davacının kadıya müracaatı ile başlamaktadır. İslâm yargılamasında da hukukumuzdaki gibi dava açma şahsın tasarrufundadır. Yine bu hukuk dalında da davacının, dava konusu iddia etmeye hak kazandığı tarihten itibaren *belirli bir süre içerisinde* davasını açma zorunluluğu vardır. Nitekim söz konusu süre içerisinde kullanmadığı hakkı düşmektedir⁹². Bu konuda İslam hukukunda farklı zamanaşımı süreleri vardır. Örneğin, şufa davaları *bir aylık* zamanaşımına, alacak davaları *on beş senelik* zamanaşımı süresi olması⁹³. Davacı davasını açtıktan sonra bu husus davalıya savunmasını yapmak üzere mahkemeye gelmesi için *uygun bir sürede* tebligat yapılır⁹⁴. Yargılama sırasında delilleri elinde bulunmayan tarafa delillerini getirmesi için *makul bir süre* verilmektedir. Verilen sürenin sonunda delilini getirmese aleyhine hüküm verilir. Bu sürenin hukukumuzdaki kesin süre kavramına benzetmek mümkündür (HMK md.94). İslâm hukukunda, kanun yolu aşamasından söz etmek mümkün olmamakla birlikte *kâdîkuladâtların* mahkemelerin verdiği kararları inceleme yetkisine sahip oldukları ve bu anlamda temyiz mercii olarak da görev yaptıklarından bahsedilebilir⁹⁵.

⁹⁰ Fahrettin ATAR (2013), age s. 30; İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, *Sözlük ve Ansiklopedi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, <https://islamansiklopedisi.org.tr/>, E.T. 25/07/2020.

⁹¹ Fahrettin ATAR (2013), age s. 32; İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, <https://islamansiklopedisi.org.tr/>, E.T. 25/07/2020.

⁹² Fahrettin ATAR (2013), age s. 145; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 323.

⁹³ Fahrettin ATAR (2013), age s. 145; Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 313.

⁹⁴ Yavuz ABADAN vd. (1991), age s. 329; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Abdüsselam ARI (2005), "İslam Hukukuna Göre Hukuk ve Ceza Davalarında Zamanaşımı", *İÜİF. Dergisi*, S.11, ss. 57-88, İstanbul. s. 77vd.

⁹⁵ Fahrettin ATAR (2013), age s. 206; Servet ARMAĞAN (2015), *Ana Hatları ile İslam Hukuku*, Enes Matbaacılık, İkinci Baskı, İstanbul, s.91,184.

1.2.6. Türk Medeni Usul Hukuku'nda Süre

Hukuk tarihimizde, usul hukuku açısından ilk düzenleme 1862 tarihili Usuli Muhakeme-i Ticariye Nizamnamesi'dir. Bu nizamnameden sonra aynı yıl içerisinde bu nizamnameye ek olarak Divanı Ahkâmı Adliye Nizamname-i Dahilisi çıkarılmıştır. Daha sonra 1872 yılında Mehakimi Nizamiye Hakkında Nizamname çıkarılarak şeriye ve nizamiye mahkemelerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır⁹⁶. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan önce en önemli usul kanunu ise 1879 tarihli Usul-ü Muhakeme-i Hukukiye Kanun-u Muvakkati'dir. Bu kanunla beraber şer-i hükümleri içeren Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye hükümleri de uygulanmaya devam etmiştir⁹⁷. Cumhuriyet kurulduktan sonra ise 1924 yılında 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1924 yılında 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra 2011 yılına kadar toplam yedi farklı kanun tasarıları oluşturulmuştur⁹⁸.

1948 yılındaki ilk tasarrın sürelerle ilgili ilk değişiklik önerisi; hükmün düzeltilmesi isteminin ilamın tebliği tarihinden itibaren *on günlük* süre içerisinde istenebileceği ve söz konusu taleple birlikte eski hale getirme talebinin yapılamayacağıdır(Tasarı md.484, f.2; HMK md.305/A, f.1)⁹⁹. Diğer değişiklik önerisi; cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesinin kaldırılması düşünülmüştür¹⁰⁰.

1952 yılındaki tasarı 1948 yılında yapılan tasarrının devamı niteliğindedir. Bu tasarrının diğer tasarıdan farkı istinaf hükümlerine yer vermesidir¹⁰¹. Bu tasarrın sürelerle ilgili ilk değişiklik önerisi; istinaf kanun yoluna başvurusu süresinin tefhim veya tebliğden itibaren *ongün* içerisinde yapılabileceği yönündedir(Tasarı md.527, f.2; HMK md.345, f.1)¹⁰². Diğer değişiklik önerisi; söz konusu istinaf dilekçesinin *derhal* karşı tarafa tebliğ edileceğini ancak cevap beklenmeksizin *üç gün* içerisinde üst mahkemeye gönderileceği yönündedir (Tasarı md.528; HMK md.343, f.2)¹⁰³. İstinaf harcının ödenmemesi durumunda, mahkeme başkanı tarafından belirlenen

⁹⁶ Tülay ÖZER (2011), "HUMK'tan HMK'ya Medeni Usul Kanunu Tasarıları", *MİHDER*, C.7, S.20, ss.101-150, İstanbul, s. 102.

⁹⁷ Tülay ÖZER (2011), age s. 102.

⁹⁸ İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), *Medeni Usul Hukuk Dersleri*, İÜHF Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul, s. 17; Sabri Ş. ANSAY (1960), *Hukuk Yargılama Usulleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 11; Tülay ÖZER (2011), age s. 105.

⁹⁹ Tülay ÖZER (2011), age s. 110.

¹⁰⁰ Tülay ÖZER (2011), age s. 112.

¹⁰¹ Tülay ÖZER (2011), age s. 116.

¹⁰² Tülay ÖZER (2011), age s. 119.

¹⁰³ Tülay ÖZER (2011), age s. 119.

müddet içerisinde tarafın söz konusu harcı iki kat olarak tamamlaması aksi takdirde istinaf başvurusunun ret edileceği, başka bir değişiklik önerisidir (Tasarı md.533, f.2; HMK md.344, f.1).¹⁰⁴ Diğer bir teklif; istinaf dilekçesine verilecek cevap dilekçesinin bir nüshasının karşı tarafa tebliğ edilmek üzere dosyasına konmak üzere *on gün* içinde üst mahkeme kalemine gönderilmesi gerektiği yönündedir (Tasarı md.529; HMK md.347)¹⁰⁵. Son olarak; karşı tarafın verdiği istinaf başvuru dilekçesinin tebliği tarihinden itibaren *on gün* içerisinde katılma yoluyla istinaf başvurusunda bulunabileceğini öngören değişiklik önerisidir (Tasarı md.530; HMK md.348)¹⁰⁶.

1955 yılında yapılan tasarı, 1952 yılında yapılan teklifin kanunlaşmaması üzerine istinaf kısmı geri alınması suretiyle olmuştur. Bu tasarı yine 1948 tasarısının devamı niteliğinde ve Türkçesinin daha sadeleştirilmesi yoluyla yapılmıştır¹⁰⁷. 1948 yılından farklı olarak yapılan değişiklik önerisi; itiraz yoluna tebliğ veya tefhimden itibaren *bir hafta* içerisinde başvurulabileceği yönündedir¹⁰⁸. Diğer bir değişiklik önerisi; söz konusu itiraz başvurusu hakkında karşı tarafın *beş gün* içerisinde cevap verebileceği yönündedir¹⁰⁹. Diğer bir değişiklik önerisi; söz konusu itiraz başvurusu inceleyecek merciinin bu konu hakkındaki kararını *bir hafta* içerisinde vermesi gerektiği yönündedir¹¹⁰.

1955 yılında yapılan tasarı, seçimler dolayısıyla kanunlaşmadan kadük kalmıştır. 1967 yılında en azından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun sorun yaratan kısımları değiştirilmeye çalışılmıştır¹¹¹. Bu tasarının sürelerle ilgili değişiklik önerisi; dilekçeler teatisinin, dava ve cevap dilekçesinin verilmesiyle son bulması yönündedir¹¹².

1967 yılında yapılan tasarı görüşme aşamasına gelmediğinden hükümsüz kalmıştır. Bunun üzerine Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun eskiyen dilinin sadeleştirilmesi adına 1971 yılında yeniden tasarı yapılmıştır¹¹³. Bu tasarının sürelerle ilgili değişiklik önerisi; tarafların iddia ve savunmalarını yapmak üzere ek

¹⁰⁴ Tülay ÖZER (2011), age s. 120.

¹⁰⁵ Tülay ÖZER (2011), age s. 120-121.

¹⁰⁶ Tülay ÖZER (2011), age s. 122.

¹⁰⁷ Tülay ÖZER (2011), age s. 126.

¹⁰⁸ Tülay ÖZER (2011), age s. 128.

¹⁰⁹ Tülay ÖZER (2011), age s. 128.

¹¹⁰ Tülay ÖZER (2011), age s. 128.

¹¹¹ Tülay ÖZER (2011), age s. 131.

¹¹² Tülay ÖZER (2011), age s. 134.

¹¹³ Tülay ÖZER (2011), age s. 136.

süre talep etme hakkı düzenlenmiş ve bu sürenin *üç gün kesin süre* verebileceği yönündedir (Tasarı md.196; HMK md.127)¹¹⁴.

1993 yılında yapılan tasarının sebebi, mehz kanun Neuchâtel Usul Kanunu'nun değiştirilmesidir¹¹⁵. Bu tasarının amacı, istinaf mahkemelerinde uygulanacak hükümlerin düzenlenmesi ile asliye ve sulh hukuk mahkemeleri ayrımını kaldırmaktır¹¹⁶. Bu tasarının sürelerle ilgili ilk değişiklik önerisi; dilekçede mevcut olan eksikliklerin giderilmesi için tarafa *on gün* süre verebileceği yönündedir (Tasarı md.160; HMK md.130)¹¹⁷. Diğer bir değişiklik önerisi; hâkimin ön incelemeyi *üç ay* içerisinde tamamlama zorunluluğunun getirilmesi şeklindedir (Tasarı md.160; HMK md.137, md.352)¹¹⁸.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun çeşitli ülke kanunlarında toplanarak oluşturulmasından sonra yargılama faaliyetlerinin istenilen düzeyde hızlı bir şekilde sonuçlanamamasından dolayı yeni kanun tasarıları oluşturulmuş ve 2011 yılında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmiştir¹¹⁹. Usul hukukumuzun kısaca tarihsel gelişimi hakkında bilgi verdikten sonra bu bölümde Türk usul hukukunda 1086 ve 6100 sayılı kanunların süreler açısından düzenlenmelerini inceleyerek, bu hükümlerin genel bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

1.2.6.1. 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda Süre

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda süre düzenlemeleri incelendiği zaman sürelerin genellikle *gün* olarak belirlendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra hafta, ay ve yıl olarak belirlenen süreler de bulunmaktadır. Ancak, kanun koyucunun bu açıdan birçok değişik sürelerle yer vermesi yeknesaklığın sağlanması açısından isabetli olmamıştır. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde de şimdiki kanun döneminde olduğu gibi belirli bir zaman dilimi ifade eden süreler olduğu gibi belirli bir zaman dilimi ifade etmeyen süreler mevcuttur.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilen süreler;

¹¹⁴ Tülay ÖZER (2011), age s. 138.

¹¹⁵ Tülay ÖZER (2011), age s. 141.

¹¹⁶ Tülay ÖZER (2011), age s. 142.

¹¹⁷ Tülay ÖZER (2011), age s. 142.

¹¹⁸ Tülay ÖZER (2011), age s. 142.

¹¹⁹ Serhat M. SARISÖZEN (2011), "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Medeni Usul Hukukumuzda Getirdiği Yeni Düzenlemeler", *TBB. Dergisi*, S.96, ss.331-382, Ankara, s.331; Tülay ÖZER (2011), age s. 103vd.

-İki gün olarak belirlenen süre; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,258 ve 477'nci maddeler olmak üzere toplam iki maddede düzenlenmiştir. Madde 258 gereğince tanığa duruşmanın tebliğinin en az *iki gün* evvel olması gerekmektedir¹²⁰.İkinci hüküm, davalının ikametgâhının mahkemenin bulunduğu ilde olması durumunda sözlü yargılama için davetiyenin en az *iki gün* önce tebellüğ edilmesi gerektiğini belirlemiştir¹²¹.

-Üç gün olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun,88,198, 225 ve 277'nci maddeler olmak üzere toplam dört maddesinde yer almaktadır. Madde 88 gereğince, davanın tamamen ıslahının, tebliğ tarihinden itibaren *üç gün* içinde yeni bir dava yolu ile yapılması gerekmektedir¹²².Madde 198,mahkeme tarafından cevap dilekçesindeki eksikliğin giderilmesi için tarafa *üç günü* geçmemek üzere süre verileceğini hüküm altına almıştır¹²³. Madde 225, tahkikat hâkiminin bir hadise hakkındaki kararını taraflara bildirmek üzere *üç gün* içerisinde mahkeme kalemine vermesi gerektiği yer almıştır¹²⁴. Son hükme göre, bilirkişinin reddinin bilirkişinin seçiminin öğrenilmesinden itibaren *üç gün* içerisinde yapılması gerekmektedir (HUMK md.277)¹²⁵.

-Beş gün olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, 34, 505, 506 ve 521'inci maddeler olmak üzere toplam dört maddesi içerisinde düzenlenmiştir.34' üncü Maddede, hâkimin reddi dilekçesine karşı tarafın tebliğden

¹²⁰ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 42; Nazif KAÇAK (2006), *Emsal İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Seçkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, s. 1091; Baki KURU (2001), 2.Cilt, age s. 2597; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), *Medeni Yargılama Hukuku*, 2.Cilt, Altıncı Baskı, İstanbul, s. 737; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), *İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 768.

¹²¹ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 3182; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 477; Nazif KAÇAK (2006), age s.1623; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1268.

¹²² Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 3989; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 40; Nazif KAÇAK (2006), age s.692; Nihat YAVUZ (1975), age s. 133; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 555; Zafer ERGÜN (2006), age s. 419.

¹²³ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; Nazif KAÇAK (2006), age s.868; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 506; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 650-651.

¹²⁴ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 3205; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 374-375; Nazif KAÇAK (2006), age s.893; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 605; Zafer ERGÜN (2006), age s. 683.

¹²⁵ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 2721; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 42; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 472; Nazif KAÇAK (2006), age s.1128; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 748; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 808.

itibaren *beş gün* içinde cevap verebileceği yer almaktadır¹²⁶. Yine aynı hükümde, hâkimin *beş gün* içerisinde dosyayı inceleyerek ret sebeplerinin yerinde olup olmadığı hakkındaki görüşünü de bildirerek, dosyanın bu konu hakkında karar verecek olan merciine sunulmak üzere yazı işleri müdürüne verebileceği yer almıştır. Madde 505, seri yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme süresinin *beş gün* olarak belirtildiği hükümdür¹²⁷. Madde 506, seri muhakeme usulünde hâkimin derhal karar vermemesi durumunda, yargılamanın son ermesinden itibaren *beş gün* içerisinde karar vermesi gerektiğini hüküm altına almıştır¹²⁸. Son hüküm, tarafların hakemlerin reddini, seçtiklerini öğrendikleri tarihten itibaren *beş gün* içerisinde isteyebileceklerini belirlemiştir¹²⁹.

-Yedi gün olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,36/A, 36/B, 177, 377, 426/D, 426/F, 432, 434, 435, 506 ve 520'nci maddeler olmak üzere toplam on bir maddede düzenlenmiştir. Madde 36/A'da, hâkimin reddi istemi hakkındaki merci kararlarına karşı istinaf yolu açık kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren *yedi gün* içerisinde istinaf kanun yoluna başvurulabileceği yer almaktadır.¹³⁰ Madde 36/B, temyiz yolu açık dava ve işlerde, hâkimin reddi istemi hakkındaki merci kararlarına karşı tarafın tebliğden itibaren tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren *yedi gün* içerisinde temyiz kanun yoluna başvurulabileceğini düzenlemiştir¹³¹. Madde 177'de, adli tatilde sürelerin bitmesi durumunda sürelerin kendiliğinden *yedi gün* süre uzayacağı hüküm altına alınmıştır¹³². Madde 377'de,

¹²⁶ Baki KURU (2001), 6.Cilt, age s. 6024-6025; Nazif KAÇAK (2006), age s.385; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 211.

¹²⁷ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5577; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43; Nazif KAÇAK (2006), age s.1630; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1279.

¹²⁸ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43-44; Nazif KAÇAK (2006), age s.1630; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1279.

¹²⁹ Baki KURU (2001), 6.Cilt, age s. 6024; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; Nazif KAÇAK (2006), age s.1650; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 959; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 827; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1290.

¹³⁰ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4551; Nazif KAÇAK (2006), age s.392; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 134; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 215-216.

¹³¹ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 40; Nazif KAÇAK (2006), age s. 394; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 216-217.

¹³² Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4108; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 40-41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 795; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 434; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 555.

Asliye mahkemesinde, sözlü yargılama ve hüküm için belirlenecek günün acil durumlar hariç en az *yedi gün* olması gerektiği düzenlemiştir¹³³. Madde 426/D gereğince, istinaf dilekçesi verilirken, gerekli harç ve giderlerin eksik ödenmiş olduğu sonradan anlaşılırsa, kararı veren mahkeme tarafından verilecek *yedi günlük* kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde başvurudan vazgeçmiş sayılacağı hususun başvurana yazılı olarak bildirilmesi hüküm altına alınmıştır. Madde 426/F'de, istinaf talebinin reddi kararına karşı tebliği tarihinden itibaren *yedi gün* içinde istinaf yoluna başvurulabileceği yer almaktadır¹³⁴. Madde 432, temyiz talebinin reddi kararına karşı tebliği tarihinden itibaren *yedi gün* içinde temyiz yoluna başvurulabileceğini düzenlemiştir¹³⁵. Madde 434'de, temyiz dilekçesi verilirken, gerekli harç ve giderlerin eksik ödenmiş olduğu sonradan anlaşılırsa, kararı veren mahkeme tarafından verilecek *yedi günlük* kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde başvurudan vazgeçmiş sayılacağı hususun başvurana yazılı olarak bildirileceği yer almıştır¹³⁶. Madde 435 gereğince, Yargıtay'da duruşma istenildiği durumlarda, duruşma giderinin eksik ödenmiş olduğu anlaşılırsa, dairenin başkanı tarafından verilecek *yedi günlük* kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde duruşma isteminden vazgeçilmiş sayılacağı, duruşma isteyene yazılı olarak bildirileceği hüküm altına alınmıştır¹³⁷. Madde 506, sulh mahkemesinin yetkisinde olan bir davada, sözlü yargılamanın tahkikatın bitiminden itibaren *yedi gün* içinde yapılması gerektiğini düzenlemiştir¹³⁸. Son hüküm ise, hakemlerin seçiminde tarafın kendi hakemini seçtikten sonra diğer tarafın da seçmesi için tebliğe çıkaracağını, diğer tarafın tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde hakemini seçmesi gerektiğini aksi takdirde onun yerine hakemi, hâkimin seçeceğini düzenlemektedir¹³⁹.

¹³³ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 40-41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1309; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 786; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 992.

¹³⁴ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1465; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1103-1104.

¹³⁵ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4616; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 42; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1527; Nihat YAVUZ (1975), age s.134; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 436; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1112.

¹³⁶ Nazif KAÇAK (2006), age s.1536; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 853; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1113-1114.

¹³⁷ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 42; Nazif KAÇAK (2006), age s.1545; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 850; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1114-1115.

¹³⁸ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4588; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43-44; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1630; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1279.

¹³⁹ Baki KURU (2001), 6.Cilt, age s.5992; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 560; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1649; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997),

-On gün olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, 109, 168, 180, 193, 195, 208, 209, 210, 215, 433, 481 ve 567'nci maddeler olmak üzere toplam on iki maddesinde yer almıştır. Madde 109, dava açmadan önce ihtiyati tedbir kararının verilmiş olması durumunda, bu kararın verilme tarihinden itibaren *on gün* davanın açılması gerektiğini düzenlemiştir¹⁴⁰. Madde 168'de, eski hale getirme talebinin engelin ortadan kalktığı tarihten itibaren *on gün* içerisinde verilmesi gerektiği yer almaktadır¹⁴¹. Madde 180, hâkim ilk oturumda dava dilekçesinde bildirilen belgelerin ile başka yerden getirilecek belgelerin getirilmesi veya bu konu hakkında açıklayıcı bilgilerin verilmesi konusunda *on gün* kesin süre vererek eksikliğin giderilmesi hususunu düzenlemektedir¹⁴². Madde 193'de, iptaline karar verilen dilekçenin yerine yeni dilekçe verilmesi ile görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine yetkili ve görevli mahkemede karşı tarafa tebligat yaptırılmasının zorunlu olması sebebiyle bu kararların kesinleşmesinden itibaren *on gün* içinde yeni dilekçe yazılması ve yeni tebligat yapılması gerektiği yer almıştır¹⁴³. Madde 195, davalının, ilk itirazları ile birlikte esas dava hakkındaki cevabını ve varsa karşı delillerini, dava dilekçesinin kendisine tebliği tarihinden itibaren *on gün* veya hâkim tarafından bir süre tayin edilmiş ise o süre içinde mahkeme kalemine bildirmek ve bir örneğini de davacıya tebliğ ettirmesinin zorunlu olduğunu düzenlemiştir¹⁴⁴. Madde 208 gereğince, davalının verdiği cevap dilekçesine karşı dilekçenin tebliği tarihinden

2.Cilt, age s. 954; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 827; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1289-1290.

¹⁴⁰ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4337; Nazif KAÇAK (2006), age s. 742; Nihat YAVUZ (1975), age s.133; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 588; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 827; Zafer ERGÜN (2006), age s. 492.

¹⁴¹ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5469; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 40; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 272; Nazif KAÇAK (2006), age s. 789; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 444; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 547.

¹⁴² Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 3446; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 102; Nazif KAÇAK (2006), age s. 810; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 477; Zafer ERGÜN (2006), age s. 557.

¹⁴³ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4260; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 846; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 173; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 606.

¹⁴⁴ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4270; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 864; Nihat YAVUZ (1975), age s.134; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 475; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 650.

itibaren davacının *on gün* içinde cevap vermesi hususu hüküm altına alınmıştır¹⁴⁵. Madde 209’de, davacının, davalının iddia ettiği vakıalara karşı HUMK. md.207’nin bir ve ikinci fıkralarına uygun hareketle *on gün* içinde izahta bulunmasının zorunlu olduğu yer almaktadır¹⁴⁶. Madde 210 gereğince, davacının cevap dilekçesine karşı davalının ikinci cevap dilekçesini tebliğ tarihinden itibaren *on gün* içinde verebileceği hüküm altına alınmıştır¹⁴⁷. Madde 215, tahkikat hâkiminin taraflara ispat faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için en az *on gün* süre vereceğini düzenlemiştir¹⁴⁸. Madde 433’de, temyiz dilekçesi kendisine tebliğ edilen tarafın tebliğden itibaren *on gün* içerisinde cevap verebileceği yer almaktadır¹⁴⁹. Madde 481 gereğince, sözlü yargılamada karşılık davanın, asıl davaya ilişkin davetiyenin tebliğinden itibaren *on gün* içinde açılması gerektiği hususu hüküm altına alınmıştır¹⁵⁰. Son hüküm, sulh hâkiminin görevini aşan durumlarda, davacının uyuşmazlığın sulh hâkiminin önünde tespiti tarihinden itibaren *on gün* içinde asliye hukuk mahkemesinde dava açması gerektiğini düzenlemiştir¹⁵¹.

-On beş gün olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun, 381, 426/E, 426/G, 426/H, 427, 432, 435, 442, 442/A ve 489’uncu maddeler olmak üzere toplam on maddesinde yer almıştır. Madde 381, zorunlu nedenlerle hüküm sonucunun taraflara tefhim edildiği durumda, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak *onbeş gün* içinde yazılması gerektiğini düzenlemiştir¹⁵². Madde 426/E’de, istinaf kanun yoluna başvuru süresinin ilamın taraflara tebliğinden

¹⁴⁵ Baki KURU (2001), 2.Cilt, age s. 1787; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 313; Nazif KAÇAK (2006), age s. 883; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 524; Zafer ERGÜN (2006), age s. 662.

¹⁴⁶ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 3955; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 883; Zafer ERGÜN (2006), age s. 668.

¹⁴⁷ Baki KURU (2001), 2.Cilt, age s. 1861; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 41; Nazif KAÇAK (2006), age s. 883; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 524; Zafer ERGÜN (2006), age s. 668.

¹⁴⁸ Baki KURU (2001), 2.Cilt, age s. 1884; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 371; Nazif KAÇAK (2006), age s. 886; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 595; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 825; Zafer ERGÜN (2006), age s. 670.

¹⁴⁹ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4609; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 42; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1533; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 436; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1113.

¹⁵⁰ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 3945; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1624; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1270.

¹⁵¹ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 3273; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 109; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1666; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1324-1325.

¹⁵² Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 2964; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1310; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 786; Zafer ERGÜN (2006), age s. 993-994.

itibaren *onbeş gün* olduğu yer almaktadır. Madde 426/G’de, istinaf dilekçesine cevap süresinin tebliğden itibaren *onbeş gün* olduğu hüküm altına alınmıştır¹⁵³. Madde 426/H’de, katılma yolu ile istinaf kanun yoluna başvuran tarafın dilekçesine, istinaf yoluna asıl başvuru yapan tarafın tebliğden itibaren *onbeş gün* içerisinde cevap verebileceği yer almıştır¹⁵⁴. Madde 427, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihaî kararlar ile hakem kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren *onbeş gün* içinde temyiz yoluna başvurulabileceğini düzenlemiştir¹⁵⁵. Madde 432 gereğince, temyiz kanun yoluna başvuru süresinin ilamın taraflara tebliğinden itibaren *onbeş gün* olduğu hüküm altına alınmıştır¹⁵⁶. Madde 435’de, Yargıtay’da duruşmalı olarak görülecek davalarda duruşma günün taraflara bildirilmesi gerektiğini ve duruşma günü ile tebliğ tarihi arasında en az *onbeş gün* bulunması gerektiği yer almaktadır¹⁵⁷. Madde 442, karar düzeltme yoluna karşı tarafın *onbeş gün* içinde cevap yoluyla veya katılma yoluyla karar düzeltme talebinde bulunabileceğini düzenlemiştir¹⁵⁸. Madde 442/A’da, Yargıtay’ın karar düzeltme yolu açık olan bozma kararları, onama veya onamaya karşı başvuru karar düzeltme isteminin reddine ilişkin kararlarının sonucunun kendiliğinden yazı işleri müdürlüğünce *onbeş gün* içinde taraflara tebliğ edileceği yer almıştır¹⁵⁹. Son hüküm gereğince, zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak *onbeş gün* içinde yazılmasının zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır¹⁶⁰.

¹⁵³ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1465; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1103-1104.

¹⁵⁴ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1466; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1104.

¹⁵⁵ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1470; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1108-1109.

¹⁵⁶ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4554; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 521; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1526; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 436; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1112-1113.

¹⁵⁷ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1545; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1114-1115.

¹⁵⁸ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4929; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1565; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 905; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1180-1181.

¹⁵⁹ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4650; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 43; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1566; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 873; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1181.

¹⁶⁰ Nazif KAÇAK (2006), age s. 1627; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 792; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1273.

-Hafta olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, 283, 392 ve 436'ncı maddelerinde yer almaktadır. Madde 283, bilirkişi raporuna itiraz süresinin tebliğden itibaren *bir hafta* içinde yapılması gerektiğini düzenlemiştir¹⁶¹. Madde 392 gereğince, mahkemenin vermiş olduğu kararın yazılıp imzalandıktan *bir hafta* sonra yazı işleri müdürü tarafından birer suretinin taraflara verilmesi hususu hüküm altına alınmıştır¹⁶². Son hükümde, incelenmek üzere tetkik hâkimine gönderilen dosyanın, *bir hafta* içinde incelenerek dosyayı gönderen daire başkanına verilmesi gerektiği yer almaktadır¹⁶³.

-Ay olarak belirlenen süreler;Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 89, 281, 409, 447, 529 ve 572'nci maddelerde düzenlenmiştir. Madde 89'da, davacının davasını tamamen ıslah etmesi durumunda *üç ay* zarfında yeni dava açmazsa, ilk davasından feragat ettiğinin kabul olunacağı yer almaktadır¹⁶⁴. Madde 281 gereğince, bilirkişinin oy ve görüşünü *üç ay* zarfında bildirmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır¹⁶⁵. Madde 409, oturum gününün belli edilmesi için tarafların başvurması gereken hallerde, gün tespit ettirilmemiş ise, son işlem tarihinden başlayarak *bir ay* geçmekle dosyanın işlemde kaldırılabileceğini, dosyası işlemde kaldırılmış olan dava, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak *üç ay* içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurması üzerine yenilenebileceğini düzenlemiştir. Yine aynı hükümde, dava dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak *bir ay* geçtikten sonra yenilenirse yeniden harç alınacağını, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak *üç ay* içinde yenilenmeyen davalar açılmamış sayılacağı yer almıştır¹⁶⁶. Madde 447'de, yargılamanın iadesi yoluna, yeni belgenin elde edildiği veya hilenin öğrenildiği ve hükme esas alınan yalan yere tanıklık veya gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun

¹⁶¹ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 4469; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 473; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1131; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 750; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 810-811.

¹⁶² Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 3150; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1376; Zafer ERGÜN (2006), age s. 997-998.

¹⁶³ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4634; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 44; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1547; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 867; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1115-1116.

¹⁶⁴ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 4013; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 45; Nazif KAÇAK (2006), age s. 694; Zafer ERGÜN (2006), age s. 419.

¹⁶⁵ Baki KURU (2001), 3.Cilt, age s. 2732; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 45; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1130; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 749; Zafer ERGÜN (2006), age s. 809-810.

¹⁶⁶ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 4650; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 45; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1378; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 607; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1037-1038.

öğrenilmesi ya da bir mahkeme kararı ile tespit edilme kararının kesinleşmesinden itibaren *üç ay* içinde başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Yine aynı hükümde, aleyhine karar verilen kişinin alacaklıları veya haleflerinin de öğrenme tarihinden itibaren *bir ay* içinde yargılamanın iadesi yoluna başvurabilecekleri yer almaktadır¹⁶⁷. Madde 529 gereğince, hakemlerin kararlarını ilk toplantıdan itibaren *altı ay* içinde vermeleri hüküm altına alınmıştır¹⁶⁸. Son hükümde, şuf'a hakkının açık artırma için yapılan ilk ilan tarihinden itibaren *bir ay* içinde kullanılması gerektiğini düzenlemiştir¹⁶⁹.

-Yıl olarak belirlenen süreler; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 447'de düzenlenen bu hükme göre mahkemelerce verilen kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması halinde yargılamanın iadesi yoluna *bir yıl* içinde başvurulabileceğini düzenlemiştir¹⁷⁰.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilmeyen süreler;

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun'da, belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilmeyen ve niteliği itibariyle zaman bildirimini yapan süreler de bulunmaktadır. Madde 70, duruşmanın düzenini bozan tarafı hâkim uyarır. Taraf, yapılan uyarıya uymazsa hâkim uyarıya uymayan tarafın *derhal* dışarıya çıkarılmasını emir verir şeklinde düzenleme yapmıştır¹⁷¹. Madde 34 ise, hâkimin reddi süresinin en geç *ilk oturumda* olması gerektiğini düzenlemiştir¹⁷². Madde 281, bilirkişinin oy ve görüşünün mahkeme tarafından *hemen* tutanağa geçirilmesi

¹⁶⁷ Baki KURU (2001), 4.Cilt, age s. 3640; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 45; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1597; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 826; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1206-1207.

¹⁶⁸ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5873; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 45; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 565; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1654; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 960; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 827; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1292.

¹⁶⁹ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 46; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1676; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1330.

¹⁷⁰ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 46; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1597; Zafer ERGÜN (2006), age s. 1206-1207.

¹⁷¹ Baki KURU (2001), 1.Cilt, age s. 149; Nazif KAÇAK (2006), age s. 600; Zafer ERGÜN (2006), age s. 329-330.

¹⁷² Baki KURU (2001), 1.Cilt, age s. 98; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 71; Nazif KAÇAK (2006), age s. 385; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 131; Zafer ERGÜN (2006), age s. 211-212.

gerektiğini düzenlemiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yukarıda verilen örneklerden başka, “yargılama bitinceye kadar”, “yargılama sırasında”, “esasa girilmeden önce”, “kısa bir süre içerisinde”, “dinledikten sonra” vb. belirli bir zaman dilimi ifade etmeyen süreler bulunmaktadır¹⁷³.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nu süreler yönünden inceleyip değerlendirildiğinde, çok çeşitli süreler bulunduğunu yukarıda yapmış olduğumuz incelemede görmekteyiz. Bu durum sürelerin tekdüze olmaması açısından oldukça karışıktır. Üç günlük, beş günlük, on günlük, vb. birçok farklı usuli sürelerin olması hem yargılama hukukun karmaşıklığına sebep olmuş gibi hem de Kanun'un tekdüzeliğini negatif yönde etkilemiş olduğu görüşündeyiz. Nitekim kanunlar, açık, basit, herkes tarafından kolayca anlaşılır ve bilinebilir olmalıdır. Birçok süre çeşitliğinin olması, yargılama faaliyeti esnasında kişilerin birçok hak kayıplarının meydana gelmesine sebep olabileceğinden kanaatimizce sakıncalıdır. Bu nedenle, kanun koyucunun 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde belirlediği süre stratejisi, uygulamada sorunlara yol açmıştır.

1.2.6.2. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Süre

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun aksine Hukuk Muhakemeleri Kanunu süreleri, gün yerine genelde hafta olarak ve daha yeknesak olarak belirlemeye çalışmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ayrıca ay ve yıl olarak belirlenen süreler bulunduğu gibi yine Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda olduğu gibi belirli bir zaman dilimi şeklinde ifade edilmeyen süreler de bulunmaktadır. Kanun'da düzenlenen sürelerin farklı olmasının arkasında yatan sebepler: öncelikle işin niteliğinin o işlemi yerine getirilebilmesi için farklı zaman dilimlerin ihtiyaç duyması, kaynak mehz kanunda yer alan sürelerden yararlanılması ve kanunların farklı ülkelerden alınması, kanun koyucunun tercihi ayrıca özellikle yargılama hukuklarındaki sürelerin yeknesaklığı prensibinin göz ardı etmesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda kanaatimiz, kanun koyucunun yargılama hukuku için süre belirlerken, özellikle diğer yargılama dallarındaki süreleri de göz önünde bulundurarak yeksenak düzenleme yapması gerektiği yönündedir.

¹⁷³ Baki KURU (2001), 2.Cilt, age s. 1726; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 46 vd.; Nazif KAÇAK (2006), age s. 1130; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 749; Zafer ERGÜN (2006), age s. 809-810.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişikliklere rağmen uzun süren yargılama faaliyetlerinin önüne geçilememiştir. Dolayısıyla uygulamada özellikle taraflara verilen kısa ve kesin sürelerin yargılamayı çabuklaştırdığından bahsetmek mümkün olmadığı gibi bu verilen kesin süreler yüzünden hak kayıplarına yol açtığından da bahsetmek mümkündür. Bir başka anlatımla, verilen kesin süreler yargılamayı kısaltmadığı gibi adeta yargılamanın taraflarını cezalandırmaktadır. Söz konusu süreler tarafların mümkün olduğunca hızlı hareket etmesini sağlarken, yargılamanın kendi hızını artırdığından söz etmek mümkün değildir. Nitekim yukarıda da değindiğimiz gibi, uygulamada özellikle büyükşehirlerde duruşma verilme günü *üç ay* veya *daha fazla* sürelerde olabilmektedir. Mahkemenin bir sonraki duruşma gününü bu kadar uzun verebildiği bir sistemde “*iki hafta*”, “*bir hafta*” gibi kısa ve kesin süreler vermenin de doğal olarak bir mantığı ve amacı kalmamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi 6100 sayılı yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu süre olarak tekdüzeliği sağlamaya çalışmış ise de maalesef uzun süren yargılama faaliyetlerinin önüne geçememiştir. Bu noktada, mahkemelerin belirledikleri duruşma gününe göre, taraflara bir işin yerine getirilmesi konusunda verecekleri takvim günü üzerinden kesin sürelerin, hem mantığa hem de amaca daha fazla hizmet edeceği görüşündeyiz. Ayrıca bu konu hakkında alınması gereken diğer önlemler: elektronik tebligatı teşvik etmek ve yaygınlaştırmak, tebligat sistemini hızlandırmak için gerekli tedbirleri almak ve bilirkişiye başvuru olan dava sayılarını azaltmaktır.

1.2.6.3. 7251 Sayılı Kanun ile 6100 Sayılı Kanun'da Süreler Yönünden Yapılan Değişiklikler

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe giriş tarihi olan 01/10/2011 tarihinden günümüze kadar 28/07/2020 tarihinde yürürlüğe giren son değişiklik ile birlikte toplam ondokuz kez değişiklik yapılmaya gidilmiştir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda bu sayı yürürlükte kaldığı seksendört yılda otuzüç'tür¹⁷⁴. Yargılama hukukumuzda kaynaklık eden Alman Medeni Usul

¹⁷⁴ 6100 sayılı Kanunda yapılacak değişikliklerin değerlendirilmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Medeni Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi”, *TBB. Yayınları*, S.149, ss.78-152, Ankara, s.83 vd.; Karşı görüşler için bkz. Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020b), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair

Kanunu'na bakıldığında 1800'lü yılların sonundan günümüze kadar kullanıldığı görülmektedir¹⁷⁵. Bu açıdan bakıldığında kanun konusunda kararsız bir yapıya sahip olduğumuz söylenebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda süreler yönünden yapılan değişiklikleri maddeler üzerinde incelemeyen önce, süreler yönünden devamlı değişikliğe gitmenin hukuk düzenini bozacağından bahsetmek mümkündür. Ayrıca bu konuda yapılan değişiklikler, hak kaybına da yol açabilir. Üçüncü Yargı Paketi olarak yapılan ve yargılama hukukunda yapılması planlanan esaslı değişikliklerdeki amaç: hukuk yargılamalarında sadelik ve etkinlik sağlanarak yargılamaların hızlandırılması ve bu suretle makul sürede yargılanma hakkının sağlanmasına yöneliktir. Bu kapsamda uygulamada e-duruşma olarak bilinen ses ve görüntü nakli yoluyla duruşma icrasına ilişkin hükümler değiştirilerek uygulama geliştirilmektedir. Özellikle e-duruşma yönteminin etkin olarak uygulanmaya başlamasından sonra yargılamaların daha da hızlanarak, zaman ve masraf tasarrufu sağlayacağından bahsetmek mümkün olabilecektir. Öte yandan koronavirüs salgınıyla mücadeleye uygun şekilde teması azaltarak yargı organlarının faaliyetlerinin devamlılığını sağlayacak nitelikte olacağını da söylemek mümkündür¹⁷⁶.

7251 sayılı Kanun, süreler yönünden toplam on dört maddede değişiklikler yapmıştır. Bu hükümlerden bazıları, 6100 sayılı Kanun'da bulunan hükümlere fıkra eklemek şeklinde bazıları yeni bir madde eklemek şeklinde (HMK md.305/A) bazıları da var olan hükümlerin değiştirilmesi şeklinde olmuştur. Bu değişikliklerin, taraflar açısından bir hak kaybına sebep olmadığından bahsetmek mümkün olduğu gibi bazı değişikliklerin uygulamada yaşanan (yargılama sürelerinin uzaması gibi) aksaklıkların önüne geçebileceğinden bahsetmek mümkündür.

7251 sayılı yasa¹⁷⁷ ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda süreler yönünden yapılan değişiklikleri inceleyecek olursak: Süreler yönünden ilk değişiklik Kanun'un 20'nci maddesinde yapılmıştır. Nitekim bu hükümlerle ilgili olarak 2016

Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi", *Lexpera*, <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020>, değerlendirilmesi, E.T.07/05/2021, s. 1 vd.

¹⁷⁵ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020b), age s.16; Hans PRUTTING (2013), "Alman Yasa Yollarının Gelişim Çizgisi", Çev. Cenk AKİL, *AÜHF. Dergisi*, C.62, S.1, ss.253-270, Ankara, s. 254.

¹⁷⁶ Nesibe KURT KONCA (2020), "Güven Veren ve Erişilebilir Adalet Vizyonunda Üçüncü Yargı Paketi", *Seta Analiz Dergisi*, ss.1-79, Ankara, s. 7.

¹⁷⁷ 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

yılında Anayasa Mahkemesi kısmi iptal kararı vermiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu hükmün “*bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten*” şeklindeki kısmını: yetkisizlik veya görevsizlik kararı verilmesi halinde, kararın kesin olması durumunda sürenin derhal işlemeye başlamasının, demokratik toplum gerekleri, ölçülülük ilkesi, adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakkı ile Anayasa’nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğuna karar vererek iptal etmiş ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda boşluk olmuştur. 7251 sayılı Kanun, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na, “Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi hâlinde, taraflardan birinin, *bu karar verildiği anda kesin ise tebliğ tarihinden*”(HMK md.20, f.1)¹⁷⁸cümlesini eklenmiş ve bu konuda oluşan boşluğu gidermiştir¹⁷⁹. Her ne kadar bu madde eklenmeseydi sürelerin tebliğden itibaren başlaması söz konusu olacaktı ancak Kanunu’nun bütünlüğü ve tutarlığı açısından yerinde bir düzenleme olduğundan bahsedilmek mümkündür¹⁸⁰.

Süreler yönünden diğer bir değişiklik,Kanun’un94’üncü maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye, “... *Bu takdirde hâkim, tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemi hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklar ve süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder.*” (HMK md.94, f.2) cümlesi eklenmiştir. Söz konusu değişikliğin, uygulamada Yargıtay tarafından verilen kararların etkisi altında olduğu söylenebilir¹⁸¹. Ayrıca değişikliğin, hukuki güvenlik

¹⁷⁸ Değişiklik Gerekçesi:“*Maddede yapılan birinci değişiklikle, Anayasa Mahkemesinin 10/2/2016 tarihli, 2015/96 Esas ve 2016/9 Karar sayılı iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapılmaktadır. İptal edilen hükme göre ilk derece mahkemesinin görevsizlik veya yetkisizlik kararının, verildiği anda kesin olması durumunda, karar tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurulması ve dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesinin talep edilmesi gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kesin nitelikli kararının taraflara tebliğ edilmeden iki haftalık hak düşürücü sürenin başlatılmasını hak arama hürriyetine aykırı bularak iptal etmiştir. Yapılan değişiklikle, görevsizlik veya yetkisizlik kararının kesin olması halinde de kararın taraflara tebliğ edilmesi, dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine ilişkin iki haftalık sürenin tebliğ tarihinden itibaren başlaması açıkça hükme bağlanmaktadır. Birinci fıkrada yapılan diğer değişiklikle, Kanunda öngörülen süre içinde dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesi için gerekli başvurunun yapılmaması durumunda davanın Kanun gereği açılmamış sayılacağı ve mahkemeninbu konuda resen karar vereceği hususu daha açık bir şekilde düzenlenmektedir.*”.

¹⁷⁹ Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 10.

¹⁸⁰ Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 95-96.

¹⁸¹ Yargıtay 3.HD.’nin 02/12/2019 tarihli ve 2019/2544E., 2019/9555K. S. kararında ve aynen “...*Öte yandan; 6100 Sayılı HMK’nın 94.maddesi uyarınca kesin sürenin hukuki sonuç doğurabilmesi için, buna ilişkin ara kararın hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimde açık olması, taraflara yüklenen yükümlülüklerin neler olduğunun ve her iş için yatırılacak ücretin hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açıklanması, miktarının net olarak belirlenmesi gerekir. Ayrıca verilen sürenin amacına uygun, yeterli ve elverişli olması, kesin süreye uymamanın doğuracağı hukuki sonuçların açık olarak anlatılması ve tutanağa geçirilmesi, bunlara uyulmaması durumunda mevcut kanıtlara göre karar verilip, gerektiğinde davanın reddedileceğinin açıkça bildirilmesi suretiyle ilgili tarafın uyarılması gerektiği her türlü duraksamadan uzaktır...*” demek suretiyle bu durumu ortaya koymuştur; (Aynı yönde kararlar için bkz. HGK. 2017/19-924E,2019/1004K.; Y.14.HD.2016 /7849E., 2019/5652K.;

ilkesine uygun olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu konuda, hâkimlerin kesin süre verirken daha dikkatli olması, taraflar için oluşabilecek muhtemel bir hak kaybının da önlenmesi açısından da yerinde bir değişiklik olduğu söylenebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesi "*Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün olduğunda, hâkim tarafından tahkikat sona ermeden verilecek iki haftalık kesin süre içinde davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın talebini tam ve kesin olarak belirleyebilir. Aksi takdirde dava, talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görülüp karara bağlanır.*"(HMK md.107, f.2)¹⁸² şeklinde değiştirilerek belirsiz alacak şeklinde açılan davalarda hâkimin miktar belirlenebilir olduğu durumda *iki haftalık* kesin süre vererek tarafın miktarını artırması için süre vereceğini öngörmüştür. Bu değişiklik yargılama hukuku mantığı açısından tartışmaları beraberinde getirecektir. Çünkü bu hüküm, hâkimin bir anlamda tarafa yol gösterici gibi hareket etmesine sebep olacaktır. Bilindiği üzere hâkimin bir davada tarafların birine yol göstermesi reddi sebebidir (HMK md.36, f.1/a)¹⁸³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 127'nci maddesine, "*başvuran davalıya, ibaresinden sonra gelmek üzere cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye*

Y.10.HD.2018/5933E., 2019/5349K.; Y.17.HD.2016/15233E., 2019/6394K.; Y.17.HD.2016/ 4768E., 2019/825K.)(Kazancı İçtihat, E.T.03/08/2020, www.kazancı.com).

¹⁸² Değişiklik Gerekçesi: "*Belirsiz alacak davasında alacağın tamamı dava edilmekte, ancak davanın açıldığı tarihte alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi davacıdan beklenememekte veya bu belirlemeyi yapmak davacı açısından imkânsız bulunmaktadır. Maddenin mevcut ikinci fıkrasındaki düzenleme gereğince belirsiz alacak davasında davacının, karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün olduğu "an"da talebini artırması gerekmektedir. Uygulamada sorun yaşanan ve doktrinde de tartışılan konu, alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu "an"ın tespitine yöneliktir, ikinci fıkrada yapılan değişiklikte, bu "an"ın, bir başka ifadeyle alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün hale geldiğinin tespiti mahkemece yapılacaktır. Hâkim, alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenmesinin "mümkün olduğu anda" talebini tam ve kesin olarak belirlemesi için davacıya iki haftalık kesin süre verecektir. Bu süre verme işlemi tahkikat aşaması sona ermeden yapılacaktır. Bu hüküm bölge adliye mahkemesince tahkikat yapıldığı hallerde de uygulanabilecektir. İsviçre hukukunda da kabul edilen genel görüş, hâkimin davacıya talebini belirlemesi için süre vermesi gerektiği yönündedir. Ayrıca 107 nci maddenin ikinci fıkrasında yer alan ve davacının, davanın başında belirtmiş olduğu talebini "artırabileceğine" ilişkin hüküm, yapılan diğer değişikliğin zorunlu sonucu olarak davacının talebini tam ve kesin olarak "belirleyebileceği" şeklinde değiştirilmektedir. Aynı fıkraya eklenen son bir cümleyle, hâkim tarafından verilen kesin süreye rağmen alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenmemesi durumunda davanın talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görülüp karara bağlanacağı açıkça hükme bağlanmaktadır.*"

¹⁸³ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020b), age s. 18; Aksi yönde görüş için bkz. Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 103 vd.

başlamak” (HMK md.127,f.1)¹⁸⁴ ibaresi şeklinde eklemeye yapılmıştır. Bu değişiklik ile mahkeme tarafından, davalının davaya cevap dilekçesi vermesinin zor olması durumunda, cevap süresinin bitiminden itibaren *bir ayı geçmemek* üzere süre verebileceği öngörülmüştür. Bu değişikliğin, uygulamada ortaya çıkan bazı tereddütleri gidermek adına yapıldığından bahsetmek mümkündür. Nitekim bu konuda uygulamada, bazı mahkemeler, süreleri, talep ile ilgili olarak verdiği ara kararın tebliğinden itibaren bazıları da cevap süresinin bitiminden itibaren başlatmaktaydı. Bu değişikliğin, uygulamada yaşanan tereddütleri gidermek adına yerinde bir değişiklik olduğundan bahsetmek mümkündür¹⁸⁵.

Süreler yönünden yapılan diğer değişiklik 139’uncu maddede yapılmıştır. Bu düzenleme ile *“Davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içinde yerine getirilmemesi hâlinde o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği.”*(HMK md.139/1/ç)¹⁸⁶ bent olarak eklenmiştir. Söz konusu düzenleme de yine yargı kararları ile oturmuş bir uygulamanın yazıya dökülmesidir. Bu hususta doktrinde bir görüş, Kanun’da bazı hususların düzenlenmesinin yersiz olduğu özellikle ön inceleme aşamasının şekli bir aşama olarak görülmesine sebep olacağı ve bu durumların uygulamaya bırakmanın daha doğru olacağı yönündedir¹⁸⁷. Diğer bir görüşte özellikle tahkikat aşamasına sorunsuz bir şekilde geçilmesine katkı sağlayacağından dolayı yerinde bir değişiklik olduğu görüşünü benimsemektedir¹⁸⁸. Bizim de katıldığımız diğer görüş ise diğer görüşün aksine bu değişikliğin yerinde

¹⁸⁴ Değişiklik Gerekçesi: *“Maddeyle, Kanununun 127 nci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Düzenlemeyle, ek cevap verme süresinin hangi andan itibaren başlayacağı hususu açıklığa kavuşturulmaktadır. Cevap dilekçesinin iki haftalık süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, davalının ek süre talebinde bulunması halinde verilecek ek sürenin başlangıç tarihi konusunda uygulamada duraksama bulunmaktadır. Yapılan düzenlemeyle, ek sürenin iki haftalık cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmaktadır.”*

¹⁸⁵ Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 20; Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 112.

¹⁸⁶ Değişiklik Gerekçesi: *“...Böylece ön inceleme duruşmasının daha etkin bir şekilde icrası ve bu aşamadan beklenen faydanın artırılması amaçlanmaktadır. Değişiklikle ön inceleme duruşmasında tarafların bildirdiği deliller azami ölçüde toplanmış ve uyuşmazlığın çözümü için ihtiyaç duyulan yol haritası daha erken aşamada netleşmiş olacaktır. Bu düzenleme sayesinde tahkikata vakit kaybetmeksizin ve bir an önce geçilmesi de sağlanmış olacaktır.”*

¹⁸⁷ Bu konu hakkında detaylı görüş için bkz Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020b), age s. 22 vd.

¹⁸⁸ Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 114.

bir değişiklik olduğu ve adil yargılanma hakkının bir unsuru olan silahların eşitliği ilkesine hizmet etmeyi amaçladığı ve yerinde bir değişikli olduğu yönündedir¹⁸⁹. Ayrıca, hukuk birliğinin sağlanması ve farklı uygulamaların gelişmesini önlemek adına kanunların tereddüde yer vermeyecek şekilde kaleme alınması gerekliliği açısından da yapılan değişikliğin faydalı olduğundan bahsetmek mümkündür.

7251 sayılı kanunla 6100 sayılı Kanun'un 177'nci maddesinde süreler yönünden değişiklik yapılmıştır. Söz konusu düzenleme ile "*Yargıtay'ın bozma kararından veya bölge adliye mahkemesinin kaldırma kararından sonra dosya ilk derece mahkemesine gönderildiğinde, ilk derece mahkemesinin tahkikata ilişkin bir işlem yapması hâlinde tahkikat sona erinceye kadar da ıslah yapılabilir. Ancak bozma kararına uymakla ortaya çıkan hukuki durum ortadan kaldırılamaz.*"(HMK md.177, f.2)¹⁹⁰ ilgili maddeye fıkra eklenmiştir. Bu fıkra ile bozma kararlarından sonra ıslah yapılabilmesi sağlanmıştır. Yapılan düzenlemenin, yargı reformundaki hak arama özgürlüğünün genişletilmesi ve adalete erişimin kolaylaştırılması amaçlarına uygunluk arz ettięinden¹⁹¹bu değişikliğin yerinde bir değişiklik olduğu söylenebilir.

Süreler yönünden yapılan diğer değişiklik 186'ncı maddede yapılmıştır. Söz konusu hüküm, "*..Mahkeme, tahkikatın bittiğini tefhim ettikten sonra aynı duruşmada sözlü yargılama aşamasına geçer. Bu durumda taraflardan birinin talebi üzerine duruşma iki haftadan az olmamak üzere ertelenir. Hazır bulunsun veya bulunmasın sözlü yargılama için taraflara ayrıca davetiye gönderilmez...*" (HMK md.186, f.1) ¹⁹² şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik doktrinde bazı yazarlar

¹⁸⁹ Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 22.

¹⁹⁰Deęişiklik Gerekçesi: "...Düzenlemeyle, iş yükünün azaltılması ve usul ekonomisi ilkesinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla; Yargıtay tarafından bozulan veya bölge adliye mahkemesi tarafından kaldırılan hükme ilişkin olarak, ilk derece mahkemesince tahkikata ilişkin bir işlem yapılması durumunda, tahkikat sona erinceye kadar ıslahın yapılabileceği hüküm altına alınmaktadır. Ancak bu durum tarafların aynı davada ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği kuralını değiştirmeyecektir.

Bununla birlikte maddeye eklenen ikinci fıkranın son cümlesine göre, bozma kararına uymakla ortaya çıkan hukuki durum, ıslah hakkının kullanılmasıyla ortadan kaldırılamayacaktır. Bu ifadeyle kastedilen, Yargıtay'ın bozma kararından sonra ilk derece mahkemesinde yapılan yargılamada dikkate alınması gereken ve kanun hükümleriyle düzenlenmemiş olan usuli kazanılmış hak ve aleyhe hüküm verme yasağı gibi kurumlarıdır...".

¹⁹¹ Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 29.

¹⁹² Değişiklik Gerekçesi: "...Düzenlemeyle, tahkikatın sona erdiği duruşmada sözlü yargılamaya geçilmesi kural haline getirilmekte, ancak taraflardan birinin talebi üzerine sözlü yargılamanın icrası için iki haftadan az olmamak üzere duruşmanın ertelenebileceği hüküm altına alınmaktadır. Bu durumda usul ekonomisi dikkate alınarak taraflara ayrıca duruşma gününü bildirir davetiye gönderilmeyeceği hükme bağlanmaktadır...".

tarafından hukuki dinlenileme hakkını ihlal edebilecek olaylara sebep olabileceğinden eleştirilmekte ancak, davayı takip eden ve son tahkikat aşamasına katılmayan tarafın sözlü yargılama duruşmasının zamanı konusunda bilgi sahibi olacağı değerlendirilmektedir¹⁹³. Bu konuda bizim de katıldığımız görüş, bu değişikliğin, uygulamada mahkemelerin iş yoğunluklarını gerekçe göstererek birkaç ay sonrasına duruşma günü tayin etmeleri karşısında kâğıt üzerinde kalabileceği yönündedir¹⁹⁴.

Bir diğer değişiklik, 281'inci maddede yapılmıştır. Bu değişikliğe göre, “*Bilirkişi raporuna karşı talebin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkânsız olması ya da özel yahut teknik bir çalışmayı gerektirmesi hâlinde yine bu süre içinde mahkemeye başvuran tarafa, sürenin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek süre verilebilir.*” (HMK md.281, f.1)¹⁹⁵ bilirkişi raporuna itiraz için iki haftayı geçmeyecek şekilde ek süre imkânı getirilmiştir. Söz konusu değişiklik uygulamada bilirkişi (özellikle teknik bir çalışmayı gerektiren) raporlarına itiraz süresinin kısa olmasından kaynaklanan şikâyetler sonucunda yapılmıştır¹⁹⁶. Kanaatimizce, Kanun koyucu, tarafa ek süre tanıyarak yargılamanın uzamasına sebep olabilecektir¹⁹⁷. Ancak, hak arama özgürlüğü çerçevesinde değerlendirildiği zaman, söz konusu değişikliğin maddi gerçeğe ulaşma adına yerinde bir değişiklik olduğu söylenebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yeni eklenen 305/A maddesiyle yeni bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu hüküm, “*Taraflardan her biri, nihâi kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun*

¹⁹³ Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 130-131.

¹⁹⁴ Bu konu hakkında detaylı görüş için bkz. Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020b), age s. 35 vd.

¹⁹⁵ Değişiklik Gerekçesi: “...Ancak uygulamada iki haftalık sürenin, bilirkişi raporunun incelenmesi ve yukarıda bahsedilen taleplerin hazırlanması bakımından yetersiz olduğu şikâyeti dile getirilmektedir. Bu nedenle maddede belirtilen ve bilirkişi raporuna itiraz niteliğinde olan taleplerin iki haftalık süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkânsız olması ya da özel yahut teknik bir çalışmayı gerektirmesi durumunda tarafların, itiraz süresi içinde mahkemeden ek süre isteyebilecekleri hükme bağlanmaktadır. Yapılan düzenlemeye göre ek süre, itiraz süresinin son gününden itibaren işlemeye başlayacak ve iki haftayı geçmeyecek şekilde bir kez verilebilecektir”.

¹⁹⁶ Selçuk ÖZTEK, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Serdar KALE (2020), age s. 135.

¹⁹⁷ Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 32.

*yoluna başvurulabilir.*¹⁹⁸ özellikle hükümde tarafların talepleri bakımından hüküm verilmeyen bir hususta kararın tebliğinden itibaren *bir ay* içerisinde başvurarak ek karar alabileceğini düzenlemiştir. Bu hüküm doktrinde, istinaf yoluna başvurma süresinin iki hafta olmasına rağmen bu sürenin bir ay olması ve dolayısıyla süreci uzatması nedeniyle eleştirilmektedir. Ayrıca hükme karşı hem istinaf yoluna başvurup hem de ek karar talebinde bulunulması ve bu kararların birbirleriyle çelişme ihtimaline karşı da eleştirilmektedir¹⁹⁹. Bu konuda yapılan eleştirilere de katılmakla birlikte, yeni yapılan düzenlemenin kanaatimizce, özellikle uygulamada yaşanan problemleri giderebileceğini ve faydalı bir değişiklik olduğunu söylemek mümkündür. Uygulamada, mahkemelerin tarafların dilekçelerinde yapmış oldukları talepleri dikkate almadan karar verdikleri, nihai karardan dönme imkânı olmadığından bunun sonucunda bu hususlar için tarafların kanun yolu aşamasını beklemek zorunda kaldıkları bundan dolayı uygulayıcılar tarafından sıkça eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak belirlenen *bir aylık* süre yerine başvuru süresinin *iki hafta* olarak belirlenmesinin hem istinaf yoluna başvurma süreleri ile aynı olması hem de usul ekonomisi açısından daha uygun olabileceğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak bu düzenleme ile uygulamada yaşanan sorunun önüne geçilmiş olabileceği görüşünde olduğumuzu söyleyebiliriz.

Yeni yapılan değişikliklerden bir diğeri, 317'nci maddede yapılmıştır. Söz konusu düzenleme, basit yargılama usulünün uygulandığı yargılama faaliyetlerinde cevap verme süresinin çok zor ya da imkânsız olması durumunda, hâkimin, cevap süresinin bitiminden başlamak üzere *iki haftayı geçmemek* üzere ek süre verilebilmesi şeklinde olmuştur (HMKmd.317,f.1)²⁰⁰. Daha önceki düzenlemede bu

¹⁹⁸ Değişiklik Gerekçesi: “..Uygulamada, esas hakkında hüküm verildikten sonra çeşitli sebeplerden dolayı taleplerden bir veya birkaçı hakkında karar verilmediği görülmektedir. Kanunun mevcut hükümlerine göre, dava konusu olup talepte yer alan ancak hükümde yer verilmeyen bir hususun hükme eklenmesi ancak kanun yolunda ileri sürülebilmektedir. Düzenlemeyle, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde tarafların başvurusu şartıyla yargılamada ileri sürülen veya mahkemece kendiliğinden hükme geçirilmesi gereken ancak hüküm verilmeyen talepler hakkında mahkemece ek karar verilmesi açıkça hüküm altına alınmaktadır. Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilecektir.”.

¹⁹⁹ Bu konuda ayrıntılı eleştiriler için bkz. Nesibe KURT KONCA (2020), age s. 37.

²⁰⁰ Değişiklik Gerekçesi: “..Hükümle, ek cevap süresinin hangi andan başlayacağı hususu açıkça düzenlenmektedir. Uygulamada cevap dilekçesinin iki haftalık süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, davalının ek süre talebinde bulunması halinde verilecek ek sürenin başlangıç tarihi konusunda uygulamada duraksama bulunmaktadır. Yapılan düzenlemeyle, ek sürenin iki haftalık cevap süresinin son gününden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmaktadır”.

sürenin başlangıç zamanını kanun düzenlememişti. Yapılan değişikliğin yerinde ve yazılı yargılama usulü ile paralel olduğunu söylemek mümkündür.

Yeni yapılan değişikliklerden bir diğeri, 358'inci maddede yapılmıştır. Söz konusu değişiklik, istinaf incelemesinin duruşmalı yapılmasını isteyen tarafın, belirlenen duruşma giderini *iki haftadan az olmamak üzere belirlenecek kesin süre* içerisinde yatırması gerektiği şeklinde olmuştur (HMK md.358,f.1)²⁰¹. Daha önceki düzenlemede bu süre *duruşma gününe* kadardı. Yapılan değişikliğin amacı, madde gerekçesinde de yer aldığı üzere, bazı tahkikat işlemlerini yapabilmesi ve duruşmaya eksiksiz olarak hazırlanabilmesi mümkün hale getirilerek istinaf yargılamasının hızlı ve etkin bir şekilde yapılması sağlamaktır. Bu yönüyle kanaatimizce yerinde bir değişiklik olduğundan ve süreler yönünden yargılamayı hızlandırmayı amaçladığından bahsetmek mümkündür. Ancak bu konuda özellikle, Yargıtay'ın duruşmadan önce yatırılan giderin amacı gerçekleştirdiğine ve bu yüzden davanın reddinin uygun olmadığına yönelik kararları²⁰² unutulmamalıdır. Nitekim şekil kurallarına aşırı derece bağlı kalıp, Kanun'un amacının gerçekleştirilmesine rağmen maddi hukuktan kaynaklanan haklara ulaşmayı zorlaştırmaması veya imkânsız hale getirmemesi gerekir²⁰³.

Yeni yapılan değişikliklerden bir diğeri, 393'üncü maddede olmuştur. Yeni düzenleme, ihtiyati tedbir hakkında kararın uygulanması için tedbir isteyen tarafa *tefhim veya tebliğ*²⁰⁴ tarihinden itibaren *bir hafta* içinde talepte bulunma

²⁰¹ Değişiklik Gerekçesi: "... taraflara, usulüne uygun olarak çağrıldıkları duruşmaya gelmeseler bile tahkikatın yokluklarında yapılarak karar verileceği, ayrıca istinaf yoluna başvuran tarafa; tahkikat için bölge adliye mahkemesince belirlenen gideri avans olarak yatırması gerektiği açıkça ihtar edilmektedir. Mevcut hükme göre, bölge adliye mahkemesince belirlenen giderin avans olarak duruşma gününe kadar yatırılması mümkündür. Giderin duruşma gününe kadar yatırılıp yatırılmayacağı bilinemeyeceğinden, giderin yatırılmaması halinde bölge adliye mahkemesi duruşma gününe kadar hiçbir tahkikat işlemi yapamamakta ve bu durum istinaf yargılamasının uzamasına neden olmaktadır. Düzenlemeyle; belirlenen giderin, bu konudaki ihtaratin tebliği tarihinden itibaren iki haftadan az olmamak üzere verilecek kesin süre içinde yatırılabilmesi hüküm altına alınmaktadır. Böylece bölge adliye mahkemesinin, duruşmadan önce bazı tahkikat işlemlerini yapabilmesi ve duruşmaya eksiksiz olarak hazırlanabilmesi mümkün hale getirilerek istinaf yargılamasının hızlı ve etkin bir şekilde yapılması sağlanmış olacaktır."

²⁰² YHGK'nun 21/02/2019 tarihli, "...kanun koyucunun gider avansı kurumunu düzenlemedeki amacı dikkate alındığında, anılan Kanun maddesinin şeklen uygulanıp, sadece miktar olarak belirtilen gider avansının verilen kesin süreden sonra ödenmesi nedeniyle dava şartı yokluğundan usulden davanın reddine karar verilmesi doğru olmadığı gibi..." şeklindeki 2017/11-420E., 2019/198K. sayılı kararı.

²⁰³ Usul hukukunda şekilcilik ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim ERMENEK (2000), age s. 26 vd.

²⁰⁴ Değişiklik Gerekçesi: "...Birinci fıkrada yapılan değişiklikle, ihtiyati tedbir kararlarının uygulanmasını talep etme süresinin, kararın tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmaktadır. Mevcut durumda, ihtiyati tedbir kararının

zorunluluğunun “tefhim” veya “tebliğ” den itibaren ibaresinin eklenmesi şeklinde olmuştur (HMK md.393, f.1).

Diğer bir değişiklik ise ihtiyati tedbir kararına uymamanın sonucunu düzenleyen 398’inci maddede olmuştur. Nitekim ihtiyati tedbire uymamanın cezasını düzenleyen hüküm Anayasa Mahkemesi tarafından 2018 yılında iptal edilmiştir²⁰⁵. Bilindiği üzere cezada kanunilik ilkesi gereğince, ceza kurallarının: belirli olması ve verilecek ceza kararlarına karşı kanun yollarının belirgin olması ve hak arama özgürlüğünü engelleyici tarzda olmaması gerekmektedir. Bu kapsamda, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının, iptal edilen hükümde, disiplin hapis cezası için uygulanacak usul ve esaslar ile bu kararlara karşı başvurulabilecek kanun yollarının belirsiz olması sebebiyle yerinde olduğundan bahsetmek mümkündür. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 398’nci maddesinde yapılan değişikliğe göre, “*İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet edilmesi üzerine, altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, esas hakkındaki dava henüz açılmamışsa, ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme; esas hakkındaki dava açılmışsa, bu davanın görüldüğü mahkemedir.*” (HMK md.398, f.1) söz konusu tedbiri ihlali öğrenildiği tarihten itibaren *altı ay* içinde şikâyet edilmesi durumunda, mahkemenin altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırabileceği öngörülmüştür. Aynı maddenin beşinci fıkrası, bu konu hakkında verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğden itibaren tarafların *bir hafta* içerisinde itiraz edilebileceklerini ve itiraz mercilerini düzenlemiştir. Aynı maddenin altıncı fıkrası ise, söz konusu itiraz edilen mahkemenin bu konuda kararını *bir hafta* içerisinde vermesi gerektiğini öngörmüştür. Aynı maddenin son fıkrası ise, söz konusu disiplin hapis cezalarının kesinleşmeden itibaren *iki yıl* içerisinde yerine getirilmediği takdirde düşeceğini düzenlemiştir. 7251 sayılı kanun ile süreler açısından yapılan son değişiklik Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 402’nci maddesine fıkra eklenmesi ile

uygulanmasını talep etmek için öngörülen bir haftalık süre, ihtiyati tedbir kararının verildiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Bu hüküm özellikle dava açılmadan önce veya celse arasında dosya üzerinden ya da istinaf incelemesinde yine dosya üzerinden ihtiyati tedbire karar verilmesi hallerinde, kararın geç öğrenilmesi nedeniyle hak kayıplarının yaşanmasına neden olmaktadır. Düzenlemeyle, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasının, bu kararın tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde talep edileceği hüküm altına alınarak, ihtiyati tedbir kurumundan beklenen faydanın daha etkin bir şekilde sağlanması ve hak kayıplarının önlenmesi amaçlanmaktadır.”.

²⁰⁵ 20/02/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Anayasa Mahkemesinin 11/07/2018 tarihli, 2018/1E., 2018/83K. sayılı HMK 398’nci maddesinin 1 numaralı fıkrasının birinci cümlesinin iptaline ilişkin kararı.

olmuştur. Bu hüküm, *delil tespiti yapılmasından sonra* tespit tutanağının ve varsa bilirkişi raporunun karşı tarafa resen tebliğ edileceğini düzenlemiştir (HMK md.402, f.4).

Sonuç olarak 7251 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerin süreler açısından genel bir değerlendirmesi yapıldığında: esasen bazı değişikliğin hali hazırda Yargıtay kararları ile yerleşen uygulamaların metne dönüştürülmesi, bazıları da uygulamada tereddüt yaratan veya bir ihtiyacın karşılanması yönelik olduğundan bahsetmek mümkündür. Söz konusu süreler ile değişikliklerin, özellikle sürelerin başlangıcı ve sona ermesine ilişkin uygulamada yaşanan tereddütleri gidermeye hukuki belirliliği sağlamaya yönelik olduğundan bahsetmek mümkündür. Değişiklikler incelendiğinde yargılamanın tarafları için yukarıda da izah etmeye çalıştığımız üzere genel olarak bir hak kaybına sebep olmadığından bahsetmek mümkün olduğu gibi, bazı hükümlerin başvuru süreleri ile paralel olarak düzenlenmesinin kanaatimizce daha yerinde olacağını değerlendirmek mümkündür.

1.3. MEDENİ USUL HUKUKU'NDA SÜRE KAVRAMININ USUL HUKUKU İLKELERİYLE OLAN İLİŞKİSİ

1.3.1. Usul Ekonomisi İlkesi İle Olan İlişkisi

Medeni usul hukukunda süre kavramının en sıkı ilişkili olduğu usul hukuku ilkesi, makul sürede yargılanma ve usul ekonomisi ilkesidir. Anayasanın 141'inci maddesi gereğince, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6'ncı maddesi gereğince ise yargılamaların makul bir süre içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30'uncu maddesi, gerek Anayasa ve gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine paralel olarak, hukuk yargılamalarında hâkimin, önüne gelen bir davayı makul bir süre içerisinde, düzen içerisinde ve mümkün olan az gider ile yürütmesi gerektiğini düzenlemiştir²⁰⁶.

²⁰⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 271; Ali TÜRKMEN (2015), age s.68; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 23 vd.; Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 40 vd.; Ejder YILMAZ (2008), "Usul Ekonomisi", *AÜHF. Dergisi*, S.1, ss.243-274, Ankara, s. 244; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 217; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 886; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 198; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 39; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 635; İbrahim ÇETİN (2010), "Yargılamada Etkinlik Arayışları: Medeni Usul Hukukunda Usul Ekonomisi", *Sayıştay Dergisi*, C.21, S.78, ss.81-109, Ankara, s. 83; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 175; İsmail ERCAN (2020), age s. 59-60; Mehrigül KELEŞ (1995), age s. 15; Muhammet ÖZEKES (2003), *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 74; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 81; Nesibe KURT KONCA (2009), *Medeni Usul Hukukunda Aleniyet*

Makul sürede yargılama ve usul ekonomisi ilkesinin gereği olarak hâkim, yargılamaların belirli süre içerisinde bitirilmesini gözetmek ve bunun gereği olarak usul işlemlerinin belirli süreler içerisinde tamamlanması için yargılamada, işlemlerin yapılmasını sürelerle sınırlandırmak ve yargılamayı mümkün olan en uygun maliyetle sonuçlandırmak durumundadır²⁰⁷. Yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalması demek, hem anayasal anlamda hem de tarafı olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi anlamında aykırılığa sebep olacaktır²⁰⁸.

Kişilerin anayasal güvence altına alınan haklarından olan adil yargılanma hakkının bir parçası olan makul sürede yargılanmanın sağlanması elbette kamu gücü aracılığıyla sağlanmaktadır. Çünkü kişilerin haklarını kendi kendilerine sağlaması (ihkak-ı hak yasağı) yasaktır. Kişiler hak iddiası ile ortaya çıktıklarında, bu haklarını, kamu gücü yani kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemeler aracılığıyla sağlamaları gerekmektedir. Mahkemelerinde önlere gelen davaya bakmaması ve keyfi olarak yargılama faaliyetini uzatması gibi bir durum söz konusu olamaz.

İlkesi, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 109; Nesibe KURT KONCA (2019), “Yargılamaya Egemen Olan İlkeler Işığında Yargı Reformu Strateji Belgesi”, Seta Analiz Dergisi, S.286, ss.7-26, İstanbul, s. 10; Ömer ULUKAPI (1998), “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.1-2, ss. 713-732, Konya, s. 727; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 161; Serhat M. SARISÖZEN (2013), “Usul Ekonomisi İlkesinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Yansımaları”, Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, ss.: 63-90, İstanbul, s. 63; Süha TANRIVER (2000), age s. 67; Süha TANRIVER (2004), “Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, TBB. Dergisi, C.17, S. 53, ss. 191-215, Ankara, s. 198-199; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 356; Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 186; s. 369; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin “Adil yargılanma hakkı”na ilişkin 6. maddesinde öngörülen “Davanın makul süre içinde görülmesi” kavramının zorunlu içeriğinden birisi de dosyaların teyiz incelemesi için süresinde ve eksiksiz biçimde Yargıtay’a gönderilmesidir. Bu nedenle hem iç hukuk açısından hem de Türkiye’nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler bakımından uyumsuzluğun kesin hükümle sonuçlanmasına kadar geçen tüm süreçlerin titizlikle ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi bu işle görevli olanların sorumluluğu altındadır” şeklinde bir gerekçe tesis eden Yargıtay 23.HD.’nin 30/01/2020 tarihli ve 2019/3054E., 2020/598K. S. Kararı(Kazancı İçtihat E.T.03.08.2020, www.kazancı.com).

²⁰⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 271; Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s. 42; Ejder YILMAZ (2008), age s. 243; Erdal TERCAN (2006), age s. 37; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 39; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 92 vd.; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 74; Nihat YAVUZ (1975), age s.133; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 9; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 161; Sabri Ş. ANSAY (1954), age s. 369; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 68; Süha TANRIVER (2004), age s. 200; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 356.

²⁰⁸ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 25; Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s. 320 vd.; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 32; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 886; İbrahim ÇETİN (2010), age s.90; Serhat M. KAŞIKARA (2019), “Makul Süre İçerisinde Yargılanma Hakkı”, Makale, TBB. Dergisi, S.84, ss.231- 259, Ankara, s. 251; Sıla TATLIDİL (2019), “Anayasa Mahkeme Kararlarına Göre Makul Sürede Yargılanma Hakkı-Sürenin Aşılması ve Sonuçları”, TBB. Dergisi, S.143, ss. 9-49, Ankara, s. 10; Süha TANRIVER (2004), age s. 200; Yargıtay 22.HD.’nin 21/01/2020 tarihli ve 2016/27916E., 2020/815K. S. kararı(Kazancı İçtihat, www.kazancı.com).

Yukarıda da değindiğimiz üzere mahkemeler bu faaliyetleri sırasında bir gecikmeye sebebiyet verirlerse, bu durum kişiler açısından bir hak ihlali oluşturacaktır. Zira bu konuda ülkemiz aleyhinde hak ihlali kararları mevcuttur²⁰⁹.

Makul sürede yargılama, her somut olay içerisinde, davanın karmaşıklığı, dava konusunun niteliği, tarafların tutumu ve yargılama organlarının tutumu gibi kıstaslar göz önünde bulundurularak belirlenmektedir²¹⁰. Ülkemizin, bu tür davalara konu olarak tazminatlar ödemek durumunda kalmaması için, yargılama faaliyetini, çağdaş seviyeye çıkarmak suretiyle mümkün olan en makul süre içerisinde bitirerek kişilerin yargı organlarına olan güvenini sağlaması ve kamu barışını tesis etmesi gerekmektedir.

Kanun koyucunun, yukarıda sağladığımız amacı gerçekleştirebilmesi için yani makul sürede yargılama faaliyetlerini tamamlayabilmesi için, yargılama hukukunu birtakım sürelerle bağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda, makul sürede yargılama faaliyetinin gerçekleştirilmesi amacının en önemli araçlarından birisi usul hukukunda sürelerin mevcudiyetidir. Elbette bu sürelerin, makul, mümkün olduğunca tekdüze, basit (yani herkes tarafından bilinip anlaşılabilme) ve ayrıca bir hak ihlaline sebep olamayacak şekilde somut olayın koşullarına göre belirlenmiş olmasının çok büyük önemi bulunmaktadır²¹¹. Bu kapsamda, sırf yargılamayı kısa sürede tamamlayabilmek için bir işlemin tamamlanması için gerekenleri göz ardı ederek süre belirlemenin adil yargılanma hakkının tesisi mümkün değildir²¹². Nitekim Yargıtay 22'nci Hukuk Dairesi 06/02/2020 tarihli bir kararında bu durumu, *"...Davanın tarafları ile vekillerinin davaya ilişkin işlemleri öğrenebilmesi için, tebligatın davanın taraflarına usulüne uygun olarak yapılması, duruşma gün ve saatinin kendilerine bildirilmesi gerekmektedir. Duruşma günü ile tebligatın*

²⁰⁹ Bu konu hakkında verilen ihlal kararları ve ayrıntılı bilgi için bkz. Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s. 185 vd.; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 91 vd.; Serhat M. KAŞIKARA (2019), age s. 246 vd.; Sila TATLIDİL (2019), age s. 17 vd.; Süha TANRIVER (2004), age s. 200.

²¹⁰ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 81; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 171; Ejder YILMAZ (2008), age s. 263-264; Serhat M. KAŞIKARA (2019), age s. 246 vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 198; AİHM'nin makul sürede yargılanma gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesi amacıyla belirlediği ölçütler için bkz. Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age 184 vd.; Sila TATLIDİL (2019), age s. 16 vd.; Süha TANRIVER (2004), age s. 199.

²¹¹ Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s.89; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON'dan naklen, age s. 54; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 25.

²¹² Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 81; Ejder YILMAZ (2008), age s. 263-264; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 888; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 74; Ömer ULUKAPI (1998), age s. 728; Serhat M. KAŞIKARA (2019), age s. 245; Süha TANRIVER (2004), age s. 199

yapıldığı tarih arasında makul bir süre olmalıdır. Aksi takdirde tarafların hukuksal hakları kısıtlanmış olur...” açıklayarak görüşümüze benzer yönde bir gerekçe tesis etmiştir²¹³.

Makul sürede yargılama faaliyetinin gerçekleştirilmesinin doğal bir sonucu olarak yargılamanın en az maliyetle gerçekleştirilmesi de sağlanmış olacaktır. Doğal olarak bu iki kurumu birbiriyle bağlantılı olarak düşünmek gerekmektedir. Yargılama faaliyetini gerçekleştiren mahkemelerin önlerine gelen bir davayı mümkün olan en hızlı bir şekilde tamamlaması demek aynı zamanda yargılamanın ekonomik olmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle Covid-19 salgın hastalığı ile birlikte e-duruşmaların yaygınlaşması gündeme gelmiştir. E-duruşmanın yaygınlaşması yargılamanın ekonomik olmasına katkı sağlayacaktır. Ancak bu sistemin kurulumu ve idamesi için gereken maliyetin de göz önünde bulundurulması başka bir sorunu da beraberinde getirmektedir.

Yargılamanın ekonomik olması, yargı mercilerine başvurudan hükmün kesinleşmesine kadar olan süreçler boyunca yargı faaliyetinin gereksiz masraflardan kaçınması, yargı mercilerine başvurma maliyetlerinin ucuz olması²¹⁴, tebligat, keşif gibi yargılama sırasında ihtiyaç duyulan bütün harcamaların mümkün olan en az tutarda gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda usul ekonomisi ilkesi, mahkemelere başvurunun da ucuz olması anlamına gelmektedir.

Usul hukukunda sürelerin yargılamanın ekonomikliğini sağlamada önemli bir yere sahip olduğundan bahsetmek mümkündür. Çünkü makul süreler içerisinde gerçekleşen yargılama faaliyeti aynı zamanda yargılamanın ekonomik ve düşük maliyetle gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Bu durumu hukuki yararlarla birlikte değerlendirmek de gerekmektedir. Çünkü bir davanın açılmasında dava şartlarından biri olan hukuki yarar, bir pratik avantaj sağlamayacağı durumlarda, haklılığı incelenmeksizin reddedilmesine imkân tanır. Bu şart sayesinde, yapılması muhtemel harcamalardan, emek ve zamandan tasarruf edilir²¹⁵. Usul hukukunda süreler açısından süre sınırlamaları sayesinde, kendinden beklenen işlemi yerine getirmeyen tarafın hukuki yararının ortadan kalktığını kabul etmek gerekir. Çünkü bir davada

²¹³ Yargıtay 14.HD.’nin 06/02/2020 tarihli ve 2017/27040E., 2020/1749K. S. kararı (Kazancı İçtihat E.T.05.08.2020, www.kazancı.com).

²¹⁴ Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s. 156 vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 198; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 87; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 18-19; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 70; Aksi görüş için Ejder YILMAZ (2008), age s. 265; Süha TANRIVER (2000), age s. 75 vd.

²¹⁵ Emel HANAĞASI (2009), *Davada Menfaat*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 30-31.

haklılığını ispat etmek için gereken çabayı göstermek kural olarak davanın taraflarına aittir. Özellikle dava şartı olarak bir sürenin sonunun beklenmesi söz konusu olduğunda, tarafın bu süreden önce davayı açması durumunda yine davanın süre yönünden hukuki yarar yokluğundan reddedilmesi gerekir. Bu durum yine usul ekonomisine katkı sunar.

Usul hukukumuzda, yargılama faaliyetinin yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi makul bir sürede ve ekonomik olarak bitirilmesine yönelik olarak düzenlenmiş süreler bulunmaktadır. Örnek olarak, hâkim, kesin olmayan bir süre vermiş ve taraf bu süreyi geçirmiş ise taraf yeniden süre talep edebilir ancak verilen bu ikinci süre kesindir (HMK md.94, f.2/son). Bu hüküm ile tarafın kaçırdığı bir süreden dolayı sadece bir kez süre isteme hakkı bulunmakta, defalarca süre isteme hakkı bulunmamaktadır. Bu hüküm ile yargılamanın makul bir süre içerisinde ve usul ekonomisine uygun bir şekilde bitirmeye katkı sağladığından bahsetmek mümkündür²¹⁶. Yine aynı maddede düzenlenen kesin süre kavramı, yargılamanın mümkün olduğunca çabuk ve ekonomik bir şekilde bitmesine katkı sağlamaktadır²¹⁷. Usul ekonomisi ilkesine başka bir örnek, Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 140'ıncı maddesi verilebilir. Bu madde kapsamında hâkim, ön inceleme duruşmasında dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar verebilmek için gerekli görürse tarafları dinlemektedir. Usul ekonomisi gereğince tarafların dinlenmesine gerek yoksa hâkim dosya üzerinden inceleyerek kararını verebilmektedir (HMK md.140, f.1)²¹⁸.

Sonuç olarak, usul hukukumuzda sürelerin en önemli hizmet ettiği ilkelerin başında usul ekonomisi ilkesi yer almaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu süreler açısından incelendiğinde, usul ekonomisini sağlayacak şekilde ve mümkün olduğunca yeknesak olarak süreler belirlediğinden bahsetmek mümkündür. Bu konuda yargılama sürelerinin daha da kısaltılması amacıyla tebligat sürelerinin kısaltılması ve mümkün olduğunca elektronik tebligatın gerçekleştirilmesinin kanaatimizce daha uygun olabileceği değerlendirilmektedir. Usul ekonomisinin gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olarak, Kanun'da yer alan süreler incelendiğinde: Kanun'un 294'üncü ve 321'inci maddelerinde yer alan *bir ay*'lık gerekçeli karar yazma, yeni yapılan değişiklik ile eklenen 305/A'inci madde

²¹⁶ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 26; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 288.

²¹⁷ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 26; Ejder YILMAZ (1987), age s. 220; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 892.

²¹⁸ Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 22.

gereğince *bir ay*'lık hükmün tamamlanması talebi süresi ve 274'üncü maddede yer alan *üç ay*'lık bilirkişinin görev sürelerinin yargılamanın uzamasına sebep olabilecek tarzda olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu noktada kanaatimizce, gerekçeli karar yazma süresinin kısaltılması ve Kanunu'nun genel düzenlemesine paralel olarak *iki hafta* olarak belirlenmesinin ve bilirkişinin görev süresinin *bir ay* olarak belirlenmesi, bu sürede raporun yazılamaması durumunda raporun niteliğine göre yargılamanın uzamasına sebep olmayacak şekilde belirlenmesinin daha uygun olabileceği sonuçlarına varılmıştır.

1.3.2. Adil Yargılanma Hakkına Riayet İlkesi İle Olan İlişkisi

Adil yargılanma hakkı, Anayasanın 36'ncı maddesinde, temel haklar ve ödevler kısmında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ise 6'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Usul hukukunda süre kavramının sıkı ilişkili olduğu diğer ilke adil yargılanma hakkıdır.

Adil yargılanma hakkının, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma, makul süre içerisinde yargılanma, aleni bir şekilde yargılanma ve hakkaniyete uygun yargılanma gibi unsurları mevcuttur²¹⁹. Saydığımız bu unsurlardan da anlaşılacağı üzere bu ilkeyi makul sürede yargılanma ve usul ekonomisi ilkesi ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü adil yargılanmanın gerçekleşmesinin en önemli ayaklarından biri yargılama faaliyetinin makul bir sürede gerçekleşmesi ve yargı organlarına ulaşmada kolaylığı sağlayan yargı faaliyetinin ucuz olmasıdır. Bu unsurlar olmadan yargılama faaliyetinin adil olduğundan bahsetmek mümkün değildir.

Usul hukukunda sürelerin, adalete erişim hakkını kısıtlayıp kısıtlamadığı bunun sonucu olarak adil yargılanma hakkını ihlal edip etmediği hususunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Adalete erişim, salt yargı organlarına başvuru imkânına sahip bulunmayı ifade etmez; gerek bunun önündeki engellerin saptanarak kaldırılmasını, gerekse yargılama usul ve kurallarıyla başvurucu hak arayana en kısa

²¹⁹ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 72; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 102; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 111; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 148-149; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 353; Adil yargılanma hakkının unsurları hakkında detaylı bilgi için bkz. Baki KURU (2019), age s. 304-305; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 847 vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 193-195; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 178; Nesibe KURT KONCA (2009), age s. 106; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 348; Süha TANRIVER (2004), age s. 192; Süha TANRIVER (2018), age s. 393.

sürede ve en az masrafla ve rahatlıkla hakkına kavuşma yolunun açılmasını ve bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasını ifade etmektedir²²⁰. Bu kapsamda, kesin sürelerin, işlemi yapmayan tarafın hakkını ortadan kaldırdığı için adalete erişimi engellediği düşünülse bile, bu süreler olmadan yargılamayı mümkün olan en kısa sürede tamamlamak söz konusu olamayacağından, adalete erişimi hakkının önünde bir engel değildir. Ancak, mahkeme tarafından bir işlemin yerine getirilmesi için tarafa verilen kesin sürelerin adalete erişim hakkını ihlal edip etmediği yine de somut olayın koşullarına göre değerlendirilip, hakkaniyet çerçevesinde somut olay adaletini sağlamanın daha uygun olabileceğini değerlendirmek gerekir.

Medeni usul hukukunda adil yargılanma hakkı, hem davacı hem de davalı için mevcuttur²²¹. Zira hem davacının hem de davalının iddia ve savunmalarını serbestçe öne sürebilmesi mümkündür. Adil Yargılanma hakkı eşitlik prensibine dayanmaktadır²²². Silahların eşitliği ilkesi gereğince, yargılamanın taraflarına yönelik olan belirlenen sürelerin birbirinden farklı olmaması gerekmektedir. Yani, aynı işlem için taraflardan birine uzun diğerine kısa bir süre belirlemek bu ilkenin ihlal edilmesine sebebiyet verecektir. Bu konuda Yargıtay 21'inci Hukuk Dairesinin yeni tarihli bir kararında, “...Taraflar, yargılamayla ilgili açıklamada bulunma, bu çerçevede iddia ve savunmalarını ileri sürme ve ispat etme hakkına sahiptirler. Her iki taraf da bu haktan eşit şekilde yararlanırlar. Bu durum "silahların eşitliği ilkesi" olarak da ifade edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) adil yargılanma hakkını düzenleyen 6'ncı maddesinin birinci bendinin ilk cümlesinde yer alan silahların eşitliği ilkesi, yine AİHS'ne göre, mahkeme önünde sahip olunan hak ve vecibeler bakımından taraflar arasında tam bir eşitliğin bulunması ve bu dengenin bütün yargılama boyunca korunmasıdır. Başka bir deyişle, silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarından birini diğeri karşısında

²²⁰ Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2015), “Anayasal Şikayet Ve Adalete Erişim”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, ss. 399-410, İzmir, s. 399; Seda KALEM BERK (2012), “Türkiye’de Adalete Erişim”, *Tesev Demokratikleşme Programı Siyasal Raporları Serisi*, İstanbul., s. 18.

²²¹ Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 53; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 116; Rudolf BURNS (1955), Çev. N. BERKİN, age s. 234; Süha TANRIVER (2004), age s. 192; Süha TANRIVER (2018), age s. 393.

²²² Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 72-73; Emel HANAĞASI (2016), *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. 254; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 178; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 116; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 17; Süha TANRIVER (2004), age s. 192; Süha TANRIVER (2018), age s. 392; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 353.

avantajsız bir duruma düşürmeyecek şekilde her iki tarafın deliller de dâhil olmak üzere, iddia ve savunmasını ortaya koymak için makul bir olanağa sahip olması, tarafların denge içinde olması...”²²³ demek suretiyle bu duruma dikkat çekmiştir.

Usul hukukunda sürelerin bu hak açısından görünümü davanın her iki tarafı içinde varlığıdır. Yargılamanın adil olması ve eşitliğe uygun olabilmesi için her iki tarafa da açıklama yapabilmesi için verilecek sürenin yeterli ve dengeli olması gereklidir.²²⁴ Örnek olarak, usul hukukunda dava, dilekçe ile açılmaktadır. Davacı, iddialarını dava dilekçesi içerisinde serbestçe dile getirebilir. Davacı iddialarını dile getirdikten sonra dava dilekçesi davalıya tebliğ olur. Davalı da dilekçenin kendisine tebliğ edilmesinden itibaren *iki hafta* içerisinde davacının iddialarına serbestçe cevap verebilir (HMK md.127). Davacı, yazılı yargılama usulünde isterse davalının cevaplarına dilekçenin kendisine tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde cevap verebilir (HMK md.136). Görüldüğü üzere süreler her iki taraf için de eşittir. Diğer örnek, Kanun’da belirtilen sürelerin kesin olmasıdır (HMK md.94, f.1). Söz konusu kesinlik davanın her iki tarafı için de aynıdır. Bir taraf için kesin olup diğer tarafın kesin olmama gibi bir durum söz konusu değildir.

Sonuç olarak, usul hukukumuzda süreler, sıkı ilişkili olduğu ilkelerden olan adil yargılanma hakkının temini amacına yönelik olarak da Kanun’da yer almaktadır. Söz konusu süreler yargılamanın taraflarını bağlar ve eşitlik prensibine dayalıdır. Aksi takdirde taraflar için eşit olmayan durumların olduğu bir yargılamanın adil olduğundan söz etmek mümkün olamaz. Adil bir şekilde gerçekleşen yargılama faaliyeti toplumun adalet sistemine olan güvenini artırmakla beraber kamu düzeninin de bozulmasının önüne geçer. Aynı zamanda süreler, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan makul sürede yargılamanın gerçekleşmesinin de önemli bir ayağını oluşturur.

1.3.3. Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet İlkesi ile İlişkisi

Hukuki dinlenilme hakkının temel kaynağını Anayasa oluşturmaktadır. Hukuki dinlenilme hakkı *hak arama hürriyetini* düzenleyen Anayasanın 36’ncı maddesinde yer almaktadır. Bu madde, “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve*

²²³ Yargıtay 21.HD.’nin 11/06/2020 tarihli ve 2019/6515E., 2020/2168K. S. kararı (Kazancı İçtihat E.T.10.08.2020, www.kazanci.com).

²²⁴ Emel HANAĞASI (2016), age s. 387 vd.

savunma ...hakkına sahiptir.” şeklinde düzenlenmiştir²²⁵. Adil yargılanma hakkı, Anayasanın 36’ncı maddesinde, temel haklar ve ödevler kısmında düzenlenmiştir. Hukuki dinlenilme hakkı, medeni usul hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanun’un 27’nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu ilkenin usul hukukunda görünümü, yargılamada davacı ve davalı olarak, iddia ve savunma yapma şeklindedir. Bu hak, bilgi edinme hakkı, açıklama hakkı ve dikkate alınarak değerlendirme hakkı olmak üzere üç temel unsura sahiptir²²⁶. Bu hakkın unsurlarından da anlaşılacağı üzere, yargılama faaliyetinde kişilerin yer almış oldukları yargılamadan tam olarak bilgi sahibi olmaları, bu konularda açıklama ve ispat haklarını tam ve eşit olarak kullanmaları ve söz konusu açıklamalarının da yargı organları tarafından dikkate alınarak gerekçelerini buna göre yapmalarını ihtiva eder²²⁷.

Usul hukukunda sürelerin bu hak ile ilişkisi ise, kişilerin bu haklarını gerçekleştirebilmeleri için yargılama faaliyeti esnasında kendilerini ifade edebilmek ve yargılama faaliyetinden bilgi sahibi olabilmeleri için onlara yeterli zamanın verilmiş olmasından geçmektedir. Ancak, usul hukukunda sürelerin sınırlı olması kişilerin hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil etmemektedir²²⁸. Bu noktada Kanun’da yer alan sürelerin bir denge içerisinde olması gerekmektedir. Yargılamanın mümkün olduğunca süratli bir şekilde tamamlanması için taraflara olması gereken sürelerden daha az bir zaman tanınması bu hakkın ihlaline sebebiyet verecektir. Yine taraflara gerekenden fazla süre tanınması bu sefer yargılamayı uzatarak bir hak

²²⁵ Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 862; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 195; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 173; İsmet MAZLUM (2018), age s. 54; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 15; Süha TANRIVER (2018), age s. 380.

²²⁶ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 74; Ali TÜRKMEN (2015), age s.67; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 30; Baki KURU (2019), age s. 301-302; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 868 vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 209; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 172; İsmail ERCAN (2020), age s. 53; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 85; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 118; Nesibe KURT KONCA (2009), age s. 105; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 350; Süha TANRIVER (2004), age s. 203 vd.; Süha TANRIVER (2018), age s. 380; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 354; Yargıtay 21.HD.’nin 11/06/2020 tarihli ve 2019/6515E., 2020/2168K. S. kararı (Kazancı İçtihat E.T.10.08. 2020, www.kazancı.com).

²²⁷ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 74; Baki KURU (2019), age s. 301; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 54; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 101; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 173; İsmail ERCAN (2020), age s. 56; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 118vd.; Süha TANRIVER (2004), age s. 207 vd.; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 354-355.

²²⁸ Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 769; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 44; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 244; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 14.

ihlaline neden olacaktır. Yargılama hukukunda süreleri, bu yönden müzikte bir ölçü içerisinde yer alan notaların büyüklüğüne benzetmek mümkündür. Notaların (yani kanunların) bir ölçü içerisinde uygun bir şekilde yerleştirilmeleri ile ahenkli bir eser meydana gelebilir. İşte sürelerde, bu notaları çalan müzisyenin (yani hâkimin ve davanın taraflarının) bir ölçü içerisinde yer alan notaları icra ederken uyması gereken zaman dilimidir. Şayet müzisyen bir nota için ayrılan süreyi kaçırırsa, söz konusu eserin ahengi bozulur.

Sonuç olarak, hukuki dinlenme hakkının sağlanması için usul hukukunda sürelerin varlığı gerekmektedir. Elbette bu süreler, kişilere, duraksamaya meydan vermeyecek şekilde ve söz konusu süreye uymamanın neticeleri ile birlikte bildirilmelidir. Yani kişilerin bilgi sahibi olup aydınlatılmaları gerekir. Ayrıca söz konusu sürelerin de hukuki dinlenme hakkını tam anlamıyla gerçekleştirebilecek şekilde ve makul bir süre aralığında olması gerekmektedir. Nitekim bu durumu Yargıtay 22'nci Hukuk Dairesinin 06/20/2020 tarihli bir kararında ve aynen *"...Anayasa'nın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan hukukî dinlenme hakkı, adil yargılanma hakkı içinde teminat altına alınmıştır. Bu hakka, tarafın hâkime meramını anlatma hakkı ya da iddia ve savunma hakkı da denilmektedir. Kamu düzeni ile ilgili olan bu hak çerçevesinde, tarafların gerek yargı organlarınınca gerekse karşı tarafça yapılan işlemler konusunda bilgilendirilmeleri zorunludur..."*

*...Davanın tarafları ile vekillerinin davaya ilişkin işlemleri öğrenebilmesi için, tebligatın davanın taraflarına usulüne uygun olarak yapılması, duruşma gün ve saatinin kendilerine bildirilmesi gerekmektedir. Duruşma günü ile tebligatın yapıldığı tarih arasında makul bir süre olmalıdır. Aksi takdirde tarafların hukuksal hakları kısıtlanmış olur..."*²²⁹ demek suretiyle görüşümüze de benzer bir şekilde ifade etmiştir.

1.3.4. Taraflarca Getirilme İlkesi ile İlişkisi

Medeni usul hukukumuzda dava malzemesi kural olarak davanın taraflarınca getirilmektedir. Dava malzemesinden kasıt, tarafların iddia ve savunmalarını haklı

²²⁹ Yargıtay 22.HD.'nin 06/02/2020 tarihli ve 2017/27040E., 2020/1749K. S. kararı.

kılmaya yarayacak ispat araçlarıdır (delillerdir)²³⁰. Hâkim, tarafların dilekçelerinde dayanmadıkları hususları, istisnalar hariç olmak üzere kendiliğinden göz önünde bulunduramamaktadır (HMK md.25)²³¹. Hâkimin, tarafların dayanmadığı bir hususu kendiliğinden göz önünde bulundurması durumunda tarafsızlığı zedelenir ve reddi sebebi sayılabilir (HMK md.36).

Taraflarca getirilme ilkesinin usul hukukunda süreler ile olan ilişkisi zıt görünümüldür. Çünkü taraflar kendi kendilerine süre tayin edemezler. Tarafların Kanun'da belirtilen süreleri istisnalar hariç aşmaları mümkün değildir. Zira bu süreler hak düşürücü özelliklidir. Tarafların, belirlenen süreler içerisinde o işlemi yerine getirmeleri gerekmektedir. Sadece hâkim tarafından belirlenen ve haklı sebeplerin olması durumunda sürelerin artırılıp azaltılmaları mümkündür (HMK md.90, f.2). Yine bu ilke gereğince, taraflar kendilerine verilen süreler içerisinde söz konusu işlemi kendileri yerine getirirler. Hâkimin bu işlemi kendisinin yapması söz konusu olamaz. Örnek olarak, Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 139'uncu maddesine göre taraflar, ön inceleme duruşmasına davetiyenin kendilerine tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde delillerini bildirmeleri veya delillerin getirilmesi için gerekli açıklamayı yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılırlar (HMK md.139, f.1/ç).

Taraflarca getirilme ilkesi kapsamında, bir işlem için verilen sürenin, o işlemin yerine getirebilmesi için gerekli bir seviyede belirlenmesi gerekmektedir. Şayet söz konusu süre, işlemi yapabilmeye yetecek seviyede verilmezse bir hak ihlaline sebep olur²³². Sonuç olarak, taraflarca getirilme ilkesi çerçevesinde Kanun'da tarafların dava malzemelerini belirli süreler içerisinde mahkemeye teslim

²³⁰ Süha TANRIVER (2018), age s. 354.

²³¹ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 86; Ali TÜRKMEN (2015), age s.66; Baki KURU (2019), age s. 297; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s.625; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 53; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 186; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 160; İsmail ERCAN (2020), age s. 50; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 105; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4232; Ömer ULUKAPI (1998), age s. 715; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 158; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 348; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 339; Volkan ÖZÇELİK (2020), *Taraflarca Getirilme İlkesi*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara, s. 121vd.; Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 184.

²³² Bu husus hakkında, Yargıtay 17.HD.'nin "...Mahkemece, takibin kesinleşmesi ve borçlunun aciz halinin varlığının ispatı için gerekli süre verilmesi, bu eksikliklerin giderilmesinden sonra diğer dava koşullarının da değerlendirilmesi gerekirken, aksi düşüncelerle adil yargılama hakkını ihlal edecek şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur..." şeklindeki 09/06/2020 tarihli ve 2018/3928E., 2020/3275K. S. bozma kararı.

etmeleri gerekmektedir. Zira yargılamayı bir sonraki aşamaya taşıyıp lehine karar almak isteyen taraf için zorunlu bir durumdur. Belirlenen süreler içerisinde mahkemenin istediği hususu yargılama önüne getiremeyen tarafın o hakkı kaybolacak ve aleyhine hüküm verilecektir.

1.3.5. Tasarruf İlkesi ile İlişkisi

Tasarruf ilkesi kapsamında kişiler, hukukun kendilerine tanımış olduğu haklar ile ilgili olarak dava açıp açmama konusunda, açmış oldukları davaya ise devam edip etmeme konusunda tamamen serbesttirler (HMK md.24, f.2 ve 3)²³³. Tasarruf ilkesinin usul hukukunda süreler ile ilişkisi, kişiler dava açıldıktan sonra yargılama esnasında kendilerine tanınan zaman dilimi içerisinde kural olarak işlem yapıp yapmamaları kendi tasarrufları altındadır²³⁴. Elbette bu işlemi yapmayan taraf bunun sonucuna da katlanmak zorundadır. Örnek olarak, isticvabına karar verilen tarafın belirlenen gün ve saatte duruşmada olması gerekir. Şayet taraf, özürsüz olarak gelmezse söz konusu vakıalar ispat edilmiş sayılır (HMK md.171, f.1). Görüldüğü üzere kişinin belirlenen günde davetiyeye uyup çekilmeli vakıalar hakkında kendisine sorulan sorulara cevap verip vermemesi kendi tasarrufundadır²³⁵. Şayet bunu yerine getirmezse söz konusu vakıaları ikrar edilmiş sayılacak ve sonucuna katlanacaktır.

Usul hukukunda sürelerin tasarruf ilkesi ile davanın açılmasından sonlandırılması aşamasına kadar ilişkisi vardır. Çünkü davayı açıp takip etme (sulh, kabul, feragat) ve devam ettirme kural olarak tarafların tasarrufu altındadır²³⁶. Bunun görünümü olarak yargılama esnasında yargılamanın tarafları için belirlenen süreler içerisinde işlem yapıp yapmamak da kural olarak yine tarafların tasarrufları altındadır. Bir usul işlemi zorla yaptırılamaz.. Bunun sonucunda bir işlemi yerine

²³³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 241; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 83; Ali TÜRKMEN (2015), age s.65; Baki KURU (2019), age s. 296-297; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 619; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 783; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 184; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 157; İsmail ERCAN (2020), age s. 49; İsmet MAZLUM (2018), age s. 51; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 67; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 99; Nedim MERİÇ (2011), *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara., s.51 vd.; Ömer ULUKAPI (1998), age s. 724; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 347; Süha TANRIVER (2018), age s. 350; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 337.

²³⁴ Nedim MERİÇ (2011), age s. 168.

²³⁵ Nedim MERİÇ (2011), age s.168 vd.

²³⁶ Nedim MERİÇ (2011), age s.202 vd.

getiren taraf bunun nimetlerinden yararlanabileceği gibi yapmayan da sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır.

1.3.6. Teksif İlkesi ile İlişkisi

Bu ilke, bir yargılama faaliyetinde tarafların, bütün iddia ve savunma nedenlerini belirli bir usul kesintinde ileri sürmeleri anlamına gelmektedir²³⁷. Diğer bir anlatımla bu ilke uyarınca dava malzemeleri, belirli sürelerle kadar ileri sürülebilmektedir. Bu sürenin sonunda, tarafların kural olarak yeni dava malzemesi ileri sürmeleri mümkün değildir. Taraflar tarafından ileri sürülse bile mahkemenin bunu dikkate almaması gerekmektedir²³⁸. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere usul kanunu, tarafların iddia ve savunmalarını belirli sürelerle kadar yapabileceklerini öngörmüştür.

Teksif ilkesi yukarıda izah edilen nedenlerle usul hukukunda sürelerle yakın ilişki halindedir. Her iki müessese de usul ekonomisine hizmet etmektedir²³⁹. Teksif ilkesi gereğince usul hukukunun, taraflara iddia ve savunmalarını tamamlamaları için belirli bir zaman dilimi tanınması gerekmektedir. Bu aynı zamanda hukuki dinlenilme hakkının da bir gereğidir.

²³⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 259-260; Baki KURU (2019), age s. 296-297; Ejder YILMAZ (1987), age s. 220; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 630 vd; Hakan PEKCANITEZ (2017), 1.Cilt, age s. 809; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 169; İsmail ERCAN (2020), age s. 60; ; İsmet MAZLUM (2018), age s. 51; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 67; Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 186; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 101; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 107; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4234; Ömer ULUKAPI (1998), age s. 725-726; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 161-162; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 253; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 348; Süha TANRIVER (2018), age s. 350; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 342; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 185.

²³⁸ Bu husus hakkında, Yargıtay 10.HD.'nin "...Somut olayda; Mahkemece, davacı vekilinin, ön inceleme duruşmasındaki daralttığı talep dikkate alınarak, davanın kabulüyle davacının Türk vatandaşı olarak yurtdışında çalışmaya başladığı ve 18 yaşını ikmal ettiği 01.04.1993 tarihinin Türkiye'de sigortalılık başlangıcı olarak tespitine karar verilmiş ise de, dava dilekçesinde 01.08.1990 tarihinin sigorta başlangıcı olduğunun tespiti isteminde bulunulmuş olup; ön inceleme duruşmasında, talebin daraltılmış olması 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 319. maddesine aykırılık oluşturduğundan, dava dilekçesindeki talep dikkate alınarak bu hali ile dava dilekçesindeki talep çerçevesinde kısmen haklı çıktığı belirgin olan davalı Kurum lehine, avukatla temsil edildiğinden, karar tarihi itibarıyla yürürlükte olan tarife uyarınca vekalet ücretine karar verilmesi ve davalı Kurumun kabul ret oranına göre yargılama gideri ile sorumlu tutulması gerekirken, hatalı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup..." şeklindeki 13/02/2015 tarihli ve 2014/21655E., 2015/2254K. S. bozma kararı.

²³⁹ Hülya TAŞ KORKMAZ (2008), age s. 409; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 101; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 169; Muhammet ÖZEKES (2003), age s. 76; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4234; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 69; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 342.

Medeni usul hukukumuzda yazılı ve basit yargılama usulü olmak üzere iki tür yargılama usulü mevcuttur. Bu kapsamda, basit yargılama usulünde davacı davasını açmakla davalı ise cevap dilekçesini vermekle birlikte kural olarak yeni iddia ve savunma öne süremez (HMK md.319). Yazılı yargılama usulünde ise kural olarak davacı için cevaba cevap dilekçesinin verilmesi, davalı için ise ikinci cevap dilekçesinin verilmesinden itibaren yeni iddia ve savunmada bulunma yasağı başlar (HMK md.141). Görüldüğü üzere teksif ilkesinin de bir gereği olarak usul Kanun'unuz, iddia ve savunma yapma süresini belirli sürelerle sınırlandırmıştır. Bu kapsamda, medeni usul hukukunda sürelerin, teksif ilkesinin gerçekleştirilmesini sağlayan önemli bir araç olduğundan bahsetmek mümkündür.

1.4. MEDENİ USUL HUKUKU'NDA SÜRE KAVRAMININ DİĞER BAZI KANUNLARDAKİ SÜRE KAVRAMLARI İLE KARŞILAŞTIRMASI

Usul Kanunu'nda olduğu gibi diğer temel kanunlarda birtakım işlemlerin belirli zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesini istemiş ve bunu da sürelerle bağlamıştır. Zira kanun koyucu, birtakım hukuki işlemlerle ilgili uyumsuzlukların uzun süreler sonunda yargılama mercileri önüne gelmesini hiçbir kanunda istememiştir. Konumuz olan usul hukukunda süreler, temel kanunlarda yer alan koşul vakıalardan kendi lehlerine hak çıkaran tarafın bunu hukuk mahkemelerinin önüne getirebilme ve yargılama esnasında uyulması gereken zaman dilimlerini belirlemektedir. İşte temel kanunlarda yer alan koşul vakıaların talep edilme süreleri, mahkemelere başvuru esnasında ve yargılamanın devamı sırasında bazen resen bazen de talep üzerine mahkemeler tarafından göz önünde bulundurularak, yargılamanın bir sonraki aşamaya geçip geçmemesi üzerinde rol oynar. Bu bölümde diğer temel kanunlarda yer alan bazı süreleri ve bunların usul hukuku ile karşılaştırılmasını yapmaya çalışacağız.

1.4.1. Türk Medeni Kanunu'ndaki Bazı Süreler ile Karşılaştırılması

Türk Medeni Kanunu'nda bir hakkın kazanılmasına veya talep edilebilirliğinin ortadan kalkmasına sebep olan süreler, zamanaşımı süreleri, hakkı ortadan kaldıran hak düşürücü süreler²⁴⁰ ve hak düşürücü ile zamanaşımı türünden olmayan çeşitli süreler yer almaktadır. Usul hukukunda sürelerin ise hak düşürücü ve

²⁴⁰ Bilge ÖZTAN (2006), age s. 199 vd.; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 23; İzzet DOĞAN (2007b), age s. 1-2; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 246-248; Ömer ANAYURT (2017), age s. 314-315; Rona SEROZAN (2017), age s. 256 vd.

düzenleyici karakterde olduğundan geçmiş konularımızda bahsetmiştik²⁴¹. Medeni Hukukta bir hakkın kazanılmasına örnek olarak, *ölümle birlikte* miras bırakanın terekesinin aktif ve pasifleri ile birlikte mirasçılara geçmesi verilebilir(TMK md.599)²⁴². Mirasçılar, miras bırakanın ölüm anında hayatta iseler terekeye hiçbir işlem yapmadan kendiliğinden sahip olurlar. Bir hakkın kazanılmasına örnek olarak usul hukukunda, usul-i kazanılmış haklar verilebilir. Zira hâkimin verdiği kesin süre içerisinde bir işlemi yapmayan tarafın o işlemi yapma hakkı ortadan kalkarken(HMK md.94, f.3) diğer taraf için usul-i kazanılmış bir hak doğar²⁴³. Usul-i kazanılmış hak ile yargılamanın bir tarafı için hak düşümü meydana gelirken diğer taraf için bir hak oluşur.

Bir hakkın kaybedilmesine ilişkin olarak medeni hukukumuzda çocuğun soy bağının reddi davası açması örnek gösterilebilir (TMK md.289,f.2).²⁴⁴ Bu hüküm gereğince çocuk, ergin olduğu tarihten itibaren en geç *bir yıl* içinde soy bağının reddi davasını açmak zorundadır. Bu maddeyi usul hukuku açısından incelediğimizde böyle bir dava açılması durumunda hâkim bu süreyi resen gözetecek; süre içerisinde açılmadığı anlaşılması durumunda ise davayı usulden reddedecektir. Bir hakkın kaybedilmesine ilişkin medeni hukuk bağlamındaki süreleri, usul hukukunda hak düşürücü sürelerle benzetmek mümkündür. Bu hususta örnek olarak, istinaf dilekçesi veren tarafın istinaf başvuru harç giderlerini ödemesi gerektiği verilebilir (HMK md.344). Mahkeme, harcın eksik yatırılması veya hiç ödenmemesi durumlarında başvurana *bir haftalık* kesin süre verir. Ayrıca ödenmemesi durumunda başvurudan vazgeçmiş sayılacağı ihtar edilir. Bu süre içerisinde ödenmemesi durumunda istinaf başvurusu yapılmamış sayılır.

Medeni hukuk, bazı durumları zamanaşımı olarak öngörmüş olup, söz konusu süreler geçtikten sonra talep edilebilir olmaktan çıkarmıştır. Örnek olarak, nişanlanmadan kaynaklı dava hakları, nişanlanmanın sona ermesinden itibaren *bir yıl* geçmekle zamanaşımına uğramaktadır (TMK md.123). Nişanlanın nişanlanmadan

²⁴¹ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s. 13 vd.

²⁴² Bilge ÖZTAN (2006), age s. 199 vd ; Yalçın KAVAK (2019), age s. 227.

²⁴³ Yargıtay 21.HD'nin 30/06/2020 tarihli ve 2019/4194E., 2020/2959K. sayılı düzelterek onama kararında yerel mahkemenin kararının "...Usuli kazanılmış hak ilkesi kamu düzeniyle ilgilidir. (09.05.1960 T., 21/9; 04.02.1959 gün 13/5 Sayılı İçtihadı Birleştirme kararı)Taraflardan yalnız birinin hükmü temyiz etmesi halinde Yargıtay'ın temyiz eden tarafın yararına olarak verdiği bozma kararına uyan yerel mahkeme artık, temyiz eden tarafın önceki bozulan karara oranla daha aleyhine bir hüküm veremez..." usuli kazanılmış hakka aykırı olamayacağı yönündedir.

²⁴⁴ Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 910; İzzet DOĞAN (2007b), age s. 144; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 605.

kaynaklı bir zararı varsa bunu nişanlılığın bitiş tarihinden itibaren *bir yıl* içerisinde talep etmesi gerekir²⁴⁵. Bu süre geçtikten sonra dava açılır ve davalı zamanaşımı def'inde bulunursa dava yine usulden reddolur. Taraflar, zamanaşımı def'inde bulunmaz ise mahkeme bunu resen göz önünde bulunduramaz. Mahkeme, bu durumda önüne gelen davayı inceler ve karara bağlar. Görüleceği üzere medeni hukuktan kaynaklı zamanaşımı süresinin usul hukuku ile bağlantısı bunun zamanaşımı def'inde bulunup bulunmadığı yönündedir. Elbette zamanaşımı def'inde bulunma usul hukukunda belirli sürelerle tabidir. Zira taraflar yazılı yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi vermekle birlikte zamanaşımı def'inde bulunamaz. Çünkü iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağına takılır²⁴⁶.

Medeni hukukta bazı süreler ise düzenleyici niteliklidir. Örnek olarak, mülki amir tarafından, dernek tüzüğü'nün, kuruluş bildiri ve belgelerin doğru olup olmadığı *altmış gün* içerisinde incelenerek karara bağlanması verilebilir (TMK md.60)²⁴⁷. Görüldüğü üzere, dernek tüzel kişiliğinin kurulması için idareye Kanun'un belirlediği hususların incelenmesi için *altmış gün* süre verilmiştir. Bu süre düzenleyici niteliktedir. Bu durumu usul hukukunda hâkimin zorunlu nedenlerle gerekçeli kararı *bir ay* içerisinde yazması gerektiğine benzetilebilir. Görüldüğü üzere burada da belirlenen süre bir düzenleyici nitelik taşımakla birlikte bu süre içerisinde işlemin yapılmaması taraflar için bir hak kaybına sebep olmaz.

Medeni hukukta yer alan süreler nitelikleri itibariyle farklı özellikler taşımaktadır. Bu süreler usul hukukunda süreler ile kıyaslandığında bazılarının benzer nitelikler taşıdığından bahsetmek mümkündür. Bazı sürelerin, usul hukuku içerisinde de sonuç doğurmadığı yani mahkemece resen tespit edilebilecek nitelikte olduğu ve tespit edilmesi durumunda davayı sona erdirecek özelliğe sahip olduğundan söz edilebilir. Bazı sürelerin ise mahkeme tarafından resen gözetilemeyecek nitelikte olduğu, tarafların bunu belirli zaman dilimleri içerisinde dile getirmesi gerektiği, tarafların bu durumu mahkeme önüne getirmediği durumlarda ise mahkemenin taleple bağlılık ilkesi içerisinde, önüne gelen davayı sonuçlandıracağı görülmektedir.

²⁴⁵ Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 1255; İzzet DOĞAN (2007b), age s. 97; Yalçın KAVAK (2019), age s. 233.

²⁴⁶ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 271.

²⁴⁷ Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 600; İzzet DOĞAN (2007b), age s. 13-14.

1.4.2. Türk Borçlar Kanunu'ndaki Bazı Süreler ile Karşılaştırılması

Borçlar hukukunda bir alacaklıya ait alacak hakkının kullanılmasını engelleyen zamanaşımı süreleri, hakkı ortadan kaldıran hak düşürücü süreler ve yine diğer kanunlarda da olduğu hak düşürücü ile zamanaşımı türünden olmayan çeşitli süreler yer almaktadır. Borçlar hukukunda süreler, maddi hukuktan kaynaklanan bir alacak hakkının belirli süreler içerisinde dava ve takip edilmemesinden kaynaklı olarak talep edilmesini engeller. Usul hukukunda süreler ise yargılama sırasında yargılama hukukuna ilişkin bir işlemin yapılması gereken zaman dilimidir²⁴⁸. Daha önce de belirtildiği üzere usul hukukunda süreler kanun tarafından belirlendiği gibi hâkim tarafından da belirlenebilmesi mümkündür²⁴⁹.

Borçlar hukukunda belirtilen süreler genel olarak zamanaşımı süreleridir. Buna karşın usul hukukunda süreler ise genel olarak hak düşürücü niteliklidir. Zamanaşımı sürelerinde durma kesilme söz konusu olabilirken hak düşürücü sürelerin durması kesilmesi söz konusu olamamaktadır. Herhangi bir borç ilişkisinden kaynaklı bir alacak hakkı zamanaşımına uğramış ise bunun def'i yolu ile ileri sürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yargılama sırasında hâkim bu durumu resen gözetememektedir. Örnek olarak, Kanun'da aksi düzenlenmediği sürece her alacak *on yıllık* zamanaşımına tabidir (TBK md.146)²⁵⁰. Bir alacak hakkını dava eden kişi söz konusu *on yılı* geçirdiği takdirde, davalının yargılamada usulüne uygun şekilde zamanaşımı def'inde bulunmaması durumunda hâkim bu durumu kendiliğinden gözetemeyecek ve alacak hakkı ispat edildiği takdirde kararını verecektir.

Sonuç olarak borçlar hukukunda yer alan süreler de medeni hukukta olduğu nitelikleri itibariyle farklı özellikler taşımaktadır. Borçlar hukukumuzda usul hukukundan farklı olarak daha çok zamanaşımı süreleri bulunmaktadır. Zamanaşımı süreleri, borcu sona erdirmeyen ancak onu eksik borç haline dönüştüren sürelerdir. Eksik borcun ödenmesi durumunda geri istenmesi mümkün değildir²⁵¹.

²⁴⁸ Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 28; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 34; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), age s. 1104.

²⁴⁹ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 33; Mustafa KILIÇOĞLU (2012), age s. 1104.

²⁵⁰ Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 36; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 229; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 546.

²⁵¹ Akif M. TUTUMLU (2007), age s. 28; Berkin Erol DİNÇER (2019), age s. 2; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 28; Ergin AKÇAY (2009), age s. 8; Erhan ADAL (2012), age s. 777; Fikret EREN (2014), age s.1281; İzzet DOĞAN (2007a), age s. 1165; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4225; Rona SEROZAN (2017), age s. 258; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

Zamanaşımına uğrayan bir borç, yargı mercileri önüne getirildiği zaman borçluya bir def'i imkânı kazandırmaktadır. Bu borcu talep edilebilir olmaktan çıkararak icra kabiliyetini ortadan kaldırmaktadır²⁵².

1.4.3. İcra ve İflas Kanunu'ndaki Bazı Süreler ile Karşılaştırılması

İcra ve iflas hukukunda süreler, kural olarak taraflar için belirlenen süreler ve icra ve iflas organları için belirlenen süreler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır²⁵³. Usul hukukunun da süreler, kural olarak taraflara yönelik ve mahkemeye yönelik olarak düzenlemiştir. Bu yönüyle bakıldığı zaman icra ve iflas hukukunda düzenlenen sürelerin medeni usul hukuku ile benzer karakterli olduğundan bahsetmek mümkündür.

İcra ve iflas hukukunda da tıpkı medeni usul hukukunda olduğu gibi taraflar için belirlenen süreler kesindir²⁵⁴. Takibin tarafları için konulan süreler yine usul hukukunda olduğu gibi kural olarak hak düşürücü niteliktedir²⁵⁵. Örnek olarak, ilamsız takipte ödeme emrine itiraz etmek isteyen borçlu, ödeme emrinin tebliğinden itibaren *yedi gün* içerisinde itiraz etmek durumundadır aksi takdirde takip kesinleşir (İİK md.62)²⁵⁶. Yani borçlunun, icra hukukundan kaynaklı itiraz etme hakkı ortadan kalmış olur.

²⁵² Ahmet M. KILIÇOĞLU (2018), age s. 845; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 5; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 2; Erhan ADAL (2012), age s. 774; Ergin AKÇAY (2009), age s. 2; İzzet DOĞAN (2007a), age s. 1165; Kemal M. OĞUZMAN ve Nami BARLAS (2019), age s. 248; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 16; Necip BİLGE (2005), age s. 256; Oğuz ERSÖZ (2016), age s.4223; Ömer ANAYURT (2017), age s. 321 vd.; Süleyman YILMAZ (2019), age s. 191; Şâkir BERKİ (1968), age s. 100vd.; Yalçın KAVAK (2019), age s. 228.

²⁵³ Baki KURU (1972), "İcra ve İflas Hukukunda Müddetler", *Prof.Dr.H.C. OĞUZOĞLU'na Armağan*, ss.621-638, Ankara, s.624-626; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınevi, Yirmi Sekizinci Baskı, Ankara, s. 92; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2017), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Vedat Kitapçılık, Dördüncü Baskı, İstanbul, s.73; Nedim MERİÇ (2015), "İcra Ve İflas Kanunu'nda Düzenlenen Süreler Ve İrade Özerkliği İlkesi Kapsamında İcra İflas Kanunu Madde 20", *DEÜHF. Dergisi*, C.16, S.2014, ss.2699-2733, İzmir, s. 2703 vd.; Talih UYAR (2004), "İcra Hukukunda Süreler", *TBB. Dergisi*, S.55, ss.239-260, Ankara, s. 255.

²⁵⁴ Baki KURU (1972), age s.625; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), age s. 93; Nedim MERİÇ (2015), age s. 2703; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2017), age s. 74; Talih UYAR (2004), age s. 255.

²⁵⁵ Baki KURU (1972), age s.625; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), age s. 93; Nedim MERİÇ (2015), age s. 2709; Talih UYAR (2004), age s. 256.

²⁵⁶ Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), age s. 153; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2017), age s. 74; Nedim MERİÇ (2015), age s. 2709; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 221; Talih UYAR (2004), age s. 256.

İcra ve iflas hukukunda, taraflar için belirlenen süreler, kural olarak hak düşürücü olup, bunun yanı sıra zamanaşımı süresi niteliği de taşımaktadır. Örnek olarak, ilama dayanan bir takip, son işlem tarihi üzerinden *on yıl* geçmekle zamanaşımına uğramaktadır (İİK md.39, f.1)²⁵⁷. Usul hukukunda zamanaşımı süresine örnek olarak, hâkimin sorumluluğundan kaynaklı rücu davasında *bir yıllık* bir süre (HMK md.46, f.3) verilebilir.

İcra ve İflas hukukunda da usul hukukunda olduğu gibi icra ve iflas organları için bırakılan süreler, hak düşürücü nitelikte olmayıp, düzenleyici niteliktedir²⁵⁸. Bu sürelere uyulmaması durumunda işlemi geciktiren organın sorumluluğu doğabilir. Bu işlemin gecikmesi yüzünden zarar gören kişi idare aleyhine tazminat davası açabilir (İİK md.5). Devlet, ödediği tazminatı sorumlulara rücu eder.

İcra ve İflas Kanunu'nda çok çeşitli süreler belirlenmiştir. Bu süreler, *üç gün, beş gün, yedi gün, bir hafta* vb. Bu bölümde bu süreler ayrıntılı olarak girilmeyecektir. Kanun'da, bu süreler oldukça karmaşık belirlenmiştir²⁵⁹. Kanunların oldukça basit ve herkes tarafından kolay anlaşılır olması gerektiğinden geçmiş konularda bahsetmiştik²⁶⁰. Usul hukukunda yeterli olmasa da bu tek düzeliğin sağlandığından bahsetmek mümkündür. Bu yüzden icra ve iflas hukukunda da süreler konusunda tekdüzeliğin sağlanması gerekmektedir.

²⁵⁷ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 396; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), age s. 392; Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 1261; Tahir BÜYÜKTANIR, Oğuz BÜYÜKTANIR ve Burcu G. BÜYÜKTANIR (2017), age s. 219; Talih UYAR (2004), age s. 254.

²⁵⁸ Baki KURU (1972), age s.626; Baki KURU, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ (2014), age s. 93; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2017), age s. 73; Talih UYAR (2004), age s. 255.

²⁵⁹ İcra ve iflas hukukunda sürelerin karmaşık olması yüzünden yapılan ayrıntılı eleştiriler için bkz. Talih UYAR (2004), age s. 255 vd.

²⁶⁰ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 2, f. F, b. I, s. 42.

BÖLÜM II

MEDENİ USUL HUKUKU'NDA SÜRELERİN SINIFLANDIRILMASI, HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NUN ZAMAN VE SÜRE İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ, HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NDAKİ KANUN YOLLARI AŞAMASINDA YER ALAN SÜRELER İLE TAHKİM YARGILMASI İLE İLGİLİ SÜRELER

2.1. MEDENİ USUL HUKUKU'NDA SÜRELERİN SINIFLANDIRILMASI

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, yargılamanın belirli bir düzen ve süratli bir şekilde tamamlanmasına katkı sağlamak adına yargılamanın taraflarına, mahkemelere ve yargılamada yer alan diğer kişilere yönelik düzenlediği süreleri birbirinden farklı kategorilere ayırmak mümkündür. İlk olarak: söz konusu sürelerin bazıları yargılamanın taraflarına yönelik olarak, bazıları yargılamayı yapan mahkemeye yönelik olarak bazıları da yargılama faaliyetinde görev alan diğer şahıslara yönelik olarak düzenlenmiştir. Daha sonra süreleri: hukuki niteliklerine göre de farklı kategoriye ayırmak da mümkündür. Bu kapsamda sürelerden bazıları hak düşürücü, bazıları zamanaşımı süreleri, bazıları da düzenleyici niteliktedir. Yine Kanun'u incelediğimizde süreleri boyutlarına göre bir ayrıma tabi tutmak da mümkündür. Buna göre: gün, hafta, ay ve yıl olarak belirli bir uzunluğa sahip olan süreler olduğu gibi belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilemeyen süreler şeklinde de bir ayrıma tabi tutularak incelemek mümkündür.

Kanun'a göre yapılabilecek diğer bir ayırım: sürelerin tayin edildiği kaynağa göre sınıflandırılmasıdır. Bu ayrıma göre süreler, Kanun tarafından ve hâkim tarafından belirlenebilen süreler olarak iki kısımda incelenebilir. Yapılabilecek diğer sınıflandırma ise sürelerin başlangıç zamanına göre olabilir. Bu kapsamda süreleri: tebliğden itibaren başlayan, tefhimden itibaren başlayan ve öğrenme veya diğer durumlarda başlayan süreler olarak da kategorize ederek inceleyebilmek mümkündür.

2.1.1. Sürelerin Yöneldikleri Kişilere Göre Sınıflandırılması

Medeni usul hukukumuzda süreler, yargılamanın taraflarına, mahkemelere ve yargılamada yer alan diğer kişilere yönelik olarak düzenlenmiştir. Mahkemelere

yönelik süreler, mahkemelerin ne zaman yargılama faaliyetini gerçekleştireceklerini ve bir işlemin hangi zaman aralığında yapılması gerektiğini belirler. Taraflara ve yargılama içerisinde yer alan diğer kişilere yönelik süreler ise, görülmekte (derdest) olan bir davada usul işlemlerinin hangi zaman aralığı içerisinde yapılması gerektiğini belirleyerek yargılama faaliyetinin sürüncemede kalmasını önler ve yargılamanın makul bir sürede tamamlanmasına önemli katkıda bulunur²⁶¹.

2.1.1.1. Taraflara Yönelik Süreler

Medeni usul hukukunda sürelerin çoğunluğu yargılamanın taraflarına yöneliktir²⁶². Taraflar, bir işlemi kendilerine tanınan süre içerisinde yapabilirler veya yapmaları zorunludur²⁶³. Taraflar için belirlenen süreler konusunda ikili bir ayrıma gitmek mümkündür. Bunlar; kanun tarafından belirlenen süreler ve hâkim tarafından verilen sürelerdir.

Kanun tarafından taraflar için belirlenen süreler kural olarak kesin olup (HMK md.94, f.1),hâkim veya taraflar bu süreleri kural olarak değiştiremezler. Bu durum hâkim tarafından re'sen dikkate alınmak durumundadır. Söz konusu süreler içerisinde bir işlemi yerine getirmeyen taraf kural olarak artık o hakkını kaybeder (HMK md.94, f.3)²⁶⁴.Örneğin, istinaf kanun yoluna başvuru süresi, mahkeme

²⁶¹ Ali TÜRKMEN (2015), age s.93; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 267; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 372; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 286; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s. 160 vd.; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 432; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 210; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 167; "...hâkim, yargılamayı makul süre içerisinde, düzenli bir biçimde ve gereksiz gider yapmadan sürdürmek ve tamamlamak zorundadır. Hâkimin bu yükümlülüğüne usul ekonomisi ilkesi denir. Bu ilke, yargılamanın kolaylaştırılmasını, yargılamada öngörülen olağan sürelerin aşılmasını ve gereksiz harcamalar yapılmamasını amaçlar ve bu hususu hâkime bir görev olarak yükler. Bilindiği üzere, usul hükümleri yargılamayı kolaylaştırmak ve hızlandırmak amacıyla getirilen düzenlemeler olup..." şeklindeki Y.3HD.'nin 11/02/2019 tarihli ve 2017/11029E., 2019/899K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat, www.kazancı.com).

²⁶² Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 134; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5432; Baki KURU (2019), age s. 832; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 612; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 15; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 37; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.8; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 167; Y.14.HD.'nin 08/04/2013 tarihli ve 2013/3569E., 2013/5475K. sayılı kararı. (Yasin KÖSE (2014), age'den alıntı, s. 27).

²⁶³ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5432; Baki KURU (2019), age s. 832; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 612; EjderYILMAZ (1987), age s. 220; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 17; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.8; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168.

²⁶⁴ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5433; Baki KURU (2019), age s. 832; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 613; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 15; Ejder YILMAZ (1987), age s. 220; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 220; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1467; Esen

ilamının taraflara tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde yapılması gerekmektedir (HMK md.345). Bu süre zarfında işlemi yapmayan taraf, istinaf kanun yoluna başvuru hakkını kaybeder.

Sürenin kanun tarafından önceden belirlenmesi bazı hallerde somut olayın niteliğine uygun düşmeyebilir. Bu gibi hallerde kanun sürenin miktarını önceden belirlemeyip, bu yetkiyi hâkime vermiş olabilir. Ayrıca bazı durumlarda da, Kanun'da hâkimin süre belirlemesine yönelik özel bir düzenleme bulunmamasına rağmen, yapılması istenen işin niteliği gereği hâkim de tarafa süre verebilir²⁶⁵. Örneğin, haksız fiilden kaynaklanan bir tazminat davasında hâkim tarafa son kontrol muayenesini yapması için ilgili sağlık kuruluşuna başvurması yönünde bir süre verebilir. Nitekim böyle bir işlem için Kanun'da özel bir düzenleme yoktur. Hâkim tarafından verilen süreler kural olarak kesin değildir. Hâkim ayrıca verdiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir (HMK md.94, f.2)²⁶⁶. Örneğin, hâkim, taraflardan birisinin, davasını bizzat takip edecek yeterlikte olmadığını görürse, ona *uygun bir*

ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s.78; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 47; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 637; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 268; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 372; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 17; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.9; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s.160 vd.; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 438; Mehil Hakkı, s. 221; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 177; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 211; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168; Y.20.HD.'nin 23/01/2020 tarihli ve 2017/7297E., 2020/346K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.15.08.2020,www.kazancı.com).

²⁶⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 169; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1468; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168.

²⁶⁶ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5437; Baki KURU (2019), age s. 833-834; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 613; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 169; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 22; Ejder YILMAZ (2014), age 3172; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 129; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 268; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 373; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 19; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s.13; Nihat YAVUZ (1975), age s. 135; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 177; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 439; Süha TANRIVER (2018), age s. 448; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 211; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168-169; Y.20.HD.'nin 20/01/2020 tarihli ve 2019/4647E.,2020/225K. sayılı kararı, (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.8.HD. 2018/783E,2019/10756K.; Y.14.HD.2018/5230E., 2019/5335K.; Y.10.HD.2018/5933E., 2019/5349K.; Y.17.HD.2015/16322E., 2018/8789K.; Y.17.HD.2018/ 4230E., 2019/71K.)(Kazancı İçtihat E.T.15.08.2020,www.kazancı.com).

süre tanıyarak davasını vekil aracılığıyla takip etmesine karar verirken (HMK md.80, f.1), vereceği bu sürenin, kesin olduğuna karar verebilir.

Tanrıver'e göre avukat ile takip edilen davalarda kesin süreye uyulmamasının sonuçlarının hâkim tarafından hatırlatılmasına gerek yoktur. Sürenin kesin olduğunun belirtilmesi yeterlidir. Yazar, bu konuda avukatın bilgi ve görgüsünü hukuk mesleğine adanmış olduğundan ve hukuku bilmesi gerektiğinden yola çıkarak bu sonuca varmaktadır²⁶⁷. Ancak, 7251 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle hâkimin, verdiği süreyi kesin olarak belirlediyse bunu hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklamalı ve bu süreye uyulmamasının sonuçlarını da açıkça tutanağa geçirmesi gerektiği hükme bağlanmıştır (HMK md.94, f.2)²⁶⁸. Bu noktada hukuk kurallarının herkes için eşit şekilde uygulanması gerektiği prensibinden hareket ederek yazarın görüşünün değişiklik ile birlikte uygulanmasının mümkün olamayacağını düşünüyoruz. Hâkim, bundan sonraki süreçte verdiği kesin sürenin yaptırımını açık ve duraksamaya yer vermeyecek bir şekilde tutanağa geçirmek zorundadır. Aksi takdirde, kesin sürenin sonuçları doğmayacaktır.

Hâkim tarafından verilen kesin süre içerisinde yapılması istenen işlemin, süre verilen taraf tarafından yerine getirilebilmesinin mümkün olması gerekir. Aksi halde tarafın bu işleme uygun davranmaması sonuç doğurmayacaktır²⁶⁹. Nitekim bu konuda Yargıtay 14'ncü Hukuk Dairesinin 06/11/2014 tarihli kararında, "...*Somut olayda; mahkemece, davacı vekiline tensip tutanağı ile davalıların adreslerini sunmak ve ölü davalıların olması halinde mirasçılarını davaya dahil etmek*

²⁶⁷ Süha TANRIVER (2018), age s. 448; Aksi yönde görüş için bkz. Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 170.

²⁶⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 388; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5437; Baki KURU (2019), age s. 834; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 129; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 374-375; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 20; Nihat YAVUZ (1975), age s. 135; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 178; Avukat ile takip edilen davalarda kesin sürenin sonuçlarının hatırlatılmasına gerek olmadığı yönünde görüş için bkz. Süha TANRIVER (2018), age s. 448; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 135; Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 169; 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

²⁶⁹ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 98; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5442; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 171; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 29; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 45; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 374; İsmail ERCAN (2020), age s. 233; Nihat YAVUZ (1975), age s. 135-136; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 178; Hâkim tarafından verilen kesin süreye ilişkin ara kararın nitelikleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.135vd.; Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 169; Y.14.HD.'nin 07/10/2019 tarihli ve 2016/8391E., 2019/6263 sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.16.08.2020, www.kazanci.com).

üzere süre verildiği, davacı vekilinin talebi üzerine 16/04/2013 tarihli ara kararı ile verilen sürenin 2 hafta uzatıldığı, 07/06/2013 tarihli ara kararı ile ölü davalıların veraset ilamını ibraz etmek ve mirasçılarını davaya dahil etmek üzere iki hafta kesin süre verildiği, ancak verilen kesin süre içinde ara kararı gereklerinin yerine getirilmediği gerekçesi ile davanın usulden reddine karar verilmiş ise de tapu kayıt maliklerinden ölü davalı F.. K..'ın veraset ilamının alındığı, H.. B..'in veraset ilamının alınması için açılan davanın derdest olduğu, M.. K.. hakkında ölüm araştırması yapıldığı, bu aşamada açılan davaların sonuçlanmadığı, ölüm araştırmasının devam ettiği, verilen sürenin işlemlerin sonuçlanması için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle verilen kesin süreye uyulmadığından bahisle davanın reddi doğru olmadığından kararın bozulması gerekmiştir...” demek suretiyle bu durumu ortaya koymuştur²⁷⁰.

Hâkim tarafından verilen süre, somut olayın koşullarına göre ve o işlemi yapmaya yetecek seviyede olmalıdır²⁷¹. Aksi takdirde kişinin hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Bu durum bireysel bir başvuruya konu olabilecektir. Bu konu hakkında Yargıtay 9’uncu Hukuk Dairesi 22/06/2020 tarihli kararında, “...Dosya kapsamından; Mahkemece hükme esas alınan 26.06.2015 tarihli ek bilirkişi raporunun davalı vekiline tebliğ edilmediği anlaşılmış olup, davalı vekiline bilirkişi raporunun tebliği ile rapora karşı varsa itirazlarını sunması olanağı sağlanmadan yargılamanın yapılıp bitirilmesi, hukuki dinlenilme hakkının ihlalidir. Bu itibarla Mahkemece, davalı şirketin vekiline bilirkişi raporunun tebliği ile itirazlarını bildirmesi için süre verilip, itirazları değerlendirildikten sonra varılacak sonuca göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir...” demek suretiyle görüşümüze benzer bir karar vermiştir²⁷².

Hâkimin, haklı durumların olması durumunda ve Kanun’un kendisine süre belirlemesi konusunda takdir yetkisi verdiği durumlarda belirlemiş olduğu süreyi artırıp azaltabilmesi mümkündür. Bu durumda gerekli görürse karar vermeden önce

²⁷⁰ Y.14.HD.’nin 06//11/2014 tarihli ve 2014/8274E., 2014/12404K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.20.08.2020, www.kazanci.com).

²⁷¹ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5434; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 30; Ejder YILMAZ (2014), age 3172; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1469; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 129; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age, s. 374; İsmail ERCAN (2020), age s. 233; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 169.

²⁷² Y.9.HD.’nin 22/06/2020 tarih ve 2020/1080E., 2020/6121K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat E.T.25.08.2020, www.kazanci.com).

tarafları da dinleyebilir (HMK md.90, f.2). *Kuru*, hâkimin söz konusu yetkiyi henüz dolmamış süreler için kullanabileceğini ifade etmiştir²⁷³. Kanun'da var olan düzenlemelere bakıldığında yazarın görüşüne katılmak mümkündür. Örneğin, cevap dilekçesini verme süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren *iki haftadır*. Ancak, durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, *yine bu süre zarfında* mahkemeye başvuran davalıya, *cevap süresinin bitiminden itibaren* işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve *bir ayı geçmemek* üzere hâkim tarafından ek bir süre verilebilmesi mümkündür. Bu konu hakkında verilen karar taraflara *derhâl* bildirilir (HMK md.127).

Hâkim tarafından taraflara kesin olduğu belirtilmeden bir süre verilmiş ise taraflar söz konusu işlemi yerine getirememeleri durumunda yeniden süre isteyebilirler. Bu durumda, hâkim tarafından ikinci kez verilen süre, kanun hükmü gereğince kesin süre olup bu süre içerisinde de söz konusu işlemi yerine getirmeyen tarafın hakkı ortadan kalkar(HMK md.94, f.3)²⁷⁴. Bu konuda Yargıtay 3'üncü Hukuk Dairesi 02/12/2019 tarihli bir kararında, “...*Hakim, kendi tayin etmiş olduğu süreyi, 6100 Sayılı Kanun'un 90/2'nci maddesine göre iki tarafı dinledikten sonra haklı nedenlere dayanarak, azaltıp çoğaltabilir ve bu sürenin, kesin olduğuna da karar verebilir. (HMK m.94/2). Hakim verdiği sürenin kesin olması için ya hakimin kesin olduğunu belirtmeksizin verdiği ilk sürede işlemin yapılmaması nedeniyle ilgili tarafın yeniden süre talep hakkının varlığı karşısında, bu talep üzerine hakimin verdiği ikinci sürenin kanundan kaynaklanan şekilde kesin olması (HMK 94/2); ya da hakimin tayin ettiği ilk sürenin kesin olduğuna karar vermiş olması gerekir...*”²⁷⁵ diyerek bu durumu ortaya koymuştur.

²⁷³ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5443 (benzer görüş için bkz Saim ÜSTÜNDAĞ (1997),, 1.Cilt, age s. 437); Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 24.

²⁷⁴ Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5443; Baki KURU (2019), age s. 834; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Ejder YILMAZ (1987), age s. 221; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 25-26; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 19; Nihat YAVUZ (1975), age s. 137; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 439; Süha TANRIVER (2018), age s. 448; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.134; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 170; Y.23.HD.'nin 02/02/2019 tarih ve 2016/7797E., 2019/5048K. sayılı kararı, (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.1.HD. 2019/4299E., 2019/6035K.; Y.17.HD. 2016/16807E., 2019/2734K.; 17.HD. 2015/15603E., 2018/10461K.) (Kazancı İçtihat E.T.25.08.2020, www.kazanci.com).

²⁷⁵ Y.3.HD.'nin 02/12/2019 tarihli ve 2019/2544E., 2019/9555K. sayılı kararı; (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.15.HD. 2019/260E., 2019/3893; Y.15.HD. 2018/5597E., 2019/3384; Y.10.HD.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yargılamanın tarafları için farklı süreler belirlenmiştir. Bu sürelerin bazıları kanun tarafından belirlenmekte bazıları ise hâkimin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenmektedir. Kanun'da süreler başlığı altında bir ayırım mevcut olduğu halde ayrıca pek çok maddenin içerisinde de çeşitli süreler düzenlenmiştir. Bu maddeler içerisinde düzenlenen süreler farklı zaman dilimleri ihtiva etmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu genel olarak *hafta* karakterli süreler belirleyerek tek düzeliği sağlamaya çalışmışsa da farklı süreler belirleyerek çeşitliliğin önüne geçememiştir²⁷⁶.

2.1.1.2. Mahkemelere Yönelik Süreler

Mahkemeler, kural olarak resmi çalışma saatlerinde faaliyette bulunurlar. Mahkemeler, yine kural olarak tatil günlerinde, resmi tatillerde ve adli tatillerde çalışmazlar (HMK md.148)²⁷⁷. Mahkemelerin çalışma zamanlarında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirli işlemleri yapmaları için de bir takım süreler belirlenmiştir. Söz konusu sürelerin hak düşürücü nitelikte olmayıp, düzenleyici niteliğe sahip olduğundan daha önce bahsetmiştik²⁷⁸. Mahkemeler için belirlenen süreler geçirilmiş olsa bile yapılan işlem geçerliliğini korur²⁷⁹.

Mahkemeler için belirlenen sürenin amacı, yargılama faaliyetinin, belirli düzen ve sürat içerisinde yapılıp tamamlanmasına yöneliktir²⁸⁰. Mahkemeler için süre, yalnızca kanunla belirlenir. Yani hâkimin mahkemeye yönelik olarak süre

2018/5933E., 2019/5349; Y.17.HD. 2016/15233E., 2019/6394 (Kazancı İçtihat E.T.27.08.2020, www.kazanci.com)).

²⁷⁶ Ejder YILMAZ (2011a), age s. 220; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3167-3190; Nesibe KURT KONCA (2019), age s. 19; Süha TANRIVER (2000), age s. 79; Süha TANRIVER (2018), age s. 449; Yasin KÖSE (2014), age s. 22; Bu konuda Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesinin "...*Dava açma sürelerini düzenleyen son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci ve katı yorumu, mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir. Özellikle başvuru mercii ve süresi doğru gösterilmeyen işlemlerle ilgili davalarda mahkemelerin usul kurallarını yorumlarken mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek şekilde katı yorumdan kaçınmaları gerekir...*" şeklindeki 12/11/2019 tarihli ve 2019/1862E., 2019/7655K. sayılı gerekçesi görüşümüze paralellik arz etmektedir.

²⁷⁷ İsmail ERCAN (2020), age s. 125; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 433; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 210.

²⁷⁸ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s. 14.

²⁷⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 139-140; Baki KURU (2019), age s. 835; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 16; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202.

²⁸⁰ Eraslan ÖZKAYA (2016), age s. 30; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Süha TANRIVER (2018), age s. 447.

belirlenmesi mümkün değildir²⁸¹. Mahkemeler için belirlenen süre teriminden, mahkemede çalışmak üzere devlet tarafından görevlendirilen (hâkim, yazı işleri müdürü, zabıt kâtibi) personele yönelik olarak bir işlemin yapılması için belirlenen süreler anlaşılması gereklidir²⁸². Örneğin, yazı işleri müdürü tarafından, hâkimin reddi hakkında karşı tarafça, *bir hafta* içinde cevap verilmişse *bu tarihten* veya karşı tarafa tebliğinin üzerinden *bir hafta* geçmesine rağmen cevap verilmediyse *yazı işleri müdürü* tarafından ret dilekçesi, varsa cevap dilekçesi ve dosyanın, incelenmek üzere reddi istenen hâkime teslim edilmesi gerekmektedir (HMK md.38, f.5). Görüldüğü üzere mahkemede görev yapan yazı işleri müdürüne, kanun tarafından bir işlemin yerine getirilmesi amacıyla bir süre verilmiştir. Bu sürede müdür tarafından söz konusu işlem yapılmaya bile bu durumda taraflar herhangi bir hak kaybına uğramayacaklar, bu süre geçtikten sonra da yapılan işlem geçerli olacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda mahkemelere (mahkemede görev alan kişilere) yönelik çeşitli süreler belirlenmiştir. Bu süreler, bir hak iddiası ile ortaya çıkan kişinin yargılama yeri olan mahkemelere başvurusu durumunda, mahkemede görev alan personelin söz konusu yargılama faaliyetiyle ilgili kendilerine düşen görevleri gereği gibi yerine getirmesini sağlamaya, yargılamanın süruncemede kalmasını önlemeye ve yargılamanın düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Örnek olarak, basit yargılama usulünde, davalının ek cevap süresi istemesi durumunda mahkeme bir karar verir ve bu kararı *derhal* taraflara bildirmesi verilebilir (HMK md.317, f.2).

Hukuk Mahkemeleri Kanunu, bazı maddelerde süre belirlerken mahkeme terimi kullanmıştır. Örneğin, mahkemenin bir dava hakkında karar vermesi, başka bir mahkemenin ya da idari makamın kararına veya tespitine kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece, diğer davanın *sonuçlanmasına* veya idari makamın *karar vermesine kadar* yargılamayı bekletebilmesi mümkündür (HMK md.165, f.1).

²⁸¹ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 135; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 40.

²⁸² Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 16; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Rudolf BURNS (1955), Çev. N. BERKİN, age s. 237; Y.5.CD.'nin 14/03/2016 tarihli ve 2014/925E., 2016/2710K. sayılı bir kararında, "...Katılanın yargılaması sonunda verilen hükümleri temyiz etmesine rağmen, mahkeme yazı işleri müdürü ve zabıt katibi olup temyiz isteminin mahsus deftere kaydı, temyiz formlarının düzenlenmesi, harçlarının alınması, dosyaların Yargıtaya sevki için postaya verilmesi işlemleriyle görevli sanıkların, yeterli özeni göstermeden temyiz defterinde temyiz talebi reddedilmiş gibi kayıt oluşturdukları, katılanın zaman zaman sormasına rağmen araştırma yapmayarak yaklaşık üç yıl gibi uzunca bir süre temyiz merciine göndermeyerek mağduriyetine sebep olmak suretiyle icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçunu işledikleri tüm dosya kapsamına göre sabit olduğu halde, yanılığın değerlendirme ve yetersiz gerekçelerle yazılı şekilde beraat hükümleri kurulması..." yazı işleri müdürü ve zabıt katibi hakkında görevi kötüye kullanma suçundan dolayı verilen beraat kararını hatalı bulmuştur. (Kazancı İçtihat E.T.30.08.2020, www.kazanci.com).

Bekletici sorunun yargılamayı uzatma gibi bir risk taşıdığından bahsetmek mümkündür. Bu durumda mahkemenin bir takım işlemleri yerine getirmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Nitekim bekletici mesele kararı bir ara karardır ve mahkeme davadan el çekmemektedir. Bu noktada kanaatimizce, mahkemenin, bekletici mesele konusunda takdir yetkisi bulunduğundan somut durumun koşullarına göre özellikle gecikmesinde sakınca bulunan hallerde söz konusu işlemleri yerine getirmesinde fayda olacağını değerlendirmek mümkündür. Örneğin, mahkeme tanık dinlemediyse ve bekletici mesele yaptığı mahkemenin karar vermesinin uzun bir süre süreceği anlaşılıyorsa, tanıkları dinlemelidir. Yine bilirkişinin görüşüne ihtiyacı varsa yine yargılamanın daha fazla uzamasına sebebiyet vermemek adına bilirkişi raporu almasında fayda olabileceğini değerlendirmek mümkündür.

Mahkeme için belirlenen süreler sonunda o işlemin yerine getirilmemesi durumunda, taraflar için herhangi bir hak kaybı meydana gelmeyecektir. Ancak, bu durumda Kanun'un süre belirlemek suretiyle bir işlemi yerine getirmesi için sorumluluk yüklediği hâkim veya memurun söz konusu işlemi yapmaması durumunda, disiplin sorumluluğunu doğuracaktır²⁸³. Mahkemede görevli bir personelin, bir işlemi zamanında yapmaması yüzünden taraflardan birinin zarara uğraması durumunda ise söz konusu sorumluluğu yerine getirmeyen kişinin (hâkim, yazı işleri müdürü vs.) tazminat sorumluluğu doğacaktır (HMK md.46, DMK md.13)²⁸⁴. Aynı zamanda Kanun'un kendisine yüklediği görevi yerine getirmeyen memurun Türk Ceza Kanunu'nun 257'nci maddesi gereğince cezai sorumluluğu da oluşacaktır²⁸⁵.

²⁸³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 140-141; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5454; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 16; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 48 vd.; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 111; Süha TANRIVER (2018), age s. 301 vd.; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202.

²⁸⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 140-141; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 5454; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 16; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 58 vd.; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 112 vd.; Süha TANRIVER (2000), age s. 79; Süha TANRIVER (2018), age s. 292 vd.; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202.

²⁸⁵ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 16; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 57 vd.; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 21; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 111 vd.; Süha TANRIVER (2018), age s. 304 vd.

2.1.1.3. Yargılamada Yer Alan Diğer Kişilere Yönelik Süreler

Yargılama faaliyeti içerisinde davanın tarafları ve mahkemede görev alan (hâkim, zabıt kâtibi, vb.) kişiler haricinde mahkeme tarafından görevlendirilebilecek kişiler (bilirkişi, tercüman, vb.) olabileceği gibi, taraflar tarafından da yargılamada yer alması istenen kişiler (tanık, uzman görüşü, vb.) olabilir. Ya da üçüncü kişi (fer'i müdahil, tanık, vb.) söz konusu yargılama faaliyeti içerisinde yer almak isteyebilir. Medeni usul hukukunda, söz konusu kişiler için de birtakım süreler öngörülmüştür. Bunun amaçlarından biri de yargılamanın mümkün olan en kısa sürede ve düzenli bir şekilde tamamlanmasına yöneliktir. Örneğin, bilirkişi olarak seçilen kişinin görev süresi yazılı yargılama usulünde *üç ayı* geçemez, bu süre basit yargılamada *iki ay*'dır (HMK md.274/1). Görüldüğü üzere bilirkişi için belirlenen süre yargılama faaliyeti için önem arz eden ve görüşüne başvurulmuş bilirkişinin dosya ile ilgili olarak görüşünü bildirmesine yönelik belirlenmiş bir süredir. Bu sayede, yargılama faaliyeti süruncemede kalmayacak ve düzenli işleyişi devam edecektir. Kanun'da yer almamasına rağmen *üç aylık* görev süresinin başlangıcını dosyanın bilirkişiye teslim tarihinden itibaren olarak anlamak gerekmektedir. Uygulamada bilirkişilerin görevlendirilmesi UYAP üzerinden yapılmakta ve görev süreleri de bu tarihten itibaren başlamaktadır. Bu durumda, görevlendirilen bilirkişi görevlendirmeden haberdar olmadığından dosyayı geç teslim almakta ve zaman kayıpları yaşanabilmektedir. Görevlendirmelerin, bilirkişilere kısa mesaj (SMS) ya da e-mail yoluyla bildirilmesinin kanaatimizce uygun olacağı ve bu hususta uygulamada yaşanan birtakım sorunların giderilebileceğini değerlendirmek mümkündür.

Yargılamada yer alan diğer kişilere yönelik olan süreler kural olarak düzenleyici nitelikte olup, taraflar için bir hak kaybına sebep olmamaktadır. Aksi durumda, kendi sorumluluğunda olmayan bir işlemin yapılmamasından dolayı adeta tarafı cezalandırmak anlamına gelecektir ki bu adil yargılanma hakkının ihlal edecektir.

Asli müdahale, görülmekte olan bir davanın tarafları veya çekişmesiz yargı işinin ilgilileri dışında başka bir kişinin, yargılamanın konusu olan hak ve şey üzerinde kısmen veya tamamen hak iddia ederek, yargılamanın taraflarına (davacı ve davalıya) karşı aynı mahkemede asıl yargılamadan bağımsız bir dava açmasıdır²⁸⁶.

²⁸⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 306; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 126; Ali TÜRKMEN (2015), age s.429-430; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 1333; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 337; İsmail ERCAN (2020), age s. 390; İsmet

Asli müdahale kurumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun “*Taraflar ve Davaya Katılan Üçüncü Kişiler*” başlığını taşıyan dördüncü bölümünün üçüncü ayırımında düzenlenmiştir. Asli müdahilin davasını açması için kanun bir zaman dilimi belirlemiştir. Bu süre belirli olmayan bir süredir. Asli müdahilin davasını, ilk davada *hüküm verilmeye* kadar açması gerekmektedir (HMK md.65, f.1)²⁸⁷. Hüküm, ilk derece mahkemesi tarafından verilen nihai bir hüküm olmalıdır. Asli müdahale davası kanun yolu aşamasında açılmaz (HMK md.357, f.1)²⁸⁸. Kanun koyucunun, asli müdahale için belirlediği süre konusunda da uzun süren yargılama faaliyetlerinin önüne geçmek ve usul ekonomisi ilkesi çerçevesinde hareket ettiğinden bahsetmek mümkündür.

Avukatlar için belirlenen süreler, yargılamada taraflar için belirlenen süreler değil bizzat avukatın bir işlemi yapması için belirlenen sürelerdir²⁸⁹. Örneğin, vekâletnamesinin aslını veya onaylı örneğini mahkemeye sunmayan bir avukatın dava açması veya yargılama ile alakalı bir işlem yapabilmesi, ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahkemenin izin vermesi durumunda mümkün olabilmektedir (HMK md. 77, f.1). Ancak bu durumda mahkeme söz konusu işlemi yapmak isteyen avukata vekâlete ilişkin eksikliği gidermesi için *kesin süre* vermesi gerekmektedir(HMK md. 77, f.1)²⁹⁰. Kanun, hâkimin kesin süre vermesi gerektiğini dile getirmiş ama bu sürenin belirlenmesi hâkimin takdir yetkisine bırakmıştır (HMK

MAZLUM (2018), age s. 5; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 273; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 381; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s.347; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 74; Süha TANRIVER (2018), age s. 562; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 391; Yavuz H.ALAGONYA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 157; Y.1.HD.’nin 26/09/2019 tarihli ve 2016/ 6140E., 2019/4845K. sayılı kararı, (Aynı yönde kararlar için bkz. İstanbul BAM.13.HD. 2019/ 1193E., 2020/421K.; Y.14.HD. 2015/11127E., 2015/9381K.)(Kazancı İçtihat E.T.03.09.2020, www.kazancı.com).

²⁸⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 305; Ali TÜRKMEN (2015), age s.430; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 1339; İsmail ERCAN (2020), age s. 392; İsmet MAZLUM (2018), age s. 131-135; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 74; Süha TANRIVER (2018), age s. 563; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 388.

²⁸⁸ İsmail ERCAN (2020), age s. 392; İsmet MAZLUM (2018), age s. 131-135; Süha TANRIVER (2018), age s. 564; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 390.

²⁸⁹ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 145; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1420vd.

²⁹⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 294; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 109; Ali TÜRKMEN (2015), age s.83; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 146; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1420 vd.; İsmail ERCAN (2020), age s. 349; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 252; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 240; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 171; Y.11.HD.’nin 29/11/2018 tarihli ve 2016/14724E., 2018/7488K. sayılı kararı, (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.22.HD. 2017/5977E., 2017/4551K.; Y.3.HD. 2015/13487E., 2016/2807 K.)(Kazancı İçtihat E.T.05.09.2020, www.kazancı.com).

md. 77, f.1). Bu noktada hâkimin takdir edeceği süre kanaatimizce, somut olayın koşullarına göre ve Kanun’unda yer alan genel süre düzenlemesine paralel olarak *iki haftadan az olmamak üzere makul bir süre* olmalıdır. Kanun, bu noktada söz konusu süre içerisinde işlem yapılmaması durumunu yine aynı maddede yaptırıma bağlamıştır (HMK md. 77, f.2). Bu durumda söz konusu işlemi yapmayan avukat, mahkeme tarafından yargılama giderleri, celse harcı ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkûm edilmektedir (HMK md. 77, f.2). Ayrıca bu işlemin kötü niyetli yapılması durumunun tespit edilmesi halinde mahkeme, söz konusu avukat hakkında disiplin işlemi yapılmak üzere kayıtlı olduğu baroya ve ceza işlemi yapılması için Cumhuriyet başsavcılığına bu durumu bildirir (HMK md. 77, f.2/son). Görüldüğü üzere, söz konusu süre taraf için bir hak kaybına sebep olmamakta ve bu işlemi yapmayan avukat açısından sonuçlar doğurmaktadır.

Fer’i müdahale, üçüncü bir kişinin, açılmış ve halen görülmekte olan bir davanın sonunda doğabilecek olası bir rücu ilişkisinden dolayı, davanın sonucundan olumsuz etkilenmemek amacıyla dava kazanmasında kendisi için de hukuki yarar sağlayacak taraf yanında yer almasıdır²⁹¹. Fer’i müdahil talebi için de Hukuk Muhakemeleri Kanunu bir süre öngörmüştür. Buna göre, fer’i müdahale talebi görülmekte olan bir davada *tahkikat sona erinceye* kadar yapılabilmektedir (HMK md.66/1). Ancak fer’i müdahale talebinde bulunulması bütün işlemlerin yeni baştan yapılması anlamına gelmemektedir. Fer’i müdahil, yargılamaya *bulunduğu yerden* devam edebilmektedir (HMK md.68/1)²⁹². Aksini düşünmek usul ekonomisi ilkesine ve yargılamanın mümkün olan en hızlı bitirilmesi prensiplerine aykırılık teşkil eder. Kanun koyucunun bu noktada iki taraf menfaatini de koruduğunu söylemek mümkündür.

²⁹¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 298; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 121; Baki KURU (2019), age s. 508; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 388; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 1348; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 234; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 335; İsmail ERCAN (2020), age s. 382; İsmet MAZLUM (2018), age s. 72-73; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 261; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 375; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 75; Süha TANRIVER (2018), age s. 564; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 385; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 151; Y.13.HD.’nin 06/11/2019 tarihli ve 2016/29102E., 2019/10914K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, www.kazancı.com).

²⁹² Y.13.HD.’nin 09/03/2020 tarihli ve 2017/7891E., 2020/3037K. sayılı kararı; (Aynı yönde kararlar için bkz. YHGK.. 2012/1-330E., 2012/558; Y.1.HD. 2018/2370E., 2019/2703; YHGK. 2017/11-160E., 2017/1370; (Kazancı İçtihat, E.T.07/09/2020, www.kazancı.com)).

Gerçek kişinin fiil ehliyetinin bulunmadığı ya da sınırlandırıldığı durumlarda, bu kişi davada kanuni temsilcisi vasıtasıyla temsil olunur (HMK md.52)²⁹³. Elbette böyle olunca kanuni temsilcinin de bazı işlemleri yapması, birtakım sürelerle bağlanacaktır. Örneğin, kanuni temsilcinin *dava açarken* temsil belgesini mahkemeye vermesi gerekmektedir (HMK md.54, f.1)²⁹⁴.

Yargılama faaliyetinde ispat çok önemli hususlardan biridir. Zira Kanun'un aradığı koşul vakıadan kendi lehine hak çıkaran tarafın, söz konusu iddiasını yargı mercileri önünde ispat etmesi gerekmektedir. İspat üzerinde çekişmeli olan vakıalar hakkında olur (HMK md.187, f.1). İspat faaliyetinde bulunurken taraflar, ellerinde bulunan delilleri mahkemeye sunarak bunu gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu noktada, Kanun'un cevaz vermesi durumunda söz konusu olayın meydana gelişi sırasında orada bulunarak gördüklerini ve duyduklarını mahkemeye anlatan kişilere tanık denir. Tanık delili takdiri bir delildir²⁹⁵. Hukuk Muhakemeleri Kanunu tanıklar için de birtakım süreler öngörmüştür. Örneğin, çekinme hakkını kullanan kimsenin, çekinme sebebini, *dinleneceği gündün önce* yazılı olarak veya *dinleneceği duruşmada* sözlü olarak yapması gerekmektedir (HMK md.252, f.1)²⁹⁶. Aksi takdirde, bu hakkı kullanamayacak ve mahkeme tarafından dinlenilecektir.

Yargılama faaliyeti esnasında taraflardan biri dayandığı olguları güçlendirmek adına, dava konusu olayla ilgili olarak bilgisi ve görgüsüne güvendiği

²⁹³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 286; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 104; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 147; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 1216; İsmail ERCAN (2020), age s. 325; Süha TANRIVER (2018), age s. 532; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 237; Y.12.HD.'nin 30/04/2019 tarihli ve 2018/10593E., 2019/7196K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.08/09/2020, www.kazancı.com).

²⁹⁴ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 147; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 1238; İsmail ERCAN (2020), age s. 340; Süha TANRIVER (2018), age s. 538; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 237.

²⁹⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 550; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 274; Ali TÜRKMEN (2015), age s.574; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 468; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 712; İsmail ERCAN (2020), age s. 662; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 731; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 515; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s. 236; Süha TANRIVER (2018), age s. 887; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 474; YHGK.'nin 14/05/2014 tarihli ve 2013/22-1920E., 2014/666K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.08/09/2020, www.kazancı.com).

²⁹⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 594; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 278; Ali TÜRKMEN (2015), age s.579-580; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 149; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2702; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 725; İsmail ERCAN (2020), age s. 676; Süha TANRIVER (2018), age s. 894; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 545.

bir uzmandan görüş alabilmesi mümkündür²⁹⁷. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, görüşüne başvurulmuş uzman kişi için de süre belirlemiştir. Buna göre *çağrıldığı duruşmaya* geçerli özrü olmadan gelmeyen uzman kişinin hazırlamış olduğu rapor değerlendirmeye tabi tutulmaz (HMK md.293, f.3)²⁹⁸.

Yargılama faaliyetine yukarıda sayılan kişilerden başka üçüncü kişilerin de katılabilmesi mümkündür. Örneğin, mahkemenin uyuşmazlık ile ilgili bir konuda uyuşmazlığa konu olan şeyin yerinde incelenmesine karar verebilir buna keşif adı verilir (HMK md.288, f.1)²⁹⁹. Söz konusu incelemeyi yaparken üçüncü kişilerde bu keşfe katılmak durumundadır (HMK md.291, f.1)³⁰⁰. Ancak kanun söz konusu keşfin üçüncü kişi için *uygun* bir zamanda olması gerektiğini hükme bağlamıştır (HMK md.291, f.3). Söz konusu keşfin yeri ve zamanının söz konusu kişiye kural olarak bildirilmesi gerekmektedir (HMK md.291, f.3)³⁰¹.

Yargılama faaliyetinde yer alan kişilerden olmamasına rağmen Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Adalet Bakanlığı ve Devlet'e belirli işlemlerin yapılması için süreler öngörmüştür. Bu konu içerisinde bunlara da yer vermeyi uygun gördük. Adalet Bakanlığı için belirlenen süreler özellikle yargılama faaliyetine başlamadan önce alınan tarife ücretlerinin belirlenmesine ve yargılamada görevlendirilen kişilere

²⁹⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 622; Ali TÜRKMEN (2015), age s.607; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2876; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 755; İsmail ERCAN (2020), age s. 700; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 541; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 372; Süha TANRIVER (2018), age s. 1018; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 588; Y.15.HD.'nin 12/05/2020 tarihli ve 2020/230E., 2020/1103K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.09/09/2020, www.kazanci.com).

²⁹⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 624; Ali TÜRKMEN (2015), age s.608; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2881; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 756; Süha TANRIVER (2018), age s. 1019; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 589.

²⁹⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 624; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 288; Ali TÜRKMEN (2015), age s.603; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2841; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 537; Süha TANRIVER (2018), age s. 1008; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 553.

³⁰⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 627; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 288; Ali TÜRKMEN (2015), age s.604; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2871; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 754; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 538; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 763; Süha TANRIVER (2018), age s. 1010; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 556; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.140; Y.4.HD.'nin 03/04/2019 tarihli ve 2019/486E., 2019/2012K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.09/09/2020, www.kazanci.com).

³⁰¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 627; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 2871; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 754; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 539; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 372-373; Süha TANRIVER (2018), age s. 1019; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 557; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.140.

yönelik ödenecek ücretler için asgari ücret tarifesinin her yıl düzenli olarak belirlenmesine yöneliktir. Örneğin, Adalet Bakanlığı tarafından *her yıl* çıkarılacak tarifeye göre davacı dava açarken gereken yargılama harcını ve gider avansını ödemek durumundadır (HMK md.120, f.1). Yine, Adalet Bakanlığınca *her yıl* belirlenecek tarifeye göre tanığa ve bilirkişiye mahkeme tarafından ücret ödenir (HMK md.265, f.1; HMK md.283). Devlet için belirlenen süreler ise devlete karşı açılan tazminat davaları sonucunda devletin ödemiş olduğu tazminat miktarlarını ilgisine rücu edebileceği süreyi belirlemektedir. Örneğin, hâkim ve bilirkişinin sorumluluğu sebebiyle devletin ödemiş olduğu tazminat bedellerini, ödeme tarihinden itibaren *bir yıl* içerisinde ilgisine rücu etmesi gerekmektedir (HMK md. 46, f.3; HMK 287). Bu noktada devletin tazminat sebebiyle edeceği rücu süresi zamanaşımı niteliktedir. Bu sürenin geçirilmesi durumunda kişinin zamanaşımı def'inde bulunması gerekir.

2.1.1.4. Değerlendirme ve Konu ile İlgili Görüşümüz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, önceki kanundan farklı olarak süreleri genel olarak *hafta* karakterli belirleyerek tek düzeliği sağlamaya çalışmış ve kısmen başarıya ulaşmıştır. Yukarıda ayrıntılı olarak değindiğimiz üzere kanun “*süreler*” başlığı altında özel bir düzenleme yapmasına rağmen, farklı maddelerde birçok süre belirleme yoluna gitmiştir. Bu sürelerin bazıları belirli bir zaman dilimi (*bir hafta, bir ay vb.*) ihtiva ederken, bazıları belirli bir zaman dilimi ihtiva etmemektedir (*derhal, hemen, duruşma sırasında, uygun bir süre vb.*).Kanaatimizce, Kanun’un “*süreler*” başlığı altında genel bir süre düzenleme yoluna gidilmesi ve farklı süreler düzenlemek yerine tek düze bir süre belirlenmesi, hukukun herkes tarafından öğrenilmesini kolaylaştırarak, yaşanan karışıklıklar ve olası hak kayıplarının önüne geçilmesini sağlayabilir. Kanun’un “*süreler*” başlığı altında böyle bir düzenlemesi varken farklı maddelerinde farklı düzenlemeler yapmanın mantıken uygun olmadığı da açıktır. Bu konu ile ilgili olarak örneğin, tüm başvuru süreleri söz konusu kararın veya işlemin tarafa/ taraflara tebliği tarihinden veya öğrenilmesi tarihinden itibaren “*iki hafta*” şeklinde olabilir. Kanun yollarına başvuru süreleri gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren “*iki hafta*” şeklinde olabilir. Özellikle kanun yollarına başvuruda böyle bir düzenlemenin yapılması, uygulamada yapılan ama Kanun’un içerisinde yer almayan “*süre tutum*” dilekçesi gibi son derece mantıksız ve gereksiz uygulamanın da son bulmasını sağlayacaktır.

Hâkim tarafından taraflara verilen süreler konusunda ise, “*somut olayın özelliği de göz önünde bulundurularak ve mahkemenin belirleyeceği duruşma gününden iki hafta öncesine kadar*” şeklinde olabilir. Uygulamada mahkemeler *üç ay* sonraya duruşma günü belirlerken tarafa bir işlemi yerine getirmesi için genel olarak *iki haftalık* süreler belirlemektedirler. Belirlenen sürenin kesin süre olması durumunda adeta tarafları cezalandırır nitelikte olmakta ve bu işlemi yerine getiremeyen taraf, esas itibarıyla haklı çıkabileceği bir davayı usul kurallarına feda etmek gibi bir tehlike ile karşılaşmaktadır. Böylece, uzun süren duruşma bekleme süresi boyunca taraf kendine verilen işlemi rahat rahat yerine getirebilecek ve bu yüzden herhangi bir hak kaybı yaşanmayacaktır. Asıl amacı maddi gerçeğe ulaşma olan yargılamada amacına uygun bir şekilde devam ederek, dava konusu hak gerçek sahiplerine teslim edilmiş olacaktır.

Bu hususta değinmekte fayda olarak gördüğümüz diğer yargılama hukuku dallarındaki sürelerin de birbirine uyumlu hale getirilmesi gerektiğidir. Çünkü farklı yargılama hukuklarında çok farklı süreler bulunmaktadır. Örneğin, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan *yedi günlük* ve *on beş günlük* süreler ya da İdari Yargılama Usul Kanunu’nda yer alan *on beş* ve *otuz günlük* süreler. Bu durum da hukuk kurallarını karışık bir hale getirmekle birlikte bu kurallarla muhatap olan kişiler için oldukça güçlükler sebep olmaktadır. Hâlbuki hukuk, kişiler için vardır ve hukuka erişim herkes için kolay olmalıdır. Bu konu hakkında, yukarıda verdiğimiz örnekler tüm yargılama hukuklarında tek düze bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Örneğin, başvuru süreleri hakkında Hukuk Muhakemeleri Kanun’un “*süreler başlığı altında düzenlenen başvuru sürelerine ilişkin hükümleri uygulanır*” şeklinde atıf yoluyla tek düzelik sağlanabilir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda tutukluluk, gözaltı süreleri ve bunlara itiraz süreleri gibi ivedilik arz eden durumlar haricinde istinaf, temyiz, eski hale getirme ve hâkimin reddi gibi genel usuli işlemler için düzenlenen süreler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile paralel hale getirilebilir.

Mahkemelere ilişkin belirlenen süreler, düzenleyici özellikte olup, bu hususta gerekli işlemi yapmayan kişinin sorumluluğu meydana gelebilecektir. Mahkemeler, iş yükü dolayısıyla kendilerine verilen yükümlülükleri yerine getiremeyebilmekte ve kanun tarafından kendilerine belirlenen süreler içerisinde işlemleri yapamayabilmektedirler. Bu konuda uygulamada, aylarca gerekçeli kararın yazılmadığı durumlar olabilmektedir. Kanaatimizce, ihtisaslaşan hâkimlerin aynı mahkemelerde görevlendirilmesi, örneğin yıllarca iş mahkemesinde görev yapan bir

hâkimin daha sonra aile mahkemesinde görevlendirilmemesi ve böylece yıllar içerisinde iyice oturan bir kurum kültürünün oluşmasının sağlanması ve özellikle alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının teşvik edilmesi gereklidir. Ayrıca, hukukun belirli alanlarında uzmanlaşan yükseköğretimde görevli akademisyen ve yine hukukun belirli alanlarında uzun yıllar çalışmış avukat kişilerin hâkimlik mesleğine geçiş yapmaları teşvik edilmelidir³⁰². Uygulamada, özellikle belirli yaşın üzerinde kişiler hâkimlik mesleğine (Örneğin avukatlıktan geçiş için 45 yaş sınırının bulunması) alınmamaktadır. Bu kural kanaatimizce yanlıştır. Hukuk fakültelerinde hocalarımızın bize öğrettiği “*Hukukta, hocanın eskisi kitabın yenisi kıymetlidir*” prensibinden hareketle özellikle orta yaş sınırının 65 yaşa yükseldiği ülkemizde, uzun yıllar belirli alanlarda çalışan kişilerin yıllar boyunca kazandığı tecrübelerden yararlanma yoluna gitmemek “*fırsatları elinin tersi ile itmekten*” başka bir şey değildir.

2.1.2. Sürelerin Tayin Edildiği Kaynak Açısından Sınıflandırılması

Medeni usul hukukumuzda süreler, ancak kanun veya hâkim tarafından belirlenebilir (HMK md.90, f.1)³⁰³. Bunun haricinde diğer kişilerin bir yargılama faaliyetinde kendi kendilerine süre belirleyebilme olanağı yoktur.

2.1.2.1. Kanun Tarafından Belirlenen Süreler ve Özellikleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu tarafından belirlenen sürelerin çoğunluğu taraflara yönelik olup, bu süreler kural olarak kesin olup, bu süre içerisinde harekete geçmeyen yani o işlemi yerine getirmeyen tarafın o hakkı ortadan kalkar. (HMK md.94, f.1). Bir başka anlatımla Kanun’un belirlediği süre zarfında işlemi gerçekleştirilmeyen taraf, artık o hakkını kaybeder, maddi koşul vakıalar yönünden haklı olsa dahi, şekli hukukun kurallarına uymadığı için haklı olduğu bir davayı kaybetme riski ile karşı karşıya kalabilir. Bu yönden Kanun’un belirlediği sürelerle

³⁰² Mahkemelere ve adliye çalışanlarına yönelik olarak alınması gereken tedbirler konusunda ayrıntılı görüş için bkz. Süha TANRIVER (2000), age s. 68 vd.

³⁰³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 86; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 18; Esat ŞENER (2001), age s. 500; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 41; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Nihat YAVUZ (1975), age s.133; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 436; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.133; Yasin KÖSE (2014), age s. 24; Y.16.HD.’nin 22/06/2020 tarihli ve 2016/13917E., 2020/2108K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.10/09/2020, www.kazancı.com).

uyuma zorunludur. Aksi takdirde söz konusu sürelelere uymayan taraf sonucuna katlanmak zorunda kalır.

2.1.2.1.1. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kesin Olması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu tarafından bir işin yapılması için belirlenen sürelerdir. Bu süreler kural olarak kesin sürelerdir ve bu süre zarfında işlemi yapmayan kişinin hakkının kural olarak ortadan kalkmaktadır. (HMK md.94, f.3). Hâkim tarafından bu sürelelere uyulup uyulmadığının re'sen gözetilmesi gerekmektedir. Zira bu süreler kamu düzenine ilişkindir³⁰⁴.

Tarafların aralarında anlaşarak kanunla belirlenen süreleri değiştirip değiştiremeyeceği hususu tartışmalıdır³⁰⁵. Özetle, bu konu hakkında *Belgesay*'a göre, hâkimin takdir yetkisi dâhilinde olan sürelerin taraflarca anlaşmak suretiyle değiştirilebileceği yönündedir³⁰⁶. *Postacioğlu*'na göre, aynı yargılama makâmı önünde karşı tarafın muvafakati ile sürelerin değiştirilebileceği yönündedir³⁰⁷. *Bir diğer görüş*, Kanun'un düzenlemelerinin tartışılması gerektiği yönündedir³⁰⁸. *Çoğunluklu görüş*, sürelerin herhangi bir ayırım yapmadan değiştirilemeyeceği yönündedir³⁰⁹.

Usul hukukuna ilişkin hükümler kural olarak emredici nitelik taşımaktadır. Çünkü usul hukukunun amacı keyfiliği önlemektir. Kanuna baktığımız zaman usul ile ilgili tarafların aralarında yapabilecekleri sözleşmeler oldukça sınırlı sayıdadır. Süreler konusunda kanun koyucu, oldukça şekilci bir tarzda yaklaşım göstererek taraflara bu konuda bir tasarruf imkânı bırakmamıştır. Bu sebeple Kanun'da düzenlenen süreler kamu düzenine ilişkindir. Kamu düzenine ilişkin hususların hâkim tarafından re'sen gözetilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere taraflar ancak ve ancak tasarruf edebilecekleri hususlarda sözleşme serbestisine sahiptirler. Bu açıdan

³⁰⁴ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 39; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.151; Yasin KÖSE (2014), age s. 25.

³⁰⁵ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 45 vd.; Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168.

³⁰⁶ BELGESAY Mustafa Reşit (1939), *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, İUHF. Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, s. 376.

³⁰⁷ İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 367.

³⁰⁸ Yavuz H.ALAGONIA, Kamil M. YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM (2011), age s. 168.

³⁰⁹ Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 47 vd.; Baki KURU (2001), 5.Cilt, age s. 433; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 19, (Benzer görüş için bkz; BERKİN); Hülya TAŞ KORKMAZ (2008), age s. 416; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 1.Cilt, age s. 437; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201.

tarafların, kamu düzenine ilişkin hususlarda sözleşme yaparak bunu bertaraf edebilmeleri mümkün olmamakla birlikte İcra ve İflas Kanunu'nda bu yönde bir istisna bulunmaktadır. Nitekim İcra ve İflas Kanunu'nun 20'nci maddesi bu konuda özel bir düzenleme yapmıştır. Bu hüküm gereğince, sürenin geçmesinden yararlanma hakkı olan borçlunun bu süreden feragat etmesi mümkündür ancak bu vazgeçme borçlunun kendisini bağlayıp, üçüncü şahısları bağlamaz (İİK md.20). Yukarıda izah edilen açıklamalar sonucunda bazı özel kanunlarda düzenlemeler olsa dahi, usul hukukunda süreler ile ilgili olarak tarafların aralarında anlaşarak süreleri hiçbir şekilde değiştiremeyeceği yönündeki çoğunluklu görüşe katılmaktayız.

Kesin süreleri kaçıran tarafa yönelik olarak, disiplin para cezası uygulanarak, kesin süreye uyulmaması yüzünden bir başka olanak verilip verilmeyeceği ve bu yüzden sebep olunan giderlerin bu tarafa yüklenmesinin mümkün olup olmadığı değerlendirilebilir. Disiplin para cezasının amacı, yargılamanın düzenli bir biçimde işleyişini sağlamak ve kamu düzenini korumaktır (HMK md.446, f.1). Bu kapsamda, yargılama hukuku açısından düşünüldüğünde, kendisine bir işlemin yapılması için kesin süre verilen tarafın, o işlemi yapmaması durumunda kural olarak hakkı ortadan kalkmaktadır. Örneğin, avukatın kendisine verilen kesin süre içerisinde vekâletnamesini sunmaması durumunda dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılmaktadır (HMK md.77, f.1).Bu durumda, örneğin avukatın acele hallerde kendisine verilen kesin süre içerisinde vekâleti sunmaması durumunda, avukat hakkında, celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkûm edilmesine karar verilir (HMK md.77, f.2). Bu durumda, avukatın, bu kez vekâletname sunarak yeniden dava açıp tekrar dava açma giderlerini ödeyip bir dava açması yerine, disiplin para cezasını ödeyerek kesin sürenin yaptırımından kurtulabilmesinin mümkün olup olmadığı değerlendirilebilir. Bu konuda, kanaatimiz, bu durumun kesin süre kavramının anlamını yitirmesine sebep olacağı doğrultusunda da usul ekonomisi ilkesi çerçevesinde düşünüldüğü zaman yukarıda örneğini vermiş olduğumuz bazı durumlarda, tarafın bu kurumdan yararlanabilmesinin mümkün olabileceği yönündedir.

Kanun'da kesin olduğu bildirilen sürelerin bazılarına örnek;

Davacının dava dilekçesinde Kanun'un öngördüğü hususların yer almaması durumunda (HMK md.119, f.1/b/c/ç/ğ/h), hâkim, söz konusu eksikliklerin

giderilmesi için *bir haftalık kesin süre* verir³¹⁰. Görüldüğü üzere kanun, hâkim tarafından tarafa verilecek sürenin uzunluğu belirlemiş ve bu sürenin kesin bir süre olacağını düzenlemiştir. Ayrıca kanun buna uymamanın sonucuna da belirlemiştir. Davacı kendisine verilen bu süre zarfında söz konusu eksiklikleri gidermezse davası açılmamış sayılacaktır (HMK md.119, f.2)³¹¹. Bu durumda hâkim Kanun'un belirlemiş olduğu kesin süreye rağmen daha fazla bir süre verir ve geçirilen sürede taraf işlem yaparsa, yapılan işlemin geçersiz sayılması gerekmektedir³¹². Peki, hâkim tarafından süreye aykırı bir ara karar tesis edilir de örneğin, hâkim tarafa dilekçesinde eksik bulunan hususlar için *iki haftalık kesin süre* verilmesine diye karar verir taraf bunu *üç gün* içerisinde yaparsa bu durumda yapılan işlem geçersiz mi sayılacaktır? Bu durumda kanaatimizce yapılan işlem geçerli olmalıdır. Çünkü taraf, Kanun'un kendisinden beklediği zaman içerisinde söz konusu işlemi yapmış ve amacı gerçekleştirmiştir. Aksi durumda bu soruya hayır demek tarafı cezalandırmak olacaktır ki bunu kabul etmek mümkün değildir.

Bölge Adliye Mahkemesi tarafından, duruşmalı olarak yapılacak işlerde, başvuran tarafa gerekli giderleri ödemesi için *iki haftadan az olmamak koşuluyla kesin süre* verilir. Mahkemenin bu süreyi verirken avans olarak talep ettiği miktarı açıkça yazması gerekmektedir (HMK md.358, f.1). Kanun bu süreyi düzenlerken bu süreye uymamanın yaptırımını da düzenlemiştir. Söz konusu gider yatırılmadığı takdirde dosya hakkında mevcut durumuna göre karar verilir. Şayet böyle bir olanak yoksa başvuru reddedilir (HMK md.358, f.3)³¹³. Bu noktada mahkeme tarafından

³¹⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 415; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 186; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 820; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 42; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 423; İsmail ERCAN (2020), age s. 492; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 301.

³¹¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 415; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 186; Ali TÜRKMEN (2015), age s.336; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 820; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 423; İsmail ERCAN (2020), age s. 492; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 362; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 301.

³¹² Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 66 vd.; Baki KURU (2019), age s. 833; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 31-32; Ejder YILMAZ (1987), age s.222; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Aksi Yönde Görüş; Ali TÜRKMEN (2015), age s.336; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 183; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 128-129; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 357-359 (Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.31'den alıntı); Nihat YAVUZ (1975), age s.137-138; Y.8.HD.'nin 26/01/1996 tarihli ve 4322/4496 sayılı kararı (Nihat YAVUZ (1975), age s. 138'den alıntı).

³¹³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 794; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 388; Baki KURU (2019), age s. 693; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1504; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 849; İsmail ERCAN (2020), age s. 863; Murat

somut örnekte tarafa *bir haftalık* bir süre tayin ederse ve taraf bu işlemi yapamazsa bu süreye uymamadan dolayı taraf aleyhine herhangi bir sonuç doğmayacaktır. Ancak tarafın söz konusu süreden feragat etmesi mümkündür. Taraf, söz konusu giderleri kendisine tanınan süreden önce de ödeyebilmesi mümkündür. Bunu yaptığı takdirde kendisine tanınan süreden zımnen feragat etmiş sayılır.

Temyiz incelemesini Yargıtay, kural olarak dosya üzerinden yapmaktadır. Ancak Kanun'da sayılan hallerin varlığı ve tarafın talep etmesi durumunda temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılabilmesi mümkündür. Ancak duruşma talep eden tarafın, duruşma giderini eksik ödemesi durumunda, daire başkanı tarafından *bir haftalık kesin süre* verilmesi gerekmektedir. Gönderilen bildirimde, söz konusu gideri ödememenin sonucu da ihtar edilir. Kanun, söz konusu süreye uymamanın yaptırımını da düzenlemiştir. Söz konusu gideri ödemeyen taraf duruşma talebinden vazgeçmiş sayılacaktır (HMK md. 369, f.2)³¹⁴.

Görüldüğü üzere kanun tarafından verilen süreler, bazı istisnalar hariç olmak üzere kural olarak kesindir. Söz konusu sürelerin kesin olması, taraflar için kural olarak telafisinin mümkün olmayan durumların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu durumda tarafın genel olarak o işlemi yapma hakkı ortadan kalkarken (HMK md.94, f.3), karşı taraf için ise usul-i kazanılmış hak meydana gelmektedir. Bunun sonucunda taraf, açmış olduğu davada esas olarak haklı olsa bile usulen bir işlemi yapmaması sebebiyle söz konusu haktan mahrum kalabilmektedir.

2.1.2.1.2. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kural Olarak Hâkim Tarafından Azaltılıp Çoğaltılmaması

Medeni usul hukukunda kanun tarafından belirlenen sürelerin kural olarak kesin olmasının sonucu olarak, hâkim tarafından herhangi bir şekilde bu süreler azaltılıp çoğaltılmamaktadır (HMK md.90, f.1)³¹⁵. Yani hâkimin, bu konuda kural

ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 628; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 677.

³¹⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 806; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 415; Baki KURU (2019), age s. 726; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1512; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 858; İsmail ERCAN (2020), age s. 882; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 649; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 698.

³¹⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Baki KURU (2019), age s. 832; Ejder YILMAZ (1987), age s. 221; Ejder YILMAZ (2017), 2.Cilt, age s. 1504; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 849; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Süha TANRIVER (2018), age s.336; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200.

olarak herhangi bir takdir yetkisi yoktur. Hâkimin böyle bir işlem yapması durumunda, o işlem geçersiz olacak ve söz konusu işlem yapılmamış sayılacaktır³¹⁶. Örneğin, istinaf kanun yoluna başvurma süresi, özel durumlar hariç, mahkeme ilamının taraflara tebliğinden itibaren *iki haftadır* (HMK md.345). Hâkim, bu süreyi *üç haftaya* çıkaramaz veya *bir haftaya* düşüremez. Bu durumda Kanun'da belirtilen sürenin geçirilmesi durumunda, bu süreyi geçiren tarafça yapılan işlem geçersiz olacaktır.

Hâkim, istisnai hallerde kanun tarafından belirtilen süreyi artırabilme yetkisine sahiptir (HMK md.90, f.1)³¹⁷. Örneğin, cevap dilekçesinin belirlenen süre içerisinde hazırlanmasının oldukça güç veya imkânsız olması durumunda tarafın bu süre içerisinde davalının mahkemeye başvurarak talepte bulunması durumunda *cevap süresinin bitimi tarihinden itibaren* başlamak üzere, bir defaya mahsus olmak üzere *ve bir ayı geçmemek* üzere ek süre verebilmesi mümkündür (HMK md.127)³¹⁸. Bu örnekten de görüleceği üzere hâkimin kanun tarafından belirlenen bir süreyi uzatabilmesi ancak ve ancak Kanun'un buna cevaz vermesi durumunda mümkün olabilmektedir.

³¹⁶ Y.10.HD.'nin 22/02/2011 tarihli ve 2011/2107E.,2011/2053K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat E.T.10/09/2020, www.kazancı.com); Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesinin "...Güçler ayrılığının bulunduğu hukuk sistemimizde yargının da yasama ve yürütme kadar devleti temsil ettiği gözden uzak tutulmamalıdır. Yargı organları süreleri keyfi olarak değiştiremezler ve kanunla belirlenen süreleri yanlış göstermeleri diğer bireyler bakımından emsal teşkil etmez ise de dava ile ilgili olan herkes egemenliği kullanan yetkili organlardan biri olan mahkemelerin kararlarına itimat etmek ve kararda gösterilen sürelerle riayet etmek konusunda haklı bir beklentiye sahiptirler..." şeklindeki 12/03/2020 tarihli ve 2019/2013E., 2020/3091K sayılı aksi yöndeki kararı.

³¹⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Baki KURU (2019), age s. 833; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 172; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 688; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Nihat YAVUZ (1975), age s.134; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 183; "...Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 159., (Hukuk Muhakemeleri Kanununun 90 ncı) maddesinde; sürelerin kanun veya hakim tarafından saptanacağı, kanunda gösterilen ayrı durumlarda dışında hakim yasal olarak belirlenen süreleri artırıp, eksiltmeyeceği, kendisince saptanan sürelerin ise, ancak, iki taraf dinlendikten sonra ve kabul edilebilir sebeplere dayanılarak hakim tarafından azaltılıp, çoğaltılabileceği yönünde düzenleme yapılmış..." şeklindeki gerekçesiyle Y.10.HD.'nin 29/12/2011 tarihli ve 2011/18049E., 2011/20734K . sayılı kararı.

³¹⁸ Baki KURU (2019), age s. 833; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 172; Ejder YILMAZ (2017), 1.Cilt, age s. 688; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 450; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; İsmail ERCAN (2020), age s. 479; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Oğuz ERSÖZ (2016), age s. 4228; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Ek süre talep eden davalının söz konusu talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermemesinin Hukuki Dinlenilme Hakkının ihlali olarak kabul eden Y.9.HD.'nin 18/10/2017 tarihli ve 2016/25911E., 2017/16063K. sayılı bozma kararı (Kazancı İçtihat, E.T. 18/10/ 2020, www.kazancı.com).

Bu konu ile ilgili diğerk bir istisnai düzenleme bilirkişi raporuna itiraz süresinde mevcuttur. Bu düzenlemeye göre, bilirkişi raporuna itiraz süresi, raporun tebliğinden itibaren *iki haftadır*. Ancak bu sürede itiraz etmenin çok zor veya imkânsız olması ya da teknik sebeplerle özel bir çalışmayı gerektirmesi ve bu süre içerisinde mahkemeye başvurulması durumunda sürenin bitiminden itibaren olmak üzere ve bir defayı geçmemek üzere *iki haftayı* geçmemek üzere ek süre verilebilmesi mümkündür (HMK md.281, f.1). Söz konusu düzenlemenin yerinde olduğundan bahsetmek mümkünse de özellikle teknik bir çalışma içeren itiraz raporlarının hazırlanmasında güçlük yaşanabileceği düşünüldüğünde söz konusu ek sürenin *iki haftadan az olmamak* kaydıyla somut olayın koşulları gözetilerek ek süre belirlenmesinin daha uygun olacağını değerlendiriyoruz.

Kanun'da belirtilen sürelerin kesin olması sözcüğünden sadece Hukuk Muhakemeleri Kanunu tarafından belirlenen sürelerin kesin olması anlamı çıkarılmamalıdır. Diğerk kanunlarda usule ilişkin yer alan sürelerde kesindir ve bu sürelerle uyulmaması da söz konusu hakkın kaybına yol açar. Örneğın, İcra ve İflas Kanunu'na göre asliye ticaret mahkemesinin verdiği kararlara karşı kanun yoluna başvuru süresi kararın tebliğinden itibaren *on gündür* (İİK md. 164, f.2). Bu süre de kesindir. Bu süre içerisinde işlem yapmayan taraf kanun yoluna başvuru hakkını kaybeder.

2.1.2.1.3. Kanun'un Belirlediği Sürelerin Kural Olarak Tebliğ veya Tefhimden Başlaması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre sürelerin başlangıcı kural olarak iki şekilde olabilmektedir³¹⁹. İlk olarak süreler, tebliğ tarihinden itibaren başlamaktadır (HMK md.91). Örneğın, görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine, taraf, bu karar verildiği anda kesin ise *tebliğ tarihinden iki hafta* içerisinde kararı veren mahkemeye başvurularak dosyanın görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmelidir. Şayet taraf, kanun yoluna başvurup, bu başvuru reddedilmişse ret kararının

³¹⁹ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 95; Baki KURU (2019), age s. 834; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3180; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 51; İsmail ERCAN (2020), age s. 237; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 289; Süha TANRIVER (2018), age s.448; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 203; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 184; Yasin KÖSE (2014), age s. 28; Y.17.HD.'nin 19/01/2017 tarihli ve 2016/19489E., 2017/308K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat, E.T.18/10/2020, www.kazancı.com).

tebliğ tarihinden iki hafta içerisinde kararı veren mahkemeye başvurularak dosyanın görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmelidir (HMK md.20, f.1)³²⁰.

İkinci durumda ise süreler, ancak kanunda öngörülmesi ve usulüne uygun olarak yapılması durumunda tarafa tefhim (sözlü olarak bildirim) tarihinden itibaren başlamaktadır (HMK md.91)³²¹. Örneğin, mahkeme (o mahkemenin görevli hâkimi), tahkikat aşamasının bittiğini *tefhim ettikten sonra* aynı duruşmada sözlü yargılamaya geçer (HMK md.186, f.1/ilk). Bu noktada tarafların talebi üzerine mahkeme, sözlü yargılama duruşmasının yapılması için *iki haftadan az olmamak* üzere erteleme kararı verir (HMK md.186, f.1/ikinci). Bu hüküm incelendiği zaman, söz konusu hükmün emredici bir hüküm olduğunu görmekteyiz. Kanaatimizce, söz konusu erteleme talebi makul bir gerekçeye dayanmalı, yargılamayı uzatma amacı taşıması durumunda hâkim tarafından söz konusu talep reddedilmelidir.

İstisnai olarak bazı süreler, bir işlemin olma anından, öğrenme anından veya işin niteliği gereği başka bir andan itibaren başlayabilir³²². Örneğin, görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine, taraf, bu karar verildikten sonra kanun yoluna başvuramaz ve bu karar kesinleşirse *kesinleşme tarihinden iki hafta* içerisinde kararı veren mahkemeye başvurularak dosyanın görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekmektedir (HMK md.20, f.1)³²³. Görüldüğü üzere bu noktada kesinleşme durumunun taraflara tebliğ edilmesi gerekmemektedir.

³²⁰ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 68; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 53; İsmail ERCAN (2020), age s. 174; Yasin KÖSE (2014), age s. 75; “...Görevsizlik ve yetkisizlik kararları üzerine yargılama ve vekalet ücretlerine yönelik HMK'nun 331/2. maddesinde mahkemece ne işlem yapılacağı gösterilmiştir. Buna göre, dava ikame edilmesi üzerine mahkeme, kendisini görevsiz gördüğünde görev hususu dava şartı olduğundan (HMK m. 114/1,c), davanın usulden reddine karar vermekle yetinir (HMK m. 115/2). Yargılama giderleri ve vekalet ücretinin görevsizlik kararının kesinleşmesi halinde iki hafta içinde gönderileceği görevli mahkemece; bu süre içinde görevli mahkemeye gönderilmesi talep edilmediği takdirde görevsizlik kararı veren mahkemece açılmamış sayılması kararı ile birlikte karara bağlanması gerekir (HMK m. 20/1 ve 331/2)...” şeklinde gerekçe tesis eden Y.17.HD.'nin 07/07/2020 tarihli ve 2020/231E., 2020/4454K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.18/10/2020, www.kazancı.com).

³²¹ “...Mahkemece, taraflara tefhim edilen kısa kararda (hüküm özeti) hükmün tüm unsurları yer almakla birlikte kararın gerekçesinin tefhim edilememesi halinde temyiz süresi gerekçeli kararın tebliğinden itibaren başlar. Ancak, hüküm tüm unsurları ve gerekçesi ile birlikte tefhim edilmiş ise artık hükmün usulüne uygun ve eksiksiz bir biçimde tefhim edildiği kabul edilir ve temyiz süresi tefhim tarihinden itibaren başlar...” Tefhimin usulüne uygun olmaması sebebiyle tebliğden itibaren başlaması gerektiğine ilişkin Y.21.HD.'nin 10/11/2015 tarihli ve 2015/13670E., 2015/19965K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.10/09/2020, www.kazancı.com).

³²² Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 167; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3180; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 203.

³²³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s.191; Baki KURU (2019), age s. 128; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 224; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3181; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s. 78; İsmail ERCAN (2020), age s. 174; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin

2.1.2.2. Hâkim Tarafından Belirlenen Süreler

2.1.2.2.1. Hâkim Tarafından Belirlenen Süreler ve Özellikleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre hâkimin de bir işlemin yerine getirilmesi adına süre belirlemesi mümkündür. Bu süreler kural olarak kesin olmamakla birlikte Kanunun aradığı şekil şartlarına uymak suretiyle hâkimin de kesin olarak süre belirleyebilmesi mümkündür. Hâkimin takdir yetkisi, hukuk ve hakkaniyet çerçevesindedir. Ayrıca hâkimin takdir yetkisinin üst sınırı usul hukuku prensipleridir. Çünkü hâkim, yargılamayı mümkün olan en hızlı şekilde ve ekonomik olarak yürütmek zorundadır aksi bir hak ihlaline sebebiyet verir. Hâkim belirlediği süreler konusunda bir orkestra şefi gibi davranmalı, önündeki yazılı notalara (usul hukuku kurallarına) uygun olarak orkestrayı (yargılama faaliyetini) yönetmelidir. Orkestra şefi önünde yazılı notaları eksik veya fazla belirlerse orkestranın ahengi bozulur, yönettiği orkestra dağılır ve dinleyiciler olumsuz tepki verirler. Hâkim de özellikle takdir yetkisi dâhilindeki süreler konusunda oldukça titiz davranmalı, belirlediği süreler her iki taraf menfaatine uygun olduğu gibi yargılamanın da en kısa sürede ve en az maliyetle gerçekleşmesini sağlamalıdır. Yani belirlediği süreler, somut olayın özelliklerine uygun olmalı ve usul hukukunun beklentilerini karşılamalıdır. Bu konuda gerektiği gibi yargılamayı yürüten hâkim sayesinde toplumun hukuka güveni artar ve kamu düzeni sağlanmış olur.

2.1.2.2.1.1. Hâkim Tarafından Verilen Sürelerin Kural Olarak Kesin Olmaması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, hâkimin taraflara yönelik olarak belirleyeceği sürelerin kesin olmadığını düzenlemiş, ancak kesin olarak süre belirleme konusunda da hâkime takdir yetkisi vermiştir (HMK md.94, f.2). Kanun'un lafzı ile yorum ilkesinden hareketle hâkimin bir işlemin yapılması için tarafa vereceği süre kural olarak kesin değildir³²⁴. Bunun sonucu olarak bu süreyi kaçıran tarafın yeniden süre isteyebilmesi mümkündür.

ERDOĞAN (2020), age s. 168; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 156; Yasin KÖSE (2014), age s. 75.

³²⁴ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Baki KURU (2019), age s. 833; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 169; Ejder YILMAZ (1987), age s. 221; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 288; Nihat YAVUZ (1975), age s.135; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 177; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 183; Y.10.HD.'nin 16/09/2020 tarihli ve 2020/383E., 2020/4454K. sayılı kararı. (Aynı yönde benzer

Kanun koyucu, kesin olmayan ve hâkimin takdir yetkisi dâhilinde belirleyeceği süreleri Kanun'un ilgili hükümlerinde düzenlemiştir. Bu hükümlerden bazıları şöyledir;

Tahkikat aşamasında hâkim, vakıalar hakkında tarafları dinleyebilir (HMK md.144, f.1). Bu durumda tarafları usulüne uygun olarak duruşmaya davet eder. Hâkimin bu durumda taraflara vereceği süre *iki haftadan* az olamamaktadır (HMK md.144, f.2). Kanun koyucu, her ne kadar bu nokta da sürenin *iki haftadan* az olamayacağını düzenlese de hâkimin bu süreyi re'sen veya tarafların talebi üzerine uzatıp kısaltabileceğini düzenlemiş aslında bu durumu tamamen hâkimin takdirine bırakmıştır.

Basit yargılama usulünün uygulandığı dava ve işlerde, hâkimin kural olarak tarafları dinlemesi, delilleri incelemesi ve tahkikat işlemlerini iki duruşmada tamamlaması gerekmektedir (HMK md.320, f.3)³²⁵. Kanun koyucu, duruşmalar arasındaki sürenin *bir aydan fazla olamayacağını* düzenleyerek yargılamanın mümkün olan en hızlı bir şekilde tamamlanmasını öngörmüştür. Ancak işin niteliği gereği uzaması ihtimaline karşın, kanun koyucu, hâkime gerek sürenin daha uzun süreli verilmesi hem de duruşma sayısının artırılması konusunda takdir yetkisi vermiştir (HMK md.320, f.3). Elbette hâkimin burada kullanacağı takdir yetkisi yargılamanın gereklerine uygun olmalıdır.

2.1.2.2.1.2. Hâkimin, Tayin Ettiği Kesin Süreye Uyulmamasının Sonucunu Anlaşılır Şekilde Açıklaması Gerekliği

7251 sayılı Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişiklikten önce düzenleme: “...*Hâkim, tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Aksi halde, belirlenen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir...*” şeklindeydi. Ancak hâkimin kesin süre ile ilgili vermiş olduğu ara kararda bulunması gereken özellikler Yargıtay'ın yerleşik içtihatları doğrultusunda uygulanmaktaydı³²⁶.

kararlar için bkz. Y.13.HD.2016/27572E.,2019/11617K.; Y.22.HD. 2017/22768E., 2019/11217K.; Y.11.HD.2018/2142E., 2019/3636K. (Kazancı İçtihat, E.T.18/10/2020, www.kazanci.com).

³²⁵ Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 337; Ali TÜRKMEN (2015), age s.207; Baki KURU (2019), age s. 866; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 248; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 840; İsmail ERCAN (2020), age s. 932; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 589; Süha TANRIVER (2018), age s.1115; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 611; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 496.

³²⁶ Yargıtay 17'nci Hukuk Dairesi'nin “...*Öte yandan, 6100 Sayılı HMK'nin 94. maddesi uyarınca kesin süreye ilişkin ara kararının hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimde açık olması taraflara yüklenen yükümlülüklerin, yapılması gereken işlerin neler olduğunun ve her iş için yatırılacak ücretin*

Yeni yapılan değişikle birlikte hüküm: “...*Hâkim, tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Bu takdirde hâkim, tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemleri hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklar ve süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder...*” (HMK md.94, f.2)şeklinde kanunlaşarak yazılı hale gelmiştir.

Hâkimin belirleyeceği sürenin kesin olmaması kural, bu süreyi kesin olarak belirlemesi ise istisnadır³²⁷. Hâkim, söz konusu sürenin kesin olmasına karar vermesi durumunda, bu durumu Kanun’un aradığı şekil şartlarına uymak suretiyle tarafa izah etmelidir. Aksi takdirde verdiği kesin sürenin sonuçları doğmayacak yani söz konusu hak ortadan kalkmayacaktır. 7251 sayılı Kanunla gelen değişiklikle beraber söz konusu kesin sürenin sonuçlarını doğurabilmesi için aşağıda sayılan özelliklere sahip olması gerekmektedir;

- Hâkimin verdiği kesin süreye ilişkin ara kararı, açık ve anlaşılabilir olmalıdır.

- Hâkimin verdiği süreye konu işlemleri, duraksamaya yer vermeyecek şekilde süre verdiği tarafa açıklamalıdır (HMK md. 94, f.2). Hukukumuzda avukatla temsil zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle hâkim mümkün olduğu kadar sade bir dil kullanmalıdır³²⁸.

hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açıklanması gerekir. Ayrıca verilen sürenin amaca uygun, yeterli ve elverişli olması, kesin süreye uymamanın doğuracağı hukuki sonuçların açık olarak anlatılması ve anlatılanların tutanağa geçirilmesi, bunlara uyulmaması durumunda mevcut kanıtlara göre karar verilip, gerektiğinde davanın reddedileceğinin açıkça bildirilmesi suretiyle ilgili tarafın uyarılması gerektiği her türlü duraksamadan uzaktır. Bazı hallerde kesin sürenin kaçırılması, o delile veya hakka dayanamamak gibi ağır sonuçları birlikte getirmekte, davanın kaybedilmesine neden olmaktadır. Böyle bir durumda, geciken adaletin adaletsizlik olduğu düşünülerek, davaların uzamasını veya uzatılmak istenmesini engellemek üzere getirilen kesin süre kuralı, kanunun amacına uygun olarak kullanılmalı, davanın reddi için bir araç sayılmamalıdır...” şeklindeki 30/06/2020 tarihli ve 2019/6657E., 2020/4175K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T. 26/11/2020, www.kazanci.com).

³²⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s.389; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 24; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 373; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Mehriğül KELEŞ (1995), age s.19; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 288; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 183; Y.3.HD.’nin 09/09/2019 tarihli ve 2019/837E., 2019/6385K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.18/10/2020, www.kazanci.com).

³²⁸ Hâkimin verdiği kesin sürenin özellikleri ile ilgili daha fazla ayrıntılı bilgi için bkz. Volkan ÖZÇELİK (2017), age s.135 vd.; “...*Özetle hakim tarafından kesin süreye ilişkin ara kararında ilgili tarafın yapması gerekli görülen işler, sade bir dil kullanılarak "kolayca anlaşılabilir biçimde" birer birer ve "açıkça" gösterilmiş olmalıdır...*” şeklinde hâkimin verdiği kesin sürenin özellikleri ile ilgili olarak Y.9.HD.’nin 09/05/2011 tarihli ve 2011/4819E., 2011/13785K. sayılı kararı.

- Söz konusu açıklamayı yaptıktan sonra ise verdiği kesin sürenin hukuki sonuçlarını süre verdiği tarafa açıklamalıdır (HMK md. 94, f.2)³²⁹. Örneğin, taraflardan birinin delil olarak sunduğu Almanca bir belgenin yeminli tercümana çevirisinin yapıp noterden onaylatılarak mahkemeye sunulması için hâkim, söz konusu işlem için tarafa *iki haftalık kesin süre* tayin edebilir. Bu durumda hâkim, söz konusu süreyi verirken belirtilen süre içerisinde söz konusu işlemin yapılmaması durumunda o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılacağına şeklinde tarafı ihtar etmelidir.

Hâkimin kesin süreyi yanlış göstermesi durumunda, Anayasa Mahkemesi'ne göre süreye güvenerek işlem yapan ilgilinin hak kaybına uğraması sonucuna yol açmamalıdır. Anayasa Mahkemesi kararında özetle, devletin işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmesi gerektiğini ifade eden 40'ncı maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği, dava açma sürelerini düzenleyen son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumlanmasının, mahkemeye erişim hakkını ihlal edeceği sonucuna varmıştır³³⁰. Bu konuda, kanaatimiz: her ne kadar usul hukukuna ilişkin süreler kesin olsa ve de tarafın o hakkı ortadan kalksa dahi, hukuka güven ilkesi çerçevesinde mahkemenin vermiş olduğu karara güvenerek işlem yapan tarafın hakkı ortadan kaldırılmamalı kişilerin bireysel haklarının üstün tutulması gerektiği yönündedir³³¹.

2.1.2.2.1.3. Hâkim Tarafından Verilen Sürelerin Kural Olarak Tebliğden İtibaren Başlaması

Süreler, aksi Kanun'da düzenlenmedikçe tebliğden itibaren başlamaktadır³³². Bu durumda kanun tarafından ya da hâkim tarafından belirlenmesinin bir önemi

³²⁹ Hâkimin verdiği kesin sürenin özellikleri ile ilgili olarak Y.3.HD.'nin 22/06/2020 tarihli ve 2020/2509E., 2020/3239K. sayılı kararı (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.8.HD.2016/15314E., 2017/10177K.; Y.17.HD.2017/2165E., 2019/9867K.;YHGK. 2016/21-1601E., 2019/1097K.(Kazancı İhtihat, E.T.18/10/2020, www.kazancı.com).

³³⁰ Anayasa Mahkemesinin 2014/1382 başvuru numaralı ve 22/9/2016 tarihli Cemile AKYILDIZ kararı.

³³¹ Benzer görüşte olan yazarlar: AKİL/ATALAY/ERDÖNMEZ/GÜL/PEKCANİTEZ/ÖZEKES; Aksi yönde görüşü savunan yazarlar: KURU/YILMAZ.

³³² Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 136; Baki KURU (2019), age s.835; Hakan PEKCANİTEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 130; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 51; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 289; Süha TANRIVER (2018), age s.448; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 178; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 203; Yasin KÖSE (2014), age s. 27.

yoktur. Şayet kanun hükmü sürenin tefhimden itibaren başlayacağını öngörmüşse, ilgili hüküm için tarafa verilen süre tefhimden başlar. Kanun'un ilgili hükmünde herhangi bir başlangıçtan bahsedilmiyorsa kanun hükmü gereği söz konusu süre tebliğden itibaren başlar (HMK md.91)³³³. Örneğin, taraflardan birinin ön sorun ileri sürmesi durumunda, hâkim bunu incelemeye değer görürse bu sorunu varsa delillerini de göstererek belirleyeceği süre içerisinde cevabını bildirmesi için karşı tarafa duruşmada olması durumunda tefhim, duruşmada yoksa tebliğ eder (HMK md.164, f.1). Bu hükümden de anlaşılacağı üzere tarafın yokluğunda bir işlem yapılması durumunda hâkimin yapılmasını istediği işlem için verdiği süreyi tarafa tebliğ etmesi gerekmektedir³³⁴.

Hâkim kesin süre vermişse, ilgili tarafa yapılacak tebligatta süresinin kesin olduğu hususunun usulüne uygun olarak yer alması gerekmektedir. Aksi takdirde kanun hükmü gereğince verilen kesin süre sonuçlarını doğurmayacaktır. Şayet hâkim, yapılmasını istediği bir işlemi tarafa duruşmada tefhim ettiyse, yapılmasını istenilen işlemin belirlediği süre içerisinde yapılmamasının sonuçlarını duraksamaya yer vermeyecek şekilde duruşmada açıklaması gerekir ve bu hususları duruşma tutanağına geçirmesi gerekmektedir³³⁵.

2.1.2.2.1.4. Hâkim Tarafından Verilen Sürenin Haklı Nedenlerle Artırılıp Azaltılabilmesi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, hâkimin kendisinin takdir yetkisi dâhilinde belirlediği süreleri haklı sebeplerin varlığı durumunda artırıp, azaltması mümkündür. (HMK md.90, f.2/ilk). Bu noktada kanun bir işlemin yerine getirilmesi için bir süre belirlediyse, hâkim bu süreyi takdir yetkisini kullanarak azaltamaz ya da çoğaltamaz³³⁶. Ancak, taraf kendisine verilen süreden feragat edebilir.

³³³ Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 51; Yasin KÖSE (2014), age s. 31.

³³⁴ "...Hakim, ön sorun hakkındaki kararını taraflara tefhim veya tebliğ eder. (6100 s. HMK. m.164/3) Görüldüğü gibi yetki itirazı hakkında verilen ara kararın ilgisine tebliğinde yasal zorunluluk bulunmaktadır. Belirtilen yasal kurala uyulmadan davanın yokluğunda hüküm kurulması savunmayı ve davanın sonucunu etkileyen önemli bir usul hatası olup bozmayı gerektirmiştir..." şeklindeki Y.2.HD.'nin 15/01/2013 tarihli ve 2012/12566E., 2013/505K. sayılı kararı.

³³⁵ İsmail ERCAN (2020), age s. 233; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 148; Yasin KÖSE (2014), age s. 31; "...Ayrıca verilen sürenin amaca uygun, yeterli ve elverişli olması, kesin süreye uymamanın doğuracağı hukuki sonuçların açık olarak anlatılması ve anlatılanların tutanağa geçirilmesi, bunlara uyulmaması durumunda mevcut kanıtlara göre karar verilip..." şeklindeki Y.17.HD.'nin 24/06/2020 tarihli ve 2018/5914E., 2020/3926K. sayılı kararı.

³³⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Ali TÜRKMEN (2015), age s.94; Baki KURU (2019), age s. 833; İsmail ERCAN (2020), age s. 231; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 287; Süha TANRIVER (2018), age s. 447; Şanal L. GÖRGÜN, Levent

Hâkim, haklı sebeplerin bulunması durumunda kendi takdirinde vermiş olduğu süreleri artırıp eksiltebilir. Bu durumda gerek görüyorsa tarafları da dinlemesi mümkündür. Örneğin, hâkim taraflardan birinin ileri sürmüş olduğu ön sorunu incelenmesine karar verirse bu konuda cevaplarını bildirmesi ve varsa delillerini sunması için *süre* verir. Bu durumda taraf belirlenen sürenin delillerini toplamaya yetmeyeceğini öne sürerek sürenin artırılmasını talep etmesi mümkündür (HMK md.16, f.1). Mahkemeye delil olarak sunulan bir adi senedin sahte olduğunu ileri süren ve senedin aslını mahkemeye bildirebilmek için süre isteyen tarafa hâkimin *bir hafta süre* verdiğini farz edelim. Bu durumda taraf, mahkemeye başvuruda bulunarak söz konusu senedin yurtdışında (örnek olarak Kanada) olduğunu ve verilen süre içerisinde mahkemeye sunulmasının çok zor olduğunu ileri sürerek verilen sürenin uzatılmasını talep edebilir. Somut örnekte olduğu gibi çok uzak bir yerden getirilecek bir evrakın mahkemenin verdiği *bir hafta süre* içerisinde yapılması oldukça güç olacağından bu durumda mahkemenin vermiş olduğu süreyi uzatması gerekir. Bu durum aynı zamanda söz konusu işin niteliği gereğidir. Hâkim, takdir yetkisi dâhilinde olan bir süreyi belirlerken, işin niteliğini ve tarafın talebini göz önünde bulundurmalıdır.

Hâkimin kendisinin tayin ettiği kesin süreyi artırması mümkün olabilir mi? Bu hususta doktrindeki bazı yazarlar, hâkimin kendisinin tayin ettiği kesin süreyi haklı sebeplerin varlığı durumunda artırabileceği görüşündedir³³⁷. Görüşlerinin dayanağı ise Kanun'da bu konuda bir hususun düzenlenmediğine dayandırmaktadırlar. Doktrindeki bazı yazarlara göre, hâkimin kendisinin tayin ettiği kesin süreyi artırması mümkün değildir³³⁸. Kanaatimizce, hâkimin kendisinin tayin ettiği kesin süreyi artırabilmesi mümkün değildir. Çünkü söz konusu süreler hak düşürücü niteliğe sahip olduğundan bu süre içerisinde işlemi yerine getirmeyen tarafın o hakkı ortadan kalkar ve karşı taraf için usul-i kazanılmış hak meydana gelir.

BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 200; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 183; Y.1.HD.'nin 20/02/2020 tarihli ve 2016/15825E., 2020/1180K. sayılı kararı (Aynı yönde kararlar için bkz. Y.14.HD.2017/3994E., 2019/6960K.; Y.22.HD.2017/21635E., 2019/8815K.; Y.20.HD. 2018/2955E., 2018/4673K.(Kazancı İçtihat, E.T.19/10/2020, www.kazanci.com).

³³⁷ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 47; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 202; Yasin KÖSE (2014), age s. 47.

³³⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 389; Baki KURU (2019), age s. 834; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 614; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 29; Ejder YILMAZ (1987), age s. 226; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 151.

Bunun sonucu olarak hâkimin vermiş olduğu kesin süre ile ilgili ara kararından dönmesi mümkün değildir.

2.1.2.2.1.5. Hâkim Tarafından Verilen Sürenin İşlemi Yerine Getirebilecek Seviyede Makul Bir Süre Olması Gerekliği

Hâkimin kendisinin takdir yetkisi dâhilinde tarafa belirlediği sürenin, söz konusu işlemin niteliği gereği, o işlemin yerine getirilebilmesini mümkün kılacak seviyede olmalıdır. Aksi takdirde kişi, o işlemi yerine getiremeyecek ve bu yüzden adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Bu durum Kanun'da yer almamıştır. Ancak özellikle uygulamada, Yargıtay kararları ile belirlenmiştir³³⁹. Nitekim bu konu ile ilgili olarak Yargıtay 23'üncü Hukuk Dairesi 02/12/2019 tarihli bir kararında, *"...bu süre Dairemiz yerleşmiş içtihatlarına göre makul bir süre olmalıdır. Mahkemece 19.03.2015 tarihli celsede verilen 30 günlük kesin sürenin bitiminden sonra yapılan 10.05.2015 tarihli kooperatif olağanüstü Genel Kurulunda talep edilen karar alınmıştır. Kesin olarak verilen 30 günlük süre makul süre olmadığı için bu sürenin bitiminden sonra yapılan Olağanüstü Genel Kurulda alınan sorumluluk kararının mahkemece kabulü gerekir. Bu husus dava şartı olduğundan öncelikle bu hususta davacıya mehil verilmesi ve sürenin makul olması, yeni seçilen denetçilerden de vekaletname alınmış olmasına göre davanın esasına girilerek önceki bozma ilamındaki hususlarda göz önüne alınarak sonuca varılması gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir..."*³⁴⁰ demek suretiyle bu durumu hüküm altına almıştır.

Hâkimin kendisinin takdir edeceği süre somut olay bağlamında farklılık gösterecektir. Bu durumda hâkimin takdir yetkisini kullanırken söz konusu işlemin belirlenen süre içerisinde yapılıp yapılamayacağını günün koşulları içerisinde değerlendirmesi gerekir. Aynı zamanda her iki taraf menfaatini de göze önünde bulundurmalıdır. Hâkim, süreleri belirlerken yargılamanın makul bir süre içerisinde tamamlanmasına da dikkat etmelidir. Yani hâkimin takdir yetkisi içerisinde belirleyeceği süreler iyi akort edilmiş bir enstrüman gibi, yargılama hukukunun

³³⁹ Baki KURU (2019), age s. 833; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 613; Cenk AKİL ve Mehmet A. GÜL (2018), age s. 171; Ejder YILMAZ (1987), age s. 224; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3175; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), s. 129; İsmail ERCAN (2020), age s. 232; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 201; Yasin KÖSE (2014), age s. 44; Volkan ÖZÇELİK (2017), age 134-135.

³⁴⁰ Y.23.HD.'nin 02/12/2019 tarihli ve 2016/7219E., 2019/5046 sayılı kararı (Kazancı İctihat, E.T.12/09/2020, www.kazanci.com).

ruhuna ve ilkelerine uygun olmalıdır. Yukarıda izah edilen bilgiler ışığında hâkim tarafından takdir edilen sürenin o işlemi yapmaya yetmemesi durumunda, taraf bunu ileri sürerek verilen sürenin uzatılmasını talep edebilecektir. Bu durum, haklı bir sebebin var olduğuna delalet eder. Örneğin, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçenin yeniden düzenlenmesi için *uygun bir süre* verilir (HMK md.32, f.2). Bu noktada hâkimin yaşadığımız ülkemizin koşullarını da göz önünde bulundurarak süre tayin etmesi gerekir. Somut örnekte, dilekçesini yazması için *bir gün* süre tayin etmesi uygun olmayacağı gibi bu süre zarfında hukuk mesleği ile uğraşanların bile dilekçe hazırlaması beklenemez. Diğer bir örnek, iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında, işçinin kesin maluliyet oranının tespit edilmesi maksadıyla Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'na müracaat etmesi için işçiye, İş Mahkemesi'nin süre belirlemesi gerekmektedir. Somut olayda, hâkimin, ağır derecede maluliyet yaşayan işçinin bedensel koşullarını, işçinin maddi imkânlarını varsa diğer koşulları da örneğin hali hazırda yaşamış olduğumuz Covid-19 salgınına da göz önüne alarak makul bir süre belirlemelidir.

Hâkimin kendisinin takdir yetkisinde belirlediği süre ayrıca tarafın yerine getirebileceği bir işleme yönelik olması gerekmektedir. Aksi takdirde tarafın yerine getiremeyeceği bir işlem için verilen sürenin verilmemiş sayılması gerekmektedir.

2.1.2.2.2. Hâkimin Süre Vermesini Gerekli Kılan Kanun Hükümleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bazı durumlarda süreleri düzenlememiş bunu hâkimin takdir yetkisine bırakmıştır. Kanun koyucu, hâkimin takdir yetkisi dâhilinde belirleyeceği süreler konusunda da farklı düzenlemeler yapmıştır. Hâkimin takdir yetkisi dâhilindeki süreleri, somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak, yapılmasını istediği işlemi yapmaya yetecek seviyede ve hakkaniyete uygun olarak belirlemesi gerekmektedir. Bu bölümde, hâkimin takdir yetkisi içerisinde süre belirlemesine olanak sağlayan hükümler incelenecektir.

2.1.2.2.2.1. Hâkimin Sadece Vereceği Sürenin Uzunluğunu Belirleyen Hükümler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bazı hükümlerinde hâkimin takdir yetkisine dâhil olan sürelerin sadece uzunluğunu belirlemiş, sürenin kesinliği konusunda bir düzenleme yapmamıştır. Kanun'un kesin olarak belirlemediği hususlarda hâkimin de söz konusu süreyi kesin olarak belirleme yetkisinin bulunduğundan daha önce

bahsetmiştik (HMK md.94, f.2)³⁴¹. Kanun koyucu, bazı durumlarda sürenin boyutunu belirlemiş ancak söz konusu sürenin kesin olarak belirlememiştir. Bu hükümler Kanun'un çeşitli (144, 186, 274, 281, 320, 325, 402) maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerden bazıları şu şekildedir;

Yazılı yargılama usulünde, sözlü yargılamaya geçmeden önce taraflardan birinin talebi üzerine hâkimin duruşmayı *iki haftadan az olmamak* üzere erteleyeceğini hüküm altına almıştır (HMK md. 186, f.1). Görüldüğü üzere kanun duruşmanın erteleme süresinin uzunluğunu belirlemiştir. Ayrıca söz konusu süre hususunda da hâkime sınırlı da olsa takdir yetkisi tanımıştır. Örneğin, hâkim sözlü yargılama duruşmasının *üç hafta* sonraya ertelenmesine karar verebilecektir. Elbette hâkimin bu noktada belirleyeceği süre somut olayın koşullarına uygun olmalı ve usul hukuku prensiplerine aykırılık teşkil etmemelidir. Hâkimin bu konudaki yetkisi sınırlıdır. Çünkü kanun koyucu bu hükümde hâkimin belirleyeceği süreyi "*iki haftadan az olmamak*" üzere demek üzere sınırlandırmıştır. Hâkimin duruşma gününü *bir hafta* olarak belirlemesi durumunda ne olacaktır? Bu durumda söz konusu işlem Kanun'un açık hükmüne aykırılık teşkil edeceğinden bozma sebebi sayılabilecektir (HMK md. 369, f.1).

Tarafların, bilirkişinin dava konusu uyuşmazlık hakkındaki raporunun kendilerine tebliğinden itibaren *iki hafta içinde*, raporda eksik gördükleri hususların bilirkişiye tamamlattırılmasını, belirsizliklerin bilirkişi tarafından açıklanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilmeleri mümkündür (HMK md.281, f.1)³⁴². Bu süre kesin bir süredir. Kanun koyucu hâkimin, yeni yapılan düzenlemeyle birlikte bu süre içerisinde rapora itirazın mümkün olmadığı durumlarda taraflara bir defaya mahsus olmak ve *iki haftayı geçmemek* üzere ek süre verilebileceğini düzenlemiştir³⁴³. Yargıtay, bilirkişi raporuna süresi içerisinde itiraz etmemenin, karşı taraf için usul-i kazanılmış hak oluşturacağı görüşündedir³⁴⁴.

³⁴¹ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.2, md. 1, f. A, b. I, s. 73 vd.

³⁴² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 614; Ali TÜRKMEN (2015), age s.598; Baki KURU (2019), age s.420-421; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 323; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3177; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 419; İsmail ERCAN (2020), age s. 698; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 535; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 581; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 416.

³⁴³ 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

³⁴⁴ Y.9.HD.'nin 15/01/2019 tarihli ve 2016/18095E., 2019/1011K. sayılı kararında ve aynen "...Dosyaya ibraz edilen kök bilirkişi raporunda davacının hafta tatili acağı hesaplanmış ve davacı

Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava ve işlerde, hâkimin re'sen başvurduğu deliller için gereken giderler için karşılanması için taraflardan birine veya belirleyeceği oranda her iki tarafa *bir haftalık* süre verebilir (HMK md.325). Bu süre sonucunda taraflar gereken giderleri ödemezlerse, söz konusu giderler hazine tarafından ödemesi gereken taraftan alınmak üzere karşılanır³⁴⁵. Hâkim tarafından bu hüküm gereğince tarafa verilen süre kesin bir süre olmayıp, söz konusu işlemi yerine getirmemesi durumunda taraf için bir hak kaybına sebep olmamaktadır.

Delil tespitinde itiraz ve ilave sorular için *bir haftalık süre* verilir (HMK md.402, f.3)³⁴⁶. Kanun koyucu, bu süre zarfında işlemi yapmamanın sonucunu belirlememiştir. Bu noktada söz konusu süre içerisinde işlemi yapmayan tarafın yeniden süre talep edebilmesi mümkündür. Hâkimin, Kanun'un aradığı ihtarı usulüne göre yapıp (HMK md. 94, f.2) söz konusu sürenin kesin olduğuna karar verebilmesi de mümkündür.

2.1.2.2.2. Kanunda Hâkimin Belirleyeceği Sürenin Sadece Kesin Olduğunu Ancak Sürenin Uzunluğunun Belirtilmediği Hükümler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bazı durumlarda sürenin kesin olduğunu belirlemiş ancak boyutunu hâkimin takdir yetkisine bırakmıştır. Bu hükümler Kanun'un çeşitli (32, 54, 77, 80, 88, 115, 165, 220, 240, 306, 324) maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerden bazıları şu şekildedir;

Avukatın vekillikten istifa etmesi, azledilmesi veya dosyayı incelememiş olmasından dolayı yargılama başka bir güne bırakılamamaktadır. Ancak, avukatın dosyayı incelememiş olması geçerli bir nedene dayanıyorsa hâkimin bir defaya

taraf rapora itiraz etmeyip rapora göre davasını ıslah etmiştir. Bilirkişi tarafından hazırlanan ek raporda ise kök rapordaki hesap hatası giderilmiş ve ıslaha karşı zamanaşımı def'i dikkate alınmıştır. Ancak davacı hesap hatası içeren rapora itiraz etmediğinden bu durum davalı lehine usuli kazanılmış hak oluşturur. Buna göre ıslaha karşı zamanaşımı def'i kök rapordaki itiraz görmeyen hesaplama verilerine göre değerlendirilmelidir..." şeklinde karar vermiştir.(Aynı yönde benzer kararlar için bkz.9.Hukuk Dairesi 2009/24488 E., 2011/42362 K.; 9.Hukuk Dairesi 2010/499 E., 2012/12467 K. (Kazancı İçtihat, E.T.20/10/2020, www.kazancı.com).

³⁴⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 726; Baki KURU (2019), age s.413-414; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3177; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.962; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 621; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 157.

³⁴⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 690; Baki KURU (2019), age s.652; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 477; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3177; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 596; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.1022; İsmail ERCAN (2020), age s. 736; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 747; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 627.

mahsus olmak üzere, *kısa bir süre* verebilmesi mümkündür (HMK md.77, f.4). Söz konusu hüküm incelendiğinde kanun koyucu, söz konusu sürenin kesin bir süre olduğundan bahsetmemiştir. Ancak, kanaatimizce, kanun koyucu, bu sürenin *bir* defaya mahsus olduğunu zikrederek süreyi zımnen de olsa kesin bir süre olarak belirlemiş ve bu hususta hâkime takdir yetkisi vermemiştir³⁴⁷. Sürenin uzunluğu konusunda ise *kısa bir süre olmak* koşuluyla hâkimin takdirine bırakmıştır. Hâkimin bu noktada belirleyeceği *kısa süre* söz konusu dosyayı incelemeye yetecek seviyede olmalıdır.

Yargılama faaliyeti sırasında teminat alınması gerektiren durumlarda hâkim, teminat göstermesini istediği tarafa *kesin süre* belirlemek durumundadır (HMK md.88, f.1). Kanun koyucu, bu hükümde de, sürenin kesin bir süre olduğunu zikretmiş, ancak süreyi hâkimin takdirine bırakmıştır. Kanaatimizce, hâkimin belirleyeceği süre, teminatın miktarı göz önünde bulundurularak verilmelidir³⁴⁸.

Bazı durumlarda yargılama konusu hak veya şey üzerinde karar vermek, bir başka mahkemenin veya bir idari makamın dava konusu hak veya şey hakkındaki kararına bağlı olabilir. İşte bu durumda Kanun, hâkime, tarafın başka bir mahkemede dava açıp o mahkemenin bir karara varmasına ya da idari makamın bir işlem tesis etmesini bekletici mesele yapabilmesine olanak tanımıştır (HMK md.165, f.1)³⁴⁹. Bu

³⁴⁷ “...Temyiz itirazlarına ve incelenen dosya kapsamına göre; bilindiği üzere 6100 Sayılı HMK'nın 77/4. maddesinde avukatın istifa etmesi, azledilmesi veya dosyayı incelememiş olması sebebiyle yargılamanın başka bir güne bırakılamayacağı; ancak, dosyanın incelenmemiş olması geçerli bir özre dayanıyorsa, hâkimin bir defaya mahsus olmak üzere, kısa bir süre verebileceği, verilen süre sonunda, dosya incelenmemiş olsa bile davaya devam olunacağı düzenlenmiştir. Somut olayda 29.12.2015 tarihli vekaletnameye istinaden tanzim edilen yetki belgeli avukat 30.12.2015 tarihli duruşma için aynı tarihli dilekçeyle mazeret beyanıyla birlikte dosyanın incelenmesi için süre talep etmiş olmakla, yukarıda anılan yasa maddesi uyarınca talebi geçerli bir özre dayanan davacı vekiline bir defaya mahsus olmak üzere kısa bir süre verilmesi gerekirken aynı tarihli duruşmada mazeretinin reddine dair ara kararı kurulduktan sonra davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiş, açıklanan bu husus bozma nedeni sayılmıştır...” avukata söz konusu süreyi tanımayan mahkeme kararını bozma sebebi sayan Y.20.HD.'nin 22/01/2019 tarihli ve 2016/11816E., 2019/2855 K. sayılı kararı.

³⁴⁸ Hâkim tarafından taraflara verilen süreler konusuna görüşürümüze paralel olarak söz konusu hükümde, “somut olayın özelliği de göz önünde bulundurularak ve mahkemenin belirleyeceği duruşma gününden iki hafta öncesine kadar” şeklinde olabileceğini değerlendirmekteyiz.

³⁴⁹ “...Somut olaya gelince; dava konusu edilen 3083 ada 1 parsel sayılı taşınmazın eski hissedarı ... tarafından muhdesatın aidiyetinin tespiti istemi ile açılan dava sonucunda ... 9. Sulh Hukuk Mahkemesi 2010/938 Esas, 2014/685 Kararsayılı ilamı ile davacının taraf ehliyeti kalmadığından davanın reddine karar verilmiş, davalı ...'in davacının hissesini satın aldığından bahisle temyizi üzerine ek karar ile temyiz incelemesine gönderilmiştir. Davanın sonucuna göre muhdesat oranlaması kurulabileceğinden, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 165/1 maddesi uyarınca temyiz incelemesinde bulunan davanın beklenilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekmektedir. Belirtilen husus gözetilmeksizin yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir...” şeklindeki 14.HD.'nin 09/09/2020 tarihli ve 2020/1719E., 2020/4782K. sayılı kararı.(Aynı yönde benzer kararlar için bkz.Y.8.HD.2016/18552E.,2020/4384K.;

noktada hâkim, tarafın söz konusu başvuruyu yapmasını sağlamak ve tarafın bu noktadaki keyfiyetinin önüne geçmek amacıyla *uygun bir süre* verir (HMK md.165, f.2)³⁵⁰. Söz konusu hüküm incelendiğinde kanun koyucunun yine bu sürenin kesin bir süre olduğunu zikretmediğini görmekteyiz. Ancak, bu süre zarfında taraf, söz konusu başvuruyu yapmazsa iddiasından vazgeçilmiş sayılacaktır³⁵¹. Bu noktada, başvurunun verilen süre içerisinde yapılmaması durumunda mahkeme, dosyanın mevcut durumu ile esas hakkında kararını verecektir.

2.1.2.2.3. Kanunda Hâkimin Belirleyeceği Sürenin Kesin Olmadığı ve Sürenin Uzunluğunun Belirtilmediği Hükümler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, taraflardan birinin ön sorun ileri sürmesi durumunda, hâkim bunu incelemeye değer görürse bu sorunu varsa delillerini de göstererek *belirleyeceği süre* içerisinde cevabını bildirmesi için karşı tarafa duruşmada olması durumunda tefhim, duruşmada yoksa tebliğ eder (HMK md.164, f.1). Söz konusu hükümde, kanun koyucu sürenin belirlenmesi ve kesin olarak belirlenmesini tamamen hâkimin takdirine bırakmıştır³⁵². Hâkimin, somut uyuşmazlık bağlamında talebi inceleyerek ve gerekirse tarafa işin niteliğine göre uygun bir süre vererek bu konuyla ilgili olarak cevap vermesini isteyecektir.

Hâkimin gerekli görmesi durumunda tanığı duruşmada dinlemek yerine soru kâğıdı göndermek suretiyle dinlemesi mümkündür. Bu durumda hâkim, tanığa cevaplarını bildirmesi için *bir süre* tayin eder (HMK md.246)³⁵³. Kanun koyucu, bu

Y.3.HD.2020/939E., 2020/2344K.; Y.1.HD.2016/3593E.,2018/8915K. (Kazancı İçtihat, E.T.21/10/2020, www.kazanci.com).

³⁵⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 694; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 464; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 368; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 239; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3179; Baki KURU (2019), age s. 478; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 302; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 450; İsmail ERCAN (2020), age s. 571; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 365; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 80; Süha TANRIVER (2018), age s.736; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 381.

³⁵¹ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 464; Baki KURU (2019), age s. 478; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 302; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 451; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 80; Süha TANRIVER (2018), age s.736; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 381.

³⁵² Ejder YILMAZ (2014), age s. 3179; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.527; Süha TANRIVER (2018), age s.735; Amerika Birleşik Devletleri yargılama hukukunda delil toplanması ve jüri sistemi ile ilgili bilgiler için bkz. İbrahim GÜL (2015), age s. 16 vd.

³⁵³ Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesinin "...*Davalı-davacı erkeğin delil listesinde bulunan tanıklarından M. Ç.'in, talimatla beyanının alınması sırasında rahatsızlanarak hastaneye kaldırılması sebebiyle bu tanığın dinlenmesi tamamlanamamıştır. Beyanı eksik kalan tanığın dinlenmesi için yeniden çağırılması, adresinin yargı çevresi dışında bulunması halinde beyanının tespiti için mahal*

sürenin takdirini yine hâkime bırakmıştır. Şayet tanık bu süre içerisinde cevap vermezse, hâkim tanığa yeni bir süre verebileceği gibi dinlemek üzere duruşmaya da davet edebilir.

2.1.3. Hukuki Niteliklerine Göre Sürelerin Sınıflandırılması

2.1.3.1. Zamanaşımı Süreleri

Zamanaşımı, daha önce de değinildiği üzere bir hakkın sona ermesine neden olmayan ancak onun talep edilebilirliğini etkileyen, hak sahibinin hakkını isteme konusunda uzun süre sessiz kalmasından kaynaklanan ve bu sebeple borçluya yargılama mercileri önünde bir def'i imkânı sağlayan bir durumdur. Hukuk yargılamasında zamanaşımı bir def'i niteliğindedir. Yani yargılama mercii önüne gelen bir hak zamanaşımına uğradıysa, davalının bunu def'i olarak ileri sürmesi gerekmektedir. Aksi takdirde hâkim re'sen göz önünde bulunduramaz. Zamanaşımı, hakkı ortadan kaldırmaz ancak onu eksik borç niteliğine dönüştürür. Hukuk Muhakemeleri Kanunu bağlamında sürelerin daha çok taraflara yönelik olduğundan ve bu sürelerin hukuki niteliklerinin genel olarak hak düşürücü nitelikte olduğundan geçtiğimiz konularda bahsettik³⁵⁴. Kanunda hak düşürücü sürelerin yanında zamanaşımı süreleri de mevcuttur.

Bu sürelerden bazıları, hâkim ve bilirkişinin sorumluluğundan kaynaklı devlet aleyhine açılan ve devlet tarafından ödenen tazminatların ilgilisine rücu etmesine ilişkin sürelerdir(HMK md.46, f.3; HMK md.287, f.1). Bu süre, ödeme tarihinden itibaren *bir yıldır*. Söz konusu *bir yıllık* süre zamanaşımı süresidir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, haksız yere teminat alınmasının neticesinde bu teminatı veren tarafın tazminat hakkı mevcuttur. Kanun bu davanın açılmasını zamanaşımı süresine tabi kılmıştır. Bu süre, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren *bir yıldır* (HMK md.399, f.3)³⁵⁵.

mahkemesine talimat yazılması, adı geçen tanığın sağlık sorunlarının mahkeme huzurunda dinlenmesine engel olması halinde ise tanığa cevaplarını yazılı olarak bildirmesi için soru kağıdı gönderilmesi suretiyle tanığın beyanlarının tespiti (HMK. madde 246) gerekirken, yazılı şekilde eksik araştırmayla hüküm tesisi doğru görülmemiştir..." şeklindeki 25/05/2015 tarihli ve 2015/ 8969E., 2015/10498K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.21/10/2020, www.kazancı.com).

³⁵⁴ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s. 5 vd.

³⁵⁵ Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesinin "...6100 Sayılı HMK'nın 399. maddesine göre, "...Tazminat davası açma hakkı, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren, bir yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar." düzenlemesinden de anlaşıldığı üzere, zamanaşımı süresi, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbirin yasa gereği kalkmasından itibaren işlemeye başlar. Asıl davanın reddedilmesi nedeniyle ihtiyati tedbir yasa gereği kalkmamış mahkeme kararı ile kaldırılmış olduğu için zamanaşımı süresi başlamış olmaz. Yani ihtiyati tedbir itiraz üzerine

2.1.3.2. Hak Düşürücü Süreler

Hak düşürücü süreler, zamanaşımı sürelerinden farklı olarak bir hakkı ortadan kaldıran artık onu talep edilemez hale getirir. Bir yargılama faaliyeti esnasında, taraflar ileri sürmese bile hâkim tarafından re'sen göz önünde bulundurulması gereken sürelerdir. Niteliği gereği kanunun belirlediği süre içerisinde hareketsiz kalan taraf için oldukça ağır sonuçları olan bir durumdur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirlenen sürelerin çoğunluğu taraflara yönelik ve kesin süreler olmasından dolayı bu süreler hak düşürücüdür. Bu sürelere uymayan tarafın kural olarak o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar. Hak düşürücü süreler ile ilgili olarak geçen bölümlerde ayrıntılı bilgi verildiği için söz konusu bilgiler bu bölümde tekrarlanmayacak olup, kanunda yer alan ve daha önce değinilmeyen hak düşürücü süre düzenlemesi içeren kanun hükümleri incelenecektir³⁵⁶.

Yetkinin kesin olmadığı davalarda, yetki itirazının davalı tarafından *cevap dilekçesinde* ileri sürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde cevap verme süresi dolmamış olsa bile artık davalının yetki itirazı ileri sürme hakkı ortadan kalkar (HMK md.19, f.2)³⁵⁷. Bu hükümden yola çıkarak süresinde cevap dilekçesi vermeyen tarafın da yetki itirazında bulunma hakkı ortadan kaybolur.

Hâkimin reddi talebine ilişkin esas bakımdan istinaf kanun yolunun açık olduğu davalarda, ret talebi hakkında verilen kararlara karşı, kararın tefhim veya tebliğinden itibaren *bir hafta* içerisinde istinaf kanun yoluna başvurulabilir (HMK md.43, f.2). Yine esas bakımdan temyiz kanun yolunun açık olduğu davalarda, ret talebi hakkında verilen kararlara karşı kararın tefhim veya tebliğinden itibaren *bir*

kaldırılmış olsa da, lehine tedbir kararı verilenin asıl davada haklı çıkması ihtimal dahilindedir ve tedbir kendiliğinden kalkmayıp kaldırıldığı için zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz. (Pekcanitez, Medeni Usul Hukuku, Cilt 3, 15. Bası, s.2541).Bu durumda mahkemece, zamanaşımı süresinin asıl davaya ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren başladığı hususu gözetilerek bir değerlendirilme yapılması gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamış ve kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir...” şeklindeki 02/12/2019 tarihli ve 2019/1313E.,2019/7735K. sayılı kararı (Aynı yönde karar için bkz. Y.23.HD.2014/10806E.,2014/8468K.(Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

³⁵⁶ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s. 5 vd.

³⁵⁷ Yargıtay 21'inci Hukuk Dairesinin “... (H.M.K. 19/2) Kesin yetki kuralı bulunmadığı durumlarda, hakim doğrudan (re'sen) yetkisizlik kararı veremez. Somut olayda, yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı, kesin yetki kuralı bulunmadığı gözetilerek, davanın görülmesine devam edilmesi gerekirken, mahkemece re'sen yetkisizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir. O halde davacı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır...” şeklindeki 30/06/2020 tarihli ve 2020/715E.,2020/2992K. sayılı kararı (Aynı yönde karar için bkz. Y.20.HD.2019/5723E.,2019/7386K.; Y.17.HD.2016/9925E.,2019/3167K. (Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

hafta içerisinde temyiz kanun yoluna başvurulabilir (HMK md.44, f.2). Bu süre içerisinde kanun yoluna başvurmayan taraf ret talebinde bulunma hakkını kaybeder.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, yetki itirazı ve uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözülmesi gerektiği itirazı olmak üzere iki türlü ilk itiraz bulunmaktadır (HMK md.116, f.1/a/b). Davalının söz konusu ilk itirazlarını *cevap dilekçesinde* ileri sürmesi gerekmektedir (HMK md.117, f.1)³⁵⁸ Davalının, cevap dilekçesini verdikten sonra cevap süresi dolmasa dahi söz konusu itirazları yapma hakkı ortadan kalkar.

Bir hukuk yargılamasında, dava açılırken davacının uyması gereken belirli şartlar bulunmaktadır. Davacı davasını açarken harç ve Adalet Bakanlığı'nın *her yıl* belirlediği gider avansını yatırmak zorundadır (HMK md.120, f.1). Bu durum bir dava şartıdır (HMK md.114, f.1/g). Hâkim tarafından söz konusu eksilik tespit edilirse, davacıya söz konusu eksiliğin giderilmesi için *iki haftalık kesin süre* verir (HMK md.120, f.2)³⁵⁹. Şayet davacı, belirtilen süre içerisinde eksikliği gidermezse davası dava şartı noksanlığı sebebiyle usulden reddedilir (HMK md.115, f.2).

Dava açıldıktan sonra, usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir (HMK md.150, f.1). Söz konusu dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren *üç ay içerisinde* yenilenmemesi durumunda, sürenin bittiği gün itibariyle açılmamış sayılmasına mahkeme tarafından re'sen karar verilir (HMK md.150, f.5)³⁶⁰. Ayrıca işlemde

³⁵⁸ Ali TÜRKMEN (2015), age s.321; Baki KURU (2019), age s.627; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 180; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s. 78; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 258; İsmail ERCAN (2020), age s. 477; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 386; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 238; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 408; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 292; Yasin KÖSE (2014), age s.69; Y.20.HD.'nin 07/11/2019 tarihli ve 2019/5044E.,2019/6417K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.20.HD.2019/2587E., 2019/4086K.; Y.20.HD.2019/1345E., 2019/2876K.; Y.10.HD.2016/7659E., 2018/7607K.Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

³⁵⁹ Baki KURU (2019), age s. 239; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 169; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3179; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s. 78; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 209; İsmail ERCAN (2020), age s. 415; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 365; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 301; Y.13.HD.'nin 11/02/2020 tarihli ve 2018/3843E., 2020/1852K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.17.HD.2019/3006E., 2020/3987K.; Y.8.HD.2016/10599E., 2019/3970K Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

³⁶⁰ Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesi'nin "...öncelikle bu dosya üzerinden daha önce geçerli bir tebligat yapılmış olduğu göz önüne alınarak davacıya 7201 Sayılı Tebligat Kanununun 35. maddesi hükmüne göre tebligat yapılması; davacının haklı bir sebep olmaksızın duruşmaya katılmaması halinde HMK'nın 150/1. maddesi uyarınca dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilmesi, anılan yasanın 150/4. maddesinde belirtilen üç aylık süre içerisinde işlemde kaldırılan dosyanın

kaldırıldıktan sonra yenilenen dosya *yenilenmeden sonra en fazla bir defa* yenilenebilir. Bu halde de dava açılmamış sayılır (HMK md.150, f.6).

Hukuk yargılamasında taraflar, bir defaya mahsus olmak üzere davalarını tamamen veya kısmen ıslah edebilirler (HMK md.176). Davanın makul sürede tamamlanması adına, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bu ıslah işlemlerini belirli sürelerle sınırlandırmıştır. Buna göre, davasını kısmen veya tamamen ıslah ettiğini bildiren tarafın, *bildirim tarihinden itibaren bir hafta içerisinde* dilekçesini mahkemeye vermek durumundadır. Aksi takdirde ıslah yapılmamış sayılır (HMK md.180; HMK md.181)³⁶¹. Ayrıca, hâkim, ıslah yüzünden geçersiz hale gelen işlemler için kullanılan yargılama giderleri ve karşı tarafın uğrayabileceği zararlar için takdir edeceği teminatın *bir hafta içerisinde* mahkeme veznesine yatırılmasına karar verir. Söz konusu teminat yatırılmazsa, ıslah yapılmamış sayılır (HMK md.178, f.1). Bu hükümde, söz konusu sürenin ıslah yapan tarafa *tebliğ* tarihinden başlaması gerekmektedir.

Olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın iadesi için de kanun koyucu birtakım süreler öngörmüştür (HMK md.377). Kanun, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, ilk olarak yapılan yargılamanın sonunda verilen hükme aykırı bir hüküm verilmiş ve ikinci hükmün de kesinleşmiş olması durumunu özel olarak düzenlemiştir. Bu sebepten dolayı yargılamanın iadesi yoluna başvurma süresini ilama ilişkin *on yıllık* zamanaşımı süresine tabi kılmıştır (HMK md.377, f.2; İİK md.39, f.1)³⁶². Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, yargılamanın yenilenmesine başvuru süreleri hak düşürücüdür.

yenilenmemesi halinde ise yasanın 150/5. maddesi hükmüne göre davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekirken, yasal dayanağı bulunmayan gerekçe ile davanın reddi yönünde hüküm kurulması doğru görülmemiş..." şeklindeki 18/06/2020 tarihli ve 2016/17059E.,2020/3887K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.8.HD.2016/17385E., 2019/10977K.; Y.8.HD.2018/4290E., 2019/10548K Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

³⁶¹ Y.1.HD.'nin 09/07/2020 tarihli ve 2020/1372E.,2020/3643K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazancı.com).

³⁶² Yargıtay 13'üncü Hukuk Dairesinin "...Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması" şeklinde yer alan yargılamanın iadesi sebebiyle açılan davalarda yine aynı kanunun 377. maddesinin 2. fıkrasında yargılamanın yenilenmesi süresi ilama ilişkin zamanaşımı süresi kadar olduğu düzenlenmiş olduğundan, Mahkemece yargılamanın iadesi sebeplerinin hangisinin esas alındığı ve süreye ilişkin hangi bendin uygulandığı yeterince açıklanmadan 3 aylık süre geçtiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir..." şeklindeki 10/03/2020 tarihli ve 2019/1269E.,2020/3092K. sayılı kararı (Aynı yönde karar için bkz. Y.20.HD.2013/8914E.,2014/2372K.(Kazancı İçtihat, E.T.21/10/2020, www.kazancı.com).

Tarafların, tahkim yargılaması esnasında, aksini kararlaştırabilecekleri bir hükme veya tahkim sözleşmesine uyulmaz ise bu aykırılığa itiraz edebilmesi mümkündür. İlgili taraf, söz konusu aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren *iki hafta veya hakemlerin kararlaştırdıkları süre* içerisinde itiraz etmelidir. Aksi takdirde bu hakkından feragat etmiş sayılır (HMK md.409)³⁶³.

Tahkim yargılamasında tarafların, hakemi veya hakemleri reddedebilmesi mümkündür. Kanun koyucu ret talebini de belirli sürelerle sınırlandırmıştır. Buna göre tarafın, *ret sebebini öğrendiği tarihten itibaren iki hafta* içerisinde talebini yazılı olarak karşı tarafa bildirmesi gerekmektedir (HMK md. 418, f.2)³⁶⁴. Hakem kurulundan bir veya birden fazla hakemin reddini isteyen tarafın, ret talebinin kabul edilmediğini *öğrendiği tarihten itibaren bir ay* içerisinde mahkemeye başvurarak bu kararın kaldırılmasını istemesi gerekmektedir (HMK md. 418, f.3).

2.1.3.3. Düzenleyici Nitelikteki Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, hak düşürücü ve zamanaşımı sürelerinden başka özellikle yargı makamlarına yönelik düzenleyici nitelikte süreler bulunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere bu süreler söz konusu makamların işlemleri bir an evvel yapmasına yönelik olup, yargılamanın mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasına hizmet etmektedir³⁶⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenleyici nitelikte birçok süre vardır. Bunların bazıları belirli bir süre aralığı ifade ederken bazıları belirli bir süre aralığı ifade etmemektedir. Bu bölümde söz konusu sürelerden bazıları incelenecektir.

Hâkimin reddinin kötü niyetli olarak yapılmasına karşı Hukuk Muhakemeleri Kanunu disiplin para cezası öngörmüştür (HMK md.42, f.6). Söz konusu disiplin para cezası hakkında davaya bakan mahkeme, dosyanın kendisine geliş tarihinden itibaren *iki hafta* içerisinde gerekli işlemi yapması gerekmektedir (HMK md.42,

³⁶³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 818; Ali TÜRKMEN (2015), age s.803; Baki KURU (2019), age s.934; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1049; İsmail ERCAN (2020), age s. 1036; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s.763.

³⁶⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 907; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 799; Baki KURU (2019), age s. 940-941; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 703; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 607-608; İsmail ERCAN (2020), age s. 1030; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 741; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 769; Y.15.HD.'nin 20/10/2014 tarihli ve 2014/2325E.,2014/5858K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.22/10/2020, www.kazanci.com).

³⁶⁵ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s.5 vd.

f.8)³⁶⁶. Söz konusu süre yine mahkemenin faaliyetlerini düzenlemeye yönelik belirli bir zaman dilimi ihtiva eden bir süredir.

Hukuk Mahkemeleri Kanuna göre, hâkim dava şartlarını *yargılamanın her aşamasında* kendiliğinden araştırmak durumundadır (HMK md.115, f.1)³⁶⁷. Söz konusu süre belirli bir zaman dilimi ihtiva etmemektedir. Bu hüküm gereğince hâkimin dava şartlarını davanın açılmasından nihai karar verilinceye kadar incelemesi gerekmektedir. Bu süre yargılamanın düzen içerisinde yürütülmesini sağlamaya ve şayet dava şartı eksikliği varsa yargılamanın gereksiz yere devamını önlemeye yöneliktir.

Taraf, kendisine açılan bir davaya karşı dava açabilir. Karşı davanın, cevap dilekçesi ile ya da esasa cevap süresi içerisinde ayrı bir dilekçe ile açılabilmesi mümkündür (HMK 133, f.1)³⁶⁸. *Bu cevap süresinden sonra* karşı dava açılması durumunda, mahkeme davaların ayrılmasına karar verir (HMK 133, f.2).

Yargılama sırasında yapılan faaliyetler hâkim tarafından tutanak altına alınır. Duruşmalar ancak tutanakla ispatlanır. Hâkim, tarafların beyanlarını yargılamanın icrasını gerekirse özet olarak zabıt kâtabi aracılığıyla tutanak altına alır (HMK md.154). Söz konusu tutanaklar hâkim ve zabıt kâtabi tarafından *derhal* imzalanır (HMK md.155, f.1)³⁶⁹. Kanun koyucu, söz konusu tutanakların düzenli bir şekilde

³⁶⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 141; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 46; Baki KURU (2019), age s. 76; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 35; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 110-111; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.68; İsmail ERCAN (2020), age s. 105; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 143; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 48.

³⁶⁷ Yargıtay 16'ncı Hukuk Dairesi'nin "...Davada, taraf teşkilinin sağlanması 6100 Sayılı HMK'nın 114/1-d maddesi gereğince dava şartlarından olup, yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilmesi gerekir. (HMK 115/1). Taraf teşkili sağlanmaksızın işin esası hakkında karar verilmesi hukuken mümkün değildir..." şeklindeki 30/06/2020 tarihli ve 2020/1064E.,2020/2384K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.16.HD. 2016/15585E., 2020/2200K.; Y.13.HD. 2018/1586E., 2020/4174K. ; Y.23.HD. 2016/8402E., 2020/1773K.; Y.8.HD. 2020/535E., 2020/2457K. (Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁶⁸ Yargıtay 9'uncu Hukuk Dairesi'nin "...Somut uyumsuzlukta, karşı dava HMK'nın 133/1. m. gereğince davaya cevap verme süresinde açıldığından mahkemece karşı davanın süresinde açılmadığı gerekçesi ile reddine karar verilmesi hatalıdır. Ayrıca mahkemenin kabulüne göre de HMK'nın 133/2. m. gözardı edilerek davaların ayrılması hususunun düşünülmemesi de hatalıdır..." şeklindeki 15/01/2020 tarihli ve 2016/11882E.,2020/365K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.3.HD. 2017/8371E., 2019/4597K.; Y.8.HD. 2016/6844E., 2018/14772K. ; Y.2.HD. 2016/13087E., 2018/2962K.; Y.20.HD. 2014/10443E., 2015/6212K. (Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁶⁹ Yargıtay 1'inci Hukuk Dairesi'nin "...HMK'nun 155/1 maddesi ' Tutanak, hakim ve zabıt katibi tarafından derhal imzalanır' hükmünü getirmektedir. Ancak 9.8.2012 tarihli yenileme tensip zaptında zabıt katibinin imzasının bulunmaması ve ayrıca HMK 300 ve 301. maddeleri uyarınca bulunması zorunlu olan mahkeme mühürünün hükümde bulunmaması doğru değilse de belirtilen eksikliklerin her zaman mahallinde giderilmesi mümkün olduğundan bozma nedeni yapılmayarak hükmün

tutulmasını ve hemen imzalanmak suretiyle kayıt altına alınmasını istemiştir. Uygulamada tutanaklar duruşma esnasında davanın taraflarının da görebileceği şekilde bilgisayar ekranlarına yansıtılmakta ve UYAP üzerinden elektronik olarak imzalanarak duruşma sonunda taraflara verilmektedir.

Bilirkişinin yasaklılık ve ret sebeplerinin varlığı halinde, hâkimin *hüküm verilinceye kadar* bilirkişiyi görevinden alabilmesi mümkündür (HMK md.272, f.2)³⁷⁰. Bu noktada kanun tarafından verilen süre yine yargılamanın düzenli işleyişine yöneliktir. Şayet bilirkişinin yasaklılık veya ret sebebi var olup mahkeme gerekli işlemi yapmazsa yargılamanın gereksiz yere uzaması meydana gelebileceği gibi kanun yolu aşamasında bozma sebebi sayılacaktır.

2.1.4. Sürelerin Belirli-Belirsiz Olmasına Göre Sınıflandırılması

2.1.4.1. Belirli Bir Zaman Dilimi Olarak İfade Edilen Süreler

2.1.4.1.1. Hafta Olarak Belirtilen Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, eski usul kanundan farklı olarak saat³⁷¹ ve gün³⁷² olarak süre belirlememiştir. Ancak hâkimin kendi takdirinde belirlediği süreler bağlamında saat veya gün olarak süre belirlemesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, belirli bir zaman diliminde gerçekleşmesini istediği sürelerin çoğunluğunu *hafta* karakterli olarak belirleyerek tekdüzeliği sağlamaya çalışmıştır. Bu süreler *bir hafta* ve *iki hafta* olarak belirlenen sürelerdir. Bu sürelerin bazıları kesin süreler olup hak düşürücü nitelikte, bazıları ise düzenleyici nitelikte süreleridir. Bu bölümde de *hafta* karakterli

ONANMASINA...” şeklindeki 18/02/2014 tarihli ve 2014/789E.,2014/3451K. sayılı kararı ((Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazanci.com).

³⁷⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 607; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 596; Baki KURU (2019), age s. 417; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 415; İsmail ERCAN (2020), age s. 695; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 532; Süha TANRIVER (2018), age s. 931; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 462; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 575; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 408.

³⁷¹ 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda saat olarak düzenlenen süreler için bkz. Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.38vd.; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda kendisine süre tayin edilen şahsın ikamet adresinin uzak olması durumunda altı saat sürenin bir gün sayılacağı ; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 269; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s.160.

³⁷² Kanunda gün olarak belirlenen tek süre duruşma düzenini bozan ve ihtar edilmesine rağmen davranışını değiştirmeyen kişilere karşı mahkeme tarafından verilebilecek *dört güne kadar* disiplin hapis cezası süresidir (HMK md.151/2); 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda gün olarak düzenlenen süreler için bkz. s.32vd.

sürelerden bazıları incelenecek olup, *hafta* karakterli süreler Kanun'un çeşitli hükümlerinde yer almaktadır³⁷³.

Hâkimin tarafsızlığından şüphe edilen önemli sebeplerin varlığı durumunda, tarafların hâkimin reddini talep edebilmesi mümkündür (HMK md.36). Taraflardan biri bu yola başvurursa dilekçesini karşı tarafa tebliğ ettirir. Karşı taraf bu dilekçenin kendisine tebliğinden itibaren *bir hafta* içerisinde cevap verebilir (HMK md.38, f.5)³⁷⁴. Kanunda tarafa yönelik bu süre, hak düşürücüdür. Bu süre zarfında cevap vermeyen taraf cevap hakkını kaybeder. *Bu sürenin bitiminden itibaren* yazı işleri müdürü varsa cevap dilekçesi ile birlikte dosyayı görüşünü bildirmek üzere reddi istenen hâkime verir. Reddi istenen hâkim dosyanın kendisine teslim tarihinden itibaren *bir hafta* içerisinde görüşünü bildirerek, dosyayı merciine *hemen* gönderilmesi için yazı işleri müdürüne teslim eder (HMK md.38, f.5)³⁷⁵. Hâkim ve yazı işleri için belirlenen süre düzen nitelikli olup, bu sürenin geçmesi durumunda taraflar için herhangi bir hakkı kaybı meydana gelmez.

Dava dilekçesi kendisine tebliğ olan taraf dilerse bu dilekçeye *iki hafta* içerisinde cevap verebilir (HMK md.127)³⁷⁶. Davalının vermiş olduğu cevap dilekçesinde eksik unsurların bulunması durumunda mahkeme davalıya söz konusu eksiklikleri gidermesi için *bir hafta* verir. Kanunda bu sürenin kesin olduğundan bahsedilmese de biz bu sürenin kesin bir süre olduğunu ve hak düşürücü karakterli

³⁷³ Kanun'da hafta karakterli olarak düzenlenen süreler bir hafta ve iki hafta olarak belirlenen süreler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Bir hafta olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 38, 43, 44, 104, 119, 130, 178, 180, 181, 243, 272, 275, 325, 337, 344, 346, 369, 393, 394, 398, 402 ve 403'üncü maddeler. İki hafta olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 20, 42, 82, 83, 96, 107, 120, 122, 127, 136, 139, 144, 186, 208, 253, 281, 317, 345, 347, 348, 358, 361, 369, 387, 397, 409, 418, 426 ve 437'nci maddeler.).

³⁷⁴ Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesi'nin "...Reddi istenen hakim HMK m. 38/5 uyarınca öncelikle hakimin reddi talebi hakkında karar vermesi gerekir. Mahkemece, 04.06.2016 tarihli hakimin reddi talebini içeren dilekçeye ilişkin olarak Kanunun öngördüğü usulü uygulamayı esasa ilişkin yargılamaya devam etmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir..." şeklindeki 15/05/2019 tarihli ve 2016/12502E.,2019/4442K. sayılı kararı ((Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com).

³⁷⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 138; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 42; Baki KURU (2019), age s. 75; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 33; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 109; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.65; İsmail ERCAN (2020), age s. 101; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 78; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 127; Süha TANRIVER (2018), age s. 284; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 139; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 45.

³⁷⁶ Y.2.HD.'nin 29/03/2017 tarihli ve 2015/24049E.,2017/3546K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.2.HD. 2015/25533E., 2016/14216K.; (Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com)).

olduğunu anlıyoruz³⁷⁷. Çünkü bu süre zarfında eksikliklerin giderilmemesi durumunda kanun hükmü gereğince cevap dilekçesi verilmemiş sayılır (HMK md.130).

Tanık delilin takdiri bir delildir. Tanığın bilgisine başvurulabilmesi için tanığın duruşmaya davet edilmesi gerekmektedir. Söz konusu davetiyenin, duruşmadan *en az bir hafta önce* tanığa tebliğ edilmesi gerekmektedir (HMK md.243, f.2)³⁷⁸. Söz konusu süre düzenleyici nitelikli bir süre olup mahkemeye yönelik bir süredir.

Yargılama makamlarına başvurmaya yetecek maddi gücü olmayan kişiler için Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nda adli yardım kurumu düzenlenmiştir. Söz konusu kurumdan faydalanmak isteyen kişilerin mahkemeden talepte bulunması gerekir (HMK md.336)³⁷⁹. Söz konusu talebin reddedilmesi durumunda, ret kararının tebliğinden itibaren *bir hafta* içerisinde kararı veren mahkemeye dilekçeyle itiraz etmek mümkündür (HMK md.337, f.2)³⁸⁰. Söz konusu süre içerisinde itiraz etmeyen itiraz etme hakkını kaybeder, ancak tarafın maddi gücünde önemli ölçüde azalma durumu olursa tekrar başvuru yapabilmemesi mümkündür.

Acele hallerde delil tespiti istenmesi durumunda karşı tarafa tebligat yapılmadan tespit işleminin yapılması mümkündür. Bu durum, başvuruda bulunan kişinin haklarını korumaya yönelik olduğundan işin niteliği gereğidir. Bu durumda mahkeme, tespit tutanağını *tespit yaptıktan sonra* karşı tarafa tebliğ eder. Karşı taraf tespit işlemine tebliğden itibaren *bir hafta* içerisinde itiraz etme hakkında sahiptir

³⁷⁷ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 340; Ejder YILMAZ (2011a), s. 236; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgü TEMURTÜRKAN (2011), age s. 79; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 265; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 317; “*Bu vesileyle vurgulamak gerekirse, dava dilekçesindeki eksikliği düzenleyen m.119, 2’de süre, kesin olarak belirlenmiştir; paralel iki madde arasındaki farklılığın, kabul edilebilir (makul ve mantıklı) izahı yoktur; bunun, bir atlamadan kaynaklandığı düşünülebilir*” şeklindeki görüş, Ejder YILMAZ (2014), age s. 3177.

³⁷⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s.591; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 581; Baki KURU (2019), age s. 404; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 310; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 402; İsmail ERCAN (2020), age s. 669; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 451; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 540; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 387.

³⁷⁹ Y.20.HD.’nin 08/07/2020 tarihli ve 2020/2100E.,2020/2544K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.4.HD. 2018/2428E., 2020/2419K.; Y.16.HD. 2017/3890E., 2020/1972K.; Y.14.HD. 2020/993E., 2020/3493K (Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁸⁰ Y.15.HD.’nin 08/06/2020 tarihli ve 2019/3057E.,2020/1357K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.13.HD. 2020/1102E., 2020/3372K.; Y.15.HD. 2020/258E., 2020/331K (Kazancı İçtihat, E.T.23/10/2020, www.kazancı.com)).

(HMK md.403)³⁸¹. Söz konusu sürede itiraz etmeyen kişinin itiraz hakkı ortadan kalkar.

Vekil aracılığıyla yürütülen davalarda vekilin görevinden istifa etmesi mümkündür. Kanun koyucu, bu durumda davasını vekil aracılığıyla yürüten kişinin menfaatlerine zarar görmemesi için söz konusu istifanın kişiye tebliğ edilmesini ve tebliğden itibaren *iki hafta* süresince vekilin görevinin devam ettiğini düzenlenmiştir (HMK md.82, f.1)³⁸². Bu süre düzenleyici nitelikte bir süredir. Bu süre boyunca görevini gereği gibi yapmayan vekilin sorumluluğu doğar. Vekâlet verenin de vekili azil etmesi mümkündür. Bu durumda vekâlet veren, dilekçesini mahkemeye sunarak gerekmesi durumunda tebligat giderini ödemek durumundadır (HMK md.81). Bu işlemin yapılması durumunda, vekâlet veren davasını takip etmez ve *iki hafta* içinde yeni vekil tayin etmezse yokluğunda uygulanacak hükümler uygulanır (HMK md.83)³⁸³. Bu sürenin düzenleyici nitelikte bir süre olduğundan bahsetmek mümkündür.

Hukuk yargılaması taraf sistemi üzerine kuruludur. Bir hukuk davasında kural olarak davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Davacı davasını açtıktan sonra davalının bu davaya cevap verme hakkı doğar bunun için dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi gerekmektedir. Davalı dava dilekçesinin kendisine

³⁸¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 747; Baki KURU (2019), age s. 654; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 477; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 597; İsmail ERCAN (2020), age s. 739; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 720; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYYVAZ ve Emel HANAGASI (2020), age s. 595; Yasin KÖSE (2014), age s. 189.

³⁸² Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi'nin "...HMK'nin 82/1 maddesindeki düzenlemeye göre "istifa eden vekilin vekalet görevi istifanın müvekkillerine tebliğinden itibaren 2 hafta süreyle devam eder." Ancak bu usul Mahkemece uygulanmamış olup doğrudan istifa dilekçesi ile gerekçeli karar tebliği davacılar tebliğ edilmiştir. Dolayısıyla davacılar yapılan tebligatlar usulsüz olduğundan bu tebligatlara dayalı olarak temyiz süresinin tebliğ tarihinden itibaren başlatılması doğru görülmemiş olmakla beraber mevcut gerekçeli karar tebliği bizzat kendisine yapılarak gerekçeli karardan haberdar olanlar dışında kalan ...'a gerekçeli karar tebliği doğrudan mernis adresine TK 21/2 ye göre yapılmıştır. Yerleşik Yargıtay kararları ve uygulama doğrultusunda bilinen son adresi mernis adresi dahi olsa mernis şerhi konulmaksızın bu adrese önce normal tebligat yapılması, tebligatın yapılamaması halinde ise mernis adresi olan bu yere TK 21/2 hükmü gereği tebligat yapılması gerekmektedir..." şeklindeki 23/12/2019 tarihli ve 2016/8660E.,2019/11652K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.16.HD. 2016/10112E., 2019/5995K.; Y.13.HD. 2016/23630E., 2019/746K .(Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁸³ Yargıtay 15'inci Hukuk Dairesi'nin "...Davaya vekâlet, kanunda özel yetki verilmesini gerektiren hususlar saklı kalmak üzere, hüküm kesinleşinceye kadar, vekilin davanın takibi için gereken bütün işlemleri yapmasına, hükmün yerine getirilmesine, yargılama giderlerinin tahsili ile buna dair makbuz vermesine ve bu işlemlerin tamamının kendisine karşı da yapılabilmesine dair yetkiyi kapsar (HMK'nun 73/1). Belirtilen bu yetkiyi kısıtlamaya yönelik bütün sınırlandırıcı işlemler, karşı taraf yönünden geçersizdir (HMK'nun 73/2). Vekil ile takip edilen davada, vekilin azli hâlinde vekâlet veren, davayı takip etmez ve iki hafta içinde bir başka vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır (HMK'nun 83/1)..." şeklindeki 08/03/2016 tarihli ve 2016/996E.,2016/1493K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

tebliğinden itibaren *iki hafta* içinde cevap verebilir (HMK md.122). Şayet bu süre içerisinde cevap vermezse ve ek süre talebinde bulunmazsa cevap hakkı ortadan kalkar ve davacının iddialarını inkâr etmiş sayılır (HMK md.128)³⁸⁴.

Hukuk yargılamasında aksi ispat edilene kadar, resmi senet, kesin delil niteliğindedir. Resmi senedin üzerindeki yazı veya imzayı inkâr eden tarafa hâkim tarafından dava açması için *iki hafta* kesin süre verilir(HMK md.208, f.4)³⁸⁵. Bu süre içerisinde davasını açmazsa söz konusu delil aleyhine delil teşkil eder.

Usul hukukunda tanıklık kanunda sayılan istisna haller dışında zorunludur. Tanık, davet edildiği duruşmada kendisine sorulan sorulara cevap vermez veya yemin etmemekte direnirse mahkeme tarafından kendisine *iki haftayı geçmemek* üzere disiplin hapis cezası verilir (HMK md.253, f.2)³⁸⁶. Bu süre düzenleyici nitelikte bir süredir. Mahkemelerin düzenli bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi ve kişilerin de bu düzene uymasını sağlamaya yöneliktir.

2.1.4.1.2. Ay Olarak Belirtilen Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, *bir ay, iki ay, üç ay ve altı ay* olmak üzere dört çeşit ay olarak belirlenen süreler mevcuttur. Bu sürelerin de bazıları hak

³⁸⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun "...Dava dilekçesinin davalıya tebliğinde, davalının iki hafta içinde davaya cevap verebileceğinin tebliğ zarfında gösterilmesi gerektiği HMK'nın 122. maddesinde düzenlendikten sonra, aynı Kanunun "Cevap dilekçesini verme süresi" başlıklı 127. maddesinde de "Cevap dilekçesini verme süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır..." şeklinde düzenleme yapılmıştır. HMK'nın 122. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere cevap süresi kanunla düzenlenmiş, kesin bir süre hâline getirilmiştir. HMK'nın "Süresinde cevap dilekçesi verilmemesinin sonucu" başlıklı 128/1. maddesine göre; süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır. Davayı inkâr etmiş sayılan davalı, daha sonra ikinci cevap dilekçesi veremez. Zira ikinci cevap dilekçesi cevaba cevap dilekçesine karşı verilir..." şeklindeki 17/10/2019 tarihli ve 2017/2-1897E.,2019/1073K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.2.HD.2017/4717E., 2018/765K.; Y.23.HD.2014/7665E., 2014/5847K (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com)).

³⁸⁵ Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesi'nin "...Senet ve belgelerdeki yazı veya imza inkar edilirse nasıl bir prosedür izleneceği kanunda düzenlenmiştir. Resmî bir senetteki yazı veya imzayı inkâr eden tarafın bu iddiası, ancak ilgili evraka resmiyet kazandıran kişi yahut makamı taraf göstererek açacağı ayrı bir davada incelenip karara bağlanabilir (HMK m 208/4).Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda; duruşma tutanağının sahteliği hakkında açılmış bir dava bulunmaması, ilk bakışta anlaşılacağı üzere talep dilekçesindeki imza ile tutanaktaki imzanın birbirine benzemesi nedeniyle talep eden vekilinin temyiz itirazlarının reddine karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden sayın çoğunluğun bozma kararına katılamamaktayız..." şeklindeki 29/04/2019 tarihli ve 2016/9842E.,2019/3683K. sayılı kararındaki karşı oy yazısı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

³⁸⁶ Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 452; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 521; İsmail ERCAN (2020), age s. 671; Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 594; Baki KURU (2019), age s. 401; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 308; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 392; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 406; Süha TANRIVER (2018), age s. 889; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 580.

düşürücü nitelikte, bazıları ise düzenleyici nitelikte olan sürelerdir. Kanun'un bu süreleri uzun bir zaman dilimi olarak belirlemesinin sebebi, işin niteliği gereği tamamlanmasının büyük bir zaman dilimine ihtiyaç duyabileceğinin öngörülmesidir. Ay karakterli süreler Kanun'un çeşitli hükümlerinde³⁸⁷ düzenlenmiş olup, bu bölümde ay karakterli sürelerden bazıları incelenecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanun'una göre, davayı açıp açmamak, açmış oldukları davayı takip edip etmemek kural olarak tarafların kendi tasarruflarındadır. Davacı, dava açıp davasını takip etmezse dosyası işlemde kaldırırlır (HMK md.150, f.1). Bu durum tasarruf ilkesinin bir görünümüdür. Kanuna göre duruşma gününün belirlenmesi için tarafların talebinin gerekli olduğu durumlarda gün belirlenmemişse, yapılan son işlem tarihinden itibaren *bir ay geçmekle* dosya işlemde kaldırırlır (HMK md.150, f.3)³⁸⁸. Dosya işlemde kaldırıldıktan itibaren *bir ay* içerisinde yenilenirse yeniden harç alınmaz, bu sürenin kaçırılması durumunda taraf yeniden harç ödemek durumunda kalır ve bu harç karşı tarafa yükletilemez. Dosyanın işlemde kaldırılmasından itibaren *üç ay* içerisinde yenilenmek durumundadır (HMK md.150, f.4)³⁸⁹. Söz konusu süre hak düşürücü nitelikte olup, söz konusu süre içerisinde geçtikten sonra yenileme talebi reddolunur³⁹⁰.

Temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapıldığı dava ve işlerde, söz konusu duruşmada mahkemenin kararını vermesi gerekmektedir. Şayet mahkeme kararını vermemişse, bu işin *en geç bir ay* içerisinde karara bağlanması gerekmektedir (HMK md.369, f.6)³⁹¹. Kanun sürenin başlangıcını kanunda belirtmemiştir. Söz konusu

³⁸⁷ Kanun'da ay karakterli olarak düzenlenen süreler bir ay, iki ay, üç ay ve altı ay olarak belirlenen süreler olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Bir ay olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 127, 150, 294, 305/A, 320, 321, 369, 392, 416, 418, 437, 439 ve 442'nci maddeler. İki ay olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hüküm: 274'üncü madde. Üç ay olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 150, 274 ve 377'inci maddeler. Altı ay olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 398 ve 449'uncu maddelerdir.).

³⁸⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 482; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.229; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 478; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 306; İsmail ERCAN (2020), age s. 585; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 445; Süha TANRIVER (2018), age s. 719; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 445.

³⁸⁹ Y.1.HD.'nin 11/04/2019 tarihli ve 2016/8853E.,2019/2607K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.15.HD.2017/1109E., 2017/2834K.; Y.1.HD.2016/14517E., 2016/11334K.; (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁹⁰ Söz konusu sürenin hak düşürücü olduğu yönünde görüşünde olan yazarlar; İsmail ERCAN (2020), age s. 593; Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 484; Baki KURU (2019), age s. 615; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 560; Y. 15.HD.'nin 19/12/2019 tarihli ve 2019/2660E., 2019/5271 sayılı kararı.

³⁹¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 807; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 728; Baki KURU (2019), age s. 726; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 415;

sürenin başlangıcının duruşmanın yapıldığı günden itibaren olarak kabul etmek gerekmektedir. Kanunda belirlenen bu süre, mahkemeye yönelik bir süre olup, işlemlerin bir an evvel tamamlanmasına yöneliktir.

Geçici koruma tedbirlerinden olan ihtiyati tedbir, meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, davanın görüldüğü mahkemeden veya dava açılmadan esas hakkındaki görevli ve yetkili mahkemeden talep edilebilmektedir (HMK md.389; HMK md.390). Haksız ihtiyati tedbirin talep edilmesini öngören kanun koyucu, tedbire başvurulabilmesi için teminat gösterme zorunluluğu getirmiştir (HMK md.392, f.1). Söz konusu teminat asıl dava hakkında verilen hükmün kesinleşmesinden veya tedbir kararının kalkmasının üzerinden *bir ay* içerisinde tazminat davası açılmazsa teminatı verene iade olunur (HMK md.392, f.2)³⁹².

Hâkimin, hukuk alanı dışındaki çözümü teknik veya uzmanlık gerektiren konularda bilirkişi yardımına başvurabilmesi mümkündür (HMK md.266, f.1). Bilirkişi raporunun hazırlanması için verilecek süre *üç ayı* geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, kendisini görevlendiren mahkeme gerekçesini göstererek, süreyi *üç ayı* geçmemek üzere uzatabilir. (Ek cümle: 28/2/2018-7101/56 md.) Ancak basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde bu süreler *iki ay* olarak uygulanır (HMK md.274, f.1)³⁹³. Kanunda öngörülen bu süreler, yargılamanın mümkün olduğunca hızlı tamamlanmasına yönelik düzenleyici karakterli sürelerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun uygulamasına dair yönetmeliklerin, Adalet Bakanlığı tarafından Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren *altı ay* içerisinde çıkarılması gereği açıkça düzenlenmiştir. (HMK md.449). Söz konusu düzenleme taraflara ya da mahkemeye yönelik olmayıp, idareye yüklenen düzenleyici bir süredir.

İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.859; İsmail ERCAN (2020), age s. 882; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 631; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 698; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 584.

³⁹² Y.11.HD.'nin 29/11/2018 tarihli ve 2016/14101E.,2018/7479K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz.Y.12.HD.2012/27275E., 2013/3878K (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁹³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 610; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 285; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 415; İsmail ERCAN (2020), age s. 695; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s.578.

2.1.4.1.3. Yıl Olarak Belirtilen Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, *bir yıl ve on yıl* olmak üzere iki çeşit *yıl* olarak belirlenen süreler mevcuttur. Bu süreler, hak düşürücü, zamanaşımı ve düzenleyici nitelikte olan sürelerdir. *Yıl* karakterli süreler Kanun'un çeşitli hükümlerinde³⁹⁴ düzenlenmiş olup, bu bölümde *yıl* karakterli sürelerden bazıları incelenecektir.

Adli yardım kurumuna başvuran taraf, dava sonucunda haksız çıkması durumunda yargılama giderlerini uygun görülmesi durumunda *en çok bir yıl* içinde eşit taksitler halinde ödeyebilir (HMK md.339, f.1)³⁹⁵.

Yargılamanın iade sebepleri, Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 377'nci maddesinde sayılmıştır. Olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın iadesi yoluna başvuru süresi, başvuru sebeplerinin tebliğ veya öğrenilme tarihinden itibaren *üç ay*, her halde *on yıldır*(HMK md.377, f.1). Kanunda belirtilen bu süreler taraflar için hak düşürücü niteliklidir. Bu sürelere uymayan tarafın bu yola başvuru hakkı ortadan kalkar³⁹⁶.

2.1.4.2. Belirli Bir Zaman Dilimi Olarak İfade Edilmeyen Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirli bir zaman dilimi ile belirlenen süreler olduğu gibi belirli bir zaman dilimi ifade etmeyen süreler mevcuttur. Bunlardan bazıları; *makul süre, kesin süre, uygun bir süre, hemen, derhal, tamamlandıktan sonra, kısa bir süre, öğrenmeden sonraki ilk duruşma, ..den/dan sonra, her zaman, yargılamadan evvel, ilk duruşmada, her aşamasında, gecikmeksizin, ..e/a kadar* gibi bir zaman ifade eden sözcüklerdir. Bu sürelerin çoğunluğu mahkemelerin düzenli bir şekilde işleyişine yönelik sürelerdir.

³⁹⁴ Kanun'da yıl karakterli olarak düzenlenen süreler bir yıl, iki yıl ve on yıl olarak belirlenen süreler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Bir yıl olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hükümler: 46, 287, 339, 399 ve 427'nci maddeler. İki yıl olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hüküm: 398'inci madde. On yıl olarak düzenlenen sürelerin yer aldığı hüküm: 377'inci maddedir.).

³⁹⁵ Y.21.HD.'nin 25/06/2019 tarihli ve 2018/7258E.,2019/4709K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.21.HD.2016/1562E., 2017/5577K.; Y.1.HD.2012/12113E., 2013/632K.; (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁹⁶ Y.11.HD.'nin 21/11/2018 tarihli ve 2017/1656E.,2018/7238K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.11.HD.2016/9022E., 2018/1777K.; Y.23.HD.2014/9718E., 2015/4490K.; Y.20.HD.2014/5928E., 2014/10098K.; Y.11.HD.2013/18628E., 2014/7059K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

Hâkim yargılamayı düzenli bir şekilde ve *makul* süre içerisinde yürütmekle yükümlüdür. Hâkim yargılamanın mümkün olan en az maliyetle tamamlanmasını sağlamakla da yükümlüdür (HMK md.30)³⁹⁷.

Zabıt kâatibi tarafından, dosyada yer alan belgeler için bir dizi listesi hazırlanması gerekmektedir. Dosyaya giren veya çıkan her türlü belgenin *derhal* bu listeye kaydı gerekmektedir (HMK md.160).

Hâkimin, ön inceleme duruşması *tamamlandıktan sonra* ve tahkikata *başlamadan önce*, hak düşürücü süreler ile zamanaşımı hakkındaki def'i ve itirazları inceleyip karara bağlaması gerekmektedir (HMK md.142)³⁹⁸.

Hâkimin reddi öğrenen tarafın, *öğrenmeden sonraki ilk duruşmada, yeni bir işlem yapılmadan önce* ret talebini mahkemeye *hemen* bildirmesi gerekmektedir (HMK md.38, f.1)³⁹⁹. Reddi istenen hâkim, ret hakkında merciinin bir karar vermesine *kadar* o davaya bakamaz (HMK md.42, f.4). Ret sebeplerinin varlığı durumunda hâkim kendisi dosyadan çekilmez ve tarafların da ret talebinde bulunmaması durumunda, taraflar ret talebinde bulununcaya *kadar* hâkim o davaya bakabilir (HMK md.37).

İlk itirazların cevap dilekçesinde yapılması gerekmektedir. Cevap dilekçesi verilmesinden *sonra* artık ilk itirazlar ileri sürülemez (HMK md.131)⁴⁰⁰. Hâkimin ilk itirazları, *dava şartlarından sonra* inceleyip karara bağlaması gerekmektedir (HMK

³⁹⁷ Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi'nin "...Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesinde öngörülen, "davanın makul süre içinde görülmesi" kavramının zorunlu içeriğinden birisi de dosyaların temyiz incelemesi için süresinde ve eksiksiz biçimde Yargıtay'a gönderilmesidir. Bu nedenle hem iç hukuk açısından hem de Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler bakımından uyumsuzluğun kesin hükümle sonuçlanmasına kadar geçen tüm süreçlerin titizlikle ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi bu işle görevli olanların sorumluluğu altındadır..." şeklindeki 08/07/2020 tarihli ve 2018/10736E.,2020/4712K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.21.HD.2018/2989E., 2019/434K.; YHGK..2015/7-917E., 2017/265K.; (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁹⁸ Y.17.HD.'nin 02/06/2020 tarihli ve 2019/3655E.,2020/3076K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.17.HD.2016/17836E., 2019/7476K.; Y.3.HD.2017/6046E., 2019/2609K.; Y.14.HD.2015/9210E.,2018/ 1425K.; Y.3.HD. 2017/6191E.,2017/15397K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

³⁹⁹ Y.20.HD.'nin 07/04/2015 tarihli ve 2015/1839E.,2015/2627K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.20.HD.2014/6310E., 2014/7376K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

⁴⁰⁰ Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin "...HMK'nın 131/1 maddesine göre cevap dilekçesinin verilmesinden sonra, cevap süresi dolmamış olsa bile ilk itiraz olan yetki itirazı ileri sürülemeyecektir. Söz konusu yasa hükümleri karşısında mahkemece, yazılı gerekçeyle yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir..." şeklindeki 08/06/2015 tarihli ve 2015/2135E.,2015/7917K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020).

md.117, f.2). Yetkinin kesin olduğu davalarda mahkemenin yetkisiz olduğunu tarafların *her zaman* ileri sürebilmesi mümkündür (HMK md.19, f.1)⁴⁰¹.

Dava şartları, bir davanın devam etmesi ve yargılamanın bir sonraki aşamaya geçmesi için bulunması gereken zorunlu unsurlardır. Bu bakımdan hâkim, yargılamanın *her aşamasında* bu şartların var olup olmadığını kendiliğinden araştırmalıdır. Ayrıca bu şartların var olmadığını tarafların da *her zaman* ileri sürebilmesi mümkündür (HMK md.115, f.1)⁴⁰².

Yazı işleri müdürü, esas veya usule ilişkin nihai kararı, yani mahkeme hükmü, yazılıp imzalandıktan ve mühür ile mühürlendikten *sonra*, söz konusu hükmü taraflardan her birine makbuz ile teslim eder. Hükmün bir nüshasını da *gecikmeksizin* diğer tarafa tebliğ edilir (HMK md.301, f.1)⁴⁰³.

2.1.5. Sürelerin Başladığı Zamana Göre Sınıflandırılması

2.1.5.1. Tefhim ile Başlayan Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre süreler, esas olarak tebliğden itibaren, ancak kanunda öngörülmesi durumunda ise tefhimden itibaren başlamaktadır (HMK md.91). Bu hüküm gereğince bir sürenin tefhimden itibaren başlayabilmesi için, bunun, kanunda özel olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bölümde kanunda tefhimden itibaren başlayacağı bildirilen hükümlerden bazılarına değinilecektir.

⁴⁰¹ Y.13.HD.'nin 17/12/2018 tarihli ve 2018/6396E.,2018/12244K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.15.HD.2016/5525E., 2018/1101K.; YHGK.2017/3-1001E., 2018/245K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com)).

⁴⁰² Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi'nin "...Görev kamu düzeni ile ilgili dava şartı olduğundan (HMK m. 114/c) iddia ve savunma olarak ileri sürülmesi bile yargılamanın her aşamasında mahkemece resen göz önünde bulundurulur (HMK m. 115/1). Bir mahkemenin verdiği görevsizlik kararı temyiz edilmeksizin kesinleşmiş ise bu görevsizlik kararı, dosyanın gönderildiği mahkemeyi bağlamaz. Bu mahkeme de kendisinin görevli olmadığına ve ilk mahkemenin görevli olduğuna karar verebilir. Hâl böyle olunca; davanın, genel mahkeme sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinde görülmesi gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yanılığlı değerlendirme ile işin esasına girilerek yazılı olduğu üzere karar verilmesi doğru değildir..." şeklindeki 01/07/2020 tarihli ve 2019/699E.,2020/4277K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020).

⁴⁰³ Yargıtay 23'üncü Hukuk Dairesi'nin "...6100 Sayılı HMK'nın 301/1. maddesine göre, "Hüküm yazılıp imza edildikten ve mahkeme mühür ile mühürlendikten sonra, nüshaları yazı işleri müdürü tarafından taraflardan her birine makbuz karşılığında verilir ve bir nüshası da gecikmeksizin diğer tarafa tebliğ edilir." Gereğince karar, davacı vekiline kalemde elden zabıt katibince tebliğ edilmişse de, HMK'nın 301/1. maddesi uyarınca hükmün yazı işleri müdürü tarafından taraflardan herbirine makbuz karşılığında verilmesi gerektiğinden ve 03.04.2012 tarihinde yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği'nin "Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesi" başlıklı 6/3-b maddesi gereğince talep halinde gereğince kararın tebliğini sağlamak yazı işleri müdürünün görevleri arasında olduğundan tebligatın usulüne uygun olduğu söylenemez..." şeklindeki 09/05/2016 tarihli ve 2015/6078E.,2016/2953K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

Usul kanunumuz gereğince hükmün *yargılamanın sona erdiği duruşmada* verilmesi ve taraflara *tefhim edilmesi* gerekmektedir (HMK md.294, f.2)⁴⁰⁴. Mahkemenin, zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunu taraflara tefhim ettiği durumlarda, gerekçeli kararın taraflara *tefhimden itibaren bir ay* içerisinde yazılması gerekmektedir (HMK md.294, f.4)⁴⁰⁵. Görüldüğü üzere bu süre, mahkemenin hâkimine yönelik düzenleyici nitelikte bir süre olup, söz konusu süreye uyulmamasının taraflar üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Özellikle uygulama açısından bu sürenin kimi zamanlar aşıldığı ve Kanun'un belirlediği sürenin üzerinden çok uzun zaman geçmesine rağmen gerekçeli kararın yazılmadığı bazı olumsuz durumlar söz konusu olabilmektedir⁴⁰⁶.

İhtiyati tedbir hakkındaki kararın, tedbir talep eden tarafa *tefhim* veya *tebliğinden itibaren bir hafta* içerisinde uygulanmasının istenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu konuda dava açılmış dahi söz konusu karar kendiliğinden kalkar (HMK md.393, f.1). Bilindiği üzere tedbir kararına muhalefet etmek Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre suçtur. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karara karşı, kararın *tebliğ* veya *tefhiminden bir hafta* içerisinde tarafların itiraz etme hakları bulunmaktadır (HMK md.398, f.5)⁴⁰⁷.

2.1.5.2. Tebliğ ile Başlayan Süreler

Kanun'da açıkça düzenlenmediği takdirde sürelerin tebliğden itibaren başlaması esastır (HMK md.91). Zira Kanun'un kendisinden harekete geçmesini

⁴⁰⁴ Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi'nin "...6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre; hüküm yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur. Hükmün tefhimi, herhalde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (HMK md. 294/2-3).

Hüküm sonucunun neleri ihtiva edeceği ise, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 297. maddesinin 2. fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre, mahkemece "gerekçeye ait herhangi bir söz sarf edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükmü, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir." "Ekli karar tefhim edildi", "davanın kısmen kabul, kısmen reddine" veya benzeri şekilde tutanağına geçirilen beyanlarla hüküm tefhim edilmiş sayılamaz..." şeklindeki 22/10/2014 tarihli ve 2014/8969E.,2014/20495K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴⁰⁵ Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi'nin "...6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre; hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur. Hükmün tefhimi, herhalde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (HMK m. 294/2-3). Zorunlu sebeplerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir (HMK m. 294/4). Gerekçeli karar, tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olamaz (HMK m. 298/2)...." şeklindeki 10/10/2016 tarihli ve 2016/10967E.,2016/13654K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴⁰⁶ Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararın geç yazılmasının makul sürede yargılanma hakkının ihlali saydığı kararı için bkz. 25/02/2021 tarihli AKGÜL kararı (B. No: 2018/35900).

⁴⁰⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 744; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 583; İsmail ERCAN (2020), age s. 724.

beklediği tarafın bir durumdan haberdar edilmesi veya haberdar olması gereklidir. Bu bölümde, kanunda tebliğden itibaren başlayacağı bildirilen hükümlerden bazılarında değinilecektir.

İstinaf kanun yolu başvurusunun reddi kararının *tebliğinden itibaren bir hafta* içerisinde istinaf yoluna başvurabilmek mümkündür (HMK md.346, f.2)⁴⁰⁸. İstinaf dilekçesi cevaplarını verebilmesi için karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafın istinaf dilekçesinin tebliğinden itibaren *iki hafta içerisinde* bu dilekçeye cevap verebilmesi mümkündür (HMK md.347, f.2)⁴⁰⁹.

İhtiyati tedbirin uygulanması esnasında orada bulunan taraf söz konusu işlemin *yapıldığı tarihten*, hazır bulunmuyorsa tedbir ile ilgili düzenlenen tutanağın kendisine *tebliğinden itibaren bir hafta* içerisinde, ihtiyati tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve teminatın kendisine karşı ihtiyati tedbir kararını veren mahkemeye itiraz edebilir (HMK md.394, f.2)⁴¹⁰.

Tahkim yargılamasında taraflardan birinin hakemini seçip, söz konusu seçim işlemini yaptıktan sonra diğer tarafa hakemini seçmesi için bildirimde bulunur. Diğer taraf söz konusu bildirim kendisine *ulaştığı tarihten itibaren bir ay* içerisinde hakemini seçmesi gerekmektedir (HMK md.416, f.1/c)⁴¹¹. Söz konusu hüküm incelendiğinde Kanun'un lafzında ulaşma tarihi esas alınmıştır. Bu ulaşma tarihinin tebliğ tarihi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü söz konusu bildirim tarafa ulaşması demek hakemin seçiminin yapıldığının kendisine tebliğ edilmesi anlamına gelmektedir.

⁴⁰⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 779; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 710; Baki KURU (2019), age s. 683; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 499; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 482; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 615; İsmail ERCAN (2020), age s. 853; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 659; Yasin KÖSE (2014), age s.140.

⁴⁰⁹ Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi'nin "...*davalı vekilinin katılma yoluyla istinaf süresi olan iki hafta içerisinde 09/05/2017 tarihinde istinaf yoluna başvurmuş olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamalara göre, Bölge Adliye Mahkemesince davalı ...'in istinaf başvurusunun katılma yoluyla istinaf süresinde olduğu gözetilerek, istinaf isteminin katılma yoluyla istinaf başvurusu olarak değerlendirilmek suretiyle, istinaf isteminin esası incelenerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde bu davalının istinaf başvurusunun süreden reddi hatalı olmuştur...*" şeklindeki 24/12/2019 tarihli ve 2019/2997E.,2019/8041K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹⁰ Y.20.HD.'nin 08/03/2016 tarihli ve 2015/17126E.,2016/2837K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 905; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 805; Baki KURU (2019), age s. 939; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 702; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 606; İsmail ERCAN (2020), age s. 1039; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 738; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 766; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 654.

2.1.5.3. Öğrenme veya Diğer Durumlarda Sürelerin Başlaması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bazı durumlarda süreler, tebliğ veya tefhim tarihinden itibaren değil, bir işlemin öğrenilmesi, bir kararın kesinleşme tarihinden veya başka bir durumun meydana gelmesinden itibaren başlamaktadır. Bu durum aynı zamanda işin niteliği gereği de olabilir. Çünkü yargılama sırasında bir husus için talepte bulunmak isteyen taraf, işin doğası gereği o hususu yargılama sırasında öğrenmiş olabilir. Bu durumda tarafa bu hakkı tanımak aynı zamanda hukuk dinlenilme hakkının da bir gereğidir. Bu hükümlerden bazıları şu şekildedir;

Kanun'a göre, görevsizlik veya yetkisizlik kararının verildiği durumlarda, taraflar, kanun yoluna başvurmadan bu karar kesinleştiyse, *kesinleşme tarihinden itibaren iki hafta* içerisinde kararı veren mahkemeye başvurarak dosyanın görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep edebilirler. Bu süre yine hak düşürücü bir süre olup, bu süreçte talepte bulunulmazsa dava açılmamış sayılır (HMK md.20, f.1).

Hâkimin reddi sebebinin varlığı durumunda, bu sebebi bilen tarafın *en geç ilk duruşmada* öne sürmesi gerekmektedir. Ancak, tarafın bu durumu sonradan öğrenmiş olabilmesi mümkündür. Böyle bir durumda yargılama sırasında ret sebebinin öğrenen tarafın, *en geç öğrenmeden sonraki ilk duruşmada* ve yeni bir işlem yapılmadan önce bu hususu öne sürmesi gerekmektedir. Aksi durumda ret talebi dinlenmeyecektir (HMK md. 38, f.1).

İhtiyati tedbir kararının, karşı tarafın dinlenmeden de verilebilmesi mümkündür (HMK md. 390, f.2). Bu durumda menfaati ihlal edilen tarafın, ihtiyati tedbiri *öğrenmelerinden itibaren bir hafta içerisinde* ihtiyati tedbirin şartlarına ve ihtiyati tedbir için alınan teminata itiraz etme hakları bulunmaktadır (HMK md.394, f.3). Haksız ihtiyati tedbir kararından dolayı uğranılan zarar yüzünden zarar uğrayan tarafın tazminat davası açabilmesi mümkündür. Ancak bu davanın, *hükümün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren, bir yıl içerisinde* açılması gerekmektedir. Aksi takdirde bu dava hakkı zamanaşımına uğramaktadır (HMK md.399, f.3).

2.2. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NUN YARGILAMANIN TÜRÜNE GÖRE ZAMAN VE SÜRE İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, yazılı yargılama usulü ve basit yargılama usulü üzere iki türlü yargılama usulü bulunmaktadır. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde dört çeşit yargılama usulü bulunmaktaydı.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ise 1086 sayılı Kanundan farklı olarak seri yargılama usulü ve sözlü yargılama usulü bulunmamaktadır. Kanunlarda seri yargılama ve sözlü yargılama usulüne atıf yapılan hallerde kanun gereği basit yargılama usulü uygulanacaktır (HMK md.447, f.1). Hukuk Muhakemeleri Kanunu, bu usulleri belirlerken basit yargılama usulünde davaların yazılı yargılama usulüne göre daha hızlı sonuçlandırılmasını istemiş ve bu usulde süreleri yazılı yargılama usulüne nazaran daha kısa zaman dilimine tabi kılmıştır.

2.2.1. Yazılı Yargılama Usulünde Süreler

2.2.1.1. Davanın Açılışı ve Devamında Belirtilen Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, gerek yazılı yargılama usulünde gerekse basit yargılama usulünde bir dava, dava dilekçesi ile açılabilir. Kanuna göre, dava, dava dilekçesinin *kaydedildiği tarihte* açılmış sayılır (HMK md.118, f.1). Davanın açıldığı tarih önemlidir. Çünkü bu tarih itibariyle hak düşürücü süreler ve zamanaşımı süreleri hesaplanır. Dava dilekçesinde kanun aradığı şartlar mevcut ise söz konusu dilekçe, dilekçede gösterilen davalı ya da davalılara tebliğ edilir. Dava dilekçesinde bir eksiklik bulunması durumunda hâkim, eksiklikleri gidermesi için davacıya *bir haftalık kesin süre* verir (HMK md.119, f.2). Bu sürenin başlangıcı kanunda yer almamaktadır. Bu sürenin kararın davacıya *tebliğinden itibaren* başlaması gerekmektedir. Bu süre içerisinde eksiklik giderilmezse dava açılmamış sayılır(HMK md.119, f.2)⁴¹².

Dava açarken, davacının, davanın açıldığı tarihe göre belirlenen tarife üzerinden harç ve gider avansını ödemesi gerekmektedir. Söz konusu avansın yeterli olmadığı durumda hâkim, eksiklikleri gidermesi için davacıya *iki haftalık kesin süre* verir (HMK md.120, f.2)⁴¹³.

Dava açıldıktan sonra, davalının kendisine karşı açılan davadan haberdar edilmesi gerekmektedir. Bu tebligat aracılığıyla gerçekleşir. Dava dilekçesi

⁴¹² Y.8.HD.'nin 25/06/2019 tarihli ve 2018/4186E.,2019/6406K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.22.HD.2017/22922E., 2019/ 13137K.; YHGK.2015/22-3406E., 2019/558K.; Y.14.HD.2016/10342E., 2019/18K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

⁴¹³ Yargıtay 17'nci Hukuk Dairesi'nin "...giderlerin yatırılması için davacı tarafa iki haftalık kesin süre verilmiş, yatırılmadığında ise, davanın usul yönünden reddedileceği ihtar edilmiştir. Gider avansı olan tebligat ve diğer giderlerin dava açılırken yatırılmış olduğu, bu giderlerin 2 haftalık kesin süre içerisinde yatırılmamasından dolayı yapılamayan veya geciken bir işlem bulunmadığından davanın bu gerekçeyle reddi doğru olmadığı gibi, keşif ve bilirkişi ücreti delil avansı olduğu halde bunları da gider avansı kabul etmek suretiyle dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir..." şeklindeki 24/06/2020 tarihli ve 2019/3006E.,2020/3987K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir. Tebligat zarfında söz konusu dilekçeye *iki hafta* içerisinde cevap verebileceği gösterilir (HMK md.122; HMK md.127). Açılan bir davada, davacı *hüküm kesinleşinceye kadar* karşı tarafın açık rızasını alarak davasını geri alabilir (HMK md.123)⁴¹⁴. Dava açıldıktan sonra dava konusunun devri mümkündür. Davanın açılmasından sonra davacı dava konusunu devir ederse yerine geçen davacı davaya ancak kaldığı yerden devam edebilir (HMK md.125, f.2)⁴¹⁵.

Dava açıldıktan sonra, davaya cevap verme süresi dilekçenin tebliğinden itibaren *iki hafta*dır. Ancak bu süre zarfında cevap vermenin çok zor ya da imkânsız olduğu durumlarda sürenin bitiminden itibaren başlamak ve *bir ay'ı geçmemek* üzere ek cevap süresi verilebilmesi mümkündür. Bu konu hakkındaki karar *derhal* taraflara bildirilir(HMK md.127)⁴¹⁶. Cevap dilekçesinde Kanun'un aradığı koşullarda eksiklik bulunması durumunda davalıya söz konusu eksikliği gidermesi için *bir hafta* süre verilir. Bu süre içerisinde eksiklik giderilmezse cevap dilekçesi verilmemiş sayılır (HMK md.130). Kanunda bu sürenin kesin olduğundan bahsedilmese de bu süre kesin bir süre olup hak düşürücüdür. Cevap dilekçesi *verilmesinden sonra* cevap dilekçesi verme süresi dolmasa dahi ilk itirazlar ileri sürülemez (HMK md.131)⁴¹⁷. Cevap dilekçesini verdikten sonra karşı tarafın rızası bile olsa artık ilk itirazlar ileri sürülemez⁴¹⁸.

Davalı, kendisine karşı açılan davaya karşı dava açabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu bu hususu da belirli bir süreye bağlamıştır. Davalının karşı

⁴¹⁴ Yargıtay 10'uncu Hukuk Dairesi'nin "...Davacı 12.11.2015 tarihli celsede maddi manevi tazminat talebi yönünden davayı takip etmeyeceğini beyan etmiş ise de davalı Kurum vekili bu talebi kabul etmemiştir. 6100 Sayılı HMK'nın 123. maddesine göre "Madde 123- (1) Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar, ancak davalının açık rızası ile davasını geri alabilir." hükmü karşısında davalı vekilinin muvafakati olmadığı gözetildiğinde maddi manevi tazminat yönünden mahkemece verilen karar yanılığın değerlendirilmeye dayalıdır..." şeklindeki 27/12/2018 tarihli ve 2016/12803E.,2018/11244K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹⁵ Yargıtay 5'inci Hukuk Dairesi'nin "...Dosyada mevcut son tapu kaydına göre yargılama devam ederken davacının dava konusu taşınmazda bulunan 1250/45949 payının 625/45949 unu devrettiği anlaşıldığından 6100 Sayılı HMK'nun 125/2 maddesi uyarınca davanın açılmasından sonra, dava konusunun davacı tarafından devredilecek olması halinde, devralmış olan kişinin, görülmekte olan davada davacı yerine geçeceği ve davanın kaldığı yerden itibaren devam edeceği düzenlendiğinden, mahkemece yeni malike davanın ihbarı ile sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, Doğru görülmemiştir..." şeklindeki 23/06/2020 tarihli ve 2019/6372E.,2020/6184K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹⁶ Y.3.HD.'nin 29/01/2014 tarihli ve 2013/16413E.,2014/1221K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹⁷ Y.11.HD.'nin 08/06/2015 tarihli ve 2015/2135E.,2015/7917K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴¹⁸ Bu konuda benzer görüş için bkz. İsmail ERCAN (2020), age s. 478; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 346; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 269.

dava açma süresi cevap dilekçesi ile ya da *esasa cevap süresi* içerisinde yani dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde ayrı bir dilekçe vermek suretiyle olabilmektedir (HMK md.133, f.1). Bu süre geçtikten *sonra* açılan davanın mahkemece ayrılması gerekmektedir (HMK md.133, f.2)⁴¹⁹.

Yazılı yargılama usulünü basit yargılama usulünden ayıran en önemli özellik, yazı yargılama usulünde dilekçeler aşamasının daha uzun sürmesi ve karşılıklı ikişer dilekçe verebilme hakkının olmasıdır. Bu husus basit yargılama usulünde tek seferdir. Yazılı yargılama usulünde, davacı, cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde cevaba cevap (*replik*), davalı da cevaba cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren *iki hafta* içerisinde ikinci cevap dilekçesini (*düplik*) verebilir (HMK md.136, f.1)⁴²⁰. İkinci cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile dilekçeler aşaması sona erer.

2.2.1.2. Ön İnceleme Aşamasında Süreler

Dilekçeler aşaması *tamamlandıktan sonra* ön inceleme aşamasına geçilir (HMK md.137,f.1). Bu aşama, delillerin toplandığı, dava şartları ve ilk itirazları incelendiği aynı zamanda tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik ettiği aşamadır. Hâkimin, ön inceleme aşamasını tamamlamadan tahkikat aşamasına geçebilmesi mümkün değildir (HMK md.137, f.2)⁴²¹. Bu aşamada hâkimin, dava şartları ve ilk

⁴¹⁹ Yargıtay 9’uncu Hukuk Dairesi’nin “...*Somut uyuşmazlıkta, karşı dava HMK’nın 133/1. m. gereğince davaya cevap verme süresinde açıldığından mahkemece karşı davanın süresinde açılmadığı gerekçesi ile reddine karar verilmesi hatalıdır. Ayrıca mahkemenin kabulüne göre de HMK’nın 133/2. m. gözardı edilerek davaların ayrılması hususunun düşünülmemeside hatalıdır...*” şeklindeki 15/01/2020 tarihli ve 2016/11882E.,2020/365K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.8.HD.2016/2876E., 2018/12283K.; Y.2.HD.2016/13016E., 2018/2963K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com)).

⁴²⁰ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 343; Baki KURU (2019), age s. 264; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 55; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 267; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 314; İsmail ERCAN (2020), age s. 497; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 403; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s. 237 vd.; Süha TANRIVER (2018), age s.692; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 320; Amerika Birleşik Devletleri hukuk sistemine dilekçeler ve yargılama aşamaları için bkz. İbrahim GÜL (2015), age s. 18 vd.

⁴²¹ Yargıtay 9’uncu Hukuk Dairesi’nin “...*Örneğin HMK’nun 137/1. maddesi "dilekçelerin karşılıklı olarak verilmesinden sonra ön inceleme yapılır." aynı Yasanın 137/2 "ön inceleme tamamlanmadan ve kararlar alınmadan tahkikata geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez" hükümleri ile yargılananın önceki aşaması tamamlanmasından sonraki aşamasına geçilemeyeceğini emredici şekilde düzenlenmiştir. Somut olayda 11.03.2015 tarihli ön inceleme tensip tutanağının 3. maddesinde "2012 ve 2013 tarihli sözleşmelerin davalıya isticvap davetiyesi ile T.K. 35. maddesine göre tebliğine" 4. maddesindeki "Davalıya 2012 yılı ve sonrasına ait defterlerini ibraz etmesi yönünde T.K. 35. maddesine göre meşruhatlı davetiye tebliğine ilişkin ara kararlar, tahkikat aşamasında yapılabilecek işlemler olup, HMK’nun 137 ve devamı maddelerine ve özellikle HMK’nun 140. maddesi gereğince ön*

itirazlar hakkında karar vermeden *önce* tarafları dinlemesi mümkündür (HMK md.138).

Hâkim, yukarıda yazılan incelemeleri yaptıktan *sonra* ön inceleme için bir duruşma günü belirler ve taraflara tebliğ eder (HMK md.139, f.1). Ön inceleme duruşması için çıkarılan davetiyede, tarafların davetiyenin tebliğ edilmesinden itibaren *iki haftalık kesin süre* içerisinde dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içinde yerine getirilmemesi hâlinde o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği ihtar yapılır (HMK md.139, f.1/ç)⁴²². 7251 sayılı Kanun değişikliğinden önce, ön inceleme aşamasına mazeretsiz olarak katılmaması durumunda karşı tarafın iddia ve savunmasını serbestçe değiştirip genişletme hakkı bulunmaktaydı. Yeni yapılan değişiklik ile bu durum ortadan kaldırılmıştır.

Hâkim, ön inceleme duruşmasında, ilk itirazlar ve dava şartları hakkında tarafları dinledikten *sonra* uyuşmazlık konularını tespit eder (HMK md.140,f.1). Uyuşmazlık konularını tespit ettikten *sonra* taraflara sulh ve arabuluculuk hakkında detaylı bilgi vererek bu hususta teşvik eder (HMK md.140, f.2). Bu hüküm özellikle uygulamada Kanun'un arzu ettiği şekilde uygulanmamaktadır. Ön inceleme duruşmasının *sonunda* tarafların sulh veya arabuluculuk faaliyetinden sonuç alıp almadıkları tespit edilir (HMK md.140, f.3)⁴²³.

7251 sayılı Kanunla birlikte iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı, karşı tarafın açık onay vermesi ve ıslah durumu hariç olmak üzere dilekçelerin *karşılıklı verilmesinden sonra* başlamaktadır (HMK md.141, f.1)⁴²⁴.

Hâkimin, ön inceleme duruşması *tamamlandıktan sonra, tahkikata başlamadan önce* hak düşürücü süreler ile zamanaşımı hakkındaki itiraz ve def'ileri

inceleme duruşması yapılmadan yapılabilecek işlemler değildir..." şeklindeki 09/12/2019 tarihli ve 2016/8456E.,2019/5174K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴²² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 452; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 415; İsmail ERCAN (2020), age s. 508; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 370; Amerika Birleşik Devletleri hukuku yargılama aşamaları için bkz. İbrahim GÜL (2015), age s. 19 vd.

⁴²³ Y.17.HD.'nin 24/06/2020 tarihli ve 2019/2724E.,2020/3939K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.17.HD.2019/3655E., 2020/3076K.; Y.1.HD.2016/17169E., 2020/1557K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

⁴²⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 465; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 268; İsmail ERCAN (2020), age s. 503; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 361.

inceleyip karara bağlaması gerekmektedir (HMK md.142)⁴²⁵. Bu konuda amaç tahkikat aşamasına sorunsuz bir şekilde girerek, tahkikat aşamasında uyuşmazlık konularına yoğunlaşip davayı mümkün olan en hızlı şekilde sonuçlandırmaktır.

2.2.1.3. Tahkikat Aşamasında Süreler

Yargılamanın en uzun sürdüğü gerçeğin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı aşama tahkikat aşamasıdır. Kanun koyucu, bu bölümde de yargılama faaliyetinin hızlı bir şekilde yürümesi adına bir takım süreler öngörmüştür. Bu hükümlerden bazıları şu şekildedir;

Hâkim, yargılamayı mümkün olduğu kadar en uygun maliyette ve makul sürede yürütmekten sorumludur (HMK md.30). Bu usul ekonomisinin bir gereğidir. Bu ilkenin görünümü olan hükümlerden biri de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 143'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince, hâkim, yargılamanın basitleştirilmesi ve kısaltılması için tahkikatın *her aşamasında* iddia veya savunmaların birinin incelenmesine diğerinden öncelik tanıyabilir (HMK md.143, f.2)⁴²⁶.

Hukuk yargılamasında kural olarak taraflar delillerini, belirli aşamaya kadar mahkemeye sunabilirler bu sürelerden sonra kural olarak delil sunabilmeleri mümkün değildir (HMK md.145). Hukuk Muhakemeleri Kanunda bu süreler kural olarak dilekçeler aşamasında (HMK md.119, f.1/e; HMK md.129, f.1/e; HMK md.136, f.2) ve ön inceleme duruşmasına yapılan davetiyenin tebliğinden *sonra* verilen *iki haftalık kesin süre* içerisinde olabilmektedir (HMK md.139, f.1/ç). Ancak bu kuralın istisnası olarak, tarafların kusurundan kaynaklanmayan bir sebeple delil ileri sürülemediyse, mahkeme *sonradan* o delilin gösterilmesine izin verebilir (HMK md.145)⁴²⁷.Yine usul ekonomisinin bir gereği olarak hâkim, mevcut delillerin

⁴²⁵Y.17.HD.'nin 26/04/2017 tarihli ve 2015/2646E.,2017/4611K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴²⁶ Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin "...*uyuşmazlığın açıklanan niteliği ve HMK'nın 143/2. maddesi de gözetilerek, tarafların bu yöndeki iddia ve savunmaları, işbu muarazanın men'ine dair eda davasında incelenmesine gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle, mahkemece, davalının fesihle sona ermiş sözleşmede kendisine tanınmış hakka dayalı olarak sözleşmenin sona ermesinden sonra inhisari nitelikteki lisans sözleşmesini, konusunu oluşturan markanın tescilli olduğu sicile tescil ettirme yönündeki fiilinin haksız bir muaraza olduğunun kabulüyle, bunun sonucuna göre men istemi bakımından bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmiş olması doğru olmamış...*" şeklindeki 17/07/2018 tarihli ve 2016/9219E.,2018/5071K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴²⁷ Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi'nin "...*Somut olaya gelince; Mahkemece, bozmaya uyulmakla birlikte bozma gereği tam olarak yerine getirilmemiştir. Şöyle ki, bozma ilamında, gerekirse HMK'nin 145. maddesinin göz önünde tutulması, ondan sonra tüm deliller toplanıp birlikte*

incelenmesinden sonra davanın aydınlandığını anlarsa, tahkikatı sona erdirir (HMK md.146).

Ön inceleme aşaması *tamamlandıktan sonra*, taraflar tahkikat ve sözlü yargılama için duruşmaya davet edilir (HMK md.147, f.1)⁴²⁸. Yargılama sürecinde taraflar için belirlenen süreler olduğu gibi mahkemede görev yapan personele yönelik sürelerin olduğundan bahsetmiştik⁴²⁹. Devlet adına mahkemeler aracılığıyla yürütülen yargılama faaliyetinin zorunlu unsurlarından biri de zabıt kâtibidir (HMK md.157). Kanun, zabıt kâtibinin yapacağı işlemlere yönelik süreler bırakmıştır. Zabıt kâtibi, dava dosyasını *yargılamadan evvel* ve gerektiği zamanlarda incelemek üzere hâkime vermekle ve zamanında eksiksiz olarak geri almakla yükümlüdür (HMK md.162).

Yargılama sırasında dava ile ilgili bir ön sorun çıkabilir. Bu durumda hâkim, bu sorunu incelemeye değer bulabilir. Bu hususta bir uyuşmazlık çıkması durumunda hâkim tarafları *dinledikten sonra* kararını verebilir (HMK md.164, f.2)⁴³⁰.

Davalar arasında bağlantı olması durumunda söz konusu davaların birleştirilmesine karar verilebilir. Bu aynı zamanda usul ekonomisi ilkesinin de bir gereğidir. Birleştirme talebi *davanın her aşamasında* talep edilebileceği gibi re'sen de yapılabilir (HMK md.166, f.1)⁴³¹. Birleştirme kararı, *derhal* davanın ilk olarak

değerlendirilip sonucuna göre bir hüküm kurulması gerektiğine değinildiği, davalının yasal süresi içerisinde sunduğu cevap dilekçesinde tanıklarının isim ve adreslerini, hangi konuda dinletilmek istediklerini de açıkça bildirdiği, buna rağmen bozma sonrası yapılan yargılamada Mahkemece bilirkişi raporlarının davalıya tebliği ile yetinerek karar verildiği anlaşılmıştır..." şeklindeki 17/06/2020 tarihli ve 2017/16483E.,2020/3613K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴²⁸ Yargıtay 13'üncü Hukuk Dairesi'nin "...HMK'nın 147. maddesinin amir hükmüne aykırı bir şekilde duruşmaya davet edilmeksizin yargılamaya devam edilerek hüküm kurulmuştur. Davalıya usulüne uygun bir şekilde 6100 Sayılı HMK'nın 147. maddesi uyarınca davalının tahkikat duruşmasına davet edilmesi zorunludur. Bu yasal zorunluluğun gereği yapıp davalının tahkikat duruşmasına katılması imkânı sağlanmadan davanın esası hakkında hüküm kurulması Anayasanın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan hukuki dinlenilme hakkına aykırıdır..." şeklindeki 19/06/2019 tarihli ve 2017/9735E.,2019/7456K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴²⁹ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.2, md. 1, f. A, b. II, s. 78 vd.

⁴³⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 688; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.230; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 463; Baki KURU (2019), age s. 476; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 366; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 302; İsmail ERCAN (2020), age s. 569; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 450; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 493; Süha TANRIVER (2018), age s.735; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 380.

⁴³¹ Y.2.HD.'nin 15/06/2020 tarihli ve 2020/1531E.,2020/2992K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.2.HD.2019/8284E., 2020/1776K.; Y.23.HD.2019/547E., 2020/414K.; Y.2.HD.2019/8567E., 2020/223K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

açıldığı mahkemeye bildirilir (HMK md.166, f.3). Davaların birleştirilmesine karar veren mahkeme, davaların ayrı yürütülmesinin daha iyi olacağına kanaat getirirse davaların ayrılmasına yine *davanın her aşamasında* talep üzerine veya re'sen karar verebilir (HMK md.167)⁴³².

İsticvap, bir davada çekişmeli vakıalar hakkına bir tarafın, hâkim tarafından sorguya çekilmesidir. Hâkim, isticvaba *başlamadan önce* gerçeği söylemesi yönünde tarafı uyarır (HMK md.173, f.2). İsticvap sonunda bir tutanak düzenlenir. Düzenlenen tutanak, *okunduktan sonra* isticvap olunan tarafa imzalatılır (HMK md.174)⁴³³.

İslah tarafların davada yapmış oldukları usul işlemlerini değiştirebilmesi adına düzenlenen bir yoldur. Taraflar bu yola sadece bir defa başvurabilirler (HMK md.176). İslah yoluna taraflar *tahkikat sona erinceye kadar* başvurabilirler (HMK md.177, f.1)⁴³⁴. İslah yoluna başvuran taraf karşı tarafın muhtemel uğrayacağı zararlar için teminat yatırmak durumundadır. Bu zarar tam olarak belirlendikten *sonra* mahkemece eksik olan teminat tamamlanır, fazla ise iade edilir (HMK md.178, f.2). İslah, yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren bütün işlemlerin yapılmamış sayılması sonucunu doğurur (HMK md.179, f.1). Ancak bazı işlemler ıslahla geçersiz kılınmaz. Bu işlemlerden yemin teklifi, iadesi veya reddinin geçersiz kılınmaması için *ıslahtan önce bildirmiş olması* gerekmektedir (HMK md.179, f.2). Geçersiz kılınmayacak işlemlerin, *ıslahtan sonra* yapılacak tahkikat sonucuna göre yapılmamış sayılabilmesi mümkündür (HMK md.179, f.3). Taraflar, ıslaha gerek olmaksızın dava dosyasının içindeki belgelerde bulunan yazım ve hesap hatalarını, *karar verilinceye kadar* düzeltebilirler (HMK md.183)⁴³⁵.

Yargılama faaliyetinde, tarafların yapmış olduğu iddia ve savunmalar kapsamında toplanan deliller *incelendikten sonra*, hâkim hazır bulunan taraflara

⁴³² Y.7.HD.'nin 14/04/2016 tarihli ve 2016/10296E.,2016/8353K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁴³³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 632; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 475; Baki KURU (2019), age s. 315-316; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 237; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 301; İsmail ERCAN (2020), age s. 707; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 545; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 385; Süha TANRIVER (2018), age s.732-733; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s.377; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 432.

⁴³⁴ Y.11.HD.'nin 01/07/2020 tarihli ve 2019/3163E.,2020/3374K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.9.HD.201719468E., 2020/3045K.; YHGK.2019/21-442E., 2020/76K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

⁴³⁵ Y.8.HD.'nin 12/09/2017 tarihli ve 2017/12023E.,2017/10530K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihat için bkz. Y.9.HD.2014/5689E., 2014/9249K. (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com)).

tahkikatın tümü hakkında açıklama yapmak üzere söz verir (HMK md.184, f.1). Taraflar açıklamalarını *yaptıktan sonra*, tahkikatı gerektirecek bir husus kalmadıysa, hâkim tahkikatın bitmesine karar verir ve taraflara bu durumu tefhim eder (HMK md.184, f.2)⁴³⁶. Toplu mahkemelerde de bu durum aynıdır (HMK md.185, f.3).

2.2.1.4. Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasında Süreler

Sözlü yargılama aşaması, tahkikat tamamlandıktan sonra başlamaktadır. Bu aşamada talep üzerine sözlü yargılamanın *iki haftadan az olmamak* üzere ertelenebilmesi mümkündür (HMK md.186, f.1). Sözlü *yargılama aşamasında* hâkim taraflara son sözlerini sorar ve dava hakkındaki hükmünü verir (HMK md.186, f.2; HMK md.294, f.2)⁴³⁷. Kanun düzenlemesine bakıldığında bu aşamaların birbiri içine geçmiş oldukları görülmektedir.

Yargılama faaliyetini sona erdiren nihai hüküm, esasa veya usule ilişkin olabilir. Söz konusu yargılama faaliyetini sonuçlandıran hüküm, yargılamanın sonuçlandığını bildiren hâkim veya hâkimler tarafından verilmektedir (HMK md.295, f.2). Hükümün müzakeresi sırasında yargılamanın sonuçlandığını bildiren hâkim bulunmuyorsa, gerekli görmesi durumunda *tarafları dinledikten sonra* müzakere edilir ve hüküm verilir (HMK md.295, f.3). Toplu mahkemelerde müzakereyi mahkeme başkanı yönetir. Başkan, *müzakereden sonra* en kıdemsizden başlayarak oyunu alır ve en son kendi oyunu açıklar (HMK md.296, f.1). Mahkeme hükmü, *yazılıp imzalandıktan ve mühürlendikten sonra* yazı işleri müdürü tarafından tarafa verilir ve diğer nüsha *gecikmeksizin* diğer tarafa tebliğ edilir (HMK md.301,

⁴³⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 478; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 389; Baki KURU (2019), age s. 444-445; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 342; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 321; İsmail ERCAN (2020), age s. 526; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 547; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 374; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 473.

⁴³⁷ Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi'nin "...Sözlü yargılamada mahkeme, tarafların son sözlerini sorar ve hükmünü verir (HMK m. 186/2). Hâkim, Türk Hukukunu re'sen uygular (HMK m. 33). Mahkeme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun emredici düzenlemelerinin gereğini yerine getirmek zorundadır (HGK 13/03/2013. 2013/802 esas. 2013/347 karar). Mahkeme, sözlü yargılama ve hüküm için yeni bir duruşma günü tayin etmeden davalı kadının yokluğunda hüküm vermiştir. Yerel mahkeme hâkimi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. madde hükmünü dikkate almayarak taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama ve son sözlerini söyleme hakkı vermeyerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 184. ve 186. maddelerinin emredici ve açık hükmünü uygulamadığından, hükmün münhasıran bu sebeple bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir..." şeklindeki 09/06/2020 tarihli ve 2020/1490E.,2020/2766K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

f.1)⁴³⁸. Taraflar hükmü *her zaman* alabilirler. Bu durumda harcın ödenip ödenmemesine bakılmaz (HMK md.302, f.1).

Yargılama faaliyetinin sonunda *kesinleşen hükümden sonra* dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir ayni hak veya fer'î zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir (HMK md.303, f.4). Hükümdeki yazı veya hesap hataları re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilbilir. Söz konusu hüküm taraflara tebliğ edilmişse *taraflar dinlendikten sonra* hüküm düzeltilbilir (HMK md.304, f.1)⁴³⁹. Hüküm yeterince açık değilse, *hükümün icrası tamamlanıncaya* kadar taraflardan biri hükmün açıklanması veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir (HMK md.305, f.1)⁴⁴⁰. Bu bölümde de tekrar olmaması açısından konumuzla ilgili olarak daha önce değinilen hükümlere yer verilmemiştir.

2.2.2. Basit Yargılama Usulünde Süreler

2.2.2.1. Davanın Açılışı ve Devamında Belirtilen Süreler

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler, niteliği gereği yazılı yargılamaya göre daha çabuk sürede tamamlanması gerekmektedir. Kanun koyucu, bu nedenle bu usule tabi olan yargılama faaliyetini, yazılı yargılama usulüne tabi davalara göre

⁴³⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 703; Baki KURU (2019), age s. 469-470; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 363; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 431; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s.763; İsmail ERCAN (2020), age s. 759; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 637; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 478.

⁴³⁹ Yargıtay 14'üncü Hukuk Dairesi'nin "...öncelikle 7201 Sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun şekilde tebligat yapılmak suretiyle tarafların duruşmaya davet edilmesi ve gelen olduğu taktirde bizzat dinlenerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, HMK'nun 304/1. maddesi hükmüne aykırı olarak taraflar duruşmaya davet edilip dinlenilmeksizin dosya üzerine yapılan inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş; bu nedenle kararın bozulması gerekmektedir..." şeklindeki 14/11/2019 tarihli ve 2016/9467E.,2019/7823K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

⁴⁴⁰ Yargıtay 5'inci Hukuk Dairesi'nin "...HMK'nun 305/1.maddesindeki; hüküm yeterince açık değilse veya icrasında tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar içeriyorsa icrası tamamlanıncaya kadar taraflardan her birinin hükmün açıklanmasını veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini isteyebileceği, HMK'nun 305/2.maddesine göre de, hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçların tavzih yolu ile sınırlandırılmayacağı genişletilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği, yine HMK'nun 304.maddesindeki hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar, mahkemece resen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilbileceği hükümleri gözönünde bulundurulduğunda;Mahkemece dava konusu taşınmazın 84 m² yüzölçümlü olduğunun kabulüyle bedele hükmedilmiş olup, kısa ve gerekçeli kararda bedeline hükmedilmeyen 10 m²'lik kısım ile ilgili tavzih ile yeni karar düzenlenmesi mümkün olmadığı gibi anılan yasada belirtildiği üzere hükmün tashihi yoluyla düzeltilmesi mümkün olmadığı gözetilmeksizin tashih talebinin kabulü,Doğru görülmemiştir..." şeklindeki 04/07/2019 tarihli ve 2019/4458E.,2019/13581K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

mümkün olduğunca kısa tutmaya çalışmış ve bu usulde süreleri de yine yazılı yargılamaya göre daha kısa bir zaman dilimi olarak belirlemeye çalışmıştır.

Basit yargılamanın en önemli farklarından biri dilekçeler aşamasının karşılıklı bir dilekçe verilmesinden ibaret olmasıdır (HMK md.317, f.3). Cevap süresi bu yargılama usulünde de dilekçenin tebliğinden itibaren *iki haftadır*. Ancak, bu basit yargılama usulünde ek cevap süresi *bir ay* değil cevap dilekçesi verme süresinin bitiminden itibaren *iki haftadır* (HMK md.317, f.2)⁴⁴¹. Ek cevap süresi hakkında kararın, yine *derhal* taraflara bildirilmesi gerekmektedir. Basit yargılama usulünde iddianın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı dava dilekçesinin verilmesi ile savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı ise cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlamaktadır (HMK md.319)⁴⁴².

2.2.2.2. Ön İnceleme Aşamasında Süreler

Basit yargılama usulünde ön inceleme ve tahkikat aşaması birbirini içerisine geçmiş bir vaziyettedir. (HMK md.138). Ön inceleme aşaması bu aşamada mümkün olduğunca dosya üzerinden gerçekleşmektedir (HMK md.320, f.1). Şayet daha önce karar verilmediyse hâkim, *ilk duruşmada* dava şartları, ilk itirazlar, hak düşürücü süreler ve zamanaşımı konularında tarafları dinler. *Tarafları dinledikten sonra*, uyuşmazlık konularını tespit eder. Bu işlemden *sonra*, tarafları sulh ve arabuluculuğa teşvik eder. Bu işlemden sonuç alınamayacağı ortaya çıkınca tespit edilen tutanağa esas olmak üzere tahkikat yürütülür (HMK md.320, f.2)⁴⁴³.

2.2.2.3. Tahkikat Aşamasında Süreler

Basit yargılama usulüne ilişkin süre düzenlemeleri, yargılamanın daha kısa sürede tamamlanmasını sağlamaya yönelik olduğundan dolayı, kanun koyucu, bu usulün her aşamasında olduğu gibi tahkikat aşamasında da süreleri mümkün olduğu kadar kısa tutmaya ve yargılamanın mümkün olduğu kadar çabuk tamamlanmasını

⁴⁴¹ Y.9.HD.'nin 26/06/2019 tarihli ve 2019/1275E.,2019/14360K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.9.HD.2015/33771E., 2019/5232K.; YHGK.2017/22-2364E., 2018/1745K.(Kazancı İctihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com)).

⁴⁴² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 712; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.336; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 639; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 463; İsmail ERCAN (2020), age s. 936; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 362.

⁴⁴³ Y.3.HD.'nin 20/06/2019 tarihli ve 2017/9896E.,2019/5639K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.3.HD.2016/16088E., 2017/4939K.; Y.6.HD.2012/17127E., 2013/452K.(Kazancı İctihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com)).

yönelik olarak düzenlemeler yapmıştır. Basit yargılama usulünde kanun koyucu yazılı yargılama usulünden farklı olarak bilirkişinin rapor verme süresini de daha kısa olarak belirlemiştir. Nitekim bu usulde bilirkişinin görev süresi *üç ay* olarak değil *iki ay* olarak belirlenmiştir (HMK md. 274, f.1). Basit yargılama usulünde tahkikat, kural olarak iki duruşmada tamamlanmaktadır. Bu duruşmalar arasındaki süre kural olarak *bir aydan* fazla olamamaktadır. Ancak zorunlu durumlara hâkim, bu süreden *sonrası* için de gün belirleyebilmesi ve ikiden fazla duruşma yapabilmesi mümkündür (HMK md.320, f.3)⁴⁴⁴. Basit yargılama usulünde, işleminden kaldırılan dava *yenilenmeden sonra* takipsiz bırakılırsa yazılı yargılamadan farklı olarak, dava açılmamış sayılır (HMK md.320, f.4)⁴⁴⁵.

Kanun koyucu, yazılı yargılama usulüne tabi işlerin niteliği gereği çok daha fazla inceleme ve araştırılması gerektirdiğinden, bu usulde yargılamayı daha geniş bir zamana yaymıştır. Basit yargılama usulünde ise yargılama faaliyeti, daha kısa bir zamanda sonuçlanabileceğinden dolayı bu süreç daha kısa tutulmuştur. Bu noktada acaba yazılı yargılama usulünün de basit yargılama usulünde uygulanıp uygulanamayacağı düşünülebilir. Bu noktada, kanaatimiz, iki usulün basit usulde birleştirilmesinin bir takım sakıncaları olabileceği yönündedir. Zira yazılı usulde daha geniş bir zamana yayılarak incelenmesi gereken bir husus, yeterli inceleme yapılmadan gerçekleştirilecek ve yargılama aceleye getirilebilecektir. Bu durum bir hak ihlalinin doğmasına sebebiyet verebilecektir. Çünkü makul sürede yargılama, alelacele yargılama demek değildir. Bununla birlikte, iki usulün basit usulde birleştirilmesinin, dilekçeler teatisinin tek seferde tamamlanması, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesinin karşılıklı dilekçeler verilmesinden sonra başlaması ve bu süreçten sonra yargılamaya geçilmesi gibi faydalarının olabilmesi de mümkündür. Böylece yargılamanın makul sürede tamamlanmasına katkı sunabileceği değerlendirilmiştir.

⁴⁴⁴ YHGK.'nun19/09/2018 tarihli ve 2018/9-584E.,2018/1332K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

⁴⁴⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 715; Ali TÜRKMEN (2015), age s.207Baki KURU (2019), age s. 866; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 465; İsmail ERCAN (2020), age s. 939; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 590; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.337; Süha TANRIVER (2018), age s.1115; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 611; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 496.

2.2.2.4. Sözlü Yargılama ve Hüküm Aşamasında Süreler

Sözlü yargılama aşaması, tahkikat *tamamlandıktan sonra* başlamaktadır. Ancak, hüküm aşaması ile iç içe geçmiş durumdadır. Bu aşamada hâkim, taraflara son sözlerini sorar, onları dinler ve yargılamanın sona erdiğini taraflara tefhim eder. Ayrıca beyanda bulunma için süre tanımaz. (HMK md.321, f.1). Sözlü yargılamada zorunlu hallerde hükmün özetini tutanağa geçirip taraflara tefhim eder. Bu durumda gerekçeli kararın *en geç bir ay* içerisinde yazılması gerekmektedir (HMK md.321, f.2)⁴⁴⁶. Basit yargılama usulüne tabi dava işlerde hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin kurallar uygulandığından, bu kısımda düzenlenmeyen hususlarla ilgili yazılı yargılama usulüne tabi davalarda belirlenen süreler basit yargılama usulünde niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır (HMK 322, f.1).

Basit yargılama usulü açısından, çekişmesiz yargılama işlerine tabi davaların değerlendirilmesi gerekmektedir. Çekişmesiz yargı işlerine tabi davalarda, kural olarak re'sen araştırma ilkesi uygulanmaktadır (HMK md. 385, f.2). Bu işlerde, hâkim, tarafların getirdiği dava malzemesi ile bağlı olmayıp, hükme esas teşkil edecek olan vakıalar hakkında bilgi edinmek amacıyla tarafların yargılamaya getirmedikleri dava malzemesi hakkında, uyuşmazlığın taraflarından bağımsız olarak, araştırma yapmak yetkisine sahiptir. Bu durumda, hâkim bir işlemi yapması için tarafa kesin süre tayin etmesinin önemi yoktur. Çünkü hâkim, tarafın bu işlemi yapmaması durumunda onunla bağlı olmayıp, söz konusu işlemin yerine getirilmesi sağlamak durumundadır. Bu durum kamu düzeni niteliğinin de bir gereğidir. Yani tarafın, kesin süreye uymaması, kural olarak bir hak kaybına sebep olmamaktadır⁴⁴⁷.

2.3. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NDAKİ KANUN YOLLARI AŞAMASINDA YER ALAN SÜRELER İLE TAHKİM YARGILAMASI İLE İLGİLİ SÜRELER

2.3.1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Olağan Kanun Yolları Aşamasında Yer Alan Süreler

2.3.1.1. Olağan Kanun Yollarına Başvurma Hakkında Genel Bilgiler

Kanun yolu, mahkemelerin vermiş olduğu kararların hatalı olduğunu düşünenlerin başvurabileceği ve aynı zamanda mahkeme kararlarının doğruluğunun

⁴⁴⁶ Y.21.HD.'nin 07/10/2019 tarihli ve 2019/694E.,2019/5800K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.21.HD.2018/4403E., 2019/4775K.; Y.21.HD.2018/5703E., 2019/4417K. (Kazancı İctihat, E.T.24/10/2020, www.kazanci.com).

⁴⁴⁷ Seda ÖZMUMCU (2014), "Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi", *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı*, C.4, ss.145-171, Isparta, s.146 vd.

yeniden gözden geçirildiği bir sistemdir. Böylece, mahkemelerin hukuka uygun karar verip vermedikleri tekrar gözden geçirilerek, kararların doğruluğu denetlenmiş ve olası hatalı kararların önüne geçilmiş olur⁴⁴⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, olağan kanun yolları istinaf ve temyizdir⁴⁴⁹. İstinaf kanun yoluna, Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başladığı 20/07/2016 tarihinden itibaren başvurulabilmektedir⁴⁵⁰. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda veya diğer özel yargılama kanunlarında istinaf kanun yolu kararlarına karşı söz konusu kanunlarda yer alan süreler içerisinde tarafların istinaf incelemesi talep edebilmesi mümkündür. Bu bölümde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan istinaf süreleri ile ilgili bilgiler verilecek olup özel kanunlardaki sürelerle

⁴⁴⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 756; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), *Hukukta İstinaf Uygulaması*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara, s. 1-2; Ahmet Cemal RUHİ (2016), *Adli Yargıda İstinaf ve Temyiz*, Onikilevha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, s. 3; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), “İstinaf Yargılaması”, *TBB. Dergisi*, S.135, ss. 261-308, Ankara, s. 262; Baki KURU (2019), age s.661; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 484; Cenk AKİL (2010), *İstinaf Kavramı*, Yetkin Yayınları, Ankara., s. 34; Ejder YILMAZ (2005), *İstinaf*, Yetkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara 2005, s. 16 vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 467; İsmail ERCAN (2020), age s. 839 vd.; Kamil M. YILDIRIM (2000), *Hukuk Devletinin Gereği: İstinaf*, Beta Yayınları, İstanbul, s. 1vd.; Mert NAMLI (2013), *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda, Yargılamanın Yenilenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul, s. 65 vd.; Muhammet ÖZEKES (2016), *Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi: (İstinaf ve Temyiz)*, Yetkin Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara, s. 33 vd.; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 597; Murat YAVAŞ (2015), *Medeni Usul Hukukunda Temyiz*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 11 vd.; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), “İş Yargısında İstinaf Kanun Yolu”, *TBB. Dergisi*, S.125, ss.187-230, Ankara s.189; Neslihan DAĞLI (2007), *Usul Hukukuna İlişkin Temyiz Nedenleri*, Yüksek Lisans Tezi, AÜSBE., Ankara., s. 5; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 596; Sabri Ş. ANSAY (1960), age s.342; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 645; Tolga AKKAYA (2009), *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 53.

⁴⁴⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 742; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 3; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 485; Cenk AKİL (2010), age s. 36; Ejder YILMAZ (2005), age s. 83; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 471; İsmail ERCAN (2020), age s. 841; Kamil M. YILDIRIM (2000), age s.35vd.; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 7; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*, Oniki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul s. 21; Murat YAVAŞ (2015), age s.12-13; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 191; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 597; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 646; Tolga AKKAYA (2009), age s. 59.

⁴⁵⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 763; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 19; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 4; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 262; Emre KIYAK (2016), “Türk Hukuk Usulünde İstinaf”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.11, S.123, ss.69-81, Ankara, s.69; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 471; İsmail ERCAN (2020), age s. 841; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 9; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 603; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 597; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 647.

değ inilmeyecektir. İstinaf incelemesi, tarafların istinaf sebepleri ve kamu düzenine ilişkin konularda yapılmaktadır⁴⁵¹.

Hukuk yargılaması sistemimiz üç aşamalı bir sistemden oluşmaktadır⁴⁵². Bölge Adliye Mahkemelerinin temyiz incelemesi mümkün olan kararlarına karşı taraflar, Yargıtay'a temyiz incelemesi talebinde bulunabilirler. Temyiz incelemesi, temyiz sebepleri bağlı olmayıp, Kanun'un hükmüne açık aykırılık gördüğü diğer hususları da kapsamaktadır. Yargıtay'ın vermiş olduğu onama kararları kural olarak kesin olup, bu kararlara karşı artık başvuru yolu bulunmamaktadır.

Kanun koyucu, diğer usul-i işlemlerde olduğu gibi, kanun yolu aşamasında da yargılama faaliyetinin düzenli ve süratli işlemlerine yönelik olarak birtakım süreler belirlemiştir. Bu sürelerin bir kısmı taraflara yönelik olup, bir kısmı yine yargılama faaliyetini yürütmekle görevli olan mahkeme personeline yöneliktir.

2.3.1.2. İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre taraflar, istinaf kanun yoluna, kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verecekleri dilekçe ile başvurabilirler (HMK md.342, f.1; HMK md.343, f.1). Başka bir mahkemeye dilekçenin verilmesi durumunda söz konusu mahkeme, durumu *derhal* kararı veren mahkemeye bildirmesi gerekmektedir (HMK md.343, f.2). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre istinaf yoluna başvuru bir süre ile sınırlandırılmıştır. Bu süre, özel kanun hükümleri saklı olmak üzere ilk derece mahkemesi ilamının taraflara *tebliğinden itibaren iki haftadır* (HMK md.345)⁴⁵³. Karşı taraf bu dilekçenin kendine

⁴⁵¹ Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 171; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 6-7; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 265; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 493-494; Cenk AKİL (2010), age s. 351; Ejder YILMAZ (2005), age s. 73; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 86-87; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 264; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 212 vd.; Tolga AKKAYA (2009), age s. 179.

⁴⁵² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 705; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.367; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age 261; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 475; İsmail ERCAN (2020), age s. 845; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 35; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 602; Amerika Birleşik devletleri hukuk sisteminde yargı yolu için bkz. İbrahim GÜL (2015), age s.14 vd.

⁴⁵³ Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 68; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 6; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 708; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.378; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 267; Baki KURU (2019), age s.670; Emre KIYAK (2016), age s. 72; Esen ERGÜL, Ezgi IŞIK ve Olgu TEMURTÜRKAN (2011), age s. 79; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 479; İsmail ERCAN (2020), age s. 853; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 70; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 615; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 132; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 215; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 771; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 563.

tebliğinden itibaren *iki hafta içerisinde* bu dilekçeye cevap verebilir (HMK md.347, f.2)⁴⁵⁴. Bu süreler kesin bir süre olup, kural olarak hak düşürücüdür. İstinaf kanun yolu aşamasında, bundan başka süreler de bulunmaktadır. Bu bölümde de tekrar olmaması açısından daha önce yer verilmeyen sürelerle yer verilecektir⁴⁵⁵.

İstinaf kanun yoluna başvuru dilekçeleri verildikten sonra veya başvuru süreleri *geçtikten sonra* kararı veren ilk derece mahkemesi dizi listesi hazırlayarak dosyayı bölge adliye mahkemesine gönderir (HMK md.347, f.3)⁴⁵⁶. Görüleceği üzere bu süre mahkemede görevli personele yönelik olup, yargılamanın düzenli ve süratli işlemesine yöneliktir.

İstinaf kanun yoluna başvuru süresini geçiren tarafın, başvuru hakkı ortadan kalkmaktadır. Ancak kanun koyucu, tarafa bir hak daha tanımıştır. İstinaf kanun yoluna karşı tarafın başvurması durumunda, süreyi geçirmiş olan tarafın katılma yoluyla başvurabilmesi mümkündür. Bu süre, karşı tarafın vermiş olduğu dilekçenin kendisine *tebliğinden itibaren iki haftadır* (HMK md.348, f.1). Ancak bu durumda, diğer taraf, başvuru hakkından feragat eder ya da bölge adliye mahkemesi esasa girmeden başvuruyu reddetmesi durumundan direk etkilenecek olup, söz konusu süreyi kaçıran tarafın da talebi kanun hükmü gereğince reddolunacaktır (HMK md.348, f.2)⁴⁵⁷.

⁴⁵⁴ Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 110; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 710; Baki KURU (2019), age s. 679; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 494; Emre KIYAK (2016), age s. 74; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 615; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.380; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 482; İsmail ERCAN (2020), age s. 856; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 77; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 286; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 212; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 780; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 566.

⁴⁵⁵ Bu konu hakkında daha önce bahsedilen süreler için bkz. B.1, md. 4, f. A, s. 64; B.2, md. 1, f. E, b. II, s. 124.

⁴⁵⁶ Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 114; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 6; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s.380; Baki KURU (2019), age s. 685; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 501; Emre KIYAK (2016), age s. 74; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 482; İsmail ERCAN (2020), age s. 856; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 780; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 78; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 566.

⁴⁵⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 780; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 113; Baki KURU (2019), age s.673; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 500; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 482; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 710; İsmail ERCAN (2020), age s. 856; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 78; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 617; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 293; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 209; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 665; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 567; Y.12.HD.'nin 02/03/2020 tarihli ve 2020/1222E., 2020/1997K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazancı.com).

Tasarruf ilkesi çerçevesinde kimse davaya açmaya zorlanamayacağı gibi, kendisinin açmış olduğu davayı takip etmeye de zorlanamaz. Bu çerçevede tarafların kanun yolundan feragat edebilmeleri mümkündür. Ancak taraflar, *ilamın tebliğinden önce* istinaf hakkından feragat edemezler (HMK md.349, f.1). *İstinaf başvurusu yapıldıktan sonra* feragat etmeleri durumunda dosya bölge adliye mahkemesine gönderilmez ve başvurunun reddine karar verilir. Dosya şayet bölge adliye mahkemesine gönderildiyse ve istinaf mahkemesince bir karar verilmediyse başvuru feragat dolayısıyla reddolunur (HMK md. 349, f.2)⁴⁵⁸.

İstinaf incelemesi kanunda sayılan haller dışında duruşmalı yapılmaktadır (HMK md.356, f.1). İstinaf sisteminde de tıpkı ilk derece mahkemesinde olduğu gibi ön inceleme aşaması bulunmaktadır. Bu aşama, heyetçe veya görevlendirilen bir üye tarafından dosya üzerinden yapılır. Karar *ön incelemenin sonunda* heyetçe verilir (HMK md.352, f.2). Yapılan *ön incelemenin sonunda* dosyada bir eksiklik yoksa dosya incelemeye alınır (HMK md.352, f.3). Yine *öninceleme sonunda* Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353'üncü maddesinde sayılan hallerde dosya üzerinden karar verilir (HMK md.353, f.1)⁴⁵⁹. Yapılan incelemede dosyada bulunan eksiklerin tamamlanacak nitelikte olması durumunda, söz konusu eksikler tamamlanır. *Eksiklerin tamamlanmasından sonra* başvurunun esastan reddine ya da esas hakkında duruşma yapılmadan karar verilir (HMK md.353, f.3)⁴⁶⁰.

⁴⁵⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 782; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 120; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 303; Baki KURU (2019), age s. 680; Ejder YILMAZ (2005), age s. 69; Emre KIYAK (2016), age s. 72; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 471-472; İsmail ERCAN (2020), age s. 847; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 79; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 217; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 617; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 666; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 564; Y.12.HD.'nin 06/05/2020 tarihli ve 2020/243E., 2020/3060K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazancı.com).

⁴⁵⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 786; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 137-138; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s.11-12; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 712; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 277; Baki KURU (2019), age s. 689 vd.; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 503; Ejder YILMAZ (2005), age s.71; Emre KIYAK (2016), age s. 75; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 486; İsmail ERCAN (2020), age s. 846; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 89vd.; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s.218; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 615; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 670; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 570.

⁴⁶⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 787; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 12; Baki KURU (2019), age s.692; Ejder YILMAZ (2005), age s.75; Emre KIYAK (2016), age s. 76; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 471-472; İsmail ERCAN (2020), age s. 863; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 672; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 570.

Kanunda sayılan haller dışında incelemenin duruşmalı yapılması gerekmektedir. Yapılan *duruşma sonunda* mahkemece istinaf başvurusunun esastan reddine karar verebileceği gibi ilk derece mahkemesinin hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurabilir (HMK md.356, f.2). Duruşma günü taraflara tebliğ edilir. Ayrıca 7251 sayılı kanunla yapılan değişiklikle bölge adliye mahkemesince belirlenen giderlerin ödenmesi için taraflara *iki haftadan az olmamak üzere kesin süre* verilir (HMK md.358, f.1). Belirlenen süre içerisinde gider ödenmezse dosyanın mevcut durumuna göre karar verilir. Tahkikat yapılmadan karar verilemeyecek olması durumunda başvurunun reddine karar verilir (HMK md.358,f.3)⁴⁶¹.

2.3.1.3. Temyiz Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler

Hukuk yargılaması sistemimizde, olağan kanun yolları aşamasının üç aşamadan oluşmaktadır. Bu kapsamda kanun yolu sisteminin tepesinde temyiz aşaması bulunmaktadır. Bu aşamadan sonra, kural olarak verilen kararlar kesinleşmektedir. Temyiz incelemesi, Yargıtay'ın yapmış olduğu iş bölümüne göre davanın türüne göre ilgili hukuk dairesinde yapılmaktadır. Temyiz incelemesinin, belirli bir düzen içerisinde yürümesi için kanun koyucu bu aşamada da belirli süreler öngörmüştür.

Bölge adliye mahkemelerinin vermiş olduğu temyizi mümkün kararlar ile hakem kararlarının iptaline yönelik olarak verilen kararlara karşı, kararın *tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde* temyiz kanun yoluna başvurabilmek mümkündür (HMK md.361, f.1)⁴⁶². Karşı tarafın bu dilekçenin kendisine *tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde* cevap verme hakkı bulunmaktadır (HMK md.366 atfıyla HMK md.347,

⁴⁶¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 794; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 12; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 388; Ayşegül ATAY COŞKUN (2018), age s. 287-288; Baki KURU (2019), age s. 693; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 507; Ejder YILMAZ (2005), age s. 501; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 487-488; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 88; İsmail ERCAN (2020), age s. 245; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 617-618; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 672; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 572.

⁴⁶² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 801; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 412; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 521; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 496; İsmail ERCAN (2020), age s. 873; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 643; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 626; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 691; Y.17.HD.'nin 23/06/2020 tarihli ve 2019/1555E., 2020/3829K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazanci.com).

f.2)⁴⁶³. Temyiz talebinin yine dilekçe ile yapılması gerekmektedir (HMK md.364,f.1).Taraflar dilekçelerini kararı veren bölge adliye mahkemesine veya bozma kararı üzerine karar ilk derece mahkemesine verebilirler. Ayrıca, talepte bulunanın bulunduğu yer ilk derece mahkemesine veya bölge adliye mahkemesine de verilebilmesi mümkündür. Bu durumda kararı verenden başka bir mahkemeye dilekçenin verilmesi durumunda söz konusu mahkeme durumu *derhal* kararı temyiz edilen mahkemeye bildirmekle görevlidir (HMK md.365, f.2). Temyiz talebinin reddedilmesi durumunda ret kararına karşı kararın *tebliğinden itibaren bir hafta* içerisinde temyiz yoluna başvurulabilir (HMK md.366 atfıyla HMK md.346, f.2). Belirtmekte fayda var ki, lehine karar verilen tarafın temyiz talebinde bulunabilmesi için hukuki bir yararının olması gerekmektedir (HMK md.361, f.2). İstinaf kanun yolu aşamasında uygulanan feragatle ilgili süreler, harç ve giderlerin ödenmesine ilişkin *bir haftalık* süreler, istinaf talebinin reddi kararına karşı *bir hafta* istinaf süresi, katılma yolu ile istinafa ilişkin *iki haftalık* süreler ve ön inceleme aşamasında öngörülen süreler temyiz aşamasında da uygulanır (HMK md.366, f.1).

Temyiz incelemesi kural olarak dosya üzerinden yapılır (HMK md.369, f.2). Ancak kanunda yer alan koşulların varlığı ve tarafların dilekçelerinde duruşma talep etmesi durumunda inceleme duruşmalı olarak yapılır. Bunun için taraflara duruşma gününün tebliğ edilmesi gerekmektedir. Duruşma günü ile tebliğ günün arasında *en az iki hafta* olması gerekmektedir. Duruşma talep edilmesi durumunda ayrıca tarafın duruşma giderini de ödemesi gerekmektedir. Söz konusu gider eksik yatırılması durumunda daire başkanınca tarafa *bir haftalık kesin süre* verilir ve ödenmemesi durumunda duruşma talebinden vazgeçmiş sayılacağı ihtar yazılı olarak yapılır. Söz konusu giderler ödenmezse inceleme dosya üzerinden yapılır (HMK md.369, f.2). Yargıtay'ın re'sen de duruşma yapma yetkisi bulunmaktadır (HMK md.369, f.4). Duruşma günü belirlendiği durumlarda mahkemenin, *tarafları dinledikten sonra*, taraflar gelmemiş ise dosya üzerinden karar vermesi gerekmektedir (HMK md.369, f.5). Duruşma günü karar verilmeyen işlerde *en geç bir ay içerisinde* karar verilmesi

⁴⁶³ Yargıtay 10'uncu Hukuk Dairesi'nin "...Davalı ...'ın bilinen en son adresine gıyabi hüküm ile davalı kurum vekilinin temyiz dilekçesinin normal tebligat çıkartılarak, tebligatın iade gelmesi, tebligatın yapılamaması, iade zarfında yeni bir adres tesbit edilememesi durumunda, adres kayıt sisteminde yazılı adresine, iade zarfında TK'nun 21/2 maddesine göre tebliğin sağlanmasına, temyiz süresi geçtikten sonra, gerekirse 6100 Sayılı HMK'nın 366 ve 346. maddelerindeki prosedür işletildikten sonra gönderilmek üzere dosyanın mahalline GERİ ÇEVİRİLMESİNE, davalı kurum vekilinin temyiz itirazlarının bu noksanlık giderilip dosya geldikten sonra incelenmesine..." şeklindeki 28/09/2020 tarihli ve 2020/923E., 2020/4982K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazancı.com).

gerekmektedir (HMK md.369,f.6)⁴⁶⁴. Bu hüküm mahkemeye yönelik bir süre belirlemiştir. Bu süreye uyulmaması durumunda taraflar için bir hak kaybı olmamaktadır.

Yargıtay tarafından bozma, onama ve düzelterek onama kararları verilebilir (HMK md.370 ve md.371). Söz konusu bozma ve onama kararları yazı işleri müdürü tarafından *derhal* taraflara tebliğ edilir (HMK md.372, f.1). Söz konusu tebligat giderleri temyiz talebinde bulunandan peşin olarak alınır. Bu giderlerde eksiklik olması durumunda talepte bulunana *bir haftalık kesin süre* verilir. Bu süre içerisinde söz konusu giderler yatırılmazsa, başvuru talebinden vazgeçmiş sayılır (HMK md.372, f.2 atfıyla HMK md.344)⁴⁶⁵. Bölge adliye mahkemesi, bozma kararı üzerine tarafları duruşmaya davet eder. *Tarafları dinledikten sonra* söz konusu bozma kararına uyup uyulmayacağı hakkında karar verir (HMK md.373,f.3).

2.3.1.4. Olağan Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler Hakkında Değerlendirme

Kanun yolu sistemi, hukuk düzeni açısından ilk derece mahkemelerince verilmiş kararların yeniden gözden geçirilmesi ve kontrolünün sağlandığı adeta bir sigorta görevi görmektedir. İstinaf mahkemelerinin göreve başlaması ile birlikte ülkemizde üç dereceli bir yargı sistemi oluşmuştur. Süreler açısından değerlendirdiğimiz zaman özellikle farklı yargılama usullerinde farklı başvuru sürelerinin olması sürelerde tek düzeliğin sağlanması açısından yetersiz durumdadır. Örneğin İcra ve İflas Kanunu'nda istinaf kanun yoluna başvuru süresi kararın *tefhim veya tebliğinden itibaren on gündür* (İİK md.363, f.1). Bu konuda savunduğumuz görüş doğrultusunda bizce olması gereken tüm başvuru sürelerinin diğer yargılama

⁴⁶⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 807; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 304; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 19; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 728; Baki KURU (2019), age s. 726; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 499; İsmail ERCAN (2020), age s. 882; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 631; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 698; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 129; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 584.

⁴⁶⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 807; Ahmet Cemal RUHİ (2016), age s. 19; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 499; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 76; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 649; İsmail ERCAN (2020), age s. 886; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 636; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 703; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 586; Y.4.HD.'nin 04/03/2015 tarihli ve 2015/145E., 2015/2510K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazanci.com).

usul kanunları da dâhil olmak üzere *gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren iki hafta* olarak belirlenerek tek düzelğin sağlanması yönündedir.

Kanun yolu sistemimizde süreler açısından değerlendirildiğinde mahkemelerin iş yoğunluğu sebebiyle gerekçeli kararları kanun tarafından belirtilen *bir ay* içerisinde yazmamaları dolayısıyla uygulamada yer alan ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer almayan süre tutum talebi dilekçesidir⁴⁶⁶. Bu kapsamda yukarıda da değindiğimiz üzere olması gereken taraflara *gerekçeli kararın tefhim veya tebliğ* edilmesidir. Çünkü taraflar ancak gerekçeli kararını öğrenerek, bu karara karşı yasa yollarına başvurabilecektir. Uygulamada mahkemeler çoğunlukla gerekçeli kararı tefhim edememektedirler. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen 2021 yılı insan hakları eylem planı⁴⁶⁷ içerisinde, istinaf ve temyiz sürelerinin, hükmün tefhimi yerine gerekçeli kararın tebliğinden sonra başlamasına yönelik mevzuat çalışması yapılacağı bildirilmiştir. Kanaatimizce de olması gereken eylem planında belirtildiği gibidir. Yapılacak düzenleme ile özellikle mahkemelerin kararların yazımını geciktirmesi yüzünden tarafların olası hak kaybının önüne geçilmiş olacak ve uygulamada yer alan süre tutum talebine gerek kalmayacaktır.

Bu konuda değerlendirilmesi gereken diğer konu, özellikle kanun yolu başvurusu yapıldıktan sonra dosyaların gerek bölge adliye mahkemelerinde gerekse Yargıtay aşamasında uzun süre beklemesidir. Bu konuda özellikle makul sürede yargılama hakkının ihlali sonucunu doğurması açısından değerlendirilmeli ve kanun yolları aşamalarının da hızlandırılması sağlanmalıdır. Ancak yargılamanın hızlandırılması demek, yargılamanın alelacele yapılması değil, davaların boşa zaman geçirmeden mümkün olduğunca hızlı bir şekilde tamamlanması demektir. Yani yargılama, bir denge içinde yürütülmeli, hızlandırmak adına gerektiği gibi incelenmeden dosyalar hakkında onama ve bozma kararları verilmemelidir. Bu

⁴⁶⁶ Süre tutum dilekçesi, Kanunda yer almayan ancak uygulamada Yargı kararları ile meydana gelen bir dilekçedir. Tarafların, mahkemelerin vermiş olduğu kararlara karşı kanun yollarına başvurabilmeleri için gerekçeli kararların tebliğ veya tefhim edilmesi gerekmektedir. Uygulamada çoğu kez mahkemeler gerekçeli kararını hüküm ile birlikte veremedikleri için, kısa kararı taraflara tefhim ederler. İşte bu durumda süreler tefhimden itibaren başladığından dolayı taraflar kanun yoluna başvurma iradelerini ortaya koymak ve olası bir hak kaybını önlemek için mahkemelere bu iradelerini ortaya koymak için bu dilekçeyi sunarlar. Uygulamada Yargıtay, süre tutum dilekçesinin varlığını kabul etmektedir. Ancak, her ne kadar süre tutum talebi verilse de, gerekçeli kararın verilmesinden sonra tarafın kanun yoluna başvuru gerekçelerinin sunulması gerektiğini dile getirmektedir. Bu konu hakkında kararlar için bkz. Y.8.HD. 2019/673E., 2020/5986K.; Y.8.HD. 2018/670E., 2020/4025K.; Y.12.HD. 2019/14334E., 2020/6652K.; Y.12.HD. 2020/5647E., 2020/8608K. (Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020).

⁴⁶⁷ İnsan hakları eylem planı hakkında detaylı bilgi için bkz.. <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/1/dosya/insan-haklari-ep02-03-202115-14.pdf>, E.T. 13/04/2021.

noktada kanun yolu aşamasında da yargılamanın başlamasından, hükmün verilmesine kadar geçen sürenin, adalet çerçevesinde gerçekleşmesi, akıllarda ve vicdanlarda herhangi bir soru işareti bırakmaması gerekmektedir⁴⁶⁸.

2.3.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Olağanüstü Kanun Yolları Aşamasında Yer Alan Süreler

2.3.2.1. Olağanüstü Kanun Yollarına Başvurma Hakkında Genel Bilgiler

Hukuk yargılamasında kural olarak taraflar, mahkemelerin vermiş oldukları kararlara karşı Kanun'un belirlediği mahkemelere başvurmak suretiyle kararların doğruluğunu yeniden gözden geçirirler. Bu açıdan kural, mahkeme kararlarının olağan kanun yollarından geçerek kesinleşmesidir. Ancak kanunda düzenlenen kimi durumların varlığı halinde söz konusu yargılama faaliyetinde karar verilmesini sağlayan durumların aksi oluşabilmekte ve yanlış verilen kararların düzeltilmesi gerekebilmektedir. Bu kapsamda kanun koyucu, kesinleşen kararlara karşı hukuken bir çare üreterek olağanüstü kanun yolları aşamasını getirmiştir⁴⁶⁹. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre bu iki şekilde olabilmektedir. Bunlardan birincisi olan Kanun yararına temyiz yoludur. Bu aslında kendine özgü olan ve istisnai bir yoldur. Bu yola tarafların başvurabilmesi mümkün değildir. Bu yola, kararın hukuka aykırı olduğunu ileri sürülerek *Adalet Bakanlığı* veya *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı* tarafından başvurulabilmektedir (HMK md.363, f.1)⁴⁷⁰.

Olağanüstü kanun yollarının ikincisi tarafların başvurabileceği yol olan yargılanmanın yenilenmesi yoludur. Kanun koyucu, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuruyu bir takım koşullara bağlamıştır (HMK md.375). Bu yola başvurulabilmesi için Kanun'un aradığı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi

⁴⁶⁸ Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 43; İbrahim ÇETİN (2010), age s. 103; Usul ekonomisi çerçevesinde makul sürenin özellikleri konusunda detaylı bilgi için bkz. Cumhuriyet RÜZGARESEN (2013), age s. 173 vd.

⁴⁶⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 756; Mert NAMLI (2013), age s. 22; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 655; Muhammet ÖZEKES (2016), age s. 26; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 23; Neslihan DAĞLI (2007), age s. 6-7; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 599; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 708.

⁴⁷⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 817; Adem ALBAYRAK ve Cihat ARSLAN (2016), age s. 317; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 732; Baki KURU (2019), age s.747; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 545; Ejder YILMAZ (2003), *Olağanüstü Temyiz Yetkin Yayınları*, Birinci Baskı, Ankara, s. 94-96; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 508; İsmail ERCAN (2020), age s. 897; Neslihan DAĞLI (2007), age s. 42; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 638; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 580; Y.8.HD.'nin 01/07/2020 tarihli ve 2020/1651E., 2020/4271K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazanci.com).

takdirde tarafların bu yola başvurabilmesi mümkün değildir. Tabi bu yola başvuru, yine belirli süreler dâhilinde olması gerekmektedir (HMK md.377). Bu süreleri geçiren tarafın başvuru hakkı ortadan kalkar.

2.3.2.2. Kanun Yararına Temyiz Olağanüstü Kanun Yolu Aşamasında Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda kendine özel bir yol olan kanun yararına temyiz yolu mahkemenin vermiş olduğu kesin hüküm niteliğindeki kararın sonuçlarını ortadan kaldırmamakla birlikte hüküm ile verilen hatalı kararın kanuna aykırılığı ortaya konmaktadır. Bu durum, Adalet Bakanlığı tarafından Resmi Gazetede yayımlanmaktadır (HMK md.363, f.3).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda kanun yararına temyiz için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu durumda tarafların birinin bu kararın bozulması için dilekçe ile Adalet Bakanlığına ya da Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunması ve ilgili yerlerin bu konuyu incelemeye değer bularak Yargıtay'a talepte bulunması gerekmektedir. Bu talep Yargıtay tarafından da uygun bulunursa karar kanun yararına bozulur. Bu yola başvurmanın ikinci yolu Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının re'sen talepte bulunması ile mümkün olabilmektedir. Bu konuda Kanun'da başvuru süreleri ilgili bir düzenleme bulunmamakla birlikte, ilgili makamların kendilerine yapılan *başvuru üzerine* ya da *öğrenme tarihinden itibaren bu yola* başvuruda bulunabileceklerini değerlendirmek mümkündür.

Bu konu hakkında, Yargıtay tarafından verilecek olası bir bozma kararı, mahkemelerin hukuka aykırı olarak vermiş olduğu kararları tespit ederek ülke çapında hukuk kurallarının doğru bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayacak hukuka güveni tesis edecektir. Kanun koyucu bu bozma kararının yaptırımını düzenlememiş verilen kesin hükmün ortadan kaldırılmayacağını demekle yetinmiştir (HMK md.363, f.2). Bu durum kanaatimizce hatalıdır⁴⁷¹. Hukukun hatalı bir şekilde tesis edilmesini hiçbir bir vicdan kabul edemez. Bu durumun taraflar için yargılanmanın

⁴⁷¹ *Yılmaz*, kesinleşmiş bir yargı kararının bozulmasının ancak bu durumun esasa etki etmemesini, “bir karar hem doğru hem yanlış olamaz” demek suretiyle adalet duygusunu zedeleyebileceğini özellikle de sade vatandaşlar tarafından yadırganabileceğini ve adalet duygusu açısından da kafaları karıştırabileceğini dile getirmiştir. Yazar, ancak bu yolun amacının, özellikle yanlış karar veren mahkemenin bu kararının yanlış olduğunu kamuoyuna ve tüm mahkemelere duyurmak olduğunu ifade etmiştir. Bu konu ile detaylı görüş için bkz. Ejder YILMAZ (2003), age s. 7-8. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi yanlış bir mahkeme kararının etkisinin ortadan kalkmaması, hukukun güvenilirliği ve üstünlüğüne olan inanç özellikle de sade vatandaşın vicdanında tesis edilmedikçe gerçek amacına asla ulaşamayacaktır diyerek yazarın bu görüşüne katılmıyorum.

yenilenmesine konu edilebilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda söz konusu kararı veren hâkimin disiplin açısından sorumlu tutulması gerekmektedir.

2.3.2.3. Yargılamanın İadesi Yolunda Süreler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre tarafların kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı başvurabileceği olağanüstü kanun yolu yargılamanın iadesidir. Kanun koyucu bu yola başvuru sürelerini de belirli sürelerle sınırlamıştır. Bu süreler hak düşürücü niteliktedir⁴⁷². Bu sürelerin başlangıcı kanunda sayılan sebeplere göre farklılık arz etmektedir.

Yargılamanın iadesi süresi;

-Mahkemenin kanuna uygun olarak kurulmamış olduğunun *öğrenildiği*,

-Davaya bakması yasaklı olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması durumunda kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye *tebliğ edildiği*, Alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan *usulen haberdar olduğu*,

- Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması durumlarında, kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye *tebliğ edildiği*; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan *usulen haberdar olduğu*,

- Hükümün sonucuna etki edebilecek yeni bir belgenin *elde edildiği* veya hilenin *farkına varıldığı*,

-Karara esas alınan senedin sahteliğine karar verilmiş veya senedin sahte olduğunun mahkeme veya resmî makam önünde ikrar edilmiş olması durumunda ceza mahkûmiyetine ilişkin *hükmün kesinleştiği* veya ceza kovuşturmasına *başlanmadığı* yahut soruşturmanın *sonuçsuz kaldığı*,

-İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması durumunda ceza mahkûmiyetine ilişkin *hükmün kesinleştiği* veya ceza kovuşturmasına *başlanmadığı* yahut soruşturmanın *sonuçsuz kaldığı*,

-Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması durumunda ceza mahkûmiyetine ilişkin

⁴⁷² Baki KURU (2019), age s. 800; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 582; Mert NAMLI (2013), age s. 412; Y.23.HD.'nin 07/07/2020 tarihli ve 2017/1227E., 2020/2503K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.07/11/2020, www.kazanci.com).

hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı,

-Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması durumunda ceza mahkûmiyetine ilişkin *hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanamadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı,*

-Karara esas alınan ilamın bozularak kesin hüküm şeklinde tamamen ortadan kalkmasından haberdar *olunduğu,*

-Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi durumunda kesinleşmiş kararın *tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır* (HMK md.377, f.1)⁴⁷³. Bu konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne İstanbul 18'inci Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından yapılan aykırılık başvurusu reddedilmiş kararda “...Anayasa'nın hangi maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunun açıklanmadığı görülmektedir...” şeklinde bir gerekçe tesis edilmiştir. Ancak somut olay bağlamında yerel mahkemenin vermiş olduğu karara karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine hemen başvuruda bulunan tarafın lehine ihlal tespit edilmiştir. Bu ihlal kararın verilme tarihi, hükmün kesinleşme tarihinden *oniki yıl* sonra verildiğinden dolayı, tarafın bir kusuru olmamasına rağmen yargılanmanın yenilenme yoluna başvurulamamış kanaatimizce adil olmayan bir durum söz konusu olmuş, bu nedenle de somut olay adaleti sağlanamamıştır. Somut olay ile birlikte değerlendirildiğinde kanaatimizce, söz konusu sürenin hükmün kesinleşmesinden itibaren herhalde *on yıllık* sürenin yerel mahkemenin yapmış olduğu başvurusunda da olduğu gibi Anayasa'nın 36'ncı

⁴⁷³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 829-830; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 743; Baki KURU (2019), age s. 789vd.; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 514; İsmail ERCAN (2020), age s. 899 vd.; Mert NAMLI (2013), age s. 417 vd.; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 667; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 650-651; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 715; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 591.

maddesine aykırılık teşkil ettiği ve bu konuda söz konusu sürenin iptal edilerek yeniden bir düzenleme yapılmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir⁴⁷⁴.

Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması durumunda ise yargılanmanın yenilenme süresi *ilama ilişkin zamanaşımı süresi* kadardır (HMK md.377, f.2). Yargılamanın yenilenmesi talebi yukarıda belirtilen süreler dâhilinde kararı veren mahkemeye başvurmak suretiyle yapılır (HMK md.378, f.1). Mahkeme bu talebin üzere tarafları duruşmaya davet edip *dinledikten sonra* Kanun'un aradığı koşulların varlığını araştırır (HMK md.379, f.1) söz konusu durumlarda eksiklik tespit etmesi durumunda esasa girmeden talebin reddine karar verir (HMK md.379, f.2)⁴⁷⁵. Yapılan *inceleme sonunda* başvuru haklı görülürse yeniden yargılama yapılarak söz konusu karar onanabilir, tamamen veya kısmen değiştirilebilir (HMK md.380, f.1). Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması durumunda ise inceleme yapılmadan hüküm iptal edilir (HMK md.380, f.1)⁴⁷⁶.

2.3.2.4. Olağanüstü Kanun Yolu Aşamasında Yer Alan Süreler Hakkında Değerlendirme

Kanun koyucu olağanüstü kanun yolu aşamasında da özellikle yargılamanın yenilenmesi yolunda taraflar için belirli süreler öngörmüştür. Bu süreler genellikle *üç ay* ve *on yıllık* hak düşürücü sürelerdir. Sürelere bakıldığı zaman belirlenen aralığın, niteliği itibariyle uygun olduğundan bahsetmek mümkündür. Aynı zamanda süreler kanunda sayılan olaylara göre farklı başlangıç zamanlarından başlaması da somut olayın koşulları açısından düşünüldüğünde amaca uygun olarak belirlenmiştir. Bu

⁴⁷⁴ Anayasa Mahkemesi'nin E: 2021/23, K: 2021/12 sayılı ve 3/3/2021 tarihli kararı.

⁴⁷⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 830; Baki KURU (2019), age s. 802; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 583; Mert NAMLI (2013), age s. 451; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 670; İsmail ERCAN (2020), age s. 905; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 652; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 719; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 593; Y.17.HD.'nin 04/11/2019 tarihli ve 2017/1538E., 2019/10055K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazanci.com).

⁴⁷⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 831; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 744; Baki KURU (2019), age s. 803; İsmail ERCAN (2020), age s. 905; Mert NAMLI (2013), age s. 460; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 671; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 653; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 720; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 593; Y.17.HD.'nin 14/07/2020 tarihli ve 2020/1679E., 2020/4802K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat E.T.05/11/2020, www.kazanci.com).

aşamada belirlenen süreler başlangıç zamanları farklı olsa da aralık olarak tekdüzedir. Bu açıdan da belirlenen sürelerin isabetli olduğundan bahsetmek mümkündür. Ancak bu konuda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile yargılamanın iadesi yoluna başvuru süresinin üst sınırı konusunda hak kaybına sebebiyet vermeyecek yeni bir düzenleme yapılmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Bu konuda, kanaatimiz, tarafın Anayasa Mahkemesine veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu durumlarda *on yıllık* hak düşürücü sürenin Anayasa Mahkemesi veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararından itibaren başlaması yönünde yeniden bir düzenleme yapmanın olası hak kayıplarının önüne geçebileceği yönündedir.

2.3.3. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim Yargılamasına İlişkin Süreler

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan tahkim sözleşmesi, tarafların aralarında anlaşarak aralarındaki hukuki uyuşmazlığı seçmiş oldukları hakemler vasıtasıyla çözdükleri sözleşmedir⁴⁷⁷. Söz konusu uyuşmazlığın çözümü kendilerine verilen kişilere hakem adı verilir. Taraflar, aralarındaki anlaşma gereği seçtikleri hakemlerin verecekleri karara rıza göstermek durumundadır⁴⁷⁸. Tahkim sözleşmesi, kural olarak zorunlu bir yol olmayıp tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri konular hakkında kendi rızalarıyla başvurabilecekleri bir çözüm yoludur⁴⁷⁹. Tahkim sözleşmesi, yazılı yapılmak zorunda olup, ayrı bir sözleşme

⁴⁷⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 887; Ahmet TUNCAY (2013), “Türk Hukuk Sisteminde Tahkim Mevzuatı”, *SESSION 2D: Uluslararası Hukuk, International Conference on Eurasian Economies*, ss. 879-884, St. Petersburg, s. 879; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 445; Ali TÜRKMEN (2015), age s.793; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 3627; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim Yargılama Usulü”, *KHÜHF. Dergisi*, C.2, S.1, ss.145-158, İstanbul, s.145; İbrahim ÖZBAY (2015), “Yargıtay’ın Son Kararları Işığında Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK m. 439 Hükmünün Zaman Bakımından Uygulanması”, *DEÜHF. Dergisi*, C.16, S.2014, ss.779-811, İzmir, s.779; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1026; İsmail ERCAN (2020), age s. 1023; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 725; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 761; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 651.

⁴⁷⁸ Ahmet TUNCAY (2013), age s. 879; İbrahim ÖZBAY (2015), age s. 792; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 725; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 757; Yargıtay 15. HD’nin 17/05/2013 tarihli ve 2013/136 E., 2013/3211 K. sayılı kararı (ÖZBAY (2015), s. 791); Yargıtay 11. HD’nin 20/05/2019 tarihli ve 2015/15498 E., 2017/1870 K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.17/10/2020, www.kazanci.com).

⁴⁷⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 891; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 449; Ali TÜRKMEN (2015), age s.749 vd.; Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 761; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 3629; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 146vd.; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1028; İsmail

olabileceği gibi asıl sözleşmenin içerisinde bir şart olarak da öngörülebilir⁴⁸⁰. Taraflardan biri tahkim sözleşmesi olmasına rağmen mahkemeye başvurursa diğer taraf tahkim ilk itirazında bulunulabilir (HMK md.413, f.1). Tahkim, bir ilk itiraz olduğundan diğer taraf bunu cevap dilekçesinde ancak esasa cevap süresi dolmadan ileri sürmelidir. Tahkim ile ilgili olarak kısa bir bilgi verdikten sonra kanun koyucu bu çözüm yolunu da belirli sürelerle bağlamıştır. Amaç, bu çözüm yolunun kişiler tarafından tercih edilmesi ve burada yapılan faaliyetin de en kısa sürede tamamlanmasını sağlamaktır. Örneğin, hakem veya hakem kurulu, uyuşmazlıkla ilgili ilk toplantılarını düzenledikleri tarihten itibaren *bir yıl* içerisinde uyuşmazlık hakkında bir karar vermek durumundadır (HMK md.427, f.1)⁴⁸¹. Hakemlerin bu süreyi geçirdikten sonra bir karar vermesi durumunda ise bu karar geçersiz olup, iptale tabidir (HMK md.439, f.2/c)⁴⁸². Görüldüğü üzere kanun koyucu tahkim yargılamasını belirli bir süreye bağlamış ve bu süreye uymamanın sonucunda verilen kararın iptale tabi olduğunu düzenlemiştir.

Tahkim yargılaması, hukuk sistemimizde, kural olarak ihtiyari ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği konulara ilişkin olarak başvurabileceği alternatif bir çözüm yoludur. Bu bölümde, tahkim sürecinde yer alan sürelerden bahsedilecektir.

Tahkim yargılamasında taraflar, aksini kararlaştırdıkları bir sözleşme maddesine veya tahkim sözleşmesine uyulmaması takdirde bu aykırılığa itiraz

ERCAN (2020), age s. 1027; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Ahmet TUNCAY (2013), age s. 879-881; Y.15.HD.'nin 29/06/2020 tarihli ve 2019/3450 E., 2020/1932 K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.07/09/2020, www.kazancı.com).

⁴⁸⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 894; Ahmet TUNCAY (2013), age s. 881; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 449; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 3627; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1029; İbrahim ÖZBAY (2015), s. 790; İsmail ERCAN (2020), age s. 1032; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 728; Saim ÜSTÜNDAĞ (1997), 2.Cilt, age s. 938; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 762; Y.15.HD.'nin 20/06/2019 tarihli ve 2018/5543 E., 2019/2891 K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.08/09/2020, www.kazancı.com).

⁴⁸¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 911; Ahmet TUNCAY (2013), age s. 881; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 456; Ali TÜRKMEN (2015), age s.809; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 151; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 3663; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 151; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1046; İsmail ERCAN (2020), age s. 1044; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 744; Serhat M. SARISÖZEN (2011), age s. 379; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 773.

⁴⁸² Ahmet TUNCAY (2013), age s. 881; Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN (2020), age s. 457; Ali TÜRKMEN (2015), age s.819; Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 151; Ejder YILMAZ (2017), 3.Cilt, age s. 3686; İlhan E. POSTACIOĞLU ve Sümer ALTAY (2015), age s. 1054; İsmail ERCAN (2020), age s. 1053; Serhat M. SARISÖZEN (2013), age s. 72; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 773.

edebilirler. İtiraz süresi *aykırılığın öğrenildiği tarihten itibaren iki hafta* veya *hakemlerin kararlaştırdıkları süredir*. Bu süre zarfında itiraz edilmezse itiraz hakkında feragat etmiş sayılırlar (HMK md.409).

Tahkim itirazı bir ilk itirazdır. İlk itirazların dikkate alınabilmesi için bunun cevap dilekçesinde ve cevap süresi içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Davalı bu açıdan tahkim ilk itirazını *en geç dava dilekçesinin tebliğinden itibaren iki hafta* içerisinde cevap dilekçesi ile birlikte öne sürmelidir (HMK md.413, f.1)⁴⁸³. Aksi takdirde mahkeme söz konusu itirazı dikkate almayacaktır.

Hakemler *yargılama sırasında* taraflardan birinin talebi üzerine ihtiyati tedbir veya delil tespiti kararı verebilir. Hakemler ayrıca tedbir kararını, uygun bir teminat verilmesi koşuluna bağlanmasına da karar verebilir (HMK md.414, f.1)⁴⁸⁴.Tahkimden önce tarafların mahkemeden ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı alması durumunda, taraf, *karar tarihinden itibaren iki hafta içerisinde* tahkim davasını açmak durumundadır. Yoksa almış olduğu karar kendiliğinden ortadan kalkar (HMK md.426, f.2)⁴⁸⁵.

Tahkim yargılaması için üç hakemin seçilmesi durumunda taraflardan biri, hakemini seçerek diğer tarafa *bir ay* içerisinde hakemini seçmesi için bildirimde bulunur. Taraflar, hakemlerini seçtikten sonra seçilen iki hakem *bir ay* içerisinde üçüncü hakemi seçmesi gerekmektedir. İki halde de seçim yapılmazsa mahkemeden hakem seçilmesi talep edilebilir (HMK md.416, f.1/c). Hakem seçimi ile ilgili olarak mahkemeye başvuru durumlarda hâkim *tarafları dinledikten sonra* bu konuda

⁴⁸³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 900; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 803; Baki KURU (2019), age s. 935; Ejder YILMAZ (2011a), age s. 252; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 605; İsmail ERCAN (2020), age s. 1036; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 805; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 775; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 653.

⁴⁸⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 907; Ahmet TUNCAY (2013), age s. 881; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 813; Baki KURU (2019), age s. 945; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 150; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 612; İsmail ERCAN (2020), age s. 1047; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 749; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 777; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 663.

⁴⁸⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 911; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 808; Baki KURU (2019), age s. 943; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 703; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 150; İsmail ERCAN (2020), age s. 1040; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 750; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 810.

kararını verir. Bu karar kesin olup kanun yoluna başvurulamaz (HMK md.416, f.2)⁴⁸⁶.

Hakem olarak seçilen kişi, tarafsızlığı konusunda şüphe edilmesine yol açacak önemli sebeplerin olması durumunu *görevi kabulden önce* taraflara bildirmek durumundadır. Taraflar önceden bilgilendirilmemiş ise *görevi kabulden sonra* ortaya çıkacak durumları da *gecikmeksizin* taraflara bildirmek zorundadır (HMK md.417, f.1). Taraf, kendisinin seçmiş olduğu hakemi ancak *seçimden sonra* ortaya çıkacak bir sebebe dayanarak reddedebilir (HMK md.417, f.2)⁴⁸⁷. Hakemin reddini isteyen tarafın, hakem ya da hakemlerin *seçimini öğrendiği* veya ret sebebini *öğrendiği tarihten itibaren iki hafta* içerisinde talepte bulunması gerekmektedir (HMK md.418, f.2)⁴⁸⁸. Bu süre hak düşürücüdür. Ret talebinin hakem kurulunca reddedilmesi durumunda, bu kararı öğrendiği tarihten itibaren *bir ay içerisinde* mahkemeden bu kararın kaldırılmasını ve bu konu hakkında karar verilmesini isteyebilir (HMK md.418, f.3)⁴⁸⁹. Bu süre de hak düşürücüdür.

Hakem ya da hakemlerin görevleri bir şekilde sona ererse yeni hakem ya da hakemler seçilir. Bu seçim için *geçen süre tahkim süresinden* sayılmamaktadır (HMK md.421, f.2). Tahkim yargılamasında tarafların, hakem veya hakem kurulunun yetkisine itiraz edebilmesi mümkündür. Taraf, yetki itirazını *en geç cevap dilekçesinde* ileri sürmelidir (HMK md.422, f.2). Hakemlerin yetkisini aşmaları durumunda ise bu itiraz *derhal* ileri sürülmelidir (HMK md.422, f.3). Yetki itirazının

⁴⁸⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 907; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 806; Baki KURU (2019), age s. 939-940; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 702; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 606-607; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age, s. 767.

⁴⁸⁷ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 907; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 799; Baki KURU (2019), age s. 940; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 703; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 607; İsmail ERCAN (2020), age s. 1030; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 768; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 656.

⁴⁸⁸ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 907; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 799; Baki KURU (2019), age s. 940-941; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 703; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 608; İsmail ERCAN (2020), age s. 1030; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 808; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 769; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 657.

⁴⁸⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 832; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 799; Baki KURU (2019), age s. 941; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 703; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 608; İsmail ERCAN (2020), age s. 1031; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 809; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 769; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 567.

ileri sürülmemesi *haklı bir sebebe dayanırsa hakemler süresi geçtikten sonra da yetki itirazını kabul edebilir* (HMK md.422, f.4)⁴⁹⁰.

Kanun koyucu, tahkim yargılamasını belirli bir süre sınırlandırmıştır. Taraflar aksini kararlaştırmadıysa, bu süre *hakemin seçildiği tarihten* veya birden fazla hakem görev yapacak olması durumunda hakem kurulunun yapacağı *ilk toplantıdan itibaren bir yıldır*. Bu süre emredici bir süre olmayıp yukarıda da değinildiği üzere tarafların aksini kararlaştırabilmeleri mümkündür (HMK md.427, f.1). Ayrıca tarafların anlaşamamaları durumunda mahkemeye başvurarak süreyi uzatabilmeleri de mümkündür (HMK md.427, f.2)⁴⁹¹.

Hukuk yargılama faaliyetinde olduğu gibi tahkim yargılamasında da davacı iddialarını ve iddialarını dayandırdığı delillerini dilekçe ile hakem veya hakem kuruluna vermesi gerekmektedir. Davacının verdiği dilekçe süresinde değilse, dilekçede eksikler bulunması ya da usulüne uygun olmaması durumuna bu eksikliklerin giderilmesi için *süre* verilir. Bu eksiklikler bu süre içerisinde giderilmezse yargılama hakemlerce sona erdirilir(HMK md.430, f.1/a). Davalı da savunmalarını yine dilekçe ile hakem veya hakem kuruluna sunması gerekmektedir. Davalının cevap dilekçesi vermemesi durumunda bu bir ikrar ya da kabul sayılmamaktadır (HMK md.430, f.1/b). *Dilekçe verme süresi* taraflarca veya hakem tarafından belirlenir (HMK md.428, f.1)⁴⁹².

Tahkim yargılamasında tahkim sözleşmesinin dışına çıkılmaması koşuluyla, iddia ve savunmanı değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı söz konusu değildir. Ancak hakemlerin diğer taraf için zorluk yaratması durumunda değişikliğe izin vermemesi mümkündür (HMK md.428, f.3). Hakem veya hakem kurulu

⁴⁹⁰ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 909; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 804; Baki KURU (2019), age s. 936-937; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 700; İsmail ERCAN (2020), age s. 245; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 811; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 658;.

⁴⁹¹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 912; Ahmet TUNCAY (2013), age s. 881; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 809; Baki KURU (2019), age s. 946; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 708; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 151-152; Hakan PEKCANİTEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 610; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 745; İsmail ERCAN (2020), age s. 1044; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 811; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 773; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 660.

⁴⁹² Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 912; Baki KURU (2019), age s. 943; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 705; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 152; İsmail ERCAN (2020), age s. 1043; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 746; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 776; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 660.

yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine karar verebilir. Tarafların talebi üzerine *yargılamanın uygun aşamasında* duruşma yapılmasına da karar vermek durumundadır. Ancak aksi kararlaştırılabilir (HMK md.429, f.1)⁴⁹³. Hakem veya hakem kurulu, yargılama ile ilgili her türlü faaliyeti ve duruşmaya gelmemenin sonuçlarını *uygun bir süre önce* taraflara bildirmek durumundadır (HMK md.429, f.2). Hakemler tarafından bilirkişi seçilmesi mümkündür. Bilirkişiler, talep veya gerekli görülmesi halinde dava ile ilgili raporlarını *verdikten sonra* davet edildikleri duruşmaya katılırlar (HMK 431, f.2)⁴⁹⁴.

Tahkim yargılaması sırasında tarafların sulh olması yargılamayı sona erdirir (HMK md.434). Hakem ya da hakem kurulunun dava hakkında kararın *kendisine bildirilmesinden iki hafta içerisinde*, taraflardan biri diğer tarafa da bilgi vererek kararda bulunan hataların düzeltilmesini veya açıklatılmasını isteyebilmesi mümkündür (HMK md.437, f.1). *Bu sürenin uzunluğu* konusunda taraflar farklı bir süre de kararlaştırabilirler. Hakem veya hakem kurulu bu konu hakkında *talebi aldıktan sonra* tarafı haklı görürse, karşı tarafın da görüşünü alarak *bir ay içerisinde* gerekli düzeltmeyi yapar. Bu süre hakemler tarafından uzatılabilir (HMK md.437, f.2). Hakem ya da hakem kurulu *kararı verdikten iki hafta içerisinde* kendiliğinden de düzeltme yapabilir (HMK md.437, f.3). Taraflar, diğer tarafı da bilgilendirerek talep edilip karara bağlanmamış bir husus hakkında *kararın kendilerine bildirilmesinden bir ay içerisinde* bu hususun karara bağlanmasını talep edebilir. Hakem veya hakem kurulu yine talebi haklı görürse *talep tarihinden itibaren bir ay içerisinde* tamamlayıcı kararını verir. Bu süre *en çok bir ay* uzatılabilir (HMK md.437, f.4)⁴⁹⁵.

⁴⁹³ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 913; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 809; Baki KURU (2019), age s. 944; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 706; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 155; İsmail ERCAN (2020), age s. 1046; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 749; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 778; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 661.

⁴⁹⁴ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 838; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 812; Baki KURU (2019), age s. 945; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 707; Ekin HACİBEKİROĞLU ÖMEROĞLU (2014), age s. 154; İsmail ERCAN (2020), age s. 1046; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 780; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 663.

⁴⁹⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 917; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 816; Baki KURU (2019), age s. 948; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 709; İsmail ERCAN (2020), age s. 1051; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 755; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 813; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 784; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 667.

Hakem ya da hakem kurulunun yargılama sonunda verdiği kararlar taraflar için bağlayıcıdır. Bu kararlara karşı taraflar sadece iptal davası açabilirler. İptal davası *kararın, düzeltme, açıklama veya tamamlama hakkındaki kararların taraflara bildiriminden itibaren bir ay içerisinde* açılması gerekmektedir (HMK md.439, f.4). Bu süre kesin bir süre olup taraflar için hak düşürücü niteliktedir. İptal davası tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır. Bölge adliye mahkemesinin verdiği karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz incelemesi iptal sebepleri ile sınırlı olarak yapılır (HMK md.439, f.6).



BÖLÜM III

SÜRELERİN HESAPLANMASI, MEDENİ USÛL HUKUKUNDA SÜRELERE UYMAMANIN SONUÇLARI, SÜBJEKTİF SEBEPLERLE SÜRELERE UYULMAMASI VE ESKİ HALE GETİRME, OBJEKTİF NİTELİK TAŞIYAN OLAĞANÜSTÜ DURUMLARIN SÜRELERE ETKİSİ

3.1. SÜRELERİN HESAPLANMASI

3.1.1. Sürelerin Başlaması

Bir hakkın doğumu ya da sona ermesinde sürelerin çok büyük önemi olduğundan geçtiğimiz konularda bahsettik⁴⁹⁶. Süreler, yargılama hukuku açısından da bu açıdan çok büyük bir öneme sahiptir. Sürelerin haklar üzerinde etki doğurabilmesi için başlangıç anının önemi çok büyüktür. Çünkü söz konusu süreler bir noktadan itibaren başlamak zorundadır. Bu açıdan yargılama hukuku açısından da sürelerin başlangıç anı büyük önem arz etmektedir. Usul hukukumuz açısından sürelerin başlangıcı, tebliğden kanunda düzenlendiği durumlarda ise tefhimden itibaren başlamaktadır (HMK md.91). Bunun yanı sıra, bazı durumlarda olayın niteliği gereği öğrenme anı veya bir kararın kesinleşme tarihinden itibaren de istisnai başlama anları bulunmaktadır (HMK md.20, f.1; HMK md.94, f.3; HMK md.399, f.3).

Sürelerin başlangıcının hesaplanması açısından, tebligat hukuku kuralları, büyük bir önem arz etmektedir. Kişiler, yargılama ile ilgili bir durumu ancak kendilerine yapılan tebligat aracılığıyla öğrenebilirler. Bu kapsamda, yargılama mercileri, Tebligat Kanunu hükümlerine göre kişilere tebligat veya davetiye çıkarırlar. Bu aynı zamanda hukuki dinlenilme hakkı ve adil yargılama hakkının bir gereğidir⁴⁹⁷. Kişiler açısından bir sürenin başlaması için haberdar edilmeleri büyük

⁴⁹⁶ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. B, b. I, s. 5 vd.

⁴⁹⁷ Ahmet Cemal RUHİ (2011), *Tebligat Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara, s.18; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), *Tebligat Hukuku*, Yetkin Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara, s. 134; Mahmut BİLGİN (2019), *Tebligat Hukuku*, Adalet Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara., s. 659; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Hilal ÜÇÜNCÜ (2019), *Tebligat Hukuku*, Seçkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, s. 22 vd.; Nesibe KURT KONCA (2014), “Türk Hukukuna Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *TBB. Dergisi*, S.114, ss.239-274, Ankara, s.240; Timuçin MUŞUL (2008), *Tebligat Hukuku*, Arıkan Basım Yayım, İkinci Baskı, İstanbul, s. 17; Yargıtay 14’üncü Hukuk Dairesinin “...Hukuki dinlenilme hakkının bir sonucu olarak davanın taraflarına usulüne uygun tebligat yapılması ve taraf teşkili tamamlandıktan sonra yargılamaya

önem arz eder⁴⁹⁸. Tebligatın kural olarak muhatabın bilinen en son adresine yapılması gerekmektedir⁴⁹⁹. Tebligat çıkarabilecek merciler, Tebligat Kanunda ve bununla ilgili yönetmelikte ayrıntılı olarak yer almaktadır⁵⁰⁰. Bu kanun ve yönetmelik uyarınca yargı mercileri de tebligat çıkarmaya yetkilidir. Ayrıca Elektronik Tebligat Yönetmeliği⁵⁰¹ gereğince mahkemeler, söz konusu yönetmelik gereğince elektronik tebligat adresi bulunan kişilere elektronik yolla tebligat

devam olunması zorunludur. Mahkemece ilgili kurumlardan sorulmak suretiyle davalıların bilinen en son adresi tespit edilerek 6099 Sayılı Kanun ile değiştirilen 7201 Sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun olarak dava dilekçesinin tebliği gerekir...” şeklindeki08/09/2020 tarihli ve 2016/17380E., 2020/4683K. sayılı kararı (Aynı yöndeki içtihatlar için bkz. Y.22.HD. 2020/2624E., 2020/9209K.; Y.8.HD.2018/10736E, 2020/4712K.; Y.22.HD.2017/28023E., 2020/9033K. (Kazancı İçtihat, E.T.07/11/2020, www.kazancı.com).

⁴⁹⁸ Ahmet Cemal RUHİ (2011), age s. 17; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), age s. 76; Eva BACHOFNER (2018), Çev. Abdurrahman KAVASOĞLU ve Ömer ÇON, age s. 54; Mahmut BİLGİN (2019), age s. 659; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Hilal ÜÇÜNCÜ (2019), age s. 18; Nesibe KURT KONCA (2014), age s.240; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 21; Yargıtay 12’nci Hukuk Dairesinin “...O halde ilk derece mahkemesince, Tebligat Kanunu’nun 32. maddesi uyarınca, şikayetçi borçlu yönünden ödeme emri tebliğ tarihinin, borçlunun usulsüz tebligattan haberdar olduğu tarihe göre düzeltilmesine karar verilmesi gerekirken, istemin gecikmiş itiraz olarak nitelendirilip takibin durdurulması yönünde hüküm tesis edilmesi ve istinaf başvurusunun da Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddedilmesi isabetsiz olup, Bölge Adliye Mahkemesi kararının kaldırılması ve İlk Derece Mahkemesi kararının bozulması gerekmiştir...” şeklindeki23/05/2019 tarihli ve 2018/1046E., 2019/9007K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.07/11/2020, www.kazancı.com).

⁴⁹⁹ Ahmet Cemal RUHİ (2011), age s.94; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), age s. 255; Mahmut BİLGİN (2019), age s. 87; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Hilal ÜÇÜNCÜ (2019), age s. 130, Nesibe KURT KONCA (2014), age s.245; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 53; Y.16.HD.’nin 11/06/2020 tarihli ve 2016/6324E., 2020/1825K. sayılı kararı (Aynı yönde içtihatlar için bkz. Y.22.HD.2017/26885E., 2020/1754K.; Y.1.HD. 2016/8865E., 2019/5911K. (Kazancı İçtihat, E.T. 07/11/2020, www.kazancı.com).

⁵⁰⁰ 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nun 1’inci maddesi ve 25/01/2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 2’nci maddesine göre “Kazaî merciler, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler, (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar, (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları ile vakıf yükseköğretim kurumları, il özel idareleri, belediyeler, köy hükmi şahsiyetleri, barolar ve noterler tarafından yapılacak elektronik ortam da dâhil tüm tebligat” çıkarmaya yetkilidir.

⁵⁰¹ 06/12/2018 tarihli ve 30617 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Elektronik Tebligat Yönetmeliğinin 5’inci maddesine göre “10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, 5018 sayılı Kanunda tanımlanan mahallî idareler, Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan fonlar ve kefalet sandıkları, Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri, Sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar, Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları, Kanunla kurulanlar da dâhil olmak üzere tüm özel hukuk tüzel kişileri, Noterler, Baro levhasına yazılı avukatlar, Sicile kayıtlı arabulucular ve bilirkişiler, İdareleri, kamu iktisadi teşebbüslerini veya sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıkları; adli ve idari yargı mercileri, icra müdürlükleri veya hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsile yetkili olan kişilerin bağlı bulunduğu birim.” 01/01/2019 tarihi itibarıyla elektronik tebligat adresi almak ve kullanmak zorundadırlar.

göndermek zorundadır (TEB.K. md.7/a; E-TEB.YÖN md.5, f.2). Elektronik tebligatın yapıldığı zaman, gönderildiği günü takip eden *beşinci günün sonunda* muhataba teslim edilmiş sayılmaktadır (E-TEB.YÖN md.9, f.6)⁵⁰². Bu nedenle örnek olarak mahkemenin tarafa verdiği *iki haftalık* süre beşinci günden itibaren başlayacaktır. Yine aynı örnek üzerinden mahkemenin taraf vekiline 12/11/2020 günü UETS aracılığı ile tebligat göndersin ve *iki haftalık* süre tayin etsin. Söz konusu sürenin başlangıcı, 17/11/2020 tarihinde başlar ve 01/12/2020 tarihinde tatil saati veya elektronik ortamda saat 00:00'da sona erer.

Elektronik tebligatın yapıldığı gün olarak sayılan sürenin *beş gün* olarak belirlenmesi kanun koyucunun bu konudaki takdiri çerçevesinde olmuştur. Nitekim elektronik tebligat için belirlenen tebliğ yapılma süresi 6099 sayılı Kanun'da *üç gün* olarak belirlenmiş daha sonra bu süre *beş güne* çıkarılmıştır. Bu konuda kanun koyucunun *beş gün* olarak belirleme sebebi, elektronik tebligatın her gün kontrol edilememesi gösterilmiştir. Bu konuda, uygulamada tebligatın görülme tarihinin mi yoksa *beşinci gün sonumu* olacağına ilişkin Yargıtay'ın farklı kararları⁵⁰³ bulunmaktadır.

Mahkemeler, elektronik tebligat yapılamaması durumunda, diğer usuller çerçevesinde tebligat yapılabilir (E-TEB.YÖN md.16). Kişiler yukarıda açıkladığımız mevzuat hükümlerine göre haberdar edilirler. Yargı mercileri, kişilerin haberdar edildiklerini tebligat mevzuatı gereğince belgelendirirler. Aksi takdirde, söz konusu mevzuat hükümlerine aykırı yapılan bir tebligat usulsüz sayılır. Muhatap usulsüz tebligatı öğrenmişse öğrendiğini beyan ettiği tarih tebliğ tarihi sayılır. Ancak

⁵⁰² Yargıtay 5'inci Hukuk Dairesi'nin "...Tebliğata elverişli bir elektronik adres vererek bu adrese tebligat yapılmasını isteyen kişiye, elektronik yolla tebligat yapılabilir. Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir." şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Mahkemenin gerekçeli kararının, temyiz isteminde bulunan davalı kayıym vekilinin elektronik tebligat için ayrılmış alanına, 10.01.2017 tarihinde konulmasından 5 gün sonra, tebliğ edilmiş sayılması gerektiğinden, davalı kayıym vekiline tebligatın yapıldığı tarih 15.01.2017 olarak kabul edilmelidir..."; şeklindeki 12/03/2020 tarihli ve 2019/10944E.,2020/4460K. sayılı kararı (Kazancı İçtihat, E.T.24/10/2020, www.kazancı.com).

⁵⁰³ Elektronik tebligatın muhatap tarafından açılması halinde tebligatın yapılmış sayılacağına ilişkin Yargıtay 4'üncü Hukuk Dairesi'nin 9 Aralık 2020 tarihli, 2020/1187 E., 2020/4264 K. sayılı kararı; Elektronik tebligatın muhatabın elektronik adresine ulaşma tarihi veya okunduğu tarih değil beşinci günün sonunda yapılmış sayılacağına ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 04 Mart 2020 tarihli, 2020/547 E., 2020/924 K. sayılı kararı; Bireysel başvuru için elektronik tebligatın öğrenme tarihinden itibaren yapılmış sayılacağına ve süre aşımı yüzünden bireysel başvurunun reddine yönelik olarak Anayasa Mahkemesi'nin 2019/6266 başvuru numaralı ve 15 Ocak 2020 tarihli kararı.

öğrenememişse, tebligat geçersiz olacağından, süre de başlamayacaktır⁵⁰⁴. Usulüne uygun bir tebligattan bahsedebilmek için her şeyden önce tebligat çıkarmaya yetkili bir makamın varlığı gerekmektedir. Söz konusu merci tarafından tebligatın yine Kanun'un aradığı şekilde hazırlanması, tebligat yapacak mercii⁵⁰⁵ tarafından kişiye tebligatın ulaştırılması ve bunun belgelendirilmesi gerekmektedir. Konumuz sürelerin başlangıcı olduğundan tebligat ile ilgili olarak daha fazla ayrıntıya yer verilmeyecektir⁵⁰⁶.

Sonuç olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan sürelerin sonuçlarını doğurabilmesi için kanunda kural olarak esas alınan tebligatın usulüne uygun olarak yapılması gerekmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda özel olarak düzenlenmesi durumunda süreler, hâkimin verdiği bir kararı duruşmada yer alan kişinin yüzüne karşı bildirimde bulunmasından itibaren başlamaktadır. Bunun yanında yine kanunda düzenlenen istisnai durumların varlığı halinde süreler bir olayın öğrenilme ya da bir kararın kesinleşmesi gibi durumların gerçekleşme anından itibaren başlamaktadır.

3.1.2. Sürelerin Hesap Edilmesi ve Sürenin Bitişi

Sürelerin başlangıcı kadar sonunun da doğru hesaplanması çok önemlidir. Çünkü kişiler kendilerine tanınan zaman dilimi içerisinde bir işlem veya eylemi gerçekleştirerek hak kayıplarının önüne geçmeye çalışırlar bu yüzden kendilerine tanınan süreyi çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Sürenin bitişinin belirlenebilmesi için başlangıç anından itibaren çok iyi hesap edilmesi gerekmektedir. Hukuk

⁵⁰⁴ Yargıtay 23'üncü Hukuk Dairesinin "...1163 Sayılı Kanununun 16. maddesinde çıkarma kararının ortağa tebliğinden itibaren üç ay içinde iptali için dava açılmaması halinde kesinleşeceği hükme bağlanmıştır. Dava açmaya ilişkin bu süre, hak düşürücü niteliktedir. Mahkemece, kendiliğinden dikkate alınması gerekir. Ancak, sürenin başlayabilmesi için kararın tebliği zorunludur. Bu tebliğin noter kanalıyla da yapılması şart değildir. Ortağın haricen öğrenmesi, hatta kararın yüzüne karşı verilmesi sonuca etkili bulunmamaktadır. Bu hususta çekişme olduğu takdirde tebliğin yapıldığını ihraç kararı veren kooperatif ispat etmek durumundadır. Tebliğin yapılmamasının veya usulsüz tebliğin müeyyidesi, ihraç edilen ortağın iptal davası açması için gerekli hak düşürücü sürenin başlamamasıdır..." şeklindeki 07/07/2011 tarihli ve 2011/99E., 2011/4 sayılı kararı.

⁵⁰⁵ 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesi ve 25/01/2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4'üncü maddesine gereğince Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) veya memur vasıtasıyla yapılır. Diğer özel kanunlar ve Tebligat Kanununun 2'nci maddesi hükümleri saklıdır.

⁵⁰⁶ Ahmet Cemal RUHİ (2011), age 17; Mahmut BİLGİN (2019), age s. 23; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Hilal ÜÇÜNCÜ (2019), age s. 19; Tebligat hukukun sorunları ve çözüm önerileri hakkında detaylı bilgi için bkz. Nesibe KURT KONCA (2014), age s.239-274; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 8-12.

Muhakemeleri Kanunu sürelerin nasıl hesaplanması gerektiğini ilgili hükümde açıklamıştır (HMK md.92).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir işlemin yapılması için *gün olarak* belirlenen bir süre bulunmamaktadır. Ancak Kanun'un gün olarak süre belirlememesine rağmen hâkimin *gün olarak* yargılamanın tarafına süre belirlemesinin önünde herhangi bir engel yoktur. Hâkimin takdir yetkisi çerçevesinde süre belirlemesine olanak sağlandığı durumlarda, yargılamanın tarafları için *gün olarak* süre belirleyebilmesi mümkündür. Kanun koyucu bu durumu düşünerek gün olarak belirlenen sürelerin nasıl hesap edilmesi gerektiğini açıklamıştır (HMK md.92, f.1). Buna göre gün olarak belirlenen sürelerde tebliğ veya tefhimin gerçekleştiği gün hesaba katılmamaktadır. Örnek olarak hâkim, tarafa idari mercie başvurusu için *yirmi gün süre* vermiş olsun bunu da duruşmanın yapıldığı 29/10/2020 günü tarafa tefhim etsin. Taraf *yirmi günün* hesabını yaparken tefhim yapıldığı günü hesaba katmayacak süreyi 30/10/2020 tarihinden itibaren hesaplayacaktır. Bu örnekte sürenin bitişi 18/11/2020 mesai bitiş saati olacaktır. Örnekte olduğu gibi bir idari makama başvuru yapılması gerektiğinden dolayı Kanun'un düzenlenmesine göre süre tatil saatinde sonlanacağından (DMK md. 100, f.1; HMK md.92, f.1/ son cümle)⁵⁰⁷, tarafın idari makama o günün mesai bitiminden önce başvuruda bulunması gerekmektedir. Ancak bu noktada örnek üzerinden bir idari makama başvuru değil de bir başka mahkemede dava açması olsaydı, sürenin bitimi tatil saati olmayacaktı. Çünkü UYAP üzerinden yapılan dava açılış işlemleri gün sonuna kadar yapılabildiğinden dolayı söz konusu süre Hukuk Muhakemeleri Kanunu gereğince gün sonunda bitecekti (HMK md.445, f.4, Day. YÖN. md.5, f.10). Yani örnekte sürenin bitimi 19/11/2020 Perşembe günü saat 00:00 olacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunda süreler genel olarak hafta karakterlidir. Bu kapsamda hâkim tarafından hafta olarak süre belirlendiyse, sürenin hesabı, son hafta içerisindeki sürenin başladığı güne karşılık gelen gün tatil saatinde göre yapılır (HMK md.92, f.2). Örneğin, hâkimin 10/11/2020 Salı günü tarafa vekil tayin etmesi için *iki hafta süre* verdiğini ve bunu duruşmada tefhim ettiğini farz edelim. Taraf veya avukatının, 24/11/2020 Salı günü tatil saatinde ya da UYAP üzerinden ise saat 00:00'a kadar vekaletnameyi sunması gerekmektedir.

⁵⁰⁷ 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre Günlük çalışmanın başlama ve bitme saatleri ile öğle dinlenme süresi, bölgelerin ve hizmetin özelliklerine göre merkezde Cumhurbaşkanınca, illerde valiler tarafından tesbit olunur (DMK md.100, f.1). Bu kapsamda tatil saatinin başlangıcı, sürenin verildiği anda uygulanan mesai bitim saati olarak anlaşılması gerekmektedir.

Sürenin *ay* olarak belirlenmesi durumunda, yine *hafta olarak* belirlenen sürenin hesabındaki gibi sürenin başladığı *güne* ayda karşılık gelen günün, sürenin sonu olarak hesap edilmesi gerekmektedir (HMK md.92, f.2). Örneğin, 14/02/2020 tarihinde hâkimin, sağlık kurumuna başvurması için davacı işçiye *iki ay* süre verdiğini tefhim ettiğini farz edelim. Sağlık kurumuna başvurunun sonu 14/04/2020 tarihi tatil saati olacaktır. Ay olarak belirlenen süre ayın sonu ise diğer ayın sonunda karşılık gelen gün olarak hesap edilmesi gerekir. Diğer ayın sonunda karşılık gelen gün yoksa söz konusu ayın son günü tatil saatinde süre sona erer (HMK md.92, f.2/son cümle). Aynı örnek üzerinden hâkim, 31/03/2020 tarihinde tarafa *üç ay* süre vermiş olsaydı sürenin sonu, Haziran ayında sürenin başlangıç tarihine karşılık bir gün olmadığından ayın son günü olan 30/06/2020 tarihi tatil saati olacaktır.

Yıl olarak verilen sürelerin hesaplanması konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamaktaydı⁵⁰⁸. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu yıl olarak verilen sürelerin nasıl hesap edilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Bu hüküm gereğince süre yıl olarak belirlenmişse bu güne karşılık gelen yıl içindeki karşılık gelen gün tatil saatinde süre sona erer (HMK md.92, f.2). Örnek olarak, hâkim, tarafa *bir yıl süre* tayin etsin ve bu süre tarafa 01/11/2020 tarihinde tebliğ edildiğini farz edelim, sürenin sonu 01/11/2021 tarihi tatil saatinde veya UYAP ortamında günün sonu saat 00:00 itibarıyla sona erecektir.

3.1.3. Resmi Tatilde Sürelerin Durumu

Sürelerin başlangıcı ve bitişi kadar sürenin bir tatil gününe rastlayıp rastlamaması da büyük önem arz etmektedir. Bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanunu açısından esas alınacak tatiller, resmi tatiller ve adli tatil süreleridir. Çünkü mahkemeler, kural olarak resmi çalışma gün ve saatlerinde görev yaparlar (HMK md.148). Bu açıdan resmi tatiller, 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine göre belirlenmektedir⁵⁰⁹. Adli tatil ise Hukuk

⁵⁰⁸ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 88; Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 55; Mehriğül KELEŞ (1995), age s. 23.

⁵⁰⁹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre hafta sonu tatili Cumartesi ve Pazar günleridir (DMK md.99, f.2). Resmi tatiller, 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunu hükümleri çerçevesinde belirlenmiştir (Resmi tatil günleri hakkında ayrıntı bilgi için bkz. ilgili kanunun 1,2 ve 3'üncü maddeleri). 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu gereğince, Hâkim ve savcılar, haftalık çalışma süresi ve günlük çalışma saatleri yönünden Devlet Memurları Kanunundaki hükümlere tâbidirler (HYSK md.54, f.1).

Muhakemeleri Kanunu hükümleri çerçevesinde belirlenmektedir. Buna göre adli tatil her yıl *yirmi Temmuz başlar ve otuz bir Ağustosta* sona erer (HMK md.102).

Hukuk Muhakemeleri Kanuna göre süreler tatil günlerinde de işlemeye devam eder (HMK md.93/ilk cümle). Yine tebligat kanuna göre resmi tatil ve adli tatil günlerinde tebligat mümkündür (Teb.K md.33)⁵¹⁰. Bu kapsamda, bir işlemin yapılması için yargı mercilerince kendisine süre verilen tarafın, tatil günlerini de sürenin içerisine dâhil etmesi gerekmektedir.

Kanun koyucu, sürelerin bitiminin bir tatil gününe rastlaması durumunu özel olarak düzenleyerek bu durumda taraf lehine hareket etmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, sürenin sonu bir tatil gününe rastlaması durumunda, sürenin sonu kendiliğinden tatil gününü takip eden ilk iş günü çalışma saati sonuna kadar uzamış sayılır (HMK md.93). Örneğin, hâkim tarafa *bir ay* süre tanısın ve bu süre tarafa 05/11/2020 tarihinde tebliğ edilsin sürenin sonu 05/12/2020 tarihi olacaktır. Ancak, Aralık ayının beşinci günü Cumartesiye rastladığından sürenin sonu kendiliğinden 07/12/2020 Pazartesi çalışma saati sonuna uzayacaktır. Elektronik ortamda yapılabilen bir işlem ise süre 08/12/2020 tarihi saat 00:00 itibariyle sonuçlanacaktır.

3.1.4. Adli Tatilde Sürelerin Durumu

Adli tatile tabi olan dava işlerde, sürenin bitiminin adli tatil dönemine rastlaması durumunu Hukuk Muhakemeleri Kanunu ayrıca düzenlemiştir. Buna göre, mahkemelerce verilen sürenin sonunun bir adli tatil dönemine rastlaması durumunda süre adli tatilin bitiminden itibaren *bir hafta* uzayacaktır (HMK md.104). Adli tatile tabi olmayan dava ve işleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu ilgili hükmünde ayrıntılı olarak saymıştır (HMK md.103). Örneğin, adli tatile tabi olan bir davada hâkim tarafa *iki hafta* süre tanısın ve bu husus tarafa 06/07/2020 tarihinde tebliğ edilsin. Söz konusu süre, adli tatilin başlangıcı olan 20/07/2020 tarihine rastladığından dolayı süre adli tatilin bittiği gün olan 31/08/2020 tarihinden itibaren *bir hafta* daha uzayarak 07/09/2020 tarihinde fiziki ortamda çalışma saati sonunda; elektronik ortamda ise, saat 00:00 itibariyle sona erecektir.

⁵¹⁰ Ahmet Cemal RUHİ (2011), age s. 746; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), age s. 913; Mahmut BİLGEN (2019), age s. 52; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 55.

3.1.5. İdari Tatil/ İzinlerde Sürelerin Durumu

Resmi tatil ve adli tatil haricinde yürütme organı tarafından bazı durumlarda kamu çalışanlarına yönelik olarak idari tatil veya izin verebilmesi mümkündür. Böyle bir durum ile ilgili olarak Kanun'da bir düzenleme bulunmamaktadır (HMK md.93). Nitekim Kanun'un düzenlemesine baktığımız zaman, esas olarak sürelerin hesaplanmasına temel alınan resmi tatil ve adli tatil günleridir. İdari izin veya tatil verilen günlerde uygulamada adliyelerde nöbetçi personel bırakılmaktadır. Bu kapsamda, idari izin verilen günlerde süreler işlemeye devam edecek ve bu günler sürenin hesabına dâhil olacaktır. Nitekim Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir. Bu konuda Yargıtay 22'nci Hukuk Dairesi E.2016/27999, K.2020/927 sayılı ve 02/03/2017 tarihli, *"...Yukarıda işaret edildiği üzere 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesine göre temyiz süresi 8 gündür. Temyiz süresinin son günününün 07/07/2016 gününe isabet ettiği; bu günün resmi tatil gününe denk geldiği, ancak devam eden 08/07/2016 günününün ramazan bayramı tatili nedeniyle idari izin olarak ilan edildiği anlaşılmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 93. maddesine göre; Resmî tatil günleri, süreye dâhildir. Sürenin son günününün resmî tatil gününe rastlaması hâlinde, süre tatili takip eden ilk iş günü çalışma saati sonunda biter. 08/07/2016 günü idari izin olmakla beraber, idari izin sayılan günler, resmi tatil niteliğinde olmayıp bu tarihlerde de mahkemelerde işlem yapılmaktadır..."* şeklindeki kararıyla bu durumu ortaya koymuştur⁵¹¹.

3.2. MEDENİ USUL HUKUKUNDA SÜRELERE UYMAMANIN SONUÇLARI

Medeni usul hukukunda sürelerle uymamanın sonucunu ikiye ayırarak incelemek mümkündür. Bu kapsamda, kesin olmayan sürelerle uymamanın sonucunda taraf, yapılması istenen işlemi yapmak için yeniden süre alabilir. Kesin süreye uymamak ise taraf için ağır sonuçlar doğurabilir. Nitekim kural olarak, tarafın, yapılması istenen işlemi yeniden yaparak mahkemeye sunma imkânı ortadan kalkar ve karşı taraf için usuli kazanılmış hak doğurur. Kesin süreye uymamanın diğer sonucu ise mahkeme açısından meydana gelir, çünkü mahkeme vermiş olduğu

⁵¹¹ Bu konuda benzer kararlar için bkz.Y.22.HD.2017/2560E., 2017/4157K.; Y.22.HD. 2016/23051 E., 2019/ 21101K.; Y.4.HD.2019/2073E., 2019/4223K; Y.17.HD.2016/19420E., 2018/8958K.

kesin süreye ilişkin ara kararından dönemez ve bu kararı ile bağı kalarak tarafa yeniden süre veremez⁵¹².

3.2.1. Kesin Olmayan Sürelere Uymamanın Sonuçları

Medeni Usul Kanunu'nda kesin olmayan sürelere uymamanın yaptırımı bulunmamaktadır. Çünkü bu sürelere uymamak, taraf için herhangi bir hak kaybına sebep olmamaktadır. Bu süreleri kaçıran tarafın, yeniden süre isteyebilmesi mümkündür (HMK md.94, f.2/son). Ancak her ne kadar bu süreleri kaçıran tarafın yeniden süre isteyebilmesi mümkün olsa da, tarafların kendilerine tanınan süre içerisinde dürüstlük kuralına uygun hareket etmeleri ve keyfi hareket etmemeleri gerekmektedir. Ayrıca kesin olmayan sürelerin kaçırılması durumunda ikinci kez verilen sürenin kesin nitelikte ve hak düşürücü süre olduğu unutulmamalı, bu yüzden taraf, mümkün olduğu sürece kendine tanınan süre içerisinde kendisinden beklenen işlemi yerine getirme konusuna özen göstermelidir.

3.2.2. Kesin Sürelere Uymamanın Sonuçları

Medeni Usul Kanunu'nda düzenlenen süreler kural olarak kesindir (HMK md.94, f.1) ve söz konusu süre içerisinde kendisinden beklenen işlemi yapmayan tarafın o hakkı, yine kanunda düzenlenen istisnalar dışında ortadan kalkar (HMK md.94, f.3). Bu durum, hâkimin Kanun'un aradığı koşulları (HMK md.94, f.2) yerine getirerek tarafa belirlediği kesin süreler için de aynı şekilde geçerlidir⁵¹³. Bu sürelerin taraflar aleyhine sonuç doğurabilmesi için ayrıca, yapılması istenilen işlemin taraflara duruşmada bulunmaları durumunda tefhim edilmesi, duruşmada bulunmamaları durumunda ise tebliğ edilmesi gerekmektedir. Hâkimin, kesin süre hakkında vermiş olduğu karar ara karar olması sebebiyle, tek başına kanun yoluna taşınması mümkün olmayıp, ancak nihai karar ile birlikte kanun yoluna taşınabilir⁵¹⁴.

Kesin sürelere riayet etmemek, maddi hukuktan kaynaklanan bir hakkın, yargılama mercileri önünde kaybolması tehlikesini meydana getirebilir. Bu yüzden şekli hukuk ile belirlenen sürelere, özellikle hak sahibi olduğunu iddia eden ve bu konuda önemli ispat araçlarına sahip olan tarafın çok özen göstermesi gerekmektedir. Bazı durumlarda bu şekli hukuk kuralının kendisinden de kaynaklanabilir. Örneğin,

⁵¹² Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 154 vd.

⁵¹³ Hülya TAŞ KORKMAZ (2013), age s. 56; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 151.

⁵¹⁴ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 83; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 153.

tanıkla ispatın mümkün olduğu durumlarda, verilen kesin süre içerisinde tanık listesini sunmayan taraf artık bu hakkını kaybeder. Elinde başka bir ispat aracı yoksa ispat faaliyetini gerçekleştiremediğinden aleyhine hüküm tesis edilir. Yani taraf, somut uyuşmazlıkta belki de kendi lehine bir karar alabilecekken, şekli hukuk kurallarına riayet etmediğinden istediği sonuca ulaşamaz.

İlk bakışta, kesin sürelerle uymamanın sonuçlarının çok ağır olduğu ve maddi gerçeğe ulaşmanın önünde bir engel teşkil ettiği görülse de bu durum aslında böyle değildir. Çünkü, yargılama mercileri önüne taşınan bir davada, artık mahkemelerin o davaya bakmak mecburiyeti ortaya çıkar. Bu anayasal bir haktır (AY md. 36). Mahkemeler, yine Anayasa gereğince önüne gelen davayı mümkün olan en kısa sürede ve en az maliyetle bitirme mecburiyetindedirler (AY md.141, f.4). Bu nedenlerle, yargılama faaliyetlerinin belirli sürelerle sınırlandırılması gerekmektedir. İşte Kanun'un belirlediği sürelerin, belirli bir zaman dilimine tabi ve kesin olmasının nedeni budur.

Yargılama hukuku, şekli bir hukuktur⁵¹⁵ ve kural olarak emredici karakterlidir. Kesin süreler, aynı zamanda bu şekilciliğin de bir sonucudur. Emredici olan bir kuralın da belirli yaptırımlarının olması gerekir. İşte yargılama sırasında bir işlem için kendisine kanunun veya hâkimin kesin süre verdiği tarafın bu işlemi söz konusu süre içerisinde gerçekleştirmesi de bir zorunluluktur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, yargılama faaliyetinin farklı aşamaları için farklı kesin süreler içermektedir. Örneğin, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı, hukuki yararı bulunan ilgililerin, diğer kanunlarda bulunan istisnai durumlar saklı kalmak kaydı ile *kararın öğrenilmesi tarihinden itibaren iki hafta içerisinde* istinaf kanun yoluna başvurabilmeleri mümkündür (HMK md.387). Görüldüğü üzere Kanun'un bu hükmünde düzenlenen süre hak düşürücüdür. Bu süre zarfında başvuruyu yapmayan ilgilinin başvuru hakkı ortadan kalkar. Bu durum karşı taraf için ise, usul-i kazanılmış hak meydana getirir⁵¹⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, esasa etkili olmayan geçici hukuki koruma gerektiren işlerde de birtakım kesin nitelikte süreler öngörülmüştür. Örneğin, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasından dolayı menfaati ihlal edilen üçüncü kişilerin *bu kararı öğrenmeden itibaren bir hafta süre içerisinde* ihtiyati tedbirin

⁵¹⁵ İbrahim ERMENEK (2000), age s. 27 vd.

⁵¹⁶ Anıl KÖROĞLU (2014), age s. 69; Volkan ÖZÇELİK (2017), age s. 155; Ejder YILMAZ (2014), age s. 3172.

şartlarına veya teminata itiraz etme hakkı bulunmaktadır (HMK md.394, f.3). İhtiyati tedbirin dava açılmadan önce istenmesi durumunda tarafın ihtiyati tedbir kararının uygulanmasını istediği tarihten itibaren iki hafta içerisinde davasını açıp, açtığı dava ile ilgili belgeleri tedbiri uygulayan memura teslim etmesi gerekir. Aksi takdirde söz konusu tedbir kendiliğinden kalkar (HMK md.397, f.1).

Sonuç olarak kesin nitelikte süreye uymama, taraf için Kanun'un kendine tanımış olduğu hakkın kural olarak sona ermesine neden olmaktadır. Kanun koyucu bu durumda, taraflara, yine Kanun'da yazılan şartların varlığı halinde sadece eski hale getirme olanağı sağlamıştır. Bu yüzden maddi hukuktan kaynaklı bir hakkını yargılama mercileri önüne taşıyan kişilerin, yargılama hukukunun belirlediği kesin nitelikteki sürelerle uyması ve bu sürelerle uygun davranması bir zorunluluktur.

3.3. SÜBJEKTİF SEBEPLERLE SÜRELERE UYULMAMASI VE ESKİ HALE GETİRME

3.3.1. Sürelere Uyulmasını Engelleyen Sübjektif Sebepler

Eski hale getirme talebinde bulunabilmek için sübjektif veya objektif sebeplerin meydana gelmesi gerekmektedir. Sübjektif sebepler: kişinin, yani somut olayın ilgilisi bakımından süre kaçırmayı haklı kılacak olaylardır. Bu olaylar, kişinin elinde olmayan ve olayın özellikleri değerlendirildiğinde kişinin talebini haklı kılacak, kişinin kusuruna dayanmayan sebeplerdir. Bu sebepler, yargılamanın diğer tarafı bakımından süreler üzerinde herhangi bir etki yaratmamaktadır. Hâkim, her somut olayın özelinde kişinin yaşadığı olayı değerlendirmeye tabi tutması gerekmekte ve kişinin haklı olduğuna kanaat getirmesi durumunda eski hale getirme talebini kabul etmesi gerekmektedir. Objektif sebepler ise, herhangi bir kişinin kendisinden kaynaklanmayan ve hiçbir kimsenin engel olamayacağı sebeplerdir. Böyle bir durum meydana geldikten sonra, bölgesel, ülkesel hatta evrensel olarak kişilerin etkilenebilmesi mümkün olabilmektedir. Bu nedenler de eski hale getirme talebine konu olabilmektedir. Bu bölümün konusu olan sübjektif sebeplerin bazıları;

-Hastalık hali: Eski hale getirme talebinde bulunabilmek için geçerli olabilecek nedenlerden biridir. Bu noktada hastalık hali tabirinin kanaatimizce geniş olarak algılanmaması gerekmektedir. Bu noktada ağır bir hastalık halinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir⁵¹⁷. Örnek olarak, basit bir baş ağrısı

⁵¹⁷ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 97; Baki KURU (2019), age s. 838; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 617; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 646; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz

nedeniyle alınan bir istirahat raporunun eski hale getirme talebi için geçerli bir sebep oluşturmayacağı açıktır. Ancak, kişinin geçirdiği bir beyin kanaması ve bunun neticesinde uzun süren bir tedavi süreci yaşaması pek doğaldır ki eski hale getirme talebinin kabulünü gerektirir. Yine kişinin ağır bir trafik kazası sonucunda hastanede geçirmiş olduğu tedavi sürecinde bir süreyi kaçırmaması elde olmayan bir sebep kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

-Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma: Kişiyi yargılama mercii tarafından süre tayin edildiği zaman herhangi üçüncü bir kişi tarafından hürriyetinden yoksun bırakılmış olsun ve söz konusu tebligatın aynı evde birlikte yaşadığı annesine yapıldığını farz edelim. Kişi, bu içinde bulunduğu durumundan kurtulduktan sonra eski hale getirme talebinde bulunabilir⁵¹⁸.

-İlanen Tebligat: İlanen yapılan tebligat konusu doktrinde tartışmalar bulunmaktadır. *Bir görüş*, tebligat sonucunda kişinin kusuru bulunmaksızın haberdar olmaması durumunda eski hale getirme talebinin kabul edilmesi gerektiği yönindedir⁵¹⁹. *Bizimde katıldığımız diğer görüş* ise ilanen tebligat sonucunda kişinin eski hale getirme talebinin kabulünün mümkün olmadığını savunmaktadır. İlanen tebligat kişiye Kanun'un öngördüğü şekilde tebligat yapılamaması durumunda başvuru bir yoldur. Zira günümüzde kişiler kendilerine tebligatın yapılmaması için birtakım yollara başvurabilmektedir. Kişiyi Kanun'un belirlediği şekilde tebligatın yapılmaması veya Kanun'un saydığı hallerin varlığında başvuru ve oldukça sıkı şekil şartlarına tabi bir tebligat yoludur. Nitekim mahkemenin icap etmesi durumunda ikinci kez ilan yapılmasına karar verebilmesi mümkündür (Teb. K md. 29, f.2). Kanun gereğince son ilan tarihinden itibaren *yedi gün* sonra kişiyi tebligat yapılmış sayılır. Bu durumda kişinin eski hale getirme talebinin kabul

ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 90; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 310; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208; Bu konuda karşı görüş için bkz. Erdal TERCAN (2006), age s. 194; Bu konu ile ilgili olarak, benzer görüşteki Yargıtay Kararları için bkz. Y.19.HD.2019/3314E., 2019/5576K.; Y.19.HD.2014/ 3993E., 2014/8658K.; Y.11.HD.2006/1658E., 2006/2686K.(Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazancı.com).

⁵¹⁸ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 97; Baki KURU (2019), age s. 838; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 617; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Karşı tarafın hileli ve hukuka aykırı davranışları yüzünden süreyi kaçırmaması hakkında detaylı bilgi için bkz. Erdal TERCAN (2006), age s. 207vd.; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 90; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 310; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184.

⁵¹⁹ Bu görüşü savunanlar ANSAY; BELGESAY (Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.97'den alıntı); Erdal TERCAN (2006), age s. 208; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 90 vd.

edilmesi demek Kanun'un açık hükmüne aykırılık teşkil edeceği ve adeta ilan edilmiş tebligatı anlamsızlaştıracağından dolayı bu durumda eski hale getirme talebinin reddinin gerektiği görüşüne katılıyorum⁵²⁰.

-Usulsüz Tebligat: Tebligatın usulsüz yapılması durumunda ise eski hale getirme talebine başvuru söz konusu olamayacaktır. Çünkü Tebligat Kanunu'nun aramış olduğu şekilde yapılmadığından süre zaten başlamayacaktır. Bu durumda kişinin herhangi bir kaybı söz konusu olmayacaktır⁵²¹.

-Avukat veya Kanuni Temsilci ile Temsil: Hukuk Muhakemeleri Kanuna göre kişilerin avukat ile temsil zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak kişiler kendilerini avukatları aracılığıyla temsil ettirebilirler. Avukatın eski hale getirme başvurusunda bulunabilmesi için kendinden kaynaklanan bir sebebin olması gerekmektedir. Asilin yaşadığı bir durum yüzünden avukatın eski hale getirme talebinin reddedilmesi gerekir⁵²². Yukarıda saydığımız nedenlerden birisi avukatın şahsında gerçekleşmesi durumunda davayı vekâleten yürüten avukat, eski hale getirme başvurusunda bulunabilir. Ancak avukat, başka bir avukata yetki verebilecek bir durumda ise eski hale getirme talebinde bulunamayacaktır. Örneğin, avukatın ağır bir kaza geçirmesi sonucu bir işlemi yapamayacak durumda olması ve başkasını da yetkili kılamayacak durumda olması sebebiyle eski hale getirme talebinin kabul edilmesi gerekir. Birden fazla vekil varsa bu durumda da vekâlet görevi diğer avukat

⁵²⁰ Ahmet Cemal RUHİ (2011), age s. 588 vd.; Baki KURU (2019), age s. 838; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 97; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), age s. 733 vd.; İlanen tebligat konusunda detaylı bilgi için bkz. Mahmut BİLGİN (2019), age s. 451vd.; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 99 vd.

⁵²¹ Baki KURU (2019), age s. 839; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 618; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 102; Ejder YILMAZ ve Tacar ÇAĞLAR (2007), age s. 831; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 643; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 108; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 310; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 210; Timuçin MUŞUL (2008), age s. 105; Usulsüz tebligat ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Mahmut BİLGİN (2019), age s. 491 vd.; Aynı yönde kararlar için bkz. Y.20.HD.2018/5521E.; 2019/47K.; Y.20.HD.2018/3065E.; 2018/5100K.; Y.20.HD.2015/13559E.; 2017/2311K. (Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazanci.com).

⁵²² Yargıtay 9'uncu Hukuk Dairesinin "...Dosya içeriğine göre, davacı mirasçılar vekili Av... 11.01.2019 tarihli dilekçesinde, davayı açan vekil ...'ın 19.09.2018 tarihli oturuma haklı nedenlerle katılmadığını, mirasçıların, avukatın sağlık durumunu 02.01.2019 tarihinde öğrendiklerini ileri sürerek, buna ilişkin belgeleri sunmuş olup, eski hale getirme isteminin HMK'nın 95.vd hükümlerinde yazılı koşullar bakımından incelenmesi, değerlendirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken..." şeklindeki 13/05/2019 tarihli ve 2019/3984E., 2019/10598K. sayılı kararı; Yargıtay 12'nci Hukuk Dairesinin "...Eski hale getirme talebinde bulunulmuş ise de; COVID-19 tanısının tarihi ve temyiz eden kurumun birden fazla vekille temsil ediliyor olması dikkate alındığında eski hale getirme koşullarının oluşmadığı görülmekte 6100 sayılı HMK'nın 98/2 ve 100. maddeleri uyarınca eski hale getirme talebinin reddine karar verildi..." şeklindeki 15/02/2021 tarihli ve 2021/1029E., 2021/1487K. sayılı kararı.

tarafından da yürütüldüğü için eski hale getirme başvurusunun reddedilmesi gerekir. Kişinin kanuni temsilci aracılığıyla temsil edilmesi durumunda da yine vekilde sayılan durumlar aynen geçerli olacaktır.

Yukarıda sayılan sebepler sınırlı olmayıp, değişen koşullar veya olaylara göre değerlendirilmeye açıktır. Hâkimin, somut olayın koşullarına göre değerlendirme yaparak vicdani kanaatlerine göre eski hale getirme başvurusu hakkında bir karara varması gerekmektedir⁵²³.

3.3.2. Eski Hale Getirme Kurumu Hakkında Genel Bilgiler

Usul hukuku açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun veya hâkimin kesin olarak belirlediği ve bu süre zarfında tarafın o usul işlemini gerçekleştirilmeyen tarafın hakkının kural olarak ortadan kalktığından geçtiğimiz konularda bahsetmiştik⁵²⁴. Kanun koyucu, eski hale getirme kurumunu düzenlemiş, söz konusu süreleri kendi hatası olmadan kaçırın tarafa adeta ikinci bir şans vererek o işlemi yapmasına olanak sağlamıştır. Eski hale getirme, kişinin kendi iradesinin ürünü olmayan, herhangi bir şekilde karşı koyamayacağı bir doğa olayı ya da kişinin kendini koruma imkânı olmayan bir kaza veya üçüncü bir kişinin sebep olduğu olaylar sonucu süreye uyamaması yüzünden o işlemi yapabilmesi için kanun tarafından bir fırsat verilmesini sağlayan usul hukuku kurumudur⁵²⁵.

Kanun koyucu, eski hale getirmeye her durumda başvurmaya olanak sağlamamış bunu birtakım koşullara tabi kılmıştır⁵²⁶. Konumuz usul hukukunda

⁵²³ Bu konu ile ilgili Yargıtay Kararları için bkz. Y.17.HD.2015/13192E., 2018/2731K.; Y.19.HD.2018/1621E., 2019/2347K.; Y.11.HD.2018/2990E., 2018/4760K.; Y.16.HD.2016/13793E., 2020/1113K.; Y.10.HD.2017/ 6203E., 2017/9054K. (Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazanci.com).

⁵²⁴ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. I, s. 13 vd.

⁵²⁵ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 390; Baki KURU (2019), age s. 837; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 616; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 94; Erdal TERCAN (2006), age s. 50 vd.; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 637; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 20; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 309; Nesibe KURT KONCA ve Ceren DAMAR (2016), age s. 212; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 185.

⁵²⁶ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 390; Ali TÜRKMEN (2015), age s. 96-97; Baki KURU (2019), age s. 837; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 617vd.; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.94; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 132-133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 642; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 57-58; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 309; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 183; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 185.

süreler olduğu için kanun her ne kadar elinde olmayan sebeplerle süreleri kaçırmış olan tarafa bu hakkı tanımışsa da, bu yola başvurmayı da belirli bir zaman dilimi içerisinde yapılması gerektiğini de düzenlemiştir. Yani bu durumun da bir takım süreler içerisinde yapılabilmesini öngörmüştür. Konumuz usul hukukunda süreler olduğundan, bu bölümde eski hale getirme konusunda daha çok genel bilgiler verilecek olup, çok fazla ayrıntıya girilmeyecektir.

3.3.3. Eski Hale Getirme Kurumuna Başvurabilmenin Koşulları

3.3.3.1. Sürenin Elde Olmayan Sebeplerle Kaçırılması Koşulu

Yargılama faaliyeti sırasında tarafın, vekilin ya da kanuni temsilcinin eski hale getirmeden faydalanabilmesi için öncelikle sürenin, kişinin elinde olmayan bir sebeple kaçırılmış olması gerekmektedir. Kişinin elinde olmayan sebep, kişinin iradesi dışında gerçekleşen haklı, objektif ve geçerli bir nedene dayanmalı ve aralarında uygun bir nedensellik bağı bulunmalıdır⁵²⁷. Asilin elinde olmayan bir sebep yüzünden vekilin eski hale getirme talebinde bulunması mümkün değildir. Kişilerin kendilerinin elinde olmayan olaylar yüzünden eski hale getirme talebinde bulunması mümkündür. Eski hale getirme talebinin her somut olay özelinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yargıtay'ın bakış açısı da bu yöndedir⁵²⁸. Örnek olarak, kişinin trafik kazası sonucu ağır bir şekilde yaralanması ve yoğun bakımda yatması bu süre zarfında mahkemenin kendisine bir müllet vermesi yüzünden o işlemi gerçekleştirememiş olması durumunda eski hale getirme talebinin kabul edilmesi gerekir. Ancak aynı örnekte kişinin vekilinin olduğunu farz edersek vekilin bu olaya dayanarak eski hale getirme talebi kabul görmeyecektir. Çünkü kaza vekilin şahsında gerçekleşmemiştir.

Eski hale getirme talebinde bulunabilmek için usul hukukundan kaynaklı bir kesin sürenin varlığı gerekmektedir. Bu açıdan maddi hukuka dayanan bir nedenden

⁵²⁷ Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.95; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 648; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 100; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208.

⁵²⁸ Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin "...davacı vekiline Tebligat Yasası hükümlerine göre usulünce tebliğ edilmiş ve davacı vekili, temyiz süresinin bitiş tarihi ve önceki gün ağır dış eti rahatsızlığı geçirdiğini ve bu sebeple de temyiz süresinin kaçırıldığını belirtmiş ise de ileri sürülen rahatsızlık temyiz dilekçesini gönderme veya başka vekile yetki vermeye engel olmayıp söz konusu mazeretin HMK'nun 95/1. maddesindeki "Elde olmayan sebeplerle, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan kimse, eski hâle getirme talebinde bulunabilir." kapsamında değerlendirilmesi mümkün görülmediğinden..." şeklindeki 18/06/2018 tarihli ve 2016/8866E., 2018/4495K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazanci.com).

dolayı eski hale getirme talebinde bulunulamaz⁵²⁹. Örneğin maddi hukuktan kaynaklı bir hak düşürücü sürenin kaçırılması sebebiyle tarafın eski hale getirme talebinde bulunması mümkün değildir.

3.3.3.2. Söz Konusu İşlemin Kanunda Belirtilen veya Hâkimin Kesin Olarak Belirlediği Sürelerin Kaçırılması Durumunda Yapılması Koşulu

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, eski hale getirme talebinde bulunabilmek için Kanun'un belirlediği kesin nitelikteki sürelerin kaçırılması gerekmektedir (HMK md.95, f.1). Kuralın aksiyle yorum ilkesinden hareket ederek kesin olmayan bir sürenin kaçırılması durumunda eski hale getirme talebinde bulunulmasına zaten gerek yoktur. Çünkü bu süreyi kaçırın tarafın yeniden süre isteme hakkı bulunmaktadır (HMK md.94, f.2).

Kesin nitelikte süreler kanun tarafından belirlenebildiği gibi hâkim tarafından da Kanun'un aradığı şartların yerine getirilmesi durumunda belirlenebileceğinden geçtiğimiz konularda bahsetmiştik (HMK md.94, f.2)⁵³⁰. Bu kapsamda belirlenen süreleri geçirmiş olan tarafın o işlemi yapma hakkı ortadan kalkacağından, yine eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkündür. Ancak hâkimin kesin olarak belirlemediği süreyi kaçırın tarafın yine eski hale getirme talebinde bulunması mümkün olmayacaktır. Hâkim tarafından ikinci kez belirlenen süreler kanun gereğince kesin olduğundan dolayı bu süreyi elde olmayan sebeplerle kaçırmış olan tarafın eski hale getirme talep edebilmesi mümkündür⁵³¹.

Eski hale getirme talebinde bulunmak için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda veya medeni yargılamaya ilişkin diğer kanunlarda belirtilen kesin süreler ve bir usuli işlemin yerine getirilmesi amacı ile hâkimin kesin olarak belirlediği sürenin kaçırılması gerekmektedir. Maddi hukuktan kaynaklı bir zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin kaçırılması durumunda eski hale getirme talebinde bulunulamaz⁵³². Kanun'un gerekçesine baktığımız zaman 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri

⁵²⁹ Erdal TERCAN (2006), age s. 85; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 641; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 62-63; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208.

⁵³⁰ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.2, md. 1, f. A, b. I, s. 73 vd.

⁵³¹ Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 59-60.

⁵³² Baki KURU (2019), age 837; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 641; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 309; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 183-184; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 208.

Kanunu'ndaki gibi "bu kanun" şeklindeki bir ifade yer almadığından medeni yargılama ile ilgili diğer kanunlarda yer alan kesin sürelerin kaçırılması durumunda da eski hale getirme yoluna başvurulabilir. Örneğin, aile mahkemeleri veya tüketici mahkemelerine ilişkin özel hükümlerle getirilen sürelerin elde olmayan sebeplerle kaçırılmış olması halinde de bu hükümler uygulanacaktır⁵³³. Gereğinden de anlaşılacağı üzere medeni yargılamaya ilişkin bir kesin sürenin kaçırılması durumunda eski hale getirmeye başvurulabileceği düzenlenmiştir. Bu durumda icra ve iflas hukukunda yer alan sürelerin kaçırılması durumunda da uygulanabilir uygulanamayacağı tartışmalıdır⁵³⁴.

Pekcanitez, şikâyet süresini elde olmayan nedenlerle kaçırın tarafın eski hale getirme talebinde bulunmasının olanağı bulunmamaktadır. Yazar görüşünü şikâyetin bir yargı faaliyeti olmadığına dayandırmaktadır. Bu durumda tarafın gecikmiş itiraz yoluna başvurabileceğini ve eski hale getirme hükümlerinden kıyas yoluyla faydalanamayacağını ileri sürmektedir⁵³⁵. *Korkmaz Taş*, Hukuk Muhakemeleri Kanun'unda ve medeni yargılamaya ilişkin sürelerin kaçırılması durumunda başvurulabilecek bir yol olduğundan ve şikâyet süreleri yargılama ile ilgili olmadığından eski hale getirme yoluna başvurulabilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir⁵³⁶. *Kuru*, bu görüşlerin aksine, İsviçre ve Türk yargı kararlarından yola çıkarak, gerek gecikmiş itiraz gerekse eski hale getirmede menfaat ve hukuki durumun birbirine benzer olmasından dolayı, şikâyet süresini kaçırın tarafın eski hale getirme yoluna başvurabileceğini ileri sürmektedir⁵³⁷.

Bu konuda kanaatimizce, şikâyet süreleri hak düşürücü süreler olup, bu süreleri elde olmayan sebeplerle kaçırın tarafın eski hale getirebilmesi mümkün değildir. Çünkü şikâyet gerçek anlamda bir yargılama faaliyeti değil, icra dairesi

⁵³³ 16/04/2008 tarihli ve B.02.0.KKG.0.10/101-1293/1690 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) genel gerekçesi.

⁵³⁴ İcra ve iflas hukukunda sürelerin kaçırılması durumunda eski hale getirme talebinin mümkün olduğu yönünde görüşü benimseyen yazarlar; ANSAY/BELGESAY/GÜRDOĞAN/BERKİ/BİLGE/KURU/ÖNEN(Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.108 vd.'dan alıntı); Talih UYAR (2004), age s.257; Aksi yönde görüşü savunan yazarlar; ARSLAN/ATALAY /BERKİN/POSTACIOĞLU/ ÖZTAN/YEŞİLTAN/ UMAR/ÜSTÜNDAĞ(Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s.108 vd.'dan alıntı); Hakan PEKCANITEZ (1986), *İcra-İflas Hukukunda Şikâyet*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s.82; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES ve Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (2017), age s. 62; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 642; İsmail ERCAN (2020), age s. 242.

⁵³⁵ Hakan PEKCANITEZ (1986), age s.82.

⁵³⁶ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 641-642.

⁵³⁷ Baki KURU (1972), age s.636-637.

tarafından yapılan hukuka aykırı işlemin iptal edilmesini veya düzeltilmesini sağlayan bir hukuki çaredir. Bu nedenle alacaklı veya borçlunun icra ve iflas hukukunda yer alan özellikle şikâyet sürelerini kaçırmaması nedeniyle eski hale getirme talebinde bulunması mümkün değildir.

3.3.3.3. Eski Hale Getirme Talebinin Varlığı Koşulu

Tasarruf ilkesi çerçevesinde, davanın başlangıcından hükmün verildiği ana kadar bir davayı takip etmek tarafların tasarrufları altındadır. Bu ilkenin görünümünden biri de eski hale getirilmedir. Hâkim, taraf talepte bulunmadıkça kendiliğinden eski hale getirmenin varlığını tespit edemeyeceği gibi re'sen de bu yola başvuramaz. Tarafın, kesin olduğu belirtilen bir süreyi elde olmayan sebeplerle kaçırmaması durumunda bu konuda mahkemeden yazılı bir dilekçe ile talepte bulunması gerekmektedir (HMK md.97). Taraf dilekçesinde aynı zamanda talebini dayandırdığı olay ve durumları varsa belgeleri ile beraber mahkemeye sunmak durumundadır.

Kanun koyucu, eski hale getirme talebini, dilekçe ile başvuru koşuluna bağlamıştır. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde ilk derece mahkemesinde tarafın sözlü olarak ya da tutanağa geçirmek suretiyle başvuruda bulunmasının mümkün olduğu ancak temyiz aşamasında yalnızca dilekçe ile başvuruda bulunabileceği kabul edilmekteydi. 6100 sayılı Kanun ile birlikte bu durum ortadan kaldırılmış eski hale getirme talebinin sadece dilekçe ile yapılabileceği öngörülmüştür. Eski hale getirme konusunda tarafın kesin ispat gerçekleştirilmesi beklenmemekte, yaklaşık ispat yeterli görülmektedir⁵³⁸.

Eski hale getirme talebinde bulunmak için tarafın yerine getiremediği işlemi öngörülen süre içerisinde yapması gerekmektedir(HMK md.97). Bu durumda, tarafın eski hale getirme hakkında mahkemenin vereceği karardan sonra tekrardan süre alması mümkün değildir. Engelin kalkmasından itibaren başvuru süresi olan *iki hafta içerisinde* söz konusu işlemi yerine getirmesi gerekmektedir⁵³⁹. Madde gerekçesine

⁵³⁸ Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 135; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 658; İsmail ERCAN (2020), age s. 245; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 151; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 212.

⁵³⁹ Yargıtay 10'uncu Hukuk Dairesinin "...İnceleme konusu olayda; davacının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 96. maddesinin öngördüğü süre içerisinde sunduğu 20.09.2017 tarihli dilekçe ve eki istirahat raporuyla 18.09.2017 tarihli oturuma HMK'nın 95. madde hükmü kapsamında istemi dışında duruşmaya katılamaması sebebiyle eski hale getirme talebinde bulunduğu ve anılan resmi sağlık kurumundan alınmış sağlık raporunun sahteliğinin de iddia edilmemiş olması karşısında;

bakıldığında söz konusu işlemin dilekçe ile birlikte yapılması zorunlu olmayıp, eski hale getirme süresi içerisinde yapılması yeterli görülmüştür⁵⁴⁰.

3.3.3.4. Eski Hale Getirme Talebinin Kanun Belirlediği Süreler İçerisinde Yapılması Koşulu

Medeni yargılama hukukunda, usul-i işlemlerin belirli süreler içerisinde yapılması gereğinden geçtiğimiz konularda bahsettik⁵⁴¹. Bu durumda, kanun koyucunun, eski hale getirme talebini de belirli süreler içerisinde yapılmasını öngörmesi kaçınılmazdır. Bu aynı zamanda usul ekonomisi ilkesinin de bir gereğidir. Bu kapsamda tarafın, eski hale getirme talebini içeren dilekçesini, kesin süreyi kaçırmamasına neden olan *engelin ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içerisinde* mahkemeye sunması gerekmektedir (HMK md.96, f.1)⁵⁴². Bu süre hak düşürücü bir süre olup, bu süreyi mahkemenin re'sen göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Eski hale getirme talebi konusunda kanun koyucu, *iki haftalık* süreden başka bir de üst sınır öngörmüştür. Bunun sebebi yine yargılamanın sürüncemede kalmasının önüne geçmek ve makul bir sürede faaliyeti sonlandırmaktır. Ayrıca bir yargılama faaliyeti esnasında birden çok eski hale getirme talebi ihtiyacının ortaya çıkabilmesi de mümkündür. Bu kapsamda, tarafın eski hale getirme talebini ilk derece ve istinaf yargılamasında, *en geç nihai karar verilinceye kadar* ileri sürmesi gerekmektedir (HMK md.96, f.2). Bu süre, belirli bir zaman dilimi olarak ifade edilmeyen sürelerdendir. Niteliği gereği her yargılama faaliyeti olayın karmaşıklığı içerisinde incelenerek sonuçlandırılabilir. Bu nedenle esas veya usule ilişkin

belgelendirilmiş mazeret durumu gözetilerek anılan 20.09.2017 tarihli dilekçe eski hale getirme istemi olarak değerlendirilip, bu istemin kabulüne karar verilmesi gerekirken reddi yönünde karar tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...” şeklindeki 19/12/2017 tarihli ve 2017/6203E., 2017/9054K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazancı.com).

⁵⁴⁰ “...bu işlemin eski hâle getirme dilekçesiyle birlikte yapılması zorunlu olmayıp, onbeş günlük süre içinde olmak kaydı ile daha sonra yapılması da mümkündür...” şeklindeki 16/04/2008 tarihli ve B.02.0.KKG.0.10/101-1293/1690 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574) genel gerekçesi.

⁵⁴¹ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.1, md. 1, f. C, b. II, s. 16 vd.

⁵⁴² Yargıtay 21’inci Hukuk Dairesinin “...Somut olayda, davacının sunduğu hekim raporu davacının 26.2.2013 tarihli oturuma HMK'nın 95. maddesi anlamında istemi dışında katılmadığını göstermektedir ve aynı Kanununun 96. maddesinde öngörülen iki haftalık süre içinde bu durum mahkemeye dilekçeyle usulüne uygun olarak bildirilmiştir. O halde davacının 5.3.2013 tarihli dilekçesinin eski hale getirme istemi olarak değerlendirilerek istem hakkında olumlu yada olumsuz bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...” şeklindeki 04/07/2013 tarihli ve 2013/8387E., 2013/14463K. sayılı kararı(Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazancı.com).

olan ve yargılamayı sona erdiren kararın verilmesi, her yargılama faaliyetinde değişik bir zaman diliminde gerçekleşecektir.

Eski hale getirme için nihai karar verinceye kadar talepte bulunulması gerekmektedir. Kanun koyucu, bu duruma bir istisna getirmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu gereğince tarafın yokluğunda nihai karar verilmişse, tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için tarafın, karar verilmiş olsa bile eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkündür (HMK md.96, f.2/son). Kanun'un aksi ile yorum ilkesinden hareket ederek, nihai karar tarafın yüzüne karşı (tefhim) verilmişse artık eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkün değildir. Sonuç olarak, taraf yokluğunda nihai kararın verilmesi durumunda, tahkikat aşamasında kaçırmış olduğu bir süreden dolayı kararın verilmesinden sonra eski hale getirme talebinde bulunabilecektir (HMK md.96, f.2/ilk)⁵⁴³.

Yukarıda ilk derece mahkemelerinde ve istinaf aşamalarında eski hale getirme talebinin hangi süreler içerisinde talep edilmesi gerektiğinden bahsettik. Yargıtay aşamasında ise *nihai karar verinceye kadar* şeklinde bir süre sınırlaması geçerli olmayacaktır. Bu noktada, *nihai kararın verilmesinden sonra* temyiz süresinin elde olmayan nedenlerle kaçırılması mümkün olabilecektir (HMK md.98, f.2)⁵⁴⁴. Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatı ile görmüş olduğu davalarda ise ilk derece mahkemelerinde uygulanan usul ve süreler geçerli olacaktır.

⁵⁴³ Yargıtay 6'ncı Hukuk Dairesinin "...Davacı alacaklının açtığı itirazın kaldırılması davası üzerine mahkemece 13.06.2014 tarihli celsede davanın ikinci kez takipsiz bırakılması üzerine HMK 320/4 uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Davacı vekili 20.06.2014 tarihli dilekçesi ile duruşma günü hasta olduğu gerekçesiyle HMK 95 vd uyarınca eski hale getirme talebinde bulunmuş, dilekçe ekilene İstanbul Halk Sağlığı Maarif ASM ye ait 13.06.2014 tarihinden itibaren 3 gün istirahat raporu sunmuştur. Mahkemece 25.06.2014 tarihli ek karar ile HMK 95 uyarınca nihai karar verilmiş olduğu gerekçesiyle talebin reddine karar verilmiş, ret kararının 16.01.2015 te davacı vekiline tebliğ edilmesi üzerine, davacı vekili 27.01.2015 tarihli dilekçesi ile mahkemece verilen ek kararın bozulması için temyiz talebinde bulunmuştur..Mahkemece davacının sunduğu istirahat raporu incelenerek eski hale getirme talebinin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde HMK 96/2 ye aykırı olacak şekilde karar verilmesi doğru değildir.Kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir..." şeklindeki 26/03/2015 tarihli ve 2015/2714E., 2015/3076K. sayılı kararı (Karar Arama Yargıtay, E.T. 18/11/2020).

⁵⁴⁴ Yargıtay 3'üncü Hukuk Dairesinin "...Davacı vekili, her ne kadar davacının önceki vekilinin ameliyat geçirdiğini ve hastanede bulunduğunu belirtmiş ise de dilekçesi ekinde bu iddiasını kanıtlayacak nitelikte bir belge bulunmamaktadır. Hal böyle olunca davacı tarafından HMK'nın 95. maddesinde değinildiği üzere elde olmayan nedenlerle kanunda belirtilen ya da hakim tarafından kesin olarak belirlenen süre içinde gerekli işlemin (temyiz işleminin) yapılamadığı kanıtlanamadığına, ayrıca süresinde yapılamayan işlemin (temyiz işleminin) de eski hâle getirme talebinde bulunmak için öngörülen süre içinde yapılmamış olmasına göre, 6100 sayılı HMK'nın 95 ve devamı maddelerinde sınırlı bir şekilde belirtilen eski hale getirme koşulları somut olayda oluşmadığından eski hale getirme talebinin REDDİNE..." şeklindeki 21/03/2019 tarihli ve 2017/6238E., 2019/2448K. sayılı kararı (Karar Arama Yargıtay, E.T. 18/11/2020).

3.3.3.5. Başka Bir Hukuki Yola Başvurma İmkânın Bulunmaması Koşulu

Eski hale getirme şartlarından sonuncusu, söz konusu talepte bulunabilmek için tarafın elinde başka bir hukuki çarenin bulunmaması gerekmektedir (HMK md.95, f.2). Bu nedenle tarafın, eski hale getirme talebi olmadan da bir işlemi yapabilmesi durumunda eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkün değildir⁵⁴⁵. Örneğin, usulsüz tebligatın öğrenilmemiş olması durumunda işlemeye başlayan bir süre olmayacağından eski hale getirme talebinde bulunmaya da gerek yoktur. Esasen eski hale getirme taraf için bir son çaredir. Kanun koyucunun bu çareyi sağlamasının sebebi tarafın uğrayabileceği muhtemel bir hak kaybını önlemektir. Bu halde başka bir seçenek varken eski hale getirme yoluna başvurmak Kanun'un mantığına aykırı olacaktır⁵⁴⁶.

Eski hale getirme için kanunda geçen hukuki yol ifadesinden kanun yolu olarak anlaşılması gerekmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tek hukuki yol olarak kanun yolları bulunmamaktadır⁵⁴⁷. Örneğin, elde olmayan sebepler yüzünden duruşmaya gitmeyen ve dosyası işlemde kaldırılan taraf yenileme talebinde bulunabilir. Bu durumda dosyası işlemde kaldırılan tarafın eski hale getirme talebinde bulunması mümkün değildir. Ancak tarafın içinde bulunduğu durum *üç aylık* süre zarfında yenileme talebinde bulunmasına engel teşkil ediyorsa o zaman eski hale getirme talebinde bulunması mümkündür⁵⁴⁸.

Kanun yolu aşamasında sürenin kaçırılması durumunda, katılma yolu ile istinaf veya temyiz yoluna başvuru imkânı olduğundan dolayı eski hale getirme talebinde bulunma imkânı olmayacaktır⁵⁴⁹. Ancak katılma yolu ile temyiz imkânı bulunmamakta ise örneğin karşı taraf kanun yolu hakkında feragat ettiyse, şüphesiz

⁵⁴⁵ Bu konu ile ilgili Yargıtay Kararları için bkz. Y.3.HD.2020/1929E., 2020/3885K.; Y.22.HD.2017/41941E., 2017/28660K. (Kazancı İçtihat, E.T. 26/12/2020, www.kazanci.com).

⁵⁴⁶ Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 618; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 134; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 649; İsmail ERCAN (2020), age s. 243; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s. 271; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 104; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 209.

⁵⁴⁷ Baki KURU (2019), age s. 839; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 99; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 649; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 106 vd.; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 209; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 187.

⁵⁴⁸ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 650; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 106 vd.

⁵⁴⁹ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 649; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 106-107.

elde olmayan sebeplerle süreyi kaçıran taraf eski hale getirme talebinde bulunabilecektir.

Ön inceleme duruşmasına davet ile birlikte tarafa verilen *iki haftalık kesin süre* içerisinde delillerini bildirmesi gerekmektedir (HMK md.139, f.1/ç). Bu durumda süreyi kaçıran tarafın eski hale getirme talebinin kabul edilmemesi gerekmektedir. Çünkü, sonradan delil göstermesi tarafın kusurundan kaynaklanmayan bir sebepten ileri geldiğinden dolayı taraf, Kanun'un ilgili hükmüne yani diğer hukuki yoluna başvurarak delillerini mahkemeye sunabilecektir (HMK md.145). Bu durumda eski hale getirme talebinde bulunmasına hukuken korunan bir yararı söz konusu değildir.

Eski hale getirme konusunda başka bir hukuki yola örnek teşkil edebilecek durum, cevap dilekçesini süresinde veremeyen davalının durumudur. Nitekim cevap dilekçesini verememiş olan davalı, elde olmayan nedenlerden dolayı cevap süresini kaırması durumunda, gerekli sürelerle uyarak eski hale getirme talebinde bulunabilir⁵⁵⁰. Ancak taraf, henüz cevap süresi dolmadan cevap dilekçesi verebilecek duruma gelmesi durumunda ise, aynı süre içerisinde başvurmak üzere ek süre talep etmelidir. Mahkemenin, bu durumda davalıya, cevap verme süresinin sonundan başlamak ve bir ayı geçmemek ek süre verebilmesi mümkündür (HMK md.127). Çünkü tarafın elde olmayan sebepler yüzünden cevap dilekçesi yazması güç ve olanaksız olacak ve ek süre talep etmesi için haklı bir gerekçe oluşturacaktır. Kanaatimizce böyle bir durumda, kanunun lafzından hareket ederek aynı sonuca ulaşma imkânının olması sebebiyle eski hale getirme talebinin reddi gerekir⁵⁵¹.

3.3.4. Eski Hale Getirmeye Başvuru Usulü

Eski hale getirme yoluna kimlerin başvurabileceği konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak her ne kadar bir düzenleme yoksa da yargılamanın taraflarının (davacı ve davalı) ya da çekişmesiz yargı işlerinde ilgililerin bu yola başvurabilecekleri konusunda şüphe yoktur. Bunun aksini düşünmek zaten mümkün olamazdı. Yine tarafların kanuni temsilcileri ve vekillerinin kendilerinden kaynaklanan nedenlerle kanun veya hâkim

⁵⁵⁰ Leyla AKYOL ASLAN (2019), *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesinin Verilememesinin Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 114.

⁵⁵¹ Bu konuda ek süre talep etmesinin sonucu değiştirmeyeceğini ve ek süre talebinde bulunmak için ancak cevap dilekçesi yazmanın çok güç ya da imkânsız olması gerektiğinden yola çıkan aksi yöndeki görüş için bkz. Leyla AKYOL ASLAN (2019), age s. 114.

tarafından belirlenen kesin süreyi kaçırmaması durumunda eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkündür⁵⁵².

Yargılama sırasında taraf kanuni veya iradi taraf değişikliklerinin olması durumunda da davacı veya davalı yerine geçen kimselerin eski hale getirme yoluna başvurabilmeleri mümkündür. Tanıkların ve bilirkişinin şahsından kaynaklanan ve işlemi yapmama sonucunun kendisini etkilemesi durumunda eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkün olmalıdır⁵⁵³. Örneğin, bilirkişinin rapor teslim etme süresi *üç aydır* (HMK md.274, f.1). Hâkim tarafından bu süre bir kez uzatılabilmektedir. Bilirkişinin ikinci kez almış olduğu süre zarfında raporunu elde olmayan sebeplerle yazamaması durumunda eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkün olmalıdır.

Eski hale getirme talebinin dilekçe ile olması gerektiğinden geçtiğimiz konularda bahsetmiştik⁵⁵⁴. Nitekim kanun talep konusunda yazılı şekil şartı aramıştır (HMK md.97). Bu nedenle sözlü olarak talepte bulunmak mümkün değildir⁵⁵⁵. Talepte bulunanın eski hale getirme talebini haklı gösterecek olay ya da durumları da varsa belgeleri ile birlikte dilekçesine eklemelidir. Aksi takdirde söz konusu olayı muhtemel göstermeyen ve gerekçesiz yazılan bir dilekçe mahkeme tarafından kabul görmeyecektir. Eski hale getirme talebinin kesin süre içerisinde yapılamayan işlemin engelin ortadan kalkmasından itibaren *iki haftalık* hak düşürücü içerisinde yapılması gerekmektedir. Elde olmayan sebeplerle yerine getirilemeyen işlemin dilekçe ile birlikte yapılması zorunlu olmayıp, eski hale getirme talep süresinde olması yeterlidir⁵⁵⁶. Kanun'un lafzından da bu anlaşılmaktadır.

⁵⁵² Baki KURU (2019), age s. 838; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 617; Ebru UZGÖREN BAYKAL (1998), age s. 97-98; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 654; İsmail ERCAN (2020), age s. 242-244; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 119; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 209; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 186.

⁵⁵³ Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 120 vd.

⁵⁵⁴ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. B.2, md. 3, f. E, b. II, alt b.3, s. 159 vd.

⁵⁵⁵ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 657; İsmail ERCAN (2020), age s. 244; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 133; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 185; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 210.

⁵⁵⁶ Baki KURU (2019), age s. 840; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 619; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 652; İsmail ERCAN (2020), age s. 244; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 311; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 186; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 135.

Eski hale getirme talebinin dilekçe ile açık olarak ifade edilmesi zorunlu değildir. Dilekçe içeriğinden kesin süre içerisinde yapılamayan işlemin yapılmak istendiği anlaşılabiliriyorsa ve bunu ortaya koyacak emareler dilekçede yer alıyorsa, mahkeme tarafından eski hale getirme talebi olarak nitelendirilmesi ve talebin incelenmesi gerekmektedir⁵⁵⁷. Ayrıca talep içeriği hâkim tarafından yeterince anlaşılamiyorsa, aydınlatma yükümlülüğü çerçevesinde hâkimin talep edene açıklattırılmasının da mümkün olduğu kanaatindeyim. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda eski 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan (HUMK md.174) farklı olarak tarafın birden fazla eski hale getirme talebinde bulunabilmesi mümkündür. Bu değişikliğin yerinde bir değişiklik olduğundan bahsetmek mümkündür. Çünkü uzun süren yargılama faaliyetinde bir tarafın birden fazla kez eski hale getirme talebinde bulunabilecek olayla karşılaşabilmesi doğaldır. Bu nedenle bu bir defa ile sınırlamak tarafın hukuki dinlenilme hakkına ve adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edecektir.

3.3.5. Eski Hale Getirme Başvurusunu İnceleyecek Mercii

Hukuk Muhakemeleri Kanunu eski hale getirme talebini inceleyecek mercii konusunda açıkça düzenleme yapmıştır (HMK md.98, f.1/2). Eski hale getirme talebini incelemesi gereken mercii işin niteliği gereğince söz konusu davayı hali hazırda inceleyen mahkemedir. Zaten bu durum işin doğası gereğidir. Nitekim Kanunun açık düzenlemesi de bu şekildedir. Bu kapsamda, açılmış ve görülmekte olan bir davada, mahkeme tarafından tarafa yönelik olarak bir işin yapılması için belirlenen kesin sürenin elde olmayan sebepler yüzünden kaçırılması durumunda, taraf gerekçesini davanın görüldüğü mahkemeye sunması ya da bu mahkemeye gönderilmek üzere başka bir mahkemeye sunması gerekmektedir. Söz konusu mahkeme dururken başka bir mahkemeden eski hale getirme talebinde bulunmak mantıken de uygun olmaz.

İlk derece mahkemesi yargılamasında, eski hale getirme talebini incelemeye görevli ve yetkili mahkeme, davanın hali hazırda görüldüğü mahkemedir (HMK md. 98, f.1). Tarafların, dilekçelerini bu mahkemeye göndermek üzere başka bir mahkemeye vermeleri de mümkündür. Nihai karar tarafın yokluğunda verilmiş ise, eski hale getirme talebi, kararı vermiş olan mahkemeye verilir. İlk derece

⁵⁵⁷ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 658; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 135.

mahkemesi, bir dava hakkında nihai kararını verdikten sonra o dosyadan el çekmektedir. Bu karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmak isteyen taraf, istinaf başvuru harç ve giderlerini ödemek durumundadır. Bu sürede gerekli harç ve giderlerin yatırılmamış veya eksik yatırılması durumunda kararı veren ilk derece mahkemesince tarafa *bir haftalık kesin süre* verilir. Bu sürenin elde olmayan sebeplerle kaçırılması durumunda eski hale getirme talebinin söz konusu ilk derece mahkemesine verilmesi gerekmektedir. İstinaf aşamasında, bölge adliye mahkemesi tarafından verilen temyiz yolu açık olan kararlar için, aynı şekilde kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine başvuruda bulunulması gerekmektedir⁵⁵⁸.

Kanun yolu aşamasında, taraflar istinaf kanun yoluna başvuru süresini kaçırmaları durumunda, eski hale getirme taleplerini incelemeyi yapmakla görevli ve yetkili bölge adliye mahkemesine yapmak durumundadır. Temyiz kanun yolu açık kararlara karşı, temyiz başvuru süresinin kaçırılması durumunda ise eski hale getirme talebi Yargıtay'a yapılır (HMK md. 98, f.2). Bölge adliye mahkemelerinin göreve başladıkları 20 Temmuz 2016'dan önce aleyhine Yargıtay'a başvuru nihai kararlar için karar düzeltme kanun yolu açık olduğundan, söz konusu karar düzeltme yolunda tarafların kesin bir süreyi kaçırmaları durumunda Yargıtay'a eski hale getirme talebinde bulunmaları mümkündür⁵⁵⁹.

3.3.6. Eski Hale Getirme Başvurusu Üzerine Verilecek Karar ve Giderler

Eski hale getirme talebi üzerine, hâkimin yapacağı incelemenin hangi usule göre olacağını Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükmü belirlemiştir (HMK md.100, f.1). Bu hüküm gereğince, ilk derece yargılaması veya istinaf kanun yolu incelemesi sırasında elde olmayan nedenlerle kesin bir süreyi kaçıran tarafın eski hale getirme talebi ön sorunlar hakkındaki usul çerçevesinde incelenir. Temyiz aşamasında ise temyiz kanun yolunda belirlenen usuller çerçevesinde incelenir (HMK md.100, f. 1). Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalarda da

⁵⁵⁸ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 661; İsmail ERCAN (2020), age s. 244-245; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 138-139.

⁵⁵⁹ Abdurrahim KARSLI (2020), age s. 391; Baki KURU (2019), age s. 841; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 620; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 662; İlhan E. POSTACIOĞLU (1966), age s.272-273; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 140; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 311; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 186; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 212; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 189.

ön sorunlar hakkındaki usule yani ilk derece mahkemesi için belirlenen usuller çerçevesinde eski hale getirme talebi incelenecektir.

İlk derece yargılaması veya istinaf kanun yolu aşamasında, eski hale getirme talebi ön sorunlar hakkındaki usul kuralları çerçevesinde incelenecektir. Bu kapsamda, ön sorunlar hakkındaki Kanun'un 163 ve 164'üncü madde kuralları, eski hale getirme talebi hakkında niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır⁵⁶⁰. Eski hale getirme talebinin yazılı şekilde verilmesi gerektiğinden kanun çerçevesinde talep eden tarafın ya da ilgilinin duruşmada sözlü olarak talepte bulunması mümkün değildir (HMK md.163). Hâkim, söz konusu talebi ve dilekçe ekinde söz konusu talebin haklılığını incelemeye değer bulursa gerekirse cevaplarını bildirmek üzere karşı tarafa tebliğ eder. Hâkim, taraflar arasında uyuşmazlık olması durumunda, bu talep hakkındaki kararını gerekirse *tarafları dinledikten sonra* verir (HMK md.164, f.2). Bu kapsamda Kanun, ilgilisi demediğinden dolayı, bilirkişinin taraf kavramı içerisinde kabul edilmesi ve eski hale getirme talebinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Hâkim, eski hale getirme talebi konusunda, ilk önce şekli şartları, talebin süresinde olup olmadığını inceler. Bu hususta bir eksiklik bulunması durumunda esasa girmeden talebin reddine karar vermesi gerekir. Şekli şartlarda bir eksiklik bulunmaması durumunda, talebin esasına yani talebi haklı kılacak nedenlerin var olup olmadığını inceler. Bu durumda inandırıcı talebi haklı kılacak nedenler yoksa talebin reddine karar vermesi gerekir. Talebin haklı olduğunu inandırıcı deliller varsa eski hale getirme isteğinin kabul edilmesi gerekir. Yargılama esnasında verilen bu karar bir ara karardır⁵⁶¹. Taraflar esas hükümlerle birlikte kanun yoluna başvurabilir. Kabul kararı ile birlikte hâkim hangi işlemlerin geçersiz olacağına ya da yapılmamış sayılan işlemin yapılmış sayılmasına karar vererek, kararını bu çerçevede verir (HMK md.100, f.2). Talebin reddi durumunda ise dava mevcut haliyle devam eder. Yargıtay'da temyiz süresinin kaçırılmasından dolayı eski hale getirme reddi halinde tarafın temyiz talebi incelenmeden karar kesinleşir. Eski hale getirme talebinin kabulü durumunda, temyiz incelemesini yapacak olan ilgili hukuk dairesi, davanın esası hakkında gereken incelemeyi yapar.

⁵⁶⁰ Baki KURU (2019), age s. 841; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 664; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 313; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 152; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 186.

⁵⁶¹ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 663; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 155.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, eski hale getirme talebinin incelenmesi konusunda özel bir düzenleme yaparak, ıslah ile geçersiz hale gelemeyecek işlemlerin eski hale getirme talebinin kabulü halinde de etkilenemeyeceğini düzenlemiştir. Kanun, ıslah durumunda hangi işlemlerin etkisiz hale gelemeyeceğini ilgili hükmünde düzenlemiştir (HMK md.179, f.2)⁵⁶². Örnek olarak tanıkların mahkeme önünde vermiş olduğu ifadeler eski hale getirme talebinden etkilenmez. Ancak, eski hale getirme talebi ile ortaya çıkan durum, söz konusu işlemleri gereksiz kılıyorsa söz konusu işlemler yapılmamış sayılır (HMK md.179, f.3).

Eski hale getirme talebi, hükmün icrasına engel teşkil etmez. Ancak, hâkimin, talebi haklı görmesi durumunda hükmün icrasının ertelenmesine veya geri bırakılmasına karar verebilmesi mümkündür. Hâkim, takdir yetkisi çerçevesinde, vereceği kararı teminat şartına bağlayabilir. Teminat zorunlu bir unsur değildir (HMK md.99). Hâkimin, ilk derece veya istinaf aşamasında yargılama devam ederken erteleme kararı vermesine gerek yoktur⁵⁶³. Çünkü eski hale getirme talebi ön sorunlara ilişkin usul çerçevesinde incelendiğinden bu sorunu halletmeden bir sonraki aşamaya geçmeyecektir. Ancak, tahkikat aşamasında tarafın yokluğunda karar verilmesi durumunda, icranın ertelenmesi istenebilir. Kanun yolu aşamasında ise, kesin bir sürenin kaçırılması durumunda ise erteleme değil hükmün icrasının geri bırakılmasına karar verilmesinin istenmesi gerekir⁵⁶⁴.

Yargılamanın makul bir sürede ve mümkün olan en ekonomik şekilde yürütülmesine yönelik olarak, eski hale getirme talebinde bulunan tarafın bu yüzden sebep olduğu giderleri ödemesi gerekmektedir.(HMK md.101). Zaten kesin bir süreyi kaçırmada hiçbir kusuru bulunmayan tarafa giderlere mahkûm etmek hakkaniyete aykırı olur. Ancak, karşı taraf, gerçek ile alakası olmayan itirazlarda bulunup giderlerin artmasına sebep olmuşsa, hâkim giderlerin bir kısmının veya tamamının kendisine yükletilmesine karar verebilir (HMK md.101/son)⁵⁶⁵.

⁵⁶² Ali TÜRKMEN (2015), age s. 98; Baki KURU (2019), age s. 841; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 620; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 670; İsmail ERCAN (2020), age s. 245; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 159; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 313; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 187; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 391; Timuçin MUŞUL (2012), age s. 190.

⁵⁶³ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 663; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 143.

⁵⁶⁴ Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 664; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 143.

⁵⁶⁵ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 98; Baki KURU (2019), age s. 841; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 135; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 672; İsmail ERCAN (2020), age s. 245; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 166-167; Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 313; Murat Özgür ÇİFTÇİ (2011), age s. 2;

3.4. OBJEKTİF NİTELİK TAŞIYAN OLAĞANÜSTÜ DURUMLARIN SÜRELERE ETKİSİ

3.4.1. Deprem, Sel, Savaş gibi Olağanüstü Durumların Sürelere Etkisi

Ülkemizde, 2019 yılından bu yana bölgesel ve ülkenin tamamında etkili olan olağanüstü durumlar yaşanmış ve halen yaşanmaya devam etmektedir. 2019 yılı sonunda başlayıp hali hazırda yaşadığımız covid-19 pandemisi gibi salgın hastalık, 2020 yılında Hatay’da yaşadığımız yangın felaketi, yine 2020 yılı içerisinde yaşadığımız ve birçok vatandaşımızı kaybettiğimiz Elazığ ve İzmir depremleri ile İzmir’de depremin meydana gelmesinden sonra meydana gelen sel felaketleri bunun örneklerindedir.

Covid-19 salgınının tüm ülkede hızla yayılmasından sonra daha ciddi vakıaların önüne geçmek ve salgının yayılmasını önlemek için bir takım yasaklar getirilmiştir. Bu kapsamda, yargılama faaliyetlerinde ve özellikle hakların kaybolmasına sebep olan sürelerin durumu ile ilgili olarak hukukumuzda bir boşluk olduğu ortaya çıkmış ve İcra ve İflas Kanunu’nda yer alan düzenlemeden (İİK md.330) yararlanarak oluşabilecek hak kayıplarının önüne geçilmeye çalışılmış ve bu konuda 7226 sayılı Kanun’un Geçici 1’inci maddesi ile belirli tarihler (13/03/2020-15/06/2020) arasında sürelerin de durmasını sağlayacak şekilde düzenleme yapılmıştır⁵⁶⁶.

Doğa olayları ve afetler, mücbir sebep olarak kabul edilen ve kişinin kendi başına herhangi bir şekilde engel olamayacağı, neticesinde çok büyük zararlara sebep olabilen olaylardır. Örneğin, ülkemiz deprem kuşağında yer almaktadır. 2020 yılı içerisinde yaşadığımız ve birçok vatandaşımızı kaybettiğimiz Elazığ ve İzmir depremleri bunun örneklerindedir. Yaşadığımız üzücü olaylar neticesinde vatandaşlarımız hem sevdiklerini hem de evlerini kaybettiler. Birçok bina, yaşanan depremler sonucu ağır hasar gördü veya yıkıldı. Adliye binaları da bu olaylardan etkilendi. Bu olaylar neticesinde, kişilerin hem maddi hem de manevi yaşamları büyük bir zarar görmüştür. Bu kapsamda, yaşadığı deprem faciasının üzerine kişinin davacı veya davalı olarak yer aldığı yargılama faaliyetini düşünmesini beklemek

Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 187; Şanal L. GÖRGÜN, Levent BÖRÜ, Barış TORAMAN ve Mehmet KODAKOĞLU (2020), age s. 391.

⁵⁶⁶ 26/03/2020 tarihli ve 31080 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun; 30.04.2020 tarihli ve 31114 sayılı Resmi Gazete uyarınca yayınlanan Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin Uzatılmasına Dair Karar.

hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu dönemde, kişinin bir süreyi elinde olmadan kaçırıldığını kabul gerekmektedir. Bu sebep objektif bir sebep olmasından dolayı, böyle bir durum eski hale getirme getirmeye konu olabilecek ve böyle bir başvurunun kabulü gerekecektir⁵⁶⁷.

Savaş ve seferberlik durumunda, yurdumuzun güvenliğini sağlamak amacıyla ülkenin bütün imkânlarının kullanılarak savaşa hazır hale gelmek için seferberlik ilan edilmesi mümkündür. Bu durumda görevlendirilecek personelin, çağrı için, yapılan ilan saatinden başlayarak *en geç altı saat* içinde yola çıkarak, yurt içinde bulunanlar askerlik şubelerine, yurt dışında bulunanlar konsolosluk veya elçiliklere başvurmak zorunluluğu bulunmaktadır (TSK Personel Seferberlik Yön. md.22, f.2)⁵⁶⁸. Bu kapsamda savaş hali için seferde görevlendirilen kişinin en kısa sürede görevlendirildiği birliğe katılım yapması zorunludur. Bu süre içerisinde yargı organlarınca kendisine süre tanınan kişinin içinde bulunduğu durum, yine eski hale getirme talebinin konusu olacak ve böyle bir durumda eski hale getirme talebinin kabul edilmesi gerekecektir.

Bu konuda bir değerlendirme yapmak gerekirse, günlük hayatı kısmen veya tamamen durduracak derecede bölgesel, ülkesel veya genel bir felaket ya da önemli bir sorunun ortaya çıkması durumunda mahkemeler tarafından bir işlemin yerine getirilmesi için belirlenen bir süreyi kaçıran tarafın eski hale getirmeden yararlanması mümkün olsa da (HMK md.95, f.1), adli hizmetlerin yürütülmesi, adalete erişim ve hak aramaya ilişkin hususların meydana gelmesi durumunun sürelerle etkisi konusunda yeni bir düzenleme ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca böyle durumlara kanun koyucunun önceden hazırlıklı olması ve sistemin ne yapacağını bilmesi de önemlidir⁵⁶⁹. Bu kapsamda, yapılacak bir mevzuat düzenlenmesi ile önlenemeyen mücbir sebeplerin meydana gelmesi durumunda zararın meydana geldiği bölgeye veya ülkenin tamamına yönelik olarak sürelerin durdurulması ve

⁵⁶⁷ Ali TÜRKMEN (2015), age s. 97; Baki KURU (2019), age s. 838; Baki KURU ve Burak AYDIN (2020), age s. 617; Erdal TERCAN (2006), age s. 200-201; Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY ve Muhammet ÖZEKES (2020a), age s. 133; Hülya TAŞ KORKMAZ (2016), age s. 646; İsmail ERCAN (2020), age s. 242; Meltem ÜNLÜ USTA (2018), age s. 91 Murat ATALI, İbrahim ERMENEK ve Ersin ERDOĞAN (2020), age s. 310; Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYYVAZ ve Emel HANAĞASI (2020), age s. 184.

⁵⁶⁸ 05/11/1992 tarihli ve 21102 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Seferberlik Yönetmeliği.

⁵⁶⁹ Fevkalade Hallerde Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Süreler Hakkında Kanun Önerisi için bkz. Muhammet ÖZEKES ve Seven VURAL (2020), "COVID-19 Salgının Hukuki Boyutu Hukukun Tüm Alanında Değerlendirmeler", *Onikilevha Yayıncılık*, İstanbul, s. 13 vd.

olası bir hak kayıplarının önüne geçilmesinin, kanaatimizce ülkemiz açısından daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

3.4.2. 7226 sayılı Kanun Çerçevesinde Pandeminin Hukuk Yargılamasındaki Süreleri Durdurması

Dünyada belki yüzyılda bir yaşanabilecek salgın hastalık olan Covid-19 bulaşıcı hastalığı, Aralık 2019'da Çin'den başlayarak diğer dünya ülkelerini etkilemiş ve bir milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. Salgın hastalığın (Pandemi) kısa süre içerisinde ülkemiz de dâhil olmak üzere birçok ülkeyi etkilemesi üzerine, dünya genelinde karantina tedbirleri uygulanmıştır. İcra ve İflas Kanunu'nun 330'uncu maddesinde yer alan olağanüstü durumlarda sürelerin durdurulmasına yönelik hükümden faydalanılarak, salgın durumunun özellikle hukuk sistemini etkilemesi ve sosyal mesafe kurallarına uyulabilmesi adına 7226 sayılı Kanun düzenlenerek süreler, 13/03/2020 tarihinden 30/04/2020 tarihine kadar durdurulmuş, daha sonra bu süre 2480 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 15/06/2020 tarihine kadar uzatılmıştır⁵⁷⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu açısından 7226 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesi ve Cumhurbaşkanlığı kararının 1'nci maddesi, gerek kanun tarafından belirlenen süreler gerekse hâkim tarafından bir işlemin yapılması için verilen süreler konusunda bir ayırım yapmamış ve söz konusu süreleri 13/03/2020 tarihinden 15/06/2020 tarihine kadar durdurmuştur⁵⁷¹. Durma süresinin başlangıcı olan 13/03/2020 tarihine kadar, bitimine *onbeş gün* ve daha az kalan süreler, durmanın sona ermesini takip eden günden itibaren *onbeş gün* uzamış sayılmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda süreler, genel olarak *iki hafta* olarak belirlendiğinden, hâkim veya kanun tarafından taraflara yönelik olarak bir işin yapılması amacıyla belirlenen süreler, söz konusu dönemlere rastlaması durumunda otomatik olarak 30/06/2020 tarihine uzamış sayılmıştır.

⁵⁷⁰ Kovid-19 kapsamında yargılama hukuku açısından alınan tedbirlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Cem BUDAK ve Aslınur AK (2020), "Medenî Usul Ve İcra İflâs Hukuku Alanında Covid-19 Sebebiyle Alınan Tedbirler", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:19, S.38, Yaz 2020/2 (Covid-19 Özel Ek), ss.1-19, İstanbul; Hakan PEKCANITEZ ve Evrim ERİŞİR (2020), "Koronavirüs (Covid-19) Salgınına Karşı Alınan, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukunu İlgilendiren Önlemler", *Legal Hukuk Dergisi*, C.18, S.210, ss.2675-2756, İstanbul, s.2675 vd.; Muhammet ÖZEKES ve Seven VURAL (2020), age s.13 vd.

⁵⁷¹ Ali Cem BUDAK ve Aslınur AK (2020), age s. 8; Hakan PEKCANITEZ ve Evrim ERİŞİR (2020), age s.2677.

Sürelerin durması, dava açmaya ya da tebligat yapılmasına engel değildir. Bu kapsamda durma süreleri içerisinde dava açılabilir ve tebligatta yapılabilir. Ancak bu sürelerde dava açılması durumunda, karşı tarafın cevap verme süresi durmuştur. Elektronik yolla yapılan tebligat için ulaşma tarihinden itibaren *beş günlük* süre içerisinde tebligat yapılmış, ancak tebligat ile başlayan süre durmuştur. Bu durumda duran süre, 16/06/2020 tarihinden itibaren tekrar işlemeye başlamıştır. Bu dönemde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu açısından istisnai tek durum ihtiyati tedbiri tamamlayan işlemlere yönelik sürelerin durmamasıdır (7226 sayılı Kanun Geçici md.2/c)⁵⁷². Sürelerin durması ile birlikte aynı zamanda duruşmalar da ertelenmiştir.

3.4.3. Olağanüstü Durumların Yargısal Sürelere Etkisini Düzenleyecek Mevzuat İhtiyacı

2019 yılından sonra tüm dünyada yaşanan covid-19 salgın hastalığı ve ülkemizde 2020 yılı içerisinde yaşadığımız doğal afetler sonrasında, yargılama faaliyetinde oluşabilecek aksaklıkların önüne geçilebilmesi ve olağanüstü koşullarda kişilerin bir hak kaybı yaşamamaları için olağanüstü dönem mevzuatına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Hukuka güven ve belirlilik ilkesi gereğince, ortaya çıkabilecek olağan üstü bir durumda kişilerin ne yapacağını bilmesi ve ona göre hareket edebilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, yaşadığımız olaylarda göz önünde bulundurulduğunda olağanüstü koşulların olması ihtimali düşünülerek bu konuyla ilgili çerçeve bir düzenleme yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yapılacak düzenlemenin, olağanüstü bir durumun meydana gelmesi durumunda herhangi bir ilâna gerek duyulmadan, belirli hallerde adlî hizmetlerin daha sağlıklı ve hak aramaya zarar vermeden yürütülmesine imkân sağlayacak şekilde olması gerekmektedir⁵⁷³.

Yukarıda izah edilenler çerçevesinde, özellikle yargılamanın taraflarına yönelik olan ve çoğunlukla hak düşürücü nitelikteki süreler açısından da yapılacak olan düzenlemenin bir hak kaybına meydan vermeyecek şekilde olması gerekmektedir. Olağanüstü durumların meydana gelmesi durumunda, kanun koyucu

⁵⁷² Ali Cem BUDAK ve Aslınur AK (2020), age s. 11; Hakan PEKCANITEZ ve Evrim ERİŞİR (2020), age s.2678.

⁵⁷³ ATALI Murat ve ERDOĞAN Ersin (2020), “COVID-19 Salgınının İcra ve İflâs Hukuku Alanına Etkileri”, *İÜHF Mecmuası*, S.78 (2), ss. 395-416, İstanbul, s. 399; Fevkalade Hallerde Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Süreler Hakkında Kanun Önerisi için bkz. Muhammet ÖZEKES ve Seven VURAL (2020), age s. 13 vd.

bu kapsamda yapılacak bir kanun ihdasında, olağanüstü durumun başlangıcı ile sona ermesi arasında, zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ile hak aramaya yönelik olarak başvuru sürelerinin işlemeyeceğini düzenlemesinin kanaatimizce uygun olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, duran süren sürelerin olağanüstü halin bitiminden itibaren nasıl ve ne kadar süreyle uzayacağını da düzenlemesinin faydalı olabileceği değerlendirilmiştir.

Bu konuda süreler açısından önerimiz: yapılacak düzenlemenin, olağanüstü durumların meydana gelmesi durumunda yargılamaya ilişkin tüm sürelerin durması ve süreç boyunca sürelerin işlememesi yönünde olması gerekmektedir. Sürenin tekrar işlemeye başlaması ise yürütme organı tarafından normalleşmenin başladığının ilanı ile birlikte olmalıdır. Ayrıca yine 7226 sayılı kanunla düzenlendiği gibi, olağanüstü durumun meydana gelmesinden önce başlayan ve bitimine yine *iki haftadan* az kalan süreler için yine olağanüstü halin ortadan kalkmasından itibaren yine *iki haftadan* az olmamak üzere uzatılması gerektiği yönünde ve kanun koyucunun gerekmesi durumunda bu sürenin boyutunu belirleyebileceği yönünde bir düzenleme yapılmasının uygun olabileceği değerlendirilmiştir. Olağanüstü dönem içerisinde acil yapılması gereken işlemlerin bu kapsamda kurulacak nöbetçi yargı yerleri tarafından karara bağlanmasının ve verilecek kararda kararın icrasının nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceğinin de açıkça ve hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde yer alması gerektiği yapılacak düzenlemede yer almalıdır⁵⁷⁴.

⁵⁷⁴ Muhammet ÖZEKES ve Seven VURAL (2020), age s. 14.

SONUÇ

Süre kavramı, yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi hukukta da çok önemli bir yere sahiptir. Sürenin geçmesi, bazen hakların kaybına neden olabilirken, bazen de hak kazanımına neden olabilmektedir. Hukukun her alanında olduğu gibi Medeni Usul Hukuku'nda da süreler çok önemlidir. Çünkü yargılamanın mümkün olan en kısa sürede tamamlanması için usul işlemlerinin belirli sürelerle sınırlanması gerekmektedir. Aksi takdirde, bitmek bilmeyen bir yargılama faaliyetlerinden bahsedilecektir ki bu kabul edilebilir bir durum değildir. İşte bu nedenlerle Kanun koyucular, kaynağını anayasadan alan makul sürede ve mümkün olan en ekonomik bir şekilde yargılama faaliyetini tamamlama arzu ile yargılama kanunlarının içerisinde bir takım süreler belirlemişlerdir.

Türk hukukunda, cumhuriyetin kurulmasından sonra kabul edilen 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, değişik uzunluk ve türlerde süreler belirlemiş, bu çeşitlilik, kanun yapma mantığına aykırı olması sebebiyle eleştiriye uğramış ve bunun sonucunda 01/10/2011 tarihinde yerini 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa bırakmıştır. Yeni Kanun, eski Kanun'un aksine gün olarak süre belirlememiş, bunun yerine hafta karakterli süreler belirleyerek tekdüzeliği sağlamaya çalışmış ve eski Kanun'a nazaran daha başarılı olmuştur.

Çalışmamızın konusu olan "Medeni Usul Hukukunda Süreler", aşağıda açıklanmaya çalışılan hususlarda detaylı olarak incelenmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmamızda ayrıca, 28/07/2020 tarihinde yürürlüğe giren 7251 sayılı Kanun göz önünde bulundurulmuş ve mümkün olduğu kadar yeni tarihli Yargıtay kararlarından faydalanılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, süre kavramı ve hukukta süre kavramı ile ilgili olarak genel bilgilere yer verilmiştir. Hukukta süre, bir hakkın doğumunda ve kaybedilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Hukukta süreler, zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve bu iki süre kavramının dışındaki süreler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Usul hukukunda ise, süreler daha çok taraflara yönelik olarak düzenlenmiş olup, bu süreler genellikle hak düşürücü niteliktedir. Bunun yanı sıra, mahkemede görevli kişilere yönelik olarak düzenleyici nitelikte süreler ve

zamanaşımı süreleri de mevcuttur. Bu sürelerin belirlenmesi, sonuçlarını usul hukukunda doğurması açısından öneme sahiptir. Usul hukukuna konu sürelerin çoğunluğunu, usul işlemleri oluşturmaktadır. Usul-i işlemler, süreye tabi olan ve yargılamayı bir sonraki aşamaya taşıyan işlemlerdir. Taraflar, kendileri için belirlenen sürelere uymazlarsa, maddi hukuktan kaynaklanan haklarını kaybetme tehlikesi ile karşılaşabilirler.

Kıta Avrupa'sı hukuk sistemine kaynaklık eden Roma Hukuku yargılama faaliyetlerinde de birtakım süreler öngörülmüş ve yargılama mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde sonuçlandırılmaya çalışılmıştır. Türk hukuk tarihine bakıldığında özellikle İslamiyet'in kabulünden sonra şeriat kuralları hâkim olmuş ve yargılamalar din kurallarına göre gerçekleştirilmiştir. İslam usul hukukunda, tıpkı Roma Hukuku'nda olduğu gibi yargılamanın mümkün olduğunca hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına yönelik gayret gösterilmiştir. Söz konusu hukuk sistemleri, eski tarihlerde uygulandığından dolayı o günün şartlarına uygun kurallar geliştirilmiş, yargılama hukukunda birtakım sürelere yer verilmiştir.

Usul hukukumuzda kaynaklık eden Alman usul hukukunda, yargılama esnasında birtakım süreler öngörülmüştür. Alman ve Avusturya hukukları ile hukukumuzun süreleri ve eski hale getirme kurumunu düzenleyen bölümleri kıyaslanmış ve bazı farklılar dışında birbirine paralellik arz ettiği tespit edilmiştir. İsviçre hukukunda da benzer inceleme yapılmış, bu hukuk sisteminde dava açmadan özellikle belirli parasal miktarlarındaki uyuşmazlıklara taraflara çözüm önerisi getirebilen arabuluculuk (*Schlichter*) tarzında bir dava şartı olduğu, bunun haricinde hukukumuzla paralellik arz ettiği tespit edilmiştir. Daha sonra 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemelerinde düzenlenen süreler incelenmiş, birbirinden çok farklı uzunluklarda sürelerin olduğu, tekdüzeliği sağlamaktan çok uzak olduğu ve hak kaybına sebep olabilecek tarzda düzenlendiği tespit edilmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, eski Kanun'a nazaran tekdüzeliğin sağlandığından bahsetmek mümkündür. Bu Kanunda, süreler daha çok hafta karakterli olarak düzenlenmiştir. Hukuk Fakültesinde öğrenciliğim esnasında hocalarımızın sıklıkla eleştirdiği devamlı suretli kanun değişikliği, ne tesadüftür ki tez çalışmama başladığım esnada gerçekleşmiştir. 28/07/2020 tarihli 7251 sayılı Kanun, süreler yönünden değerlendirildiğinde, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı haricinde genel uygulamayı değiştiren ve büyük bir hak kaybına sebep olan

bir değişikliğin olmadığı ve yapılan yeni düzenlemelerin ise yerinde olduğu değerlendirilmiştir.

Yargılama hukukları birtakım temel ilkeler üzerine oturtulmuştur. Mahkemeler, yapmış oldukları yargılama faaliyetlerini bu ilkeler çerçevesinde yürütmek durumundadırlar. Çalışma konumuz olan sürelerin, bu ilkelerden hangisiyle daha çok ilişki halinde olduğu araştırılmıştır. Usul hukukunun en önemli amaçlarından birisi, yargılamanın uzun sürmeden mümkün olduğu kadar süratli ve ekonomik olmasını sağlamaktır. Bu durum aynı zamanda Anayasamızın 141'inci maddesi gereğince mahkemelerin görevidir. Bu kapsamda, bu ilkeyi gerçekleştirmek için usul-i işlemlerin belirli sürelerle sınırlandırılmış olması gerekmektedir. Medeni Usul Kanunu'nda bu ilkeye yönelik olarak süreler düzenlenmiştir. Böylece tarafların ve mahkemede görevli kişilerin keyfi işlemler yapılmasının önüne geçilmeye çalışılarak, yargılamanın makul bir sürede bitirilmesi amaçlanmıştır. Esasen yargılamaya hâkim olan ilkeler ile süreler kurumu değerlendirildiğinde, aslında bir dişlinin parçaları gibi oldukları tespit edilmiştir. Adil yargılanma hakkı çerçevesinde hâkimin her iki tarafa eşit davranması ve Kanun'un tanıdığı imkânların, taraflara eşit bir şekilde yararlandırılması gerekmektedir. Süreler ile bu kurum değerlendirildiğinde hâkimin özellikle kendi takdir yetkisi çerçevesinde belirlediği süreleri taraflara mümkün olduğunca eşit olarak kullandırması ve böylece toplumda yaşayan kişilerin adalet sistemine olan güveninin artırılması gerekir. Hukuki dinlenme hakkı kapsamında ise taraflara iddia ve savunmalarını gerçekleştirebilecek seviyede süre tanınması gerekmektedir. Taraflarca getirilme ve tasarruf ilkeleri çerçevesinde, taraflar davaya konu iddia ve savunmaları, kendileri gerçekleştirmek durumunda oldukları gibi bunu yapıp yapmamak kendi tasarruflarındadır. Ancak, bunu kanun veya hâkimin belirlediği süreler içerisinde gerçekleştirmek durumundadırlar. Aksi takdirde bu haklarını kaybetme tehlikesi ile karşılaşırılar. Yine teksif ilkesi çerçevesinde iddia ve savunmalarını belirli süreler içerisinde gerçekleştirmek zorundadırlar. Sonuç olarak bu ilkeler birlikte değerlendirildiğinde, usul hukukunda sürelerin en sıkı ilişkili ilkenin, usul ekonomisi ilkesi olduğu değerlendirilebilir. Ancak bu gerçekleştirilirken sürelerin, hukuki dinlenme hakkına ve adil yargılanma hakkını ihlal etmeyecek şekilde adeta bir orkestra uyumu içerisinde belirlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Medeni Usul Hukuku'nda yer alan süreler ile benzer hukuk dalları kıyaslandığında Medeni Hukuk'ta, zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve bu

iki süre kavramının dışındaki süreler bulunmaktadır. Borçlar Hukuku'nda ise daha çok zamanaşımı süreleri bulunmaktadır. Hak düşürücü süreler, bir hakkın ortadan kalkmasına sebep olan sürelerdir. Zamanaşımı süreleri ise, hakkı ortadan kaldırmayan ancak onu yargı makamları önünde talep edilebilirliğini engelleyen ve borçluya bir def'i hakkı tanıyan sürelerdir. Hâkim, hak düşürücü süreleri re'sen gözetmesi gerekirken, zamanaşımı sürelerini tarafların def'i olarak ileri sürmesi gerekmektedir. Medeni Usul Hukuku'ndaki gibi İcra ve İflas Hukuku'nda da süreler taraflara yönelik olan süreleri kural olarak hak düşürücü, icra organlarına yönelik olan süreleri ise düzenleyici niteliktedir.

İkinci Bölümde, Medeni Usul Hukuku'nda yer alan sürelerin çeşitli açılardan sınıflandırılması yapılmış, Kanunu'nda yer alan basit yargılama ve yazılı yargılama usullerinde yer alan sürelerden bahsedilmiş, kanun yolları ve tahkim aşamalarında yer alan süreler incelenmiştir.

Medeni Usul Hukuku'nda süreleri, ilk olarak, yargılamanın taraflarına yönelik, mahkemeye yönelik ve yargılama faaliyetinde yer diğer kişilere yönelik olmak üzere üçe ayırmak mümkündür. Medeni Usul Hukuku'nda düzenlenen süreler ya da hâkim tarafından belirlenen sürelerin çoğunluğu tarafların kendilerine yöneliktir. Bu durum, işin doğası gereğidir. Bazı süreler, mahkemede görev yapan kişilere yöneliktir. Bu aynı zamanda, yargılama işi ile uğraşan memurların disiplinli bir şekilde işlerini yapmalarına yöneliktir. Üçüncü olarak ise süreler, yargılamada yer alan veya alacak kişilere yöneliktir. Çünkü bir yargılama faaliyetinde, yargılamanın konusunun zorluğuna veya niteliğine göre farklı kişilere ihtiyaç duyulabilir. Elbette bu kişilerin de yargısal faaliyetin disiplinini bozmamalarına yönelik olarak kendilerinden istenen işlemleri belirli süreler dâhilinde gerçekleştirmeleri gerekir.

Medeni Usul Hukuku'nda sürelerin sınıflandırılması konusunda ikinci ayırım, sürelerin kaynağı açısından yapılması gerekir. Medeni Usul Hukuku'nda süreler, yalnızca kanun veya hâkim tarafından belirlenebilir. Yani tarafların kendilerine süre vermesi, ya da aralarında süre kararlaştırabilmeleri mümkün değildir. Süreler kamu düzeninden olup, hâkimin re'sen gözetmesi gerekmektedir. Kanunda düzenlenen süreler bazı istisnalar hariç kesin olup, hâkimin bu süreleri artırması ya da azaltması mümkün değildir. Şayet hâkim böyle bir işlem yaparsa yaptığı işlem geçersizdir. Taraflar, kendine tanınan süreden feragat edebilir. Kesin olan bu süreler taraflar uymazsa, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar ve o işlem yapılmamış gibi yargılama

devam eder ve hüküm verilir. Hâkim tarafından belirlenen süreler ise, kural olarak kesin olmayıp, bu süreleri kaçıran tarafın yeniden süre isteme hakkı bulunmaktadır.

Hâkim, belirlediği sürenin kesin olduğuna da karar verebilmesi mümkündür. 7251 sayılı Kanun değişikliğinden önce Yargıtay, içtihatları ile, hâkimin kesin süre belirleyebilmesi için bir takım koşulların bulunması gerektiğini belirlemiştir. Buna göre: hâkim tarafından belirlenecek kesin süreyle ilişkin ara kararının hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimde açık olması, taraflara yüklenen yükümlülüklerin, yapılması gereken işlerin neler olduğunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açıklanması ve süreye uymamanın hukuki sonuçlarının tutanağa geçirilerek ihtar edilmesi gerekmektedir. Yeni yapılan Kanun değişikliğinden sonra bu durum Kanun'un ilgili hükmüne yansıtılmıştır (HMK md. 94, f.2). Kanun değişikliğinden sonra artık hâkim kesin süre belirlerken, işlemi, hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklamalı ve süreye uymamanın hukuki sonuçlarını tutanağa geçirilerek ihtar etmelidir.

Bu konuda üçüncü ayırım, Medeni Usul Hukuku'nda sürelerin hukuki nitelikleri konusunda yapılmıştır. Usul hukukumuzda sürelerin çoğunluğu taraflara yönelik olup, bu süreler hak düşürücüdür. Yani kendisine bir işlemin yapılması için süre tanınan taraf, işlemi yerine getirmese, kural olarak o işlemi yapma hakkını kural olarak kaybeder. Bunun yanında özellikle mahkemenin işleyişi açısından düzenlenen süreler de mevcuttur. Bu süreler, hak düşürücü nitelikte olmayıp, belirlenen sürelerde mahkemede görevli personel tarafından işlem yerine getirilmeyip sonradan da yerine getirilse işlem geçerli olur. Ancak bu işlemin geç yapılması yüzünden tarafın bir zararı olursa, kendisine sorumluluk yüklenen memurun sorumluluğu doğabilir. Medeni Usul Hukuku'nda hak düşürücü ve düzenleyici sürelerin yanında zamanaşımı süreleri de mevcuttur. Bu süreler, hâkimin veya bilirkişinin sorumluluğundan kaynaklı, devlet aleyhine açılan tazminat davalarından dolayı devletin ilgili kişiye rücu edeceği sürelerle ilgilidir.

Bu konuda dördüncü ayırım, sürelerinin uzunluklarının belirlenmesi ile ilgilidir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak süreler *gün* olarak düzenlenmemiş, bunun yerine *hafta* karakterli süreler tercih edilmiş ve mümkün olduğunca tek düze süreler belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında Kanunda, *ay* ve *yıl* olarak belirlenen süreler de mevcuttur. Kanunda *gün* olarak düzenlenmemiş olsa da hâkim süre takdir etme yetkisi bulunduğundan, taraflara *gün* olarak süre belirlemesinin önünde

herhangi bir engel yoktur. Kanunda belirli bir zaman dilimi olarak belirlenen sürelerin yanında belirli bir zaman dilimi olarak belirlenmeyen süreler de mevcuttur. Bu süreler daha çok yapılması gereken işin niteliği gereğidir. Bu konudaki değerlendirmemiz, özellikle belirli bir zaman dilimi olarak belirlenen süreler konusunda, Kanun'un süreler başlığı altında bir düzenlemesi varken, ayrıca özel bir düzenleme yoksa sürelere ilişkin genel hükümlerin uygulanmasının ve sürelerin genel hüküm olarak burada düzenlenmesinin faydalı olabileceği yönündedir. Ayrıca diğer yargılama hukuku dallarında da birbirinden farklı süreler olduğundan dolayı bu konuda da hukuk birliğinin sağlanması gerekmektedir.

Bu konudaki son ayırım, sürelerin başlangıç zamanlara göre yapılmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre süreler iki şekilde başlamaktadır. Bunlardan ilki sürelerin tebliğden itibaren başlamasıdır. Sürelerin tefhimden itibaren başlayabilmesi için, Kanunda özel olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar süreler tebliğ veya tefhimden itibaren başlaması gerekmekte ise de, Kanun'da bunun haricinde başlangıç durumları mevcuttur. Bu kapsamda, bazı durumlarda bir işlemin öğrenilme tarihi veya kararın kesinleşme tarihi gibi özel düzenlenen başlangıç zamanları da mevcuttur.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, yazılı yargılama ve basit yargılama olmak üzere iki tür yargılama usulü mevcuttur. Basit yargılama usulünde amaç, yazılı yargılama usulüne göre yargılamanın daha kısa bir süre içerisinde tamamlanmasıdır. Bu usulde yazılı yargılama usulüne nazaran bazı işlemler daha kısa belirlenmiştir. Örneğin dilekçeler aşaması, karşılıklı birer dilekçe verilerek tamamlanır. Yine iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı dilekçelerin verilmesinden itibaren başlamaktadır. Aynı şekilde duruşma sayıları da yazılı yargılama usulüne nazaran daha az sayıdadır. Bilirkişinin görev süresi, yazılı yargılama usulünde *üç ay* iken, bu süre basit yargılamada *iki ay*dır. Yazı yargılama, basit yargılamaya göre daha geniş bir zaman aralığına yayılmıştır. Bu noktada, bu usulde yargılama konusunun türü taraf sayısı gibi durumlar göz önünde bulundurularak sürecin makul bir sürede tamamlanması gerekmektedir.

Kanun yolları, ilk derece mahkemelerinin vermiş olduğu kararlara karşı adeta bir sigorta görevi gören ve söz konusu kararların yeniden gözden geçirilerek denetlenmesi olanağı sağlayan hukuki bir imkândır. Çünkü mahkemelerin vermiş olduğu kararlar bir insan ürünüdür. İnsanoğlu her zaman hata yapabilir. Bu yüzden tek bir mahkeme tarafından verilen kararla yetinmek kararların yerindeliği sağlamak

açısından sakıncalı olur. Bu yüzden hukuk sistemleri, kanun yolları aşamalarını getirerek bunun önüne geçmeye çalışmıştır. Hukukumuzda üç dereceli olağan kanun yolu aşaması mevcuttur. Olağan kanun yolları istinaf ve temyizdir. Kanun koyucu, tıpkı ilk derece yargılamasında olduğu gibi bu aşamada da, belirli süreler öngörerek uzun süren yargılamanın önüne geçmek istemiştir. Bu aşamalarda yer alan süreler de tıpkı ilk derece yargılamasında olduğu gibi çoğunlukla taraflara yönelik olup, yine kesin sürelerdir. Bu sürelere uymayan tarafın hakkı ortadan kalkar. Örneğin, istinaf veya temyize başvuru süreleri kamu düzeninden olup mahkemeler tarafından re'sen gözetilir.

Kanun yolları aşamasından geçerek kesinleşen kararlar, artık hukuk âleminden kalkarak tekrar yargılama mercileri önüne getirilemez. Ancak öyle durumlar olabilir ki yargılama mercileri, bazı nedenler yüzünden yanlış kararlar verebilirler. Örnek olarak, yalancı bir tanık yüzünden bir taraf aleyhinde karar tesis edebilirler ya da bizatihi kendileri hukuka aykırı bir karar verip bu karar kesin nitelik kazanabilir. Bu durum karşısında kanun koyucu, olağanüstü kanun yollarına başvuru olanağı getirmiştir. Kanun yararına temyiz yoluna sadece Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurulabilmirken, yargılamanın yenilenmesi yoluna ise tarafların *üç ay* ve herhalde *on yıllık* süre içerisinde başvurabilmesi mümkündür. Kanun koyucu, yargılamanın iadesine başvuru sürelerini de yine bir takım sürelerle sınırlandırmıştır.

Hak arama özgürlüğünün kullanım yeri sadece mahkemeler olmayıp, özellikle tarafların serbestçe tasarruf edeceği konularda, kanun koyucu kişilere alternatif bir yol olarak, tahkim yargılaması imkânı verilmiştir. Bu yargılamada taraflar kendi hakemlerini seçerler ve bu hakemlerin verdiği kararlara uymak zorundadır. Özellikle bu yargılamanın mahkemeler tarafından yapılan yargılamaya nazaran daha kısa sürmesi ve tarafların daha rahat hareket edebilmelerine olanak sağlayan hükümlerin bulunması sebebiyle tercih edilebilecek bir yoldur. Kanun koyucu, bu usulde de bir takım süreler öngörmüş ve yargılamanın burada da mümkün olan en hızlı bir şekilde sonuçlanmasına yönelik süreler öngörmüştür. Örneğin yargılama süresini *bir yıl* ile sınırlandırmıştır.

Son bölümde, sürelerin hesaplanması, kesin olmayan ve kesin sürelere uymamanın sonuçları, sübjektif nedenlerle sürelere uyulmaması ve eski hale getirme kurumu ve objektif nitelik taşıyan durumların süreler etkisi incelenerek çalışmamız tamamlanmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, sürelerin başlangıç ve bitiş zamanlarının tespit edilmesi, herhangi bir hak kaybına uğramamak adına önem arz eder. Kanunda, süre gün olarak belirlenmesi durumunda tefhim veya tebliğ edildiği gün hesaba katılmaz. Süre belirlenen günün sonu tatil saatinde, elektronik ortamda ise gün sonu sona erer. Süre, hafta olarak belirlenmiş ise başladığı güne denk gelen gün tatil saatinde, elektronik ortamda ise gün sonu sona erer. Süre, ay olarak belirlenmişse, ona sayı olarak karşılık gelen gün tatil saatinde, elektronik ortamda ise gün sonu sona erer. Süre yıl olarak belirlenmişse, yine sayı olarak karşılık gelen gün tatil saatinde, elektronik ortamda ise gün sonu sona erer. Sürenin sonu resmi tatil gününe denk gelmesi durumunda, süre kendiliğinden takip eden çalışma günü tatil saati sonuna, elektronik ortamda gün sonuna uzamış sayılır. İdari tatil veya izin verilen günlerde, süreler durmamakta ve işlemeye devam etmektedir. Sürenin sonu, idari tatile denk gelmesi durumunda, süre uzamamakta ve tarafın hakkı ortadan kalkmaktadır. Nitekim Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir. Adli tatil, her yıl yirmi temmuzda başlayıp, otuz bir ağustosta sona erer. Belirlenen sürenin sonu, adli tatil dönemine rastlaması durumunda, süre yine kendiliğinden adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta uzamış sayılır.

Usul hukukunda kesin sürelerin hak düşürücü olduğundan ve bu sürelerin kaçırılması durumunda tarafın o işlemi yapma hakkının ortadan kalkmaktadır. Kanun koyucu, sürelerin, sübjektif ve ağır hastalık, savaş hali, doğal afet gibi tarafın elinde olmayan objektif nedenlerle kaçırması durumunda, tarafı mağdur bırakmayarak ona adeta ikinci bir şans vererek, eski hale getirme kurumunu düzenlemiştir. Ancak, yukarıda açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bu yola başvuru bir takım koşullara bağlamıştır. Eski hale getirme talebinde bulunmak için ilk koşul kesin sürenin kaçırılmasıdır. Bu sürenin elde olmayan nedenlerle kaçırılması gerekir. Bu durum somut olayın koşullarına göre tespit edilir. Eski hale getirme talebi, engelin ortadan kalktığından itibaren *iki hafta* içerisinde ilk derece yargılaması esnasında davanın görüldüğü mahkemeden, istinaf ve temyiz aşamalarında davaya bakacak olan ilgili hukuk dairesinden talep edilir. Eski hale getirme talebinde bulunurken engel sebebiyle yapılan işlemin de iki hafta içerisinde yerine getirilmesi gerekir. Eski hale getirme talebiyle istenilen sonuç, başka bir yoldan elde edilebiliyorsa eski hale getirme talebinde bulunulamaz (HMK md.95, f.2).

Çalışmamızda, 2019 yılının Aralık ayından başlayarak dünyada ve ülkemizde etkisini gösteren ve halen devam eden covid-19 salgını ve yine ülkemizde yaşanan

doğal afetler sonucunda, olağanüstü durumlarda yargılama faaliyetinde oluşabilecek aksaklıkların önüne geçilmesi ve bu olağanüstü koşullarda kişilerin bir hak kaybı yaşamamaları için olağanüstü dönem mevzuatına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmiştir. Bu konuda yapılacak düzenlemenin süreleri de düzenlemesi ve bu düzenleme konusunda bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak Medeni Usul Hukuku'nda süreler isimli çalışmamızın en önemli hususu, kesin süreler olup, bu sürelere uyulmaması durumunda, taraf bir hakkını kaybetme riskiyle karşı kalacaktır. Çünkü kesin süreler, taraflar için daha ağır yaptırımları olan ve adeta maddi hukuktan kaynaklanan hakların, şekli hukuk kuralları yüzünden ortadan kalkmasına neden olabilecek zaman dilimleridir. Bu yüzden hak iddiasında bulunan kişilerin, bu sürelere son derece dikkat etmesi ve kendilerinden beklenen işlemleri zamanında yerine getirmeleri gerekmektedir. Ayrıca olağanüstü durumlarda yargılama faaliyetinin sekteye uğramaması ve hukukta öngörülebilirlik ilkesinin gerçekleşmesi adına kişilerin ne yapacağını bilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle hukukumuzda böyle bir durumu ihtiva eden bir düzenlemenin yapılması ihtiyacının büyük bir önem arz ettiği görülmüş ve buna ilişkin görüşümüz sunulmuştur.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bilgiler ışığında, “Medeni Usul Hukukunda Süreler” isimli çalışmamızın, hukuk camiası için faydalı olmasını, bu konuda biraz da olsa yaşanan sorunlara çözüm getirmesini temenni ederim.

KAYNAKÇA

- ABADAN Yavuz ve diğlerleri (1991), *Türk Hukuk Lügati*, Başbakanlık Basımevi, Üçüncü Baskı, Ankara.
- ADAL Erhan (2012), *Hukukun Temel İlkeleri*, Legal Yayıncılık, On ikinci Baskı, İstanbul.
- AKÇAY Ergin (2009), *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımı*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- AKGÜN Taner (1999), *Hukuk ve İlgili Terimler Sözlüğü*, Alfa Basım Yayın, Birinci Baskı, İstanbul.
- AKİL Cenk (2010), *İstinaf Kavramı*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AKİL Cenk (2012), “Yargıtay Kararları Işığında Zamanaşımı Def'inin Islah Yolu ile İleri Sürülüp Sürülemeyeceği Meselesi”, *HÜHF. Dergisi*, S.2(2), ss.1-15, Ankara.
- AKİL Cenk ve GÜL Mehmet A. (2018), “Medenî Yargıda Hâkimin Kanunî Süreyi Kararında Yanlış Göstermesi Problemine İlişkin Düşünceler”, *TBB. Dergisi*, S.136, ss.167-184, Ankara.
- AKKAYA Tolga (2009), *Medeni Usul Hukukunda İstinaf*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AKYOL ASLAN Leyla (2019), *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesinin Verilememesinin Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ALBAYRAK Adem ve ARSLAN Cihat, *Hukukta İstinaf Uygulaması*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2016.
- ALAGONYA Yavuz H., YILDIRIM Kamil M. ve DEREN YILDIRIM Nevhis (2011), *Medeni Usul Hukukunun Esasları*, Beta Yayınları, Sekizinci Baskı, İstanbul.
- ANAYURT Ömer (2017), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Seçkin Yayınevi, On Yedinci Baskı, Ankara.
- ANSAY Sabri Ş. (1954), “İsviçre Freiburg Kantonu, Yeni Hukuk Yargılama Kanunu”, *AÜHF. Dergisi*, C.11, S.3, ss.369-370, Ankara.

- ANSAY Sabri Ş. (1960), *Hukuk Yargılama Usulleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ARI Abdüsselam (2005), “İslam Hukukuna Göre Hukuk ve Ceza Davalarında Zamanaşımı”, *İÜİF. Dergisi*, S.11, ss. 57-88, İstanbul.
- ARMAĞAN Servet (2015), *Ana Hatları ile İslam Hukuku*, Enes Matbaacılık, İkinci Baskı, İstanbul.
- ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, AYVAZ TAŞPINAR Sema ve HANAĞASI Emel (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Altıncı Baskı, Ankara.
- ARSLAN Ramazan ve TANRIVER Süha (2001), *Yargı Örgütü Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.
- ATALI Murat, ERMENEK İbrahim ve ERDOĞAN Ersin (2020), *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara.
- ATALI Murat, ERMENEK İbrahim ve ÜÇÜNCÜ Hilal (2019), *Tebliğat Hukuku*, Seçkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.
- ATALI Murat ve ERDOĞAN Ersin (2020), “COVID-19 Salgınının İcra ve İflâs Hukuku Alanına Etkileri”, *İÜHF Mecmuası*, S.78 (2), ss. 395-416, İstanbul.
- ATAR Fahrettin (2013), *İslâm Yargılama Hukukun Esasları*, MÜİF. Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- BACHOFNER Eva (2018), “İsviçre Usul Hukukuna Genel Bir Bakış”, Çev. KAVASOĞLU Abdurrahman ve ÇON Ömer, *SDÜHF. Dergisi*, C.8, S.1, ss.49-58, Isparta.
- BAYKAL UZGÖREN Ebru (1998), *Medeni Usul Hukukunda Süreler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), AÜSBE., Ankara.
- BELGESAY Mustafa Reşit (1939), *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, İUHF. Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.
- BERK KALEM Seda (2012), “Türkiye’de Adalete Erişim”, *Tesev Demokratikleşme Programı Siyasal Raporları Serisi*, İstanbul.
- BERKİ Şâkir (1968), “Hukukta Müddet Çeşitleri”, *AÜHF. Dergisi*, S.1-2, ss.99-116, Ankara.
- BİLGE Necip (2005), *Hukuk Başlangıcı*, Turhan Kitabevi, Yirminci Baskı, Ankara.
- BİLGİN Mahmut (2019), *Tebliğat Hukuku*, Adalet Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara.
- BUDAK Cem Ali (2015), *Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, İsviçre Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Adalet Yayınevi, Sekizinci Baskı, Ankara.

- BUDAK Cem Ali ve AK Aslınur (2020), “Medenî Usul Ve İcra İflâs Hukuku Alanında Covid-19 Sebebiyle Alınan Tedbirler”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:19, S.38, Yaz 2020/2 (Covid-19 Özel Ek), ss.1-19, İstanbul.
- BUDAK Cem Ali ve KARAASLAN Varol (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Dördüncü Baskı, Ankara.
- BURNS Rudolf (1955), “Medeni Usul Hukuku”, Çev. BERKİN N., *İÜHF Mecmuası*, C.20, S.1-4, ss.232-239, İstanbul.
- BÜYÜK LAROUSSE (2007), *Sözlük ve Ansiklopedi*, Milliyet Yayınları, Yirmi Birinci Cilt, İstanbul.
- BÜYÜKTANIR Tahir, BÜYÜKTANIR Oğuz ve BÜYÜKTANIR Burcu G. (2017), *Kanunlarımızda Süreler*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara.
- COŞKUN ATAY Ayşegül (2018), “İstinaf Yargılaması”, *TBB. Dergisi*, S.135, ss. 261-308, Ankara.
- ÇELEBİCAN KARADENİZ Özcan (2000), *Roma Hukuku*, AÜHF Yayınları, Yedinci Baskı, Ankara.
- ÇETİN İbrahim (2010), “Yargılamada Etkinlik Arayışları: Medeni Usul Hukukunda Usul Ekonomisi”, *Sayıştay Dergisi*, C.21, S.78, ss.81-109, Ankara.
- ÇİFTÇİ Murat Özgür (2011), *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*, Oniki Levha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- DAĞLI Neslihan (2007), *Usul Hukukuna İlişkin Temyiz Nedenleri*, Yüksek Lisans Tezi, AÜSBE., Ankara.
- DAYINLARLI Kemal (2004), *Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara.
- DİNÇER Erol Berkin (2019), *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Zamanaşımının Hükümleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DİNÇKOL Abdullah (2018), *Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları*, DER Yayınları, On Dördüncü Baskı, İstanbul.
- DOĞAN İzzet (2007a), “Zamanaşımı”, *Legal Hukuk Dergisi*, S.52, ss.1165-1168, İstanbul.
- DOĞAN İzzet (2007b), *Türk Medeni Kanununda Zamanaşımı, Hak Düşürücü ve Hak Ehliyeti Süreleri ile Dava Koşulları ve Konularıyla İlgili Yargıtay Kararları*, Beta Yayıncılık, İstanbul.

- ERCAN İsmail (2020), *Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, Seçkin Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara.
- EREN Fikret (2014), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, On Altıncı Baskı, Ankara.
- ERGÜL Esen, IŞIK Ezgi ve TEMURTÜRKAN Olgı (2011), :“6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S.63, ss.78-79, Ankara.
- ERGÜN Zafer (2006), *İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara.
- ERMENEK İbrahim (2000), “Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.4, S.2, Ankara, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48136/608850>, E.T.30/03/2021.
- ERSÖZ Oğuz (2016), “Hukuk Yargılaması Yönünden Zamanaşımı”, *Legal Hukuk Dergisi*, C.14, S.164, ss.4223-4262, İstanbul.
- FONO MODERN SÖZLÜK (2005), *Almanca-Türkçe Sözlük*, Eko Ofset, İstanbul.
- GÖRGÜN Şanal L., BÖRÜ Levent, TORAMAN Barış ve KODAKOĞLU Mehmet (2020), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Dokuzuncu Baskı, Ankara.
- GÜL İbrahim (2015), “ABD Hukukunun Genel Özellikleri ve Türk Hukukundan Başlıca Farkları”, *HKÜHF. Dergisi*, C.5, S.10, ss.9-27, İstanbul.
- GÜNAL Nadi A. (2007), *Roma Medeni Usul Hukukunda Yargılama Süreci ve İstinaf*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- HANAĞASI Emel (2009), *Davada Menfaat*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- HANAĞASI Emel (2016), *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, *Sözlük ve Ansiklopedi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, <https://islamansiklopedisi.org.tr/>, E.T.25/07/2020.
- KAÇAK Nazif (2006), *Emsal İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Seçkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.
- KANAR Mehmet (2011), *Osmanlı-Türkçe Sözlüğü*, Say Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.
- KARSLI Abdurrahim (2020), *Medeni Muhakeme Hukuku*, Filiz Kitabevi, Beşinci Baskı, İstanbul.

- KAŞIKARA Serhat M. (2019), “Makul Süre İçerisinde Yargılanma Hakkı”, Makale, *TBB. Dergisi*, S.84, ss.231- 259, Ankara.
- KAVAK Yalçın (2019), *Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları*, Legal Yayıncılık, İkinci Baskı, İstanbul.
- KELEŞ Mehriğül (1995), “Hukuk Usulünde Süreler”, *İzmir Barosu Dergisi*, S.1995/1, ss.15-26, İzmir.
- KILIÇOĞLU Ahmet M. (2018), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Yirmi İkinci Baskı, Ankara.
- KILIÇOĞLU Mustafa (2012), *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- KIYAK Emre (2016), “Türk Hukuk Usulünde İstinaf”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.11, S.123, ss.69-81, Ankara.
- KORKMAZ TAŞ Hülya (2008), “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hakimin Belirlediği Süreler ve Bunun Hukuki Dinlenilme Hakkı İle İlişkisi ”, *Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, S.2, ss.409-450, İstanbul.
- KORKMAZ TAŞ Hülya (2013), 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Sürelerle İlişkin Genel Hükümleriyle (m.90-94) Getirilen Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, *İKÜHF. Dergisi*, S.12/1, ss.37-64, İstanbul.
- KORKMAZ TAŞ Hülya (2016), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Eski Hale Getirme”, *İKÜHF. Dergisi*, C.15, S.2/2, ss.635-579, İstanbul.
- KÖROĞLU Anıl (2014), *Medeni Usul Hukukunda Sürelere İlişkin Esaslar*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul.
- KÖSE Yasin (2014), *Hukuk Yargılamasında Süreler*, Seçkin Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara.
- KURU Baki (1972), “İcra ve İflas Hukukunda Müddetler”, *Prof.Dr.H.C. OĞUZOĞLU’na Armağan*, ss.621-638, Ankara.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 1. Cilt, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 2. Cilt, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 3. Cilt, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 4. Cilt, İstanbul.

- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 5. Cilt, İstanbul.
- KURU Baki (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Demir Yayıncılık, Altıncı Baskı, 6. Cilt, İstanbul.
- KURU Baki, ARSLAN Ramazan ve YILMAZ Ejder (2014), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınevi, Yirmi Sekizinci Baskı, Ankara.
- KURU Baki (2019), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, *Legal Yayınları*, Birinci Baskı, İstanbul.
- KURU Baki ve AYDIN Burak (2020), *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara.
- KURT KONCA Nesibe (2009), *Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi*, *Adalet Yayınevi*, Ankara.
- KURT KONCA Nesibe (2014), “Türk Hukukuna Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *TBB. Dergisi*, S.114, ss.239-274, Ankara.
- KURT KONCA Nesibe ve DAMAR Ceren (2016), “İş Yargısında İstinaf Kanun Yolu”, *TBB. Dergisi*, S.125, ss.187-230, Ankara.
- KURT KONCA Nesibe(2019), “Yargılamaya Egemen Olan İlkeler Işığında Yargı Reformu Strateji Belgesi”, *Seta Analiz Dergisi*, S.286, ss.7-26, İstanbul.
- KURT KONCA Nesibe (2020), “Güven Veren ve Erişilebilir Adalet Vizyonunda Üçüncü Yargı Paketi”, *Seta Analiz Dergisi*, ss.1-79, Ankara.
- KÜÇÜK Eşref (2013), *Roma Hukuku Davalar Sisteminde Actio Popularis*, Adalet Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- MAZLUM İsmet (2018), *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*, Doktora Tezi, ÇÜSBE, Ankara.
- MERİÇ Nedim (2011), *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- MERİÇ Nedim (2015), “İcra Ve İflas Kanunu’nda Düzenlenen Süreler Ve İrade Özerkliği İlkesi Kapsamında İcra İflas Kanunu Madde 20”, *DEÜHF. Dergisi*, C.16, S.2014, ss.2699-2733, İzmir.
- MEYDAN LAROUSSE (1986), *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, 8.Cilt, İstanbul.
- MEYDAN LAROUSSE (1986), *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, 9.Cilt, İstanbul.

- MEYDAN LAROUSSE (1986), *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Meydan Yayınevi, 11.Cilt, İstanbul.
- MUŞUL Timuçin (2008), *Tebligat Hukuku*, Arıkan Basım Yayım, İkinci Baskı, İstanbul.
- MUŞUL Timuçin (2012), *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Üçüncü Baskı, Ankara.
- NAMLI Mert (2013), *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda, Yargılamanın Yenilenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul.
- OĞUZMAN Kemal M. ve ÖZ Turgut M. (2013), *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, Vedat Kitapçılık, C.1, On Birinci Baskı, İstanbul.
- OĞUZMAN Kemal M. ve BARLAS Nami (2019), *Medeni Hukuk*, Vedat Kitapçılık, Yirmi Beşinci Baskı, İstanbul.
- OVACIK Mustafa (2000), *İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Sözkesen Matbaacılık, Üçüncü Baskı, Ankara.
- ÖMEROĞLU HACİBEKİROĞLU Ekin (2014), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim Yargılama Usulü”, *KHÜHF. Dergisi*, C.2, S.1, ss.145-158, İstanbul.
- ÖZBAY İbrahim (2015), “Yargıtay’ın Son Kararları Işığında Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK m. 439 Hükmünün Zaman Bakımından Uygulanması”, *DEÜHF. Dergisi*, C.16, S.2014, ss.779-811, İzmir.
- ÖZÇELİK Volkan (2017), “Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Verdiği Kesin Süre”, *TBB. Dergisi*, S.129, ss.133-160, Ankara.
- ÖZÇELİK Volkan (2020), *Taraflarca Getirilme İlkesi*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2003), *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2016), *Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi: (İstinaf ve Temyiz)*, Yetkin Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara.
- ÖZEKES Muhammet (2020), “COVID-19 Salgının Hukuki Boyutu Hukukun Tüm Alanında Değerlendirmeler”, *Onikilevha Yayıncılık*, İstanbul.
- ÖZER Tülay, “HUMK'tan HMK'ya Medeni Usul Kanunu Tasarıları”, *MİHDER*, C.7, S.20, ss.101-150, İstanbul 2011.
- ÖZKAN SUNGURTEKİN Meral (2015), “Anayasal Şikayet Ve Adalete Erişim”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, ss. 399-410, İzmir.

- ÖZKAYA Eraslan (2016), *Özel Hukukumuzda Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZMUMCU Seda (2014), “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re’sen Araştırma İlkesi”, *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı*, C.4, ss.145-171, Isparta.
- ÖZTAN Bilge (2006), *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Yirmi İkinci Baskı, Ankara.
- ÖZTEK Selçuk, TAŞPINAR AYVAZ Sema ve KALE Serdar (2020), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Medeni Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi’ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi”, *TBB. Yayınları*, S.149, ss.78-152, Ankara.
- PEKCANITEZ Hakan (1986), *İcra-İflas Hukukunda Şikayet*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- PEKCANITEZ Hakan (2017), *Medeni Usul Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 1.Cilt, 15.Baskı, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan (2017), *Medeni Usul Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 2.Cilt, 15.Baskı, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan (2017), *Medeni Usul Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 3.Cilt, 15.Baskı, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz, ÖZEKES Muhammet ve ÖZKAN SUNGURTEKİN Meral (2017), *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Vedat Kitapçılık, Dördüncü Baskı, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz ve ÖZEKES Muhammet (2020a), *Medeni Usul Hukuku*, Onikilevha Yayınları, Sekizinci Baskı, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan ve ERİŞİR Evrim (2020), “Koronavirüs (Covid-19) Salgınına Karşı Alınan, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukunu İlgilendiren Önlemler”, *Legal Hukuk Dergisi*, C.18, S.210, ss.2675-2756, İstanbul.
- PEKCANITEZ Hakan, ATALAY Oğuz ve ÖZEKES Muhammet (2020b), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi”, *Lexpa*, <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi>, E.T.07/05/2021.
- POSTACIOĞLU İlhan E. (1966), *Medeni Usul Hukuk Dersleri*, İÜHF Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.

- POSTACIOĞLU İlhan E. ve ALTAY Sümer (2015), *Medeni Usul Hukuk Dersleri*, Vedat Kitapçılık, Yedinci Baskı, İstanbul.
- PRUTTING Hans (2013), “Alman Yasa Yollarının Gelişim Çizgisi”, Çev. AKİL Cenk, *AÜHF. Dergisi*, C.62, S.1, ss.253-270, Ankara.
- RED HOUSE (2005), *İngilizce-Türkçe Sözlük*, Sev Yayıncılık, Otuz Sekizinci Baskı, İstanbul.
- RUHİ Ahmet Cemal (2011), *Tebliğat Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara.
- RUHİ Ahmet Cemal (2016), *Adli Yargıda İstinaf ve Temyiz*, Onikilevha Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul.
- RÜZGARESEN Cumhur (2013), *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- SARISÖZEN Serhat M. (2011), “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Medeni Usul Hukukumuzda Getirdiği Yeni Düzenlemeler”, *TBB. Dergisi*, S.96, ss.331-382, Ankara.
- SARISÖZEN Serhat M. (2013), “Usul Ekonomisi İlkesinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Yansımaları”, *Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.1, ss.: 63-90, İstanbul.
- SEROZAN Rona (2017), *Medeni Hukuk*, Vedat Kitapçılık, Yedinci Baskı, İstanbul.
- ŞENER Esat (2001), *Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- TANRIVER Süha (2000), “Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine”, *AÜHF. Dergisi*, C. 49, S. 1, ss. 67-83, Ankara.
- TANRIVER Süha (2004), “Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, *TBB. Dergisi*, C.17, S. 53, ss. 191-215, Ankara.
- TANRIVER Süha (2018), *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınevi, 1.Cilt, İkinci Baskı, Ankara.
- TATLIDİL Sıla (2019), “Anayasa Mahkeme Kararlarına Göre Makul Sürede Yargılanma Hakkı-Sürenin Aşılması ve Sonuçları”, *TBB. Dergisi*, S.143, ss. 9-49, Ankara.
- TERCAN Erdal (2006), *Medeni Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme-Hali Sabıka İrca*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.

- TUNCAY Ahmet (2013), “Türk Hukuk Sisteminde Tahkim Mevzuatı”, *SESSION 2D: Uluslararası Hukuk, International Conference on Eurasian Economies*, ss. 879-884, St. Petersburg.
- TUTUMLU Akif M. (2007), *Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması*, Seçkin Yayıncılık, Üçüncü Baskı, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜK (2005), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Onuncu Baskı, Ankara.
- TÜRKMEN Ali (2015), *Özel Hukuk Muhakeme Usulü*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- ULUKAPI Ömer (1998), “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.6, S.1-2, ss. 713-732, Konya.
- ULUSOY Erol (1999), *Türkçe-Almanca Hukuk Sözlüğü*, Beta Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.
- UMUR Ziya (1983), *Roma Hukuk Lügatı*, İÜHF. Yayınları, İstanbul.
- UYAR Talih (2004), “İcra Hukukunda Süreler”, *TBB. Dergisi*, S.55, ss.239-260, Ankara.
- UYGUR Tanju (1975), “Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler”, *AB. Dergisi*, S.5, ss.675-691, Ankara.
- ÜNLÜ USTA Meltem (2018), *Medeni Usul Hukuku'nda Eski Hale Getirme*, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE., İstanbul.
- ÜSTÜNDAĞ Saim (1997), *Medeni Yargılama Hukuku*, 1.Cilt, Altıncı Baskı, İstanbul.
- ÜSTÜNDAĞ Saim (1997), *Medeni Yargılama Hukuku*, 2.Cilt, Altıncı Baskı, İstanbul.
- YAVAŞ Murat (2015), *Medeni Usul Hukukunda Temyiz*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YAVUZ Nihat (1975), “Hukuk Usulünde Müddetler”, *AB. Dergisi*, S.2, ss.133-140, Ankara.
- YELBAŞI Cengiz (2014), *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Sim Matbaacılık, Ankara.
- YILDIRIM Kamil M. (2000), *Hukuk Devletinin Gereği: İstinaf*, Beta Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM Kamil M. (2017), “Yeni İsviçre Medeni Usul Doktrininde Bir Başyapıt: - T. Sutter-somm/f. Hasenböhler/c. Leuenberger, Kommentar Zur

- Schweizerischen Zivilprozessordnung (zpo), 3. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich 2016”, *İKÜHF. Dergisi*, C.16, S.2, ss.365-372, İstanbul.
- YILMAZ Ejder (1987), “Hukuk Davasında Hâkimin Verdiği Kesin Mehilin Hakkı Kısıtlaması”, *AÜHF. Dergisi*, S.1, ss.219-227, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2003), *Olağanüstü Temyiz Yetkin Yayınları*, Birinci Baskı, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2005), *İstinaf*, Yetkin Yayınları, İkinci Baskı, Ankara 2005.
- YILMAZ Ejder ve ÇAĞLAR Tacar (2007), *Tebligat Hukuku*, Yetkin Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2008), “Usul Ekonomisi”, *AÜHF. Dergisi*, S.1, ss.243-274, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2011a), “Hukuk Muhakemeleri Kanununun Getirdikleri”, *AB. Dergisi*, S.2, ss.213-253, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2011b), *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Onuncu Baskı, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2014), “Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, ss.3167-3190, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/29-Ejder-YILMAZ.pdf>, E.T. 20/06/2020.
- YILMAZ Ejder (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1.Cilt, Üçüncü Baskı, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2.Cilt, Üçüncü Baskı, Ankara.
- YILMAZ Ejder (2017), *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 3.Cilt, Üçüncü Baskı, Ankara.
- YILMAZ Süleyman (2019), *Hukuk Başlangıcı*, Yetkin Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.

Kullanılan Programlar ve Online Kaynaklar:

- 1- <https://karararama.yargitay.gov.tr>.
- 2- Kazancı İhtihat Programı (www.kazanci.com.tr).

6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU SÜRE TABLOSU

EK-A

		HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELER	DÜZENLEYİCİ NİTELİKTE SÜRELER	ZAMANAŞIMI SÜRELERİ
BELİRLİ BİR ZAMAN DİLİMİ OLARAK İFADE EDİLEN SÜRELER	GÜN OLARAK BELİRLENEN SÜRELER		HMK md.151/2	
	HAFTA OLARAK BELİRLENEN SÜRELER	HMK md.20/1,HMK md.38/5,HMK md.43/2,HMK md.44/2,HMK md.96/1,HMK md.104/1,HMK md.107/2,HMK md.119/2, HMK md.120/2,HMK md.122/1,HMK md.127/1,HMK md.130/1,HMK md.136/1,HMK md.139/1/ç,HMK md.178/1, HMK md.180/1, HMK md.181/1,HMK md.208/4, HMK md.272/3, HMK md.281/1,HMK md.317/2,HMK md.325/1, HMK md.337/2, HMK md.345/1,HMK md.346/2, HMK md.347/2,HMK md.348/1,HMK md.358/1,HMK md.361/1,HMK md.366/1, HMK md.369/2,HMK md.372/2, HMK md.387/1, HMK md.393/1, HMK md.394/3, HMK md.397/1,HMK md.398/5, HMK md.402/3,HMK md.409/1,HMK md.413/1, HMK md.418/2,HMK md.426/2, HMK md.437/1.	HMK md.42/8,HMK md.82/1,HMK md.83/1, HMK md.144/2,HMK md.186/1,HMK md.243/2,HMK md.253/2,HMK md.275/1,HMK md.275/2,HMK md.344/1,HMK md.369/2,HMK md.372/2,HMK md.394/2,HMK md.398/6,HMK md.403/1,HMK md.416/1/c, HMK md.427/1,HMK md.437/3,HMK md.445/4, HMK Geçici md.4/4.	
	AY OLARAK BELİRLENEN SÜRELER	HMK md.150/4, HMK md.150/5,HMK md.305/A/1, HMK md.377/1,HMK md.416/1/c, HMK md.418/3, HMK md.437/4, HMK md.439/4, HMK md.442/2.	HMK md.127/1, HMK md.150/3,HMK md.274/1, HMK md.294/4,HMK md.320/3,HMK md.321/2, HMK md.369/6,HMK md.392/2, HMK md.398/1,HMK md.437/2, HMK md.437/4, HMK md.449/1.	
	YIL OLARAK BELİRLENEN SÜRELER	HMK md.377/1, HMK md.398/9,HMK md.427/1.	HMK md.339/1.	HMK md.46/3,HMK md.287/1, HMK md.377/2,HMK md.399/3.
	HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELER	DÜZENLEYİCİ NİTELİKTE SÜRELER		
BELİRLİ BİR ZAMAN DİLİMİ OLARAK İFADE EDİLMEYEN SÜRELER	HMK md.11/1/b,HMK md.19/2,HMK md.20/1,HMK md.32/2,HMK md.38/1, HMK md.54/2,HMK md.61/1, HMK md.61/2,HMK md.65/1, HMK md.66/1,HMK md.77/1, HMK md.77/4,HMK md.78/1, HMK md.88/1,HMK md.88/2, HMK md.96/2,HMK md.115/2, HMK md.117/1,HMK md.123/1, HMK md.131/1,HMK md.133/1, HMK md.141/1,HMK md.150/6, HMK md.165/2,HMK md.177/1, HMK md.177/2,HMK md.211/1/a, HMK md.220/1,HMK md.229/1, HMK md.240/3,HMK md.288/2, HMK md.305/1,HMK md.310/1, HMK md.312/2,HMK md.314/1, HMK md.319/1,HMK md.320/4, HMK md.324/1,HMK md.344/1, HMK md.372/2,HMK md.394/2, HMK md.403/1,HMK md.409/1, HMK md.413/1, HMK md.422/2,HMK md.422/3, HMK md.430/1/a.	HMK md.6/1,HMK md.11/2,HMK md.19/1,HMK md.24/3, HMK md.30/1,HMK md.35/1,HMK md.37/1,HMK md.38/5, HMK md.42/4,HMK md.56/1, HMK md.56/2, HMK md.73/1, HMK md.79/2,HMK md.80/1, HMK md.84/2, HMK md.102/1, HMK md.103/2, HMK md.107/2, HMK md.115/1, HMK md.117/2, HMK md.118/1,HMK md.120/1, HMK md.125/2,HMK md.127/1, HMK md.133/2, HMK md.137/1, HMK md.137/2, HMK md.138/1, HMK md.139/1, HMK md.140/1, HMK md.140/2, HMK md.140/3, HMK md.142/1, HMK md.143/2, HMK md.144/1, HMK md.145/1, HMK md.146/1, HMK md.147/1, HMK md.148/1, HMK md.151/1, HMK md.151/2, HMK md.155/1, HMK md.160/1, HMK md.162/1, HMK md.164/1, HMK md.164/2, HMK md.165/1, HMK md.166/1, HMK md.166/3, HMK md.167/1,HMK md.173/2, HMK md.174/1, HMK md.178/2, HMK md.179/2, HMK md.179/3, HMK md.183/1, HMK md.184/1, HMK md.184/2, HMK md.185/3, HMK md.186/1, HMK md.186/2, HMK md.209/1,HMK md.210/1, HMK md.211/1/a, HMK md.211/1/b, HMK md.212/1, HMK md.213/3, HMK md.214/1, HMK md.233/2, HMK md.233/3, HMK md.233/4, HMK md.239/1, HMK md.246/1, HMK md.247/2, HMK md.252/1, HMK md.252/2, HMK md.252/3, HMK md.253/1,HMK md.254/1, HMK md.256/1,HMK md.257/1/a, HMK md.258/1, HMK md.258/2, HMK md.252/2, HMK md.252/3, HMK md.253/1, HMK md.254/1, HMK md.256/1, HMK md.260/1, HMK md.261/1, HMK md.261/2, HMK md.261/3,HMK md.264/1, HMK md.271/1, HMK md.271/2, HMK md.272/2, HMK md.274/2, HMK md.278/2,HMK md.278/3, HMK md.279/3,HMK md.280/1, HMK md.288/2, HMK md.290/2, HMK md.291/3,HMK md.294/2, HMK md.295/3, HMK md.296/1, HMK md.301/1, HMK md.302/1, HMK md.303/4,HMK md.306/1,HMK md.309/1, HMK md.317/2, HMK md.320/2, HMK md.320/3, HMK md.321/1,HMK md.333/1, HMK md.335/1/ç, HMK md.335/3, HMK md.343/2, HMK md.347/3, HMK md.349/1, HMK md.349/2, HMK md.352/2, HMK md.352/3, HMK md.353/1, HMK md.353/3,HMK md.356/2, HMK md.365/2, HMK md.366/1, HMK md.369/5, HMK md.372/1,HMK md.373/3, HMK md.379/1, HMK md.380/1, HMK md.390/1,HMK md.390/2, HMK md.397/2, HMK md.398/2, HMK md.398/9, HMK md.402/4, HMK md.414/1,HMK md.416/2, HMK md.417/1,HMK md.417/2, HMK md.421/2, HMK md.422/4, HMK md.428/1, HMK md.429/1, HMK md.429/2, HMK md.431/2, HMK md.434/1, HMK md.445/4,HMK md.448/1, HMK Geçici md.1/1, HMK Geçici md.1/2, HMK Geçici md.2/1,HMK Geçici md.3/1, HMK Geçici md.3/2,HMK Geçici md.3/3, HMK Geçici md.4/1, HMK Geçici md.4/2, HMK Geçici md.4/3,HMK Geçici md.4/4.		